

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

**НАОЧНИЙ
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК**

Українсько-англомовне видання друге,
доповнене та розширене

Херсон
2018

Авторський колектив:

Рибчук А.В. (вступ, тема 1, 9),
Антофій Н. М. (тема 11),
Герман Л.Т. (тема 6, 8),
Івашук І.О. (тема 5, 13, 16),
Левківський В.М. (тема 4),
Морозова О.Г. (тема 15),
Паласевич М.Б. (тема 12),
Огородник Р.П. (тема 14),
Скотний П.В. (тема 3),
Татомир І.Л. (тема 7),
Фомішина В.М. (тема 2),
Фомішин С.В. (тема 10),

Рецензенти:

Румянцев А.П. – доктор економічних наук, професор (Національний авіаційний університет);

Мокій А.І. – доктор економічних наук, професор (Запорізький інститут економіки та інформаційних технологій);

Свінцов О.М. – доктор економічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка).

Міжнародні економічні відносини : наочн. навч.-метод. посіб. /

Р 49 А.В. Рибчук, В.М. Фомішина, С.В. Фомішин та ін. ; за наук. ред. Рибчук А.В. – 2-ге укр.-англ. вид., перероб., доп. і розшир. – Херсон, Видавничий дім «Гельветика», 2018. – _____ с.

ISBN 978-966-916-626-5

У посібнику представлено наочний матеріал, що характеризує еволюцію міжнародних економічних відносин у схемах, таблицях та статистичних показниках світових економічних та фінансових організацій: МВФ, Групи Світового банку, СОТ. Зміст посібника дає можливість прослідкувати теоретичні аспекти функціонування та реалізації міжнародних економічних відносин в умовах глобалізаційних тенденцій розвитку світового господарства.

Структура пропонованого посібника включає плани семінарських занять з дисципліни „Міжнародні економічні відносини” для ОС „Бакалавр” – спеціальності „Менеджмент та адміністрування”, топіки англійською мовою, тести і питання для самоконтролю, типові задачі та їхні розв’язки з окремих тем курсу, перелік індивідуальних семестрових завдань та методичні рекомендації до їх виконання.

Посібник може бути корисним для студентів, аспірантів та здобувачів, які вивчають особливості розвитку міжнародних економічних відносин.

УДК 339.9 (075)

Зміст

Вступ	5
Програма курсу «Міжнародні економічні відносини»	7
Тема 1. Предмет і завдання дисципліни “Міжнародні економічні відносини”	19
Topic 1. Subject and tasks of the “International Economic Relations” discipline	41
Тема 2. Світове господарство та особливості його розвитку ..	50
Topic 2. Global economy and peculiarities of its development	57
Тема 3. Еволюційні періоди формування міжнародних економічних відносин	64
Topic 3. Evolution periodsof forming of international economic relations	75
Тема 4. Середовище міжнародних економічних відносин	81
Topic 4. Environment of international economic relations	90
Тема 5. Міжнародний поділ праці та кооперування виробництва	97
Topic 5. Internationaldivision of labour and production cooperation ..	105
Тема 6. Міжнародна торгівля як провідна форма міжнародних економічних відносин	112
Topic 6. International trade as the leading form of international economic relations	127
Тема 7. Міжнародні економічні відносини у сфері послуг ..	135
Topic 7. International economic relations in the sphere of services ..	151
Тема 8. Міжнародна інвестиційна діяльність і виробниче співробітництво	161
Topic 8. International investment activity and industrial cooperation	172

Тема 9. Міжнародна міграція робочої сили	180
Topic 9. International labour migration	189
Тема 10. Міжнародний науково-технічний обмін	197
Topic 10. International scientific and technical exchange	204
Тема 11. Світова валютна система і міжнародні валютно-фінансові відносини	212
Topic 11. Global monetary system and international monetary and financial relations	229
Тема 12. Міжнародні кредитні відносини	238
Topic 12. International credit relations	254
Тема 13. Міжнародна економічна інтеграція	263
Topic 13. International economic integration	277
Тема 14. Міжнародні економічні організації у багатосторонньому економічному співробітництві і регулюванні міжнародних економічних відносин	286
Topic 14. International economic organizations in multilateral economic cooperation and regulation of international economic relations	301
Тема 15. Проблеми інтеграції України до системи світогосподарських зв'язків	314
Topic 15. Problems of Ukraine's integration into the system of global economic links	323
Тема 16. Економічна єдність світу і глобальні проблеми міжнародних економічних відносин	331
Topic 16. Economic integrity of the world and global problems of international economic relations	342
Плани семінарських (практичних) занять	348
Типові задачі та їх розв'язки до окремих тем дисципліни: «Міжнародні економічні відносини»	357
Теми індивідуальних семестрових завдань	376
Методичні поради до підготовки індивідуальних завдань	378
Рекомендована література	380
Додаткова інформація	382

Вступ

Сучасний розвиток світового господарства супроводжується поглибленням та розширенням системи міжнародних економічних відносин як особливої сфери людської діяльності, що базується на поділі праці, міжнародній спеціалізації і кооперуванні виробництва. Міжнародні економічні відносини проявляються у зовнішній торгівлі, науково-технічних, виробничих, інвестиційних, валютно-фінансових, кредитних, інформаційно-комунікативних та інших зв'язках.

Глобалізація міжнародних економічних відносин виступає об'єктивним процесом, який виражає сукупність умов розвитку сучасного світового співтовариства через науково-технологічний та економічний прогрес. Водночас, глобалізація – багаторівневе явище, де співпрацюють і взаємодіють усі суб'єкти МЕВ. Структурутворювальну основу глобалізації світогосподарських зв'язків формують окремі підприємства, фірми, приватні підприємці, які їх реалізують у різноманітних формах міжнародної економічної діяльності.

Розвиток і інтенсифікація економічних відносин між країнами підсилюють взаємозалежність і вразливість національних економік в умовах наростаючої глобалізації, що супроводжується дерегуляцією національних господарств, подальшою лібералізацією їх зовнішньоекономічної діяльності, відкритістю ринків, а також розширенням і диверсифікацією діяльності транснаціональних корпорацій (ТНК) і банків (ТНБ).

Вивчення перспектив та функціональної ролі міжнародних економічних відносин створює можливість для засвоєння і розуміння механізму реалізації системи світогосподарських зв'язків суб'єктів міжнародної економіки усіх рівнів. При цьому наочне пізнання сутнісних рис і характерних ознак міжнародних економічних відносин уможливить ефективніше сприйняти структуру та особливості здійснення зовнішньоекономічної діяльності в тих чи інших формах.

Пропонований наочний навчальний посібник підготовлено згідно з програмою курсу «Міжнародні економічні відносини для ОС „Бакалавр”» спеціальності «Менеджмент та адміністрування», та має певну структуру, яка зазначена у змісті.

Автор вдячний рецензентам:

Румянцеву А.П., Мокію А.І., Свінцову О.М., та вітчизняним і зарубіжним вченим-економістам, праці яких використані при підготовці посібника: Вергуну В.А., Бураківському І.В., Козаку Ю.Г., Климку Г.М., Луцишин З.О., Лютому І.О., Мокію А.І., Рокочій В.В., Румянцеву А.П., Рогачу О.І., Філіпенку А.С., Школі І.М., Шниркову О.І., Жукову Є.Ф., Ломакіну В.К., Кіреєву А.П., Корольову М.С., Рибалкіну В.Є.

ПРОГРАМА КУРСУ

«МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»

І. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Мета викладання дисципліни полягає у формуванні у майбутніх менеджерів системи спеціальних знань з проблем та перспектив розвитку міжнародних економічних відносин (МЕВ) для фундаментальної й спеціальної освіти та практичної діяльності за фахом.

На досягнення зазначеної мети спрямовані такі **завдання** вивчення дисципліни студентами:

- розуміти сутність МЕВ, їх еволюцію, чинники і рівні розвитку;
- засвоїти категоріальний апарат, що застосовується для аналізу процесів та явищ сучасного світового економічного розвитку;
- знати форми МЕВ, особливості розвитку інтеграційних процесів та діяльності міжнародних економічних організацій;
- уміти творчо аналізувати стан і тенденції розвитку системи міжнародних економічних відносин, визначати проблеми й перспективи їх розвитку.

Результатом вивчення дисципліни є: формування цілісного уявлення про процеси, які характеризують міжнародний рівень взаємодії національних економік; оволодіння новітніми підходами щодо оцінки еволюційного характеру розвитку системи МЕВ; оволодіння культурою сучасного економічного мислення; формування у студентів умінь і навичок щодо використання набутих знань для самостійного аналізу світогосподарських процесів; уміння визначати показники обсягів, динаміки, результативності та ефективності міжнародних торговельних, інвестиційних, валютно-фінансових відносин на різних рівнях господарювання; засвоєння методичних підходів до оцінки поточного стану та прогнозування тенденцій розвитку основних форм МЕВ; уміння використовувати емпіричний та статистичний аналіз стану міжнародного середовища для обґрунтування стратегій зовнішньоекономічної діяльності на рівні окремих підприємств; володіння методиками проведення порівняльного аналізу щодо загроз та переваг для вітчизняних підприємств при виході на різні, сегменти міжнародних товарних, фінансових, валютних ринків.

II. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1. Теоретичні засади та форми розвитку міжнародних економічних відносин

Тема 1. Предмет і завдання дисципліни «Міжнародні економічні відносини»

Предмет вивчення дисципліни, її місце серед інших економічних дисциплін, структура і логіка викладання. Значення в підготовці спеціалістів. Мета, завдання і нові підходи до вивчення курсу, його інформаційно-методичне забезпечення.

МЕВ як економічна категорія. Сутність МЕВ, їх значення, об'єктивна основа і передумови розвитку.

Рівні розвитку МЕВ: функціональні, економічні, територіальні, за суб'єктами діяльності. Види та форми МЕВ, їх взаємозв'язок.

Тема 2. Світове господарство та особливості його розвитку

Світове господарство (СГ): сутність, елементи і суб'єкти, фактори розвитку. Міжнародна господарча взаємодія. Якісний і кількісний аспекти розвитку СГ. Головні тенденції формування СГ, рівні і цикли його розвитку.

Нерівномірність соціально-економічного розвитку країн світу. Типологізація країн – суб'єктів світового господарства. Регіональний принцип групування і головні регіональні групи країн світу.

Соціально-економічний принцип систематизації країн світу.

Місце окремих угруповань країн у СГ і МЕВ. Провідне значення економічно розвинених країн. Країни, що розвиваються: поняття, загальні ознаки та місце у світовій економіці. Соціально-економічна структура. Проблема ліквідації економічної відсталості і неоколоніальної залежності країн, що розвиваються. Новий міжнародний економічний порядок (НМЕП) як концепція перебудови МЕВ. Нові індустріальні країни. Країни з перехідною економікою: вихідні умови формування, моделі розвитку. «Вашингтонський консенсус». «Шокова терапія». Градуалістська модель трансформації постсоціалістичних економік. Проблеми інтеграції країн з перехідною економікою у світове ринкове господарство. Загострення діалогу «Північ – Південь». Якісні зміни діалогу «Схід – Захід». Взаємини країн по вісі «Центр – Периферія». Внутрішньо- та міжсистемні цивілізаційні діалоги.

Тема 3. Еволюційні періоди формування міжнародних економічних відносин

Доколоніальний період розвитку МЕВ. Зародження та розвиток міжобщинних господарських зв'язків. Міжнародні торговельні зв'язки стародавнього світу.

Міжнародні економічні відносини епохи Середньовіччя. Зовнішньоторговельні відносини при феодализмі. Зовнішньоекономічні зв'язки Київської Русі та Гетьманської держави. Зовнішньоекономічні зв'язки країн Сходу – Китаю, країн Південних морів, Середньої та Центральної Азії, Арабського Сходу. Колоніальний період формування МЕВ. Епоха Великих географічних відкриттів та їх вплив на розвиток МЕВ.

МЕВ в умовах становлення індустріальної цивілізації. Зовнішня торгівля періоду первісного нагромадження капіталу. МЕВ капіталізму вільної конкуренції та монополістичного капіталізму. МЕВ у міжвоєнний період.

Новий (неоколоніальний) період розвитку всесвітніх економічних зв'язків. Світогосподарські зв'язки в найновіший період. Зростання єдності та взаємозалежності суб'єктів світового господарства.

Тема 4. Середовище міжнародних економічних відносин

Поняття середовища МЕВ, його структура й особливості. Природно-географічне середовище, основні його складові впливу на розвиток МЕВ.

Економічне середовище функціонування МЕВ, стан ринкових відносин країн і особливості їх розвитку. Економічні регулятори МЕВ.

Особливості дії економічних законів і закономірностей на міжнародному рівні. Центробіжні тенденції в МЕВ. Роль міжнародних рейтингів в оцінці стану економічного середовища.

Політико-правове середовище. Особливості взаємодії політики й економіки в МЕВ. Політичні інтереси країн та регіонів. Політична стабільність і політичні ризики. Правові регулятори МЕВ.

Соціально-культурне середовище і його значення в розвитку МЕВ. Інфраструктура сучасних МЕВ. Роль транспорту й інформаційно-комунікаційних систем у розвитку МЕВ.

Тема 5. Міжнародний поділ праці та кооперація виробництва

Міжнародний поділ праці (МПП) – вихідна основа розвитку СГ і МЕВ. МПП як форма прояву суспільного поділу праці. Етапи розвитку МПП. Фактори поглиблення МПП. Вплив технологічної

революції на МПП. Головні організаційно-економічні форми втілення МПП.

Система міжнародного поділу праці та основні тенденції її розвитку у сучасних умовах. Міжнародна спеціалізація виробництва. Міжнародне виробниче кооперування. Проблеми і передумови участі України в МПП.

Тема 6. Міжнародна торгівля як провідна форма міжнародних економічних відносин

Зростання ролі міжнародної торгівлі (МТ) на сучасному етапі. Міжнародна торгівля як форма МЄВ. Основні фактори зростання міжнародного товарообігу. Особливості розвитку МТ. Вплив НТР на структуру міжнародної торгівлі. Зміни в товарній структурі МТ. Стандартизація товарів на світовому ринку. Міжнародні товарні номенклатури. Штрихові коди. Міжнародна асоціація товарної нумерації «081». Асоціація «081-Україна».

Регіональна структура (географічний розподіл) МТ. Структура світового товарообігу. Головні причини і наслідки збільшення взаємної торгівлі економічно розвинених країн. Роль країн, що розвиваються в МТ. Місце нових індустріальних країн (НІК) у світовій торгівлі. Країни з перехідною економікою в МТ. Проблеми реструктуризації зовнішньої торгівлі нових незалежних держав (ННД).

Монополізація світової торгівлі. Види товарних ринків за ступенем монополізації. Закритий і відкритий сектори світового ринку, їх особливості.

Кон'юнктура товарних ринків – сутність, фактори формування і розвитку, система показників вивчення й основні форми виявлення.

Ціноутворення на світовому ринку. Ціна як важливий показник кон'юнктури товарних ринків. Світова ціна, її ознаки. Ціноутворювальні фактори. Множинність цін на світовому ринку. Рівні світових цін. Інформаційна система світових цін товарних ринків. Проблеми нееквівалентного обміну. Поняття «умови торгівлі» і його економічний зміст.

Види і форми МТ. Зустрічна торгівля. Міжнародні торги (тендери). Міжнародні ярмарки і виставки. Міжнародні аукціони. Особливості біржової торгівлі, її еволюція, організація і функції. Біржові товари. Найбільші міжнародні товарні біржі, їх вплив на міжнародну торгівлю. Види біржових угод. Консигнаційна торгівля.

Особливості розвитку зовнішньоторговельної політики держав. Протекціонізм і лібералізація торгівлі. Лібералізація зовнішньої торгівлі – загальна проблема сучасних МЄВ.

Засоби зовнішньоторговельної політики. Вияви дискримінації в МТ. Регіональне торговельне співробітництво.

Регулювання міжнародних торговельних відносин. Діяльність міжнародних торговельних організацій. ГАТТ (Генеральна угода з тарифів і торгівлі) та ЮНКТАД (Конференція ООН з питань торгівлі й розвитку). Перетворення ГАТТ на Світову організацію торгівлі (СОТ). Реорганізація КОКОМ (Координаційна рада з експортного контролю). Значення торговельних угод у сучасних умовах. Діяльність Міжнародної торговельної палати. Передумови й особливості участі України в МТ.

Тема 7. Міжнародні економічні відносини у сфері послуг

Значення світового ринку послуг, передумови його формування. Специфічні ознаки міжнародної торгівлі послугами, її динаміка, структура і географічні напрямки.

Секторальні ознаки розвитку міжнародних ринків послуг.

Міжнародні інжинірингові послуги. Міжнародний консалтинг. Міжнародний аутсорсинг. Міжнародні телекомунікаційні, фінансові, страхові послуги.

Туристичні послуги на світовому ринку. Міжнародні туристичні потоки. Фактори розвитку міжнародного туризму.

Франчайзинг у системі міжнародних послуг. Регулювання умов використання товарних знаків, Мадридська угода про їх міжнародну реєстрацію. Міжнародний лізинг, його види. Головні країни-експортери лізингових послуг. Значення міжнародного лізингу в МТ та міжнародній інвестиційній діяльності.

Роль транспорту в МЕВ. Види міжнародних сполучень. Міжнародні перевезення. Міжконтинентальні та внутрішньоконтинентальні перевезення вантажів. Фактори вибору транспорту для міжнародних перевезень. Міжнародні пасажирські сполучення.

Регулювання міжнародних транспортних відносин міжнародними транспортними організаціями та конвенціями.

Регулювання МЕВ у сфері послуг. Роль та механізми регулювання міжнародної торгівлі послугами у форматі ГАТС.

Проблеми участі України в міжнародній торгівлі послугами.

Тема 8. Міжнародна інвестиційна діяльність і виробниче співробітництво

Загальні передумови розвитку міжнародної інвестиційної та виробничої діяльності. Міжнародний рух капіталу: суть, чинники, форми. «Інвестиційний клімат». Види зарубіжних інвестицій, їх масштаби.

Зміни частки головних економічних центрів у вивозі капіталів. Основні потоки міжнародного капіталообміну. Макроекономічні наслідки вивозу капіталу для країн-донорів та країн-реципієнтів. Вивіз капіталу як фактор інтенсифікації міжнародної інвестиційної та виробничої діяльності. Іноземні інвестиції в економіці України.

ТНК – головні суб'єкти міжнародної інвестиційної та виробничої діяльності, їх сутність і еволюція, сучасна стратегія. Типи монопольних об'єднань. Роль внутрішньокорпоративного обміну. Суперечності між ТНК і національно-державною формою політичної організації суспільства. Регулювання діяльності ТНК.

Роль фінансово-промислових груп (ФПГ) у розвитку міжнародного виробничого співробітництва.

Спільні підприємства (СП). Передумови й особливості розвитку спільного підприємництва. Організаційно-правові й економічні форми створення і функціонування СП. Масштаби, рівень і динаміка розвитку СП. Міжнародні стратегічні альянси (МСА). Роль МСА у сучасному науково-технічному міжнародному співробітництві. Вільні економічні зони (ВЕЗ). Класифікація ВЕЗ, особливості функціонування. Діяльність ВЕЗ у різних країнах.

Передумови розвитку міжнародної підприємницької діяльності в Україні. Міжнародні фінансові ринки та рух капіталу. Міжнародні фінансові центри, передумови їх функціонування. Податкові гавані. Офшорні зони. Регулювання міжнародної інвестиційної діяльності: суть, цілі, інструменти.

Тема 9. Міжнародна міграція робочої сили

Поняття міжнародної міграції робочої сили, її економічна природа, рушійні сили й етапи розвитку. Масштаби, форми й основні тенденції розвитку сучасних міграційних процесів. Види міжнародної міграції. Міжнародний ринок спеціалістів високої кваліфікації («золотих комірців») і проблема «відпливу інтелекту». Роль НТР у розвитку міграції робочої сили, наукових та інженерно-технічних кадрів. Соціально-економічні наслідки міжнародної трудової міграції. Міжнародна міграція робочої сили і платіжні баланси країн.

Загальні закономірності створення світового ринку робочої сили, головні регіони і центри її міжнародного тяжіння й експорту. Міжнародні монополії і ринок праці. Форми і засоби експлуатації робочих-іммігрантів. Вплив міжнародної економічної інтеграції на інтернаціоналізацію ринку праці.

Державне і міжнародне регулювання трудової міграції. Міжнародна організація праці (МОП), Міжнародна організація з питань міграції (МОМ) та їх роль у розв'язанні питань безробіття і захисту прав трудящих. Програми стимулювання еластичності ринку праці і забезпечення зайнятості населення. Гнучкість ринку праці. Проблеми трудової міграції і ринку робочої сили в Україні.

Тема 10. Міжнародний науково-технічний обмін

Передумови науково-технічного співробітництва (НТС). НТС як форма МЕВ. Традиційні і нові форми НТС країн світу. Вплив НТР на розвиток міжнародного НТС. Міжнародний рух технологій та механізм їх передачі. Спільні наукові дослідження. Міжнародні науково-дослідницькі та дослідницько-конструкторські роботи (НДЦКР). Обмін науково-технічними досягненнями і досвідом. Взаємні консультації з основних питань НТС. Розробка науково-технічних прогнозів. Співробітництво у галузі науково-технічної інформації, винахідництва та патентної справи. Спільні наукові дослідження щодо захисту навколишнього середовища, у медицині, освоєнні космосу і Світового океану. Напрями НТС – електронізація господарства, його автоматизація, нові види конструкційних матеріалів, біотехнології, атомна енергетика та ін.

Комерційний зміст науково-технічних відносин. Розвиток торгівлі ліцензіями і ноу-хау. Захист інтелектуальної власності.

Інтернаціоналізація НТС. Міжнародні науково-технічні програми. Проблеми НТС у діалозі Схід–Захід. Перспективи включення науково-технічного потенціалу України до міжнародних науково-технічних зв'язків.

Тема 11. Світова валютна система і міжнародні валютно-фінансові відносини

Національні, міжнародні і світова валютні системи, їх сутність, елементи. Поняття валюти і її види. Конвертованість валют. Валютний курс, його види. Валютний паритет. Котирування валют. Крос-курс. Валютні ринки та валютні операції. Принципи, форми та інструменти валютної політики держав з відкритою економікою.

Еволюція світової валютної системи. Паризька, Генуезька, Бреттон-Вудська і Ямайська валютні системи. Європейська валютна система в повоєнний період. Валютно-фінансова система країн ЄС. Роль долара як світової валюти. Еволюція ролі та перспективи золота

в міжнародних валютно-фінансових відносинах. Проблема диверсифікації міжнародних валютних резервів.

Механізм міжнародних розрахунків. Платіжний і розрахунковий баланси, їх структура. Платіжний баланс як індикатор взаємин національної економіки з зовнішнім світом. Методи регулювання платіжного балансу. Нестабільність міжнародних розрахунків і основні проблеми платіжних балансів країн світу.

Тема 12. Міжнародні кредитні відносини

Міжнародний кредит, його роль у світовій економіці, функції у сфері зовнішньоекономічних зв'язків. Сутність міжнародних кредитних відносин. Основні види кредитних угод. Умови надання кредитів. Кредитні міжбанківські ставки. Класифікація кредитів.

Передумови формування і розвиток світового ринку позичкових капіталів (СРПК), його функції. Різновидність операцій на СРПК. Світовий грошовий ринок і ринок цінних паперів. Операції сек'юритизації. Сутність та особливості розвитку євроринку. Фактори розвитку євроринку та його сектори. Валютна й інституціональна структура СРПК. Система СБІФТ.

Роль транснаціональних банків у розподілі та перерозподілі міжнародних позичкових ресурсів.

Регіональні зміни у сфері зовнішніх запозичень. Проблеми зовнішньої заборгованості у МЄВ. Форми, структура і масштаби зовнішньої заборгованості. Інструменти управління зовнішнім боргом країн. Проблема заборгованості і значення іноземних кредитів для економічного розвитку України.

Тема 13. Міжнародна економічна інтеграція

Міжнародна економічна інтеграція (МЕІ) – закономірність розвитку світового господарства і МЄВ. Сутність, цілі і значення МЕІ, основні ознаки. Передумови і фактори розвитку МЕІ як якісно нового рівня МЄВ. Головні учасники й організатори процесу МЕІ, його сучасні особливості. Форми МЕІ. Етапи формування міжнародних економічних інтеграційних угруповань. Економічні ефекти інтеграції.

Регіональний характер МЕІ як її особливість. Регіональні інтеграційні об'єднання економічно розвинених країн.

Об'єктивні передумови, політичні й економічні цілі, основні етапи розвитку західноєвропейської економічної інтеграції. Єдність еконо-

мічної системи країн ЄС. Особливості розвитку аграрної сфери. Створення західноєвропейської моделі єдиного промислового і науково-технічного розвитку. Єдина науково-технічна політика. Інституціональна структура і політико-правові механізми ЄС. Політика ЄС щодо «третіх» країн та їх угруповань. Проблеми подальшого розширення ЄС. Україна й ЄС.

Європейська асоціація вільної торгівлі (ЄАВТ). ЄС – АВТ.

Північноамериканська економічна інтеграція. Формування Північноамериканської зони вільної торгівлі (НАФТА). США у світових інтеграційних процесах. Глобальна політика США щодо процесів європейської економічної інтеграції. Особливості економічних відносин з країнами АТР.

Інтеграційні процеси в економіці країн, що розвиваються. Роль МЕІ у здійсненні НМЕП.

Особливості економічної інтеграції країн Латинської Америки. Розвиток регіональних і субрегіональних інтеграційних угруповань. Латиноамериканська асоціація інтеграції (ЛААІ). Андська група. Центральнаамериканський спільний ринок (ІДАСР). Співробітництво Карибського басейну (КАРІКОМ). Спільний ринок країн Південного конусу (МЕРКОСУР). Проблеми і перспективи створення системи колективних економічних дій у Латинській Америці.

Проблеми розвитку регіонального економічного співробітництва в Африці. Основні економічні угруповання країн Африки. Економічне співробітництво західноафриканських держав (ЕКОВАС). Митний і економічний союз Центральної Африки (ЮДЕАК), його трансформація на економічний і валютний союз Центральної Африки (ЕВСЦА). Спільний ринок країн Магрибу, Спільний ринок Східної і Південної Африки (КОМЕСА). Співробітництво розвитку Півдня Африки (САДК). Проблеми формування Африканського економічного співробітництва (АфЕС).

Особливості розвитку економічної інтеграції в країнах Азії. Асоціація країн Південно-Східної Азії (АСЕАН). Асоціація регіонального співробітництва Південної Азії (СААРК). Азійсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АТЕС). Рада співробітництва арабських держав Перської затоки (РСАДПЗ).

Проблеми розвитку економічної інтеграції в східноєвропейських країнах у нових умовах переходу до ринкової економіки, створення нової моделі економічної інтеграції. Східноєвропейське співробітництво і вільна торгівля (СЄВТ). Вишеградська група. Центральна-

європейська асоціація вільної торгівлі (ЦЄФТА). «Карпатський євро-регіон». Чорноморське економічне співтовариство. Економічний союз країн СНД. Єдиний економічний простір (ЄЕП). Центральноазійське економічне співробітництво (ЦАЕС). ГУАМ. Євразійське економічне співробітництво (ЄврАзЕС). Шанхайська організація співробітництва (ШОС). Україна в світових та регіональних інтеграційних процесах.

Тема 14. Міжнародні економічні організації у багатосторонньому економічному співробітництві і регулюванні міжнародних економічних відносин

Поняття «міжнародні економічні організації» (МЕО). Роль МЕО в системі МЕВ. МЕО як вияв тенденції багатостороннього економічного співробітництва. Головні функції, принципи і методи діяльності МЕО, механізм управління, фінансові кошти. Участь країн у МЕО як одна з форм реалізації їх суверенітету. Сучасна система МЕО, їх класифікація.

Економічна діяльність ООН, її рівні. Система головних органів ООН. Генеральна Асамблея. Економічна і соціальна рада ООН (ЕКОСОП). Програми ООН. Регіональні комісії ООН з соціальних і економічних питань.

МЕО поза системою ООН. Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР). «Велика вісімка».

Група Світового банку, мета створення, функції, структура. Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР). Міжнародна фінансова корпорація (МФК). Міжнародна асоціація розвитку (МАР). Багатостороннє інвестиційно-гарантійне агентство (БАП).

Міжнародний валютний фонд (МВФ) як одна з головних фінансових організацій: компетенція, фінансові кошти, організаційна структура, особливості кредитної діяльності. Фонди МВФ. Програми МВФ в Україні.

Банк міжнародних розрахунків (БМР) у системі регулювання валютно-кредитних відносин. Група десяти («Паризький клуб»). Лондонський клуб.

Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР). Головні напрями діяльності ЄБРР в Україні. Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), особливості його діяльності.

Регіональні банки реконструкції та розвитку в Африці, Азії, Латинській Америці, їх роль у економічному розвитку країн, що розвиваються.

Міждержавні загальноекономічні та політичні організації країн, що розвиваються. Організація американських держав (ОАД). Організація

африканської єдності (ОАЄ) та її правонаступник Африканський союз (АС). Організація «Ісламська конференція» (ОИК). Ліга арабських держав (ЛАД).

Міждержавні галузеві організації. Організація держав – експортерів нафти (ОПЕК) та її арабська група (ОАПЕК). Рада з нафти (АСКОПЕ). Асоціація судновласників (ФАСАЗ). Асоціація вантажовідправників. Міждержавні організації у галузі сільського господарства (кава, какао, банани, цукор та ін.), у галузі промисловості та будівництва (залізо і сталь, боксити, олово, мідь та ін.). Міжнародні об'єднання підприємців. Україна і міжнародні економічні організації.

Тема 15. Проблеми інтеграції України до системи світогосподарських зв'язків

Необхідність і значення інтеграції України до СГ і МЕВ. Передумови входження України до світового економічного простору. Проблеми економічної безпеки. Трансформація структури зовнішньої торгівлі. Реалізація конкурентних переваг. Україна в міжнародних інвестиційних відносинах. Стабілізація виробництва та його структурна перебудова, залучення іноземних інвестицій. Створення конкурентного середовища. Досягнення експортно-імпоротної збалансованості. Зменшення рівня бартерного обміну.

Національні економічні інтереси України у сфері МЕВ: регіональні, субрегіональні і локальні. Головні напрями розвитку МЕВ: розвиток двосторонніх міжнародних відносин, розширення участі у європейському регіональному співробітництві, співробітництво в межах СНД; членство в міжнародних організаціях. Пріоритети України в регіональному співробітництві. Проблеми співробітництва з ЄС. Нові регіональні напрями зовнішньоекономічних зв'язків України. Україна – член СОТ: зовнішні детермінанти економічного розвитку країни. Переваги та загрози лібералізації внутрішнього ринку та зовнішньої торгівлі.

Тема 16. Економічна єдність світу і глобальні проблеми міжнародних економічних відносин

Формування економічної єдності світу. Поглиблення інтернаціоналізації СГ. Роль НТР у зближенні якісних характеристик сучасного виробництва.

Глобалізація економічного розвитку і роль МЕВ у налагодженні зв'язків національних економік зі світовим господарством, форму-

ванні елементів глобальної економіки. Світова економічна рівновага, механізм її регулювання. Рушійні сили й особливості сучасної економічної глобалізації, її головні форми. Моделі економічного розвитку. Глобальні інвестиційні цикли.

Глобальні проблеми СГ і МЄВ. Міжнародні економічні аспекти подолання екологічних проблем. Шляхи розв'язання глобальної продовольчої проблеми. Глобальна енергетична проблема. Міжнародний тероризм у контексті безпеки світової спільноти. Координація міжнародної економічної політики.

ТЕМА 1.

Предмет і завдання дисципліни “Міжнародні економічні відносини”

Міжнародні економічні відносини (МЕВ)	– система торговельно-економічних та виробничих зв’язків між країнами світу, їхніми регіональними об’єднаннями, окремими юридичними та фізичними особами
--	--

План

1. *Предмет вивчення, мета і завдання курсу „Міжнародні економічні відносини”.*
2. *Міжнародні економічні відносини (МЕВ) як економічна категорія.*
3. *Рівні розвитку МЕВ.*
4. *Форми міжнародних економічних відносин.*

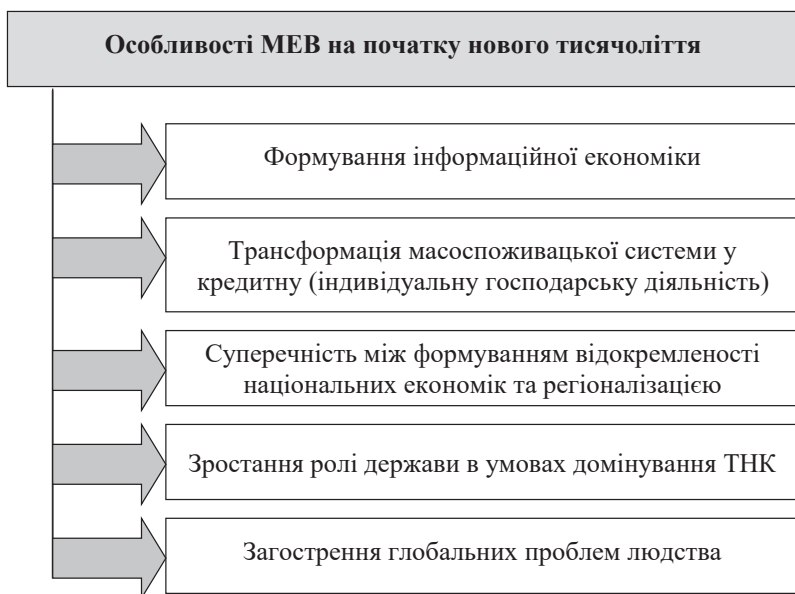
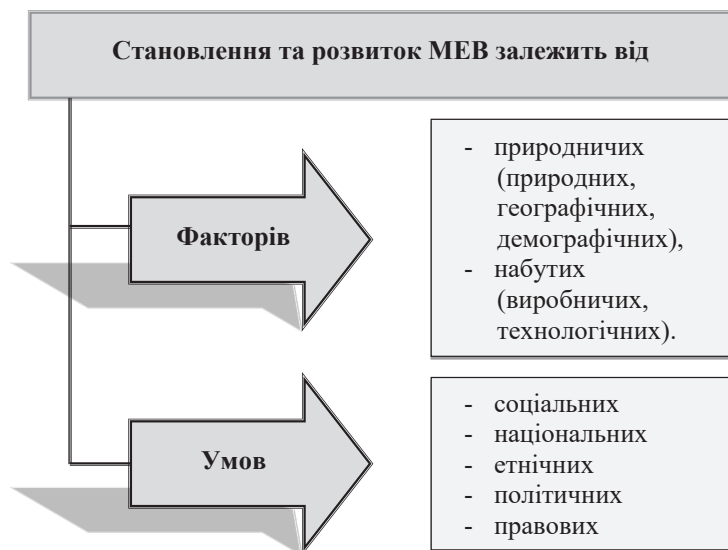
1. Предмет вивчення, мета і завдання курсу

Визначальною рисою еволюції світового господарства на початку третього тисячоліття є всебічна глобалізація різних сфер суспільного життя, що проявляється у подальшій інтернаціоналізації господарських процесів, поглибленні міжнародного поділу праці, розширенні форм міжнародних економічних відносин, зростанні взаємозалежностей національних економічних систем та формуванні єдиного всесвітнього економічного організму глобального типу. В таких умовах проходить не тільки кількісне розширення та поглиблення системи економічних зв'язків між окремими країнами, їхніми угрупованнями, фірмами та організаціями, але й якісне оновлення існуючих форм господарських відносин. При цьому удосконалюється і сам механізм реалізації міжнародних економічних відносин, що знаходить свій вираз у формуванні нового економічного порядку, збільшення відкритості національних економік, їхнього подальшого зближення та інтегрованості, розвитку регіональних економічних союзів.

Варто зазначити і те, що міжнародні економічні відносини базуються на процесі поділу праці, який враховуючи природні, набуті фактори та соціально-політичні і національні умови визначає місце та роль кожної національної економіки у системі світового господарства. Спеціалізація та кооперування як форми міжнародного поділу праці дозволяють господарюючим суб'єктам зайняти свої ніші у глобальній економічній системі. Виходячи із зазначеного **предметом** вивчення дисципліни МЕВ є *багаторівнева система господарських та торговельно-економічних зв'язків між країнами світу, їхніми регіональними угрупованнями, окремими юридичними та фізичними особами.*

Міжнародні економічні відносини постійно розвиваються та удосконалюються і наповнюються новим змістом. Глобалізаційні процеси неоднозначно впливають на їхній поступ. Тому на початку XXI століття у характері еволюції МЕВ прослідковуються певні **особливості**, які можна кваліфікувати за *роллю* міжнародних економічних відносин у досягненні *рівня зрілості* світового господарства:

- формування інформаційної економіки;
- суперечливість між формуванням відокремленості національної економіки та регіоналізацією;
- зростання ролі держави в умовах домінування ТНК;
- загострення глобальних проблем людства.

За рівнем системності:

- функціонування та удосконалення міжнародних економічних відносин необхідно розглядати як цілісний механізм, який реалізується через конкретні форми у суперечливій системі світового господарства;
- міжнародні економічні відносини розвиваються як певна система, що включає та базується на адекватних структурних елементах. Взаємодіючи між собою вони забезпечують реалізацію економічних інтересів суб'єктів міжнародної економіки;
- розвиток міжнародних економічних відносин здійснюється та відбувається згідно законів діалектики. Імпульсом їхнього поступу виступають діалектичні суперечності, які закладені у самій системі МЕВ та її структурних елементах.

За місцем в системі ринкових відносин:

- віддаленість одних суб'єктів світової економіки від інших створює перешкоду для своєчасного укладення та реалізації зовнішньоторговельних угод, а також усієї системи світогосподарських зв'язків;
- певна іммобільність окремих факторів виробництва (природних ресурсів), робочої сили, капіталів негативно впливає на ефективність світових відтворювальних процесів;
- наявність широкого спектру національних валют перешкоджає своєчасним розрахункам за зовнішньоторговельні операції.

Розкриття сутності сучасних міжнародних економічних відносин можливо здійснити через певні ознаки, які можна сформулювати у три блоки:

1. Основу МЕВ формує поділ праці та обмін міжнародного рівня, учасники якого економічно відокремлені та функціонують на підвалинах ринкового механізму: попиті та пропозиції. Ефективне функціонування світогосподарських зв'язків забезпечує інфраструктура МЕВ: СОТ, група Світового банку, МВФ, ЄБРР та ін. Можлива монополізація окремих форм міжнародних економічних відносин (ОПЕК).

2. Регулювання МЕВ здійснюється на міжнародному, регіональному та державному рівнях. Водночас їхнє функціонування опосередковане товарно-грошовими відносинами, що стимулює з одного боку, а з іншого гальмує розвиток господарських зв'язків.

3. Різке зростання обсягів фінансового капіталу з останньої чверті ХХ століття зумовило потребу у лібералізації міжнародного інвестиційного клімату, організації вільних економічних зон. Це сприяло прискоренню та поглибленню процесів торговельно-економічної інтеграції країн та регіонів, посиленню конкуренції між країнами, компаніями, товарами, які вони виробляють.

ОСНОВНІ ОЗНАКИ СУЧАСНИХ МЕВ
Основу МЕВ формує поділ праці та обмін міжнародного рівня
Учасники МЕВ економічно відокремлені
МЕВ базуються на інструментах ринкового механізму: попиті та пропозиції
Інфраструктура МЕВ: СОТ, група Світового банку, МВФ, ЄБРР та ін.
Монополізація окремих форм МЕВ (ОПЕК)
Регулювання МЕВ: міжнародний, регіональний та державний рівні
Функціонування МЕВ опосередковане товарно-грошовими відносинами
Глибокий ступінь міжнародного поділу праці у світовому господарстві
Посилення динамічності світогосподарських зв'язків та збільшення їхнього обсягу
Зростання масштабів та якісного характеру міжнародної торгівлі
Різке зростання обсягів фінансового капіталу з останньої чверті XX століття
Лібералізація міжнародного інвестиційного клімату, організація вільних економічних зон
Прискорення та поглиблення процесів торговельно-економічної інтеграції країн та регіонів
Інтернаціоналізація конкуренції між країнами, компаніями, товарами, які вони виробляють

Основною метою викладання дисципліни є формування у майбутніх менеджерів системи знань з проблем та перспектив розвитку міжнародних економічних відносин (МЕВ) для фундаментальної й спеціальної освіти та практичної діяльності за фахом.

На досягнення зазначеної мети спрямовані такі **завдання** вивчення дисципліни студентами:

- уміти розкрити сутність МЕВ, їх еволюцію, чинники і рівні розвитку;
- опанувати категоріальний апарат, який використовується для дослідження процесів та явищ сучасного світового економічного розвитку;
- знати форми МЕВ, особливості розвитку інтеграційних процесів та діяльності міжнародних економічних організацій.

2. Міжнародні економічні відносини (МЕВ) як економічна категорія

*Міжнародні економічні відносини як **категорія** економічної науки виражає відносини між різнорівневими суб'єктами світового господарства з приводу реалізації системи міжнародних господарських зв'язків.*

ОБ'ЄКТИ ТА СУБ'ЄКТИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ РИНКУ	
Об'єкти МЕВ	Товари та послуги в міжнародній торгівлі
	Фактори виробництва
	Багатостороннє співробітництво країн та міжнародних організацій у сфері екології та інших глобальних проблем
Суб'єкти МЕВ	Окремі підприємці
	Приватні фірми
	Державні структури
	Регіональні угруповання
	Транснаціональні корпорації (ТНК)
	Міжнародні організації

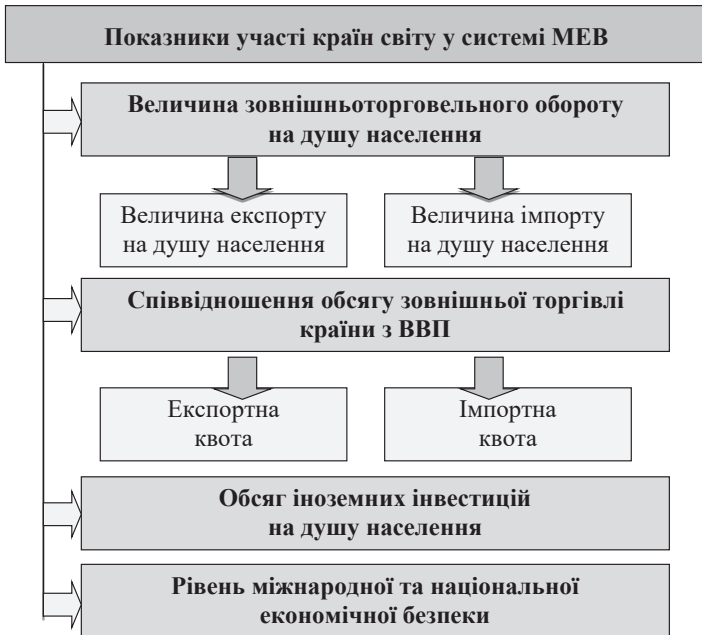
Міжнародні економічні відносини функціонують, розвиваються та удосконалюються завдяки наявності суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності та об’єктів, на які спрямована діяльність перших. До **суб’єктів МЕВ** відносять:

- *окремих підприємств*, які здійснюють зовнішньоторговельні операції та забезпечують реалізацію власних інтересів;
- *приватні фірми* виступають мікросуб’єктами господарювання на національному та міжнародному рівнях і базовими структурними елементами національних економік;
- *державні структури* мають право здійснювати операції з купівлі-продажі певних видів продукції на зовнішніх ринках;
- *регіональні угруповання* формують та втілюють власну економічну політику щодо реалізації своїх інтересів у регіональному та глобальному масштабах;
- *транснаціональні корпорації* виступають домінуючими, провідними господарюючими об’єднаннями, які торгують, інвестують, розповсюджують передові технології, визначають конкурентоспроможність товарів і послуг на світовому ринку;
- *міжнародні організації*, зокрема системи ООН забезпечують контроль щодо реалізації інвестиційних великомасштабних проєктів (МВФ, група Світового банку, СОТ), а також функціонують в окремих сегментах світового ринку (ОПЕК).

Об’єкти МЕВ:

- основними об’єктами міжнародних економічних відносин виступають *товари та послуги у зовнішній торгівлі*, які є базовими елементами світових торговельних операцій. Наявність широкого асортименту та великих обсягів товарної маси дозволяє активно використовувати наявний потенціал для ефективного функціонування та реалізації торговельних відносин. Система послуг у світовій економіці формує 60 – 80% ВВП окремих країн, що дає можливість використовувати таке поняття як „економіка послуг”;
- важливим об’єктом міжнародних економічних відносин виступають *фактори виробництва*. Сучасна світова економічна наука визначає такі основні фактори виробництва: працю, капітал, землю, підприємницькі здібності, науку, інформацію та екологію. В процесі міжнародного кооперування виробництва існує реальна можливість використання тих факторів виробництва, які мають можливість переміщуватися між країнами. Водночас необхідно зазначити і те, що існують певні обмеження, котрі створюють бар’єри для вільного переміщення

капіталу, робочої сили, інтелектуального ресурсу. Останній, як правило, реалізується через міграцію робочої сили та капіталу. Особливим фактором виробництва виступають природні ресурси, які за своїм походженням та використанням є іммобільними, і тому функціонують в системі світогосподарських зв'язків опосередковано, завдяки торгівлі корисними копалинами та сільськогосподарською продукцією;

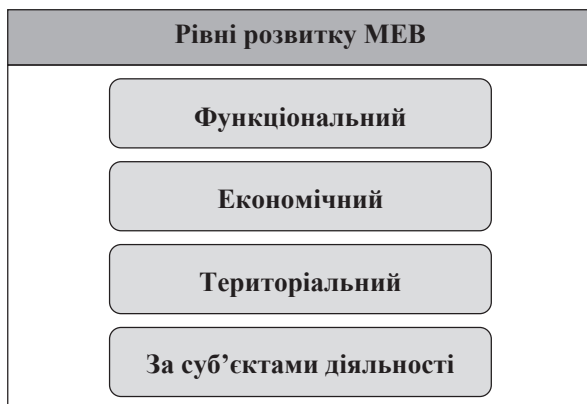

- багатостороннє співробітництво країн та міжнародних організацій у сфері екології та інших глобальних проблем людства. Поглиблення інтернаціоналізації господарського життя, подальше розширення глобалізаційних тенденцій розвитку світогосподарських відносин призвело до виникнення проблем, пов'язаних з ефективністю функціонування суб'єктів світової економіки та системи міжнародних економічних відносин. Особливістю даного процесу є те, що проблеми, які виникли останнім часом не можуть бути вирішені тільки на двосторонній основі, а тому потрібні зусилля багатьох держав для розв'язання глобальних проблем сучасної цивілізації. До них стали

відносити: подолання бідності та відсталості економічного розвитку, раціонального використання природних ресурсів, продовольчу, миру та роззброєння, розвитку людського потенціалу, екологічну, демографічну. Суперечливий характер багатьох питань, які необхідно вирішувати оперативно в повсякденному житті світової спільноти зумовлює потребу у відповідних інституціях, котрі створені спільними зусиллями країн світу і виступають у *формі міжнародних економічних організацій*.

3. Рівні розвитку міжнародних економічних відносин

Функціонування, реалізація та розвиток міжнародних економічних відносин характеризується відповідними **рівнями**. Розкриваючи зміст **функціонального рівня** розвитку МЕВ необхідно зазначити, що реалізуючись в масштабах світового господарства у певних формах, вони забезпечують функціональні зв'язки між структурними елементами міжнародної економіки (національними економіками, регіональними угрупованнями, ТНК, фірмами та організаціями). При цьому вони виконують інтегруючу функцію щодо об'єднання різноманітних суб'єктів МЕВ в одне ціле. Важливою функцією МЕВ є їх роль у забезпеченні оптимального функціонування світового відтворювального процесу. Найчастіше МЕВ проявляються у двох фазах відтворювального циклу: виробництві – завдяки формуванню міжнародних виробничих систем та ТНК і обігу, де здійснюються товарнообмінні операції між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. Інші фази відтворення міжнародні економічні відносини забезпечують опосередковано через торгівлю.

За територіальним рівнем розвитку можна розглядати еволюцію МЕВ, а саме на зрізі підприємства, фірми, міждержавних зв'язків регіонального та світового масштабу. На рівні підприємства та фірми формується матеріальна основа світової економіки. Виробляється маса товарів, надаються різноманітні послуги (ділові, фінансові, інжинірингові, транспортні тощо), які організовують систему світогосподарських відносин. В межах міжгалузевої співпраці реалізуються коопераційні зв'язки, котрі забезпечують формування кінцевого продукту, впливають на реалізацію інших форм міжнародних економічних відносин. Оскільки, представником національних господарських комплексів є держава, то виходячи на міжнародний рівень вона розробляє митно-тарифну політику, здійснює регулювання зовнішньоекономічної діяльності, забезпечує реалізацію зовнішньоторговельних операцій.

За останнє півстоліття в економічному житті світової спільноти з'явилися такі інституції як регіональні угруповання (ЄС, НАФТА, АСЕАН). Завдяки розробці узгодженої економічної політики між країнами-учасницями створюються умови для безперешкодного переливу капіталів, робочої сили, товарів і послуг, а також функціонування інших форм міжнародних економічних відносин. Реалізації господарських зв'язків світового рівня сприяє наявність міжнародних економічних та фінансово-кредитних організацій (МВФ, СОТ, Світовий Банк), які своєю політикою регулюють міжнародні економічні відносини.

Розвиток МЕВ за територіальною ознакою показує масштабність системи світогосподарських зв'язків від мікро рівня до глобального. Завдяки територіальному рівневі можна спостерігати процес розширення сфери міжнародних економічних зв'язків між різними суб'єктами господарювання у світовому економічному просторі.

За суб'єктами діяльності розвиток МЕВ необхідно аналізувати з базових носіїв світогосподарських зв'язків, а саме: окремих виробників, підприємств, котрі реалізують поставлені цілі.

Наступним рівнем еволюції МЕВ стала система зв'язків між первинними ланками національних економік – підприємствами, фірмами. Останні на базі безпосередніх виробничих чи торговельно-економічних зв'язків реалізують систему інтересів мікро рівня.

Внаслідок зближення національних економік, розширення та поглиблення міжнародного поділу праці, в різних регіонах світу почали утворюватися інтеграційні угруповання, які використовуючи національні наукові та виробничі потенціали розширюють систему міжнародних економічних зв'язків, підносячи їх на новий рівень.

Важливим рівнем розвитку міжнародних економічних відносин є функції держави як суб'єкта господарювання. Окремі державні структури виступають суб'єктами світогосподарських зв'язків, надаючи їм відповідного статусу.

Найвищим рівнем розвитку міжнародних економічних відносин є співпраця міжнародних економічних організацій щодо подальшого розвитку та удосконалення системи світогосподарських зв'язків.

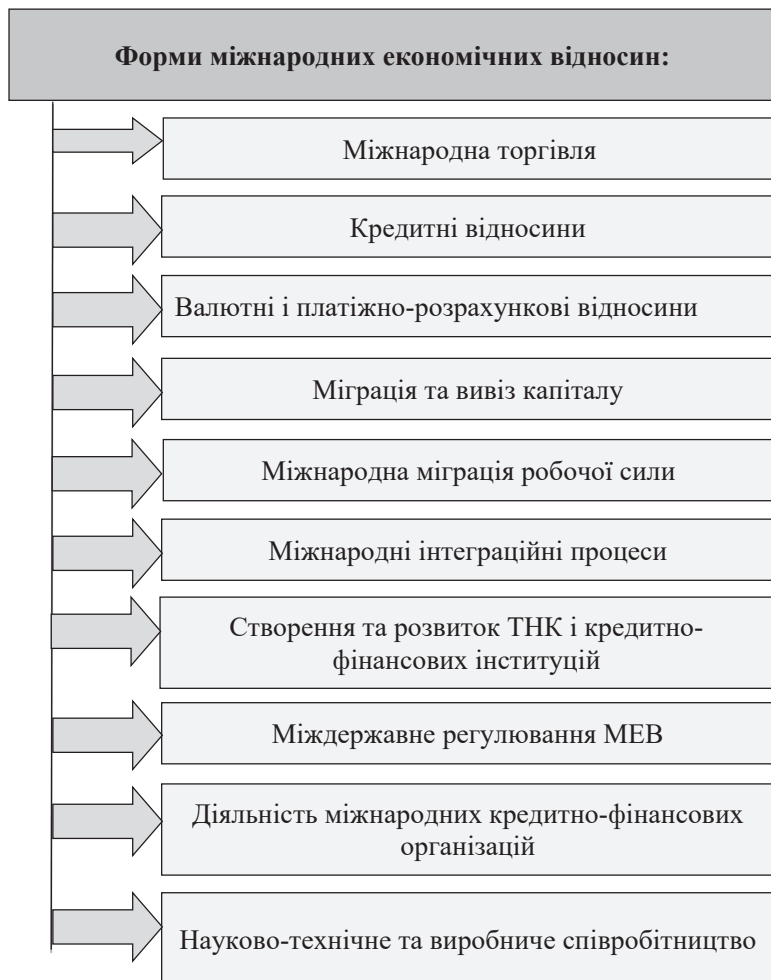

Основними тенденціями та факторами розвитку МЕВ в сучасних умовах є:

- *прискорення науково-технічного прогресу* знаходить вираз у використанні найновіших технологій у сфері зв'язку та інформації, транспортування, глобальній комп'ютеризації економічних відносин суб'єктів господарювання;
- *приріст та постійна міграція населення*. Міжкраїнове переміщення трудових ресурсів зумовлене позаекономічних та економічних примусом. Світова спільнота до недавнього часу не відчувала соціально-економічних наслідків цього явища. Тому, в останній період виникла потреба координації зусиль на міжнародному рівні з врегулювання конфліктних ситуацій у міграційних процесах;
- *збільшення розриву між бідними та багатими країнами*, зумовлене нерівномірністю економічного розвитку, а також відповідною діяльністю транснаціональних корпорацій. Політика неоколоніалізму спрямована на існування таких регіонів світу, де можна було б використати дешеву робочу силу та ринки збуту своїх товарів. Збагачення багатих на одному полюсі та бідних на іншому і є тенденцією розвитку міжнародних економічних відносин в сучасних умовах;
- *зростання економічної взаємозалежності країн світу* проявляється у формуванні єдиного економічного простору в якому кожен суб'єкт МЕВ та світового господарства займає свою нішу та виконує інтегруючу роль;
- *посилення ролі міжнародних економічних організацій*. Глобальні проблеми людства, які виникли в сучасному світі потребують координації та спільних зусиль у їх вирішенні.

4. Форми міжнародних економічних відносин

Однією з найважливіших тенденцій в розвитку сучасного світового господарства є його всебічна інтернаціоналізація, яка постійно розвивається і набуває нових рис, особливостей та форм. Розпочавшись з відносно простих форм і незначних масштабів міжнародної економічної взаємодії, інтернаціоналізація господарського життя до початку ХХІ ст. досягла своєї найвищої стадії – глобалізації економіки, коли багато процесів, що розвиваються в сфері міжнародних економічних відносин, вийшли на загальносвітовий – глобальний рівень, а саме світове господарство все більше набуває рис єдиної економічної цілісності.

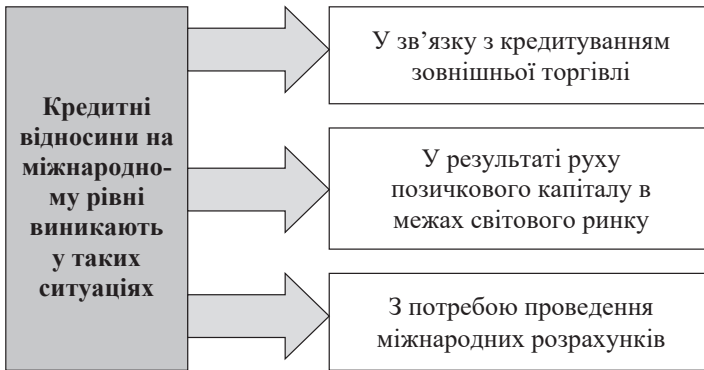
У цих нових умовах глобалізації економіки склалася, функціонує і постійно розвивається сучасна система міжнародних економічних відносин, та характеризується, з одного боку, тими тенденціями, які проявилися ще у XX столітті, а з іншого – відображає абсолютно нові явища, які увійшли в економічне життя світової спільноти вже на рубежі двох століть і навіть двох тисячоліть. Поза всякими сумнівами, що XXI ст. принесе абсолютно нові форми міжнародних

економічних відносин, про частину яких сьогодні ми можемо говорити лише в прогностичному плані. У новому столітті люди вже будуть жити в абсолютно новій «системі координат» економічного життя, хоча деякі тенденції в цій галузі (пов’язані, наприклад, з різким зростанням міжнародного інформаційного обміну) виразно проявляються і в даний час. Різко зросте мобільність (в реальному і віртуальному вираженні) міжнародного руху товарів, послуг, об’єктів інтелектуальної власності, капіталу, робочої сили.

Міжнародна торгівля – основний фактор розвитку світової економіки	
Необхідність подальшого зростання світової торгівлі зумовлена рядом факторів	Розвитком національних товарних виробництв
	Нерівномірністю розвитку окремих галузей суспільного виробництва
	Тенденцією до постійного розширення виробництва з метою отримання прибутку

Головною рисою сучасної світової торгівлі на початку століття був постійне зростання її обсягів. Однак в останні декілька років це зростання відбувається повільніше ніж раніше. Якщо з початку ХХІ століття до 2009 року зростання міжнародної торгівлі становило близько 10% в рік, то розпочинаючи з 2010 року цей показник знизився до 5-6%, а в 2012-2014 роках склав менше 3% (дані МВФ). Дослідження МВФ і Світового банку показують, що уповільнення світової торгівлі зумовлено структурними, а не циклічними причинами, що дає підстави очікувати, що низькі темпи зростання збережуться в найближчі роки. Відповідно, якщо на початку століття обсяг світової торгівлі зростав у 1,5-2 рази швидше ніж все світове виробництво, то сьогодні спостерігається рівність в цих показниках. Незважаючи на це, зовнішня торгівля як і раніше зростає швидшими темпами, ніж загальні темпи внутрішньогосподарського розвитку країн. Спостерігається тенденція повільного, але неухильного зниження відносної економічної потужності західних країн. За прогнозами фахівців майбутнє за такими країнами як Китай, Індія, Південна Корея, Туреччина.

Суб'єктами міжнародних економічних відносин ще в XX столітті стали транснаціональні корпорації (ТНК), і з того часу їхня значимість тільки зростає. На даний момент ТНК забезпечують близько 50% всієї світової промисловості, на їхню частку припадає понад 70% світової торгівлі. Серед 100 найбільших економік на сьогоднішній день 52 ТНК і 48 держав. ТНК можуть дозволити собі витратити колосальні суми на дослідження, наукові розробки, тому не виникає сумнівів, що в майбутньому їхня роль в міжнародній торгівлі буде лише посилюватися.

За джерелами виділимо внутрішнє кредитування, тобто кредитування вітчизняними банками зовнішньоторговельних операцій; *кредитування експортерів і імпортерів* за рахунок іноземного капіталу, коли кредити надають іноземні фінансово кредитні інститути, і змішане кредитування, коли існують особливості розрахунків в рамках зовнішньоторговельних контрактів, і ці схеми дозволяють знижувати ризики сторін і своєчасно виконувати свої зобов'язання.

За призначенням міжнародні кредити можуть бути *комерційними*, тобто обслуговувати міжнародну торгівлю товарами і послугами; фінансовими (використовуватися для інвестиційних об'єктів, придбання цінних паперів, погашення зовнішнього боргу, проведення валютних інтервенцій центральних банків); а також проміжними для застосування змішаних форм експорту капіталів, товарів, послуг (наприклад, у вигляді виконання підрядних робіт).

Товарні кредити існують при експорті товарів з відстрочкою платежу, коли експортер здійснює поставку і виставляє на імпортера

століття сель, а валютні надаються банками в грошовій формі. За об’єктами кредитування можна виділити: інвестиційні кредити (по експорту товарів інвестиційного призначення); неінвестиційні кредити (з експорту сировини, палива, матеріалів, споживчих товарів). В якості забезпечення за міжнародними кредитами використовуються товари, товаросупровідні та інші комерційні або фінансові документи, цінні папери, векселі, нерухомість, інші цінності, іноді золото.

ВАЛЮТНІ ВІДНОСИНИ	Валютні операції між різними учасниками валютного ринку
	Валютний арбітраж
	Регулювання національного валютного ринку
	Участь в операціях міжнародного валютного ринку
	Здійснення валютних обмежень
	Використання валютних резервів

Платіжно- розрахункові відносини	– регулювання платежів за грошовими вимогами та зобов’язаннями держав, юридичних і фізичних осіб
---	--

Валютні відносини – це сукупність економічних відносин з приводу проведення операцій, що здійснюються в валютах різних держав в національних економіках окремих країн, регіонів або на світовому ринку. Розвиток міжнародних валютних відносин зумовлено поділом праці, створенням світових ринків капіталу і різних фінансових інструментів, еволюцією засобів виробництва і робочої сили. В умовах глобалізації світових господарських взаємовідносин потоки національного та іноземного капіталу різних держав все тісніше переплітаються між собою. Економічні та валютні кризи і несприятливі тенденції динамік світових валютних ринків негативно впливають на стан експорту та імпорту, інвестиційний клімат, розвиток ринку цінних паперів країн, включених в процес міжнародного поділу праці.

Міжнародні розрахунки – це здійснення платежів за договорами юридичних і фізичних осіб різних країн, пов'язаним з економічного, політичними і культурними відносинами. Міжнародні розрахунки проводяться у формі документарного акредитива, документарного інкасо і банківського переказу.

Вивіз капіталу є одним з найважливіших умов формування і розвитку міжнародного поділу праці. Взаємне проникнення капіталу між країнами зміцнює економічні зв'язки та співпрацю між ними, сприяє поглибленню міжнародної спеціалізації та кооперації виробництва.

За підсумками 2014 р. лідируючі позиції у міжнародному перевезенні капіталів займають економіки азійського регіону: Китай посів перше місце за обсягом залучених прямих іноземних інвестицій – 128 млрд дол. На другому місці Гонконг – 111 млрд дол., четверте місце Сінгапур – 81 млрд дол. Сполучені Штати втратили одну лідируючу позицію в порівнянні з 2013 р, але залишилися в першій трійці, зайнявши 3-є місце, обсяг прямих іноземних інвестицій в американську економіку склав 86 млрд дол. Замикає п'ятірку лідерів економіка Бразилії з показником у 62 млрд дол. Великобританія з показником 61 млрд дол. не увійшла в п'ятірку лідерів. А якщо оцінювати загальний обсяг прямих

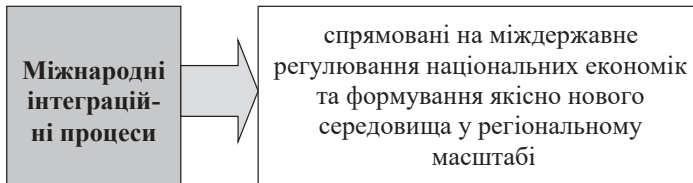
інвестицій у світовій економіці, то в порівнянні з аналогічним показником 2013 р. зростання геополітичних ризиків і політичної невизначеності він скоротився на 8% і склав 1,26 трлн дол. Також слід зазначити, що через зниження інтересу інвесторів до економіки США інвестування в країни з розвинутою економічною системою, за класифікацією ООН, знизилося на 14%, але при цьому потік прямих інвестицій в країни Європейського союзу збільшився на 13%, до 267 млрд дол. В результаті країни з економікою, що розвивається за підсумками 2014 р. отримали основну частину європейських прямих іноземних інвестицій в розмірі понад 700 млрд дол.

Міграційні потоки робочої сили здійснюються, як відомо, з країн, що розвиваються в промислово розвинені держави, оскільки саме там завдяки можливості вирішувати комплекс соціально-економічних завдань склався високий життєвий рівень населення, що володіє адекватним рівнем освіти і культури. Тому у виробництві та інфраструктурі існує цілий перелік непрестижних низькооплачуваних робіт і спеціальностей, на які важко знайти працівника. У той же час в країнах, що розвиваються, де є високий рівень безробіття, а зарплата, як правило,

низька, існує багато бажаючих зайняти такі місця і вирішити проблему матеріального забезпечення сім'ї.

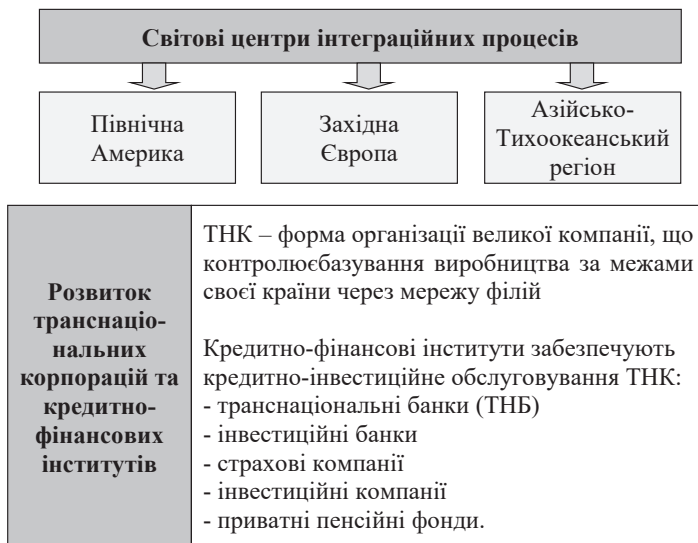
Як і будь-яке соціальне явище, міграція має свої плюси і мінуси. *Еміграція* зменшує тиск на ринок праці країни-експортера, скорочуючи безробіття. Трудові мігранти, піклуючись про добробут своїх сімей, як правило, пересилають значну частину зароблених грошей на батьківщину, забезпечуючи надходження сюди валюти. Країнам-імпортерам міграція дає можливість використовувати освітній потенціал кваліфікованих іноземних працівників без витрат на підготовку. *Імміграція* забезпечує також деяке омолодження населення, оскільки середній вік мігрантів найчастіше менше, ніж корінного населення. Міграція зазвичай супроводжується посиленням безробіття в країнах-імпортерах робочої сили, ускладненням житлових проблем, зниженням рівня оплати праці.

В сучасних умовах зростаюча *інтернаціоналізація та відкритість національних економік*, міжнародний поділ праці, динамічний зміна ринкової кон'юнктури, вихід виробничого циклу, фінансових потоків, пересування робочої сили за межі національних рамок, сучасні системи транспорту, зв'язку та інформації та інші чинники сприяють бурхливому розвитку інтеграційних процесів і переходу їх на новий якісний рівень.

Міжнародна економічна інтеграція об'єктивно зумовлена поглибленням міжнародного поділу праці, інтернаціоналізацією капіталу, глобальним характером науково-технічного прогресу, підвищенням ступеня відкритості національних економік і свободи торгівлі. Інтеграція в перекладі з латинської (*integratio*) означає з'єднання окремих частин в загальне, ціле, єдине. Міжнародна економічна інтеграція це зближення і взаимопристосування національних економік, включення їх в єдиний відтворювальний процес в інтернаціональних масштабах. Інтегрування національних економік досить високий, ефективний і перспективний рівень розвитку світової економіки, якісно новий і більш складний етап інтернаціоналізації господарських зв'язків. Відбувається не

тільки зближення національних економік, але й забезпечується спільне вирішення економічних завдань. Отже, економічну інтеграцію можна представити як процес економічної взаємодії країн, що приводить до зближення господарських механізмів, та приймає форму міждержавних угод і узгоджено регульований міждержавними органами.

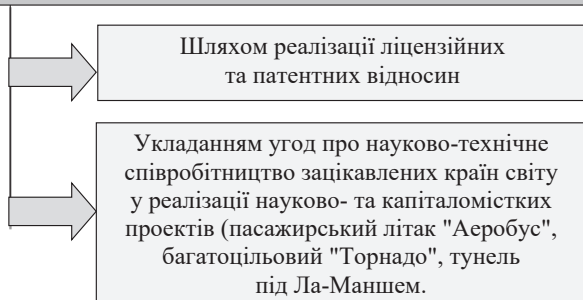

Глобалізаційні процеси на межі XX і XXI століть активізували створення нової сфери світової економіки, а саме – міжнародних фінансів та світового фінансового середовища, характерними рисами якого є: відкритість національних кордонів для руху капіталу, майже повна відсутність законодавчих обмежень, прозорість ведення бізнесу, відкритість економіки та її ринковий характер, а учасниками – страхові, пенсійні та інвестиційні фонди, ТНК (транснаціональні корпорації), ТНБ (транснаціональні банки). Локомотивами сучасної світової економіки найчастіше виступають ТНК, які вкладають свої інвестиції в розвиток зарубіжних філій з метою отримання надприбутків, проводять географічну диверсифікацію, створюють сегмент «другий» економіки на основі своїх інвестицій в третіх країнах. Однак, крім ТНК на сучасному етапі розвитку світової економіки, значна роль належить ТНБ, які конкурують між собою в здійсненні транскордонних інвестицій.

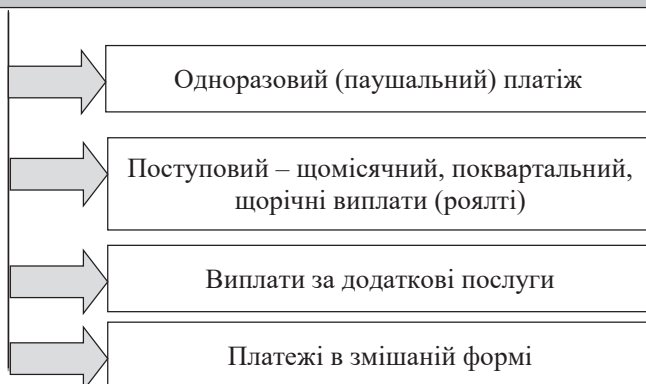
Міждержавне регулювання міжнародних економічних відносин	– вироблення узгодженої політики у сфері МЄВ на рівні регіональних угруповань
---	---

Діяльність міжнародних фінансово-кредитних інститутів	– надання валютно-фінансової допомоги країнам світу з метою стабілізації економічної та фінансової ситуації (МВФ, МБРР, ЄБРР, БМР)
--	--

Науково-технічне співробітництво здійснюється за такими напрямками:

Способи виплати винагород за ліцензійними угодами

Topic 1. Subject and tasks of the “International Economic Relations” discipline

Plan

1. *Subject of study, objective and tasks of the „International economic relations” course.*
2. *International economic relations (IER) as an economic category.*
3. *Levels of IER development.*
4. *Forms of international economic relations.*

1. Comprehensive globalization of various spheres of social life is the decisive feature of global economy evolution manifest ed in further internationalization of economic processes, strengthening of international division of labour, expansion of international economic relations’ forms, growth of interdependences between national economic systems and forming of a single economic organism of global nature. Not only quantitative expansion and deepening of the system of economic relations between certain countries, their groupings, companies and organizations, but also qualitative update of existing forms of economic relations takes place under such conditions.

International economic relations are based on the process of division of labour, which defines the place and role of each national economy in the system of global economy taking into account the natural and acquired factors and social-political and domestic conditions. Specialization and cooperation as forms of international labour division allow economic entities to develop market niches in the global economic system. Considering the abovementioned, the subject of IER discipline study *is the multi-level system of economic and trade-economic relations among countries in the world, their regional groupings and certain legal entities and individuals.*

It is possible to outline the nature of modern international economic relations on the basis of certain **features**, which can be divided into three blocks:

1. IER foundation is formed by labour division and exchange at international level, when the participants are separated and they function on the basis of the market mechanism: demand and supply.
2. IER regulation is conducted at international, regional and state levels.
3. Drastic growth of financial capital volumes starting since the last quarter of the XX century stipulated the need for liberalization of international investment climate and organization of free economic zones.

Major objective of the discipline is to build future the system of knowledge for future managers on the problem sand perspectives of international economic relations' (IER) development for fundamental and specific education and practical activity according to specialization.

The following **tasks** of the discipline for students' study are directed at achievement of the above mentioned objective:

- to be able to outline the nature of IER, their evolution, factors and development levels;
- to master the categorical apparatus applied for research of the processes and phenomena in modern global economic development;
- to know the IER form sand peculiarities of integration processes' development and international economic organizations' activity.

2. International economic relations (IER) as an economic category.

*International economic relations as a category of **economic** science expresses the relations between economic entities of various levels in terms of implementation of international economic relations system.*

International economic relations function, develop and improve due to availability of foreign economic activity entities and objects, at which the activity of the former is directed. **The IER entities** are:

- *individual entrepreneurs;- private companies;- public structures; – regional groupings; – transnational corporations; – international organizations.*

TheIERObjects:

- *the major objects of international economic relations are **goods and services in foreign trade**, which are the basic elements of global trade operations; – **production factors** are the important object of international economic relations; – **multilateral cooperation of countries and international organizations in the sphere of ecology and other global problems of humanity.***

Major tendencies and factors of IER development in current conditions are:

- *acceleration of scientific and technical progress; – growth and permanent migration of population; – increased gap between poor and rich countries; growth of economic interdependency of the countries in the world; – strengthening of the role of international economic organizations.*

3. Levels of international economic relations' development.

Functioning, realization and development of international economic relations is characterized by the relevant **levels**. While outlining the content of **functional level** of IER development, it should be mentioned that

being realized in the scale of global economy in certain forms, they maintain functional links between the structural elements of international economy (national economies, regional groupings, TNC, companies and organizations). Moreover, they perform the integrating function of combining various IER entities into one.

IERevolution can be examined by the **territorial level** of development, in particular a cross enterprises, companies, interstate relations of regional and global scale. Material basis of global economy is formed at the level of an enterprise or a company.

By activity entities, the IER development should be analyzed a cross basic carriers of global economic relations, in particular: certain producers and entrepreneurs, which accomplish their planned goals.

4. Forms of international economic relations.

One of the most important tendencies of contemporary global economy development is its comprehensive internationalization, which is constantly developing and acquiring new features, properties and forms. Starting with relatively simple forms and in significant scales of international economic cooperation, internationalization of economic life had reach edits highest stage by the beginning of the XXI century – economy globalization, when many processes, which take place in the sphere of economic relations, reached the worldwide – global level, global economy evolves more and more into a single economic integrity. In the se new conditions of economy globalization them odern system of international economic relation-sis established, is function ingandconstantly developing. Ononehand, it is characterized by the tendencies that emerged in the XX century, and on the otherhand, it expresses the completely new phenomena, which entered the economic life of global community on the turn of two centuries and even two millenniums.

We see the following forms of international economic relations as the major ones:

- *international trade;*
- *credit relations;*
- *monetary andpayment relations;*
- *migration andoutflow of capital;*
- *labour migration;*
- *international integration processes;*
- *establishment and development of TNCandcredit-financial institutions;*
- *inter-state regulation of IER;*

- *activity of international credit-financial organizations;*
- *scientific, technical and industrial cooperation.*

In these new conditions of economy globalization the modern system of international economic relations is established, is functioning and constantly developing. On one hand, it is characterized by the tendencies that emerged in the XX century, and on the other hand, it expresses absolutely new phenomena, which entered the economic life of global community on the turn of two centuries and even two millennia. It is beyond doubt that the XXI century will bring brand new forms of international economic relations, some of which we now can talk about only as the matter of perspective.

Тести до теми 1

1. Об'єктивною основою МЕВ є:

- а) розвиток світового господарства;
- б) міжнародний поділ праці;
- в) міжнародна спеціалізація виробництва;
- г) міжнародне виробниче кооперування.

2. Вкажіть на тенденції розвитку МЕВ:

- а) прискорення НТП;
- б) глобальні зміни у зовнішньому середовищі;
- в) міграційні процеси;
- г) зростання ролі ТНК.

3. Назвіть види міжнародного поділу праці:

- а) природний, географічний, демографічний;
- б) функціональний, економічний, територіальний, за суб'єктами діяльності;
- в) одиничний, частковий, загальний;
- г) соціальний, національний, етнічний, політичний, правовий.

4. У чому проявляється поглиблення та розширення МЕВ на межі тисячоліть:

- а) розвитку міжнародного поділу праці;
- б) «розмиванні» національних кордонів між державами;
- в) збільшенні відкритості національних економік;
- г) інтернаціоналізації господарського життя?

5. Де найточніше названо рівні розвитку міжнародних економічних відносин:

- а) природний, географічний, демографічний;
- б) функціональний, економічний, територіальний, за суб'єктами діяльності;
- в) одиничний, частковий, загальний;
- г) соціальний, національний, етнічний, політичний, правовий?

6. Експортна квота – це:

- а) відношення експорту до імпорту;
- б) різниця між експортом та імпортом;
- в) відношення експорту до ВВП;
- г) відношення ВВП до експорту;
- д) сума експорту та імпорту.

7. Імпортна квота – це:

- а) відношення імпорту до експорту;
- б) відношення експорту до імпорту;
- в) відношення ВВП до імпорту;
- г) різниця між експортом та імпортом;
- д) відношення імпорту до ВВП.

8. Назвіть особливості сучасних МЕВ:

- а) міжнародний рух капіталу;
- б) поглиблення процесу інтернаціоналізації;
- в) домінування ролі ТНК;
- г) глобалізація системи МЕВ.

9. До основ МЕВ належать:

- а) товари;
- б) послуги;
- в) фактори виробництва;
- г) робоча сила.

10. До суб'єктів МЕВ відносять:

- а) приватні фірми;
- б) державні структури;
- в) окремі підприємці;
- г) група «Світового банку».

11. Показник експортної квоти свідчить про:

- а) рівень кооперації виробництва;
- б) рівень орієнтації окремих галузей національної економіки на зовнішні ринки;
- в) характер зовнішньоекономічних зв'язків країни;
- г) рівень галузевої міжнародної спеціалізації.

12. Збільшення експортної квоти відображає:

- а) процес інтенсифікації міжнародних економічних зв'язків;
- б) підвищення рівня конкурентоспроможності міжнародно-спеціалізованої продукції;
- в) підвищення продуктивності праці;
- г) підвищення рівня заробітної плати робочої сили;
- д) сприятливу кон'юнктуру світових товарних ринків.

13. Що із переліченого не належить до показників участі країн світу у системі МЕВ:

- а) величина зовнішньоторговельного обороту на душу населення;
- б) співвідношення обсягу зовнішньої торгівлі країни з ВВП;
- в) рівень міжнародної та національної економічної безпеки;
- г) обсяг поточних інвестицій на душу населення?

14 Найбільш динамічним напрямом розвитку МПП є:

- а) транспорт;
- б) інвестиції;
- в) обмін технологіями, патентами;
- г) інформаційні послуги.

15. Назвіть основні напрями міжнародної спеціалізації:

- а) виробничий;
- б) територіальний;
- в) міжгалузевий;
- г) внутрішньогалузевий.

16. Основним спонукальним мотивом участі країни у МПП виступає:

- а) отримання доступу до нових технологій;
- б) переділ сфер впливу між державами;
- в) отримання економічних вигод;
- г) доступ до джерел сировини та енергії.

17. Вкажіть на основні форми МПП:

- а) частковий;
- б) загальний;
- в) одиничний;
- г) повузловий.

18. Економічні вигоди країни від участі в МПП проявляються у:

- а) отриманні найновішої інформації про конкурентів;
- б) економії національних затрат;
- в) отриманні земельної ренти;
- г) отриманні різниці між інтернаціональною та національною вартістю експортованих та імпортованих товарів і послуг.

19. Назвіть основні причини розвитку МПП між країнами:

- а) природно-кліматичні умови;
- б) трудові ресурси;
- в) науково-технічний потенціал;
- г) використання інформаційних переваг.

20. Яка з тенденцій розвитку МЕВ не є актуальною в сучасних умовах

- а) прискорення науково-технічного прогресу;
- б) зростання обсягів міжнародної міграції населення;
- в) зменшення розриву між бідними та багатими країнами світу;
- г) зростання економічної взаємозалежності країн світу?

21. Яка з форм МЕВ є історично першою:

- а) міжнародна торгівля;
- б) міжнародна трудова міграція;
- в) міжнародна економічна інтеграція;
- г) міжнародні кредитні відносини?

22. Що з переліченого не є формою МЕВ:

- а) міжнародна міграція робочої сили;
- б) міжнародний поділ праці;
- в) міжнародні інтеграційні процеси;
- г) міждержавне регулювання МЕВ?

23. Що таке ТНК:

- а) це багатоукладна економічна система, у якій національні економіки перебувають у постійній динаміці, взаємозв'язку, взаємозалежності;
- б) це система господарських і торгово-економічних зв'язків між країнами світу;
- в) різновид монополії;
- г) це форма організації великої компанії, що контролює базування виробництва за межами своєї країни через мережу філій?

24. У яких країнах МЕВ реалізується найповніше:

- а) індустріально розвинених;
- б) країнах, що розвиваються;
- в) НІК;
- г) найменш розвинених державах?

25. Міжнародні кредитні відносини виникли у зв'язку з:

- а) великими географічними відкриттями;
- б) нагромадженням золота та срібла у колоніальних державах;
- в) потребою кредитування економічного розвитку країн;
- г) промисловою революцією.

26. Що із переліченого не входить до структури МЕВ:

- а) міжнародна торгівля товарами і послугами;
- б) валюта і валютні відносини;
- в) міжнародний кредит і прямі зарубіжні інвестиції;
- г) міжнародний поділ праці та міжнародні інтеграційні процеси?

27. Умовами розвитку сучасних МЕВ є:

- а) єдність світу і ринкові відносини сучасного господарства;
- б) міжнародний рух капіталу і прискорення НТП;
- в) поглиблення інтернаціоналізації виробництва і розвиток міжнародної торгівлі;
- г) збільшення обсягів виробництва товарів і послуг.

28. Основним фактором розвитку світової економіки є:

- а) міжнародна міграція робочої сили;
- б) вивіз капіталу;
- в) міжнародна торгівля;
- г) міждержавне регулювання МЕВ.

Питання для самоконтролю:

Тема 1. Предмет і завдання дисципліни «Міжнародні економічні відносини»

1. Дайте визначення терміна «МЄВ».
2. Що є предметом вивчення курсу «МЄВ»?
3. У чому полягають мета та завдання курсу «МЄВ»?
4. Охарактеризуйте місце курсу «МЄВ» у системі економічних дисциплін.
5. Назвіть основні передумови розвитку МЄВ.
6. Визначте суб'єкти та об'єкти МЄВ в умовах ринку.
7. Які фактори визначають рівень розвитку МЄВ?
8. Що є об'єктивною основою формування МЄВ?
9. Назвіть особливості розвитку МЄВ на сучасному етапі.
10. Охарактеризуйте роль МЄВ у процесі інтеграції України в системі світогосподарських зв'язків.
11. У чому полягає роль МЄВ як елемента структури СГ?
12. Назвіть основні фактори та тенденції розвитку МЄВ.
13. Дайте характеристику особливостей МЄВ країн із різним рівнем соціально-економічного розвитку.
14. Назвіть найважливіші форми МЄВ.
15. Охарактеризуйте сучасний стан світової торгівлі як основної форми МЄВ.
16. Які головні напрями міжнародних валютних відносин?
17. Назвіть основні центри міжнародних інтеграційних процесів.
18. Дайте характеристику шляхів реалізації міжнародних науково-технічних проєктів.
19. Якою є роль МЄВ у розв'язанні глобальних економічних проблем світового господарства?
20. Яке місце посідає Україна в сучасній системі МЄВ?

Тема 2. Світове господарство та особливості його розвитку

Світове госпо- дарство	– складна багатоукладна економічна система, у якій національні економіки перебувають у постійній динаміці, взаємозв'язку та взаємозалежності, в результаті чого формується надзвичайно суперечливий, але відносно цілісний господарський механізм.
---------------------------------------	--

План

1. *Фактори розвитку сучасної світової економіки.*
2. *Основні риси світового господарства.*
3. *Підсистемисвітового господарства.*
4. *Теорії розвитку міжнародної економіки.*

1. Найважливішими характеристиками попередніх двадцяти п'яти років розвитку міжнародної економіки стали послідовні процеси, що відбуваються у світогосподарському житті, а саме відхід від автаркічного (закритого) принципу розвитку фірм, регіонів, національних економік, як наслідок цього процесу – посилення процесів глобалізації. Останнім часом розвиток світової індустрії, зумовив скорочення життєвих циклів технологій і продуктів, що істотно підсилило процеси глобальної конкуренції всіх агентів світового ринку,

Інтернаціоналізація господарського життя – процес розвитку стійких економічних взаємозв'язків між країнами і вихід відтворення за національні кордони.

Глобалізація світової економіки – процес посилення взаємозалежності суб'єктів господарювання (суб'єктів світової економіки) до такої міри, коли дії одного з них зачіпають інтереси всіх (багатьох) інших. Науково-технічний прогрес – безперервний процес відкриття і застосування нових знань у господарській діяльності, що дозволяє при найменших витратах з'єднати наявні ресурси для випуску високоякісних кінцевих продуктів.

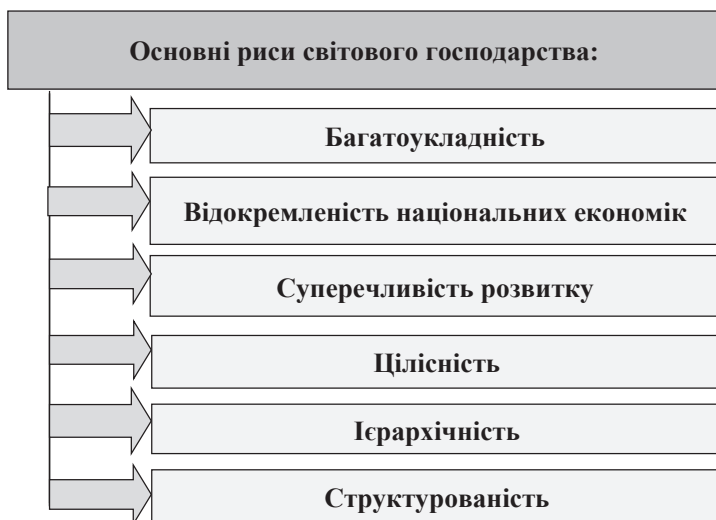
Транснаціоналізація – процес розширення і зміцнення діяльності ТНК, які національні щодо формування капіталу та інтернаціональні по його функціонуванню і контролю.

Економічна інтеграція – комплекс форм співпраці країн в різних сферах діяльності, який характеризується глибоким проникненням економіки однієї країни в економіку країни-партнера і призводить до довгострокової технічної, технологічної та економічної взаємозалежності країн.

Глобальні проблеми людства (економічні аспекти) – це проблеми, що стосуються всіх країн світу і потребують свого вирішення, що можливо тільки в результаті спільних зусиль світової спільноти (війни, екологія, забезпеченість продовольством, освоєння космосу і Світового океану, охорона здоров'я, демографія та ін .) до такої міри, коли дії одного з них зачіпають інтереси всіх (багатьох) інших (набирають глобального характеру).

На початку XXI століття світова економіка як сукупність національних господарств та їхніх економічних і політичних взаємин набуває нової якості. Найважливішою формою і одночасно новим етапом інтер-націоналізації господарського життя стає не тільки глобалізація, але й нові явища, які характеризуються появою незалежних від національної юрисдикції транснаціонального капіталу, єдиного світового фінансового ринку і ринку капіталу. Глобальна економічна система стала реальністю, і її закони і форми розвитку вимагають серйозного аналізу.

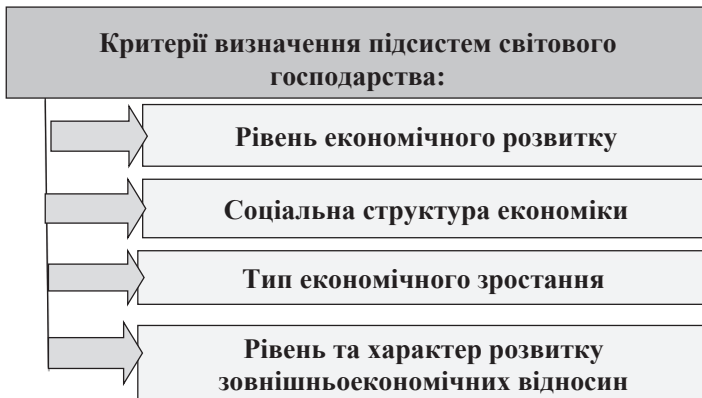
2. Основні риси світового господарства

Сучасний розвиток міжнародної економіки характеризується посиленням взаємозв'язку і взаємозалежності різних її суб'єктів як на мікро, так і на макро – і мезо рівнях. Світова економічна система неухильно *набуває рис* надзвичайно складної, тісно взаємопов'язаної, багаторівневої і важкопрогнозованої сукупності взаємопов'язаних суб'єктів, в результаті чого відбувається формування дійсно глобальної економіки, або так званої мегаекономіка. Остання одночасно виступає і наслідком взаємодії національних економік, і середовищем їхнього функціонування.

Найважливішою рисою сучасності є подальша інтеграція економік багатьох сусідніх держав, зростання їхньої взаємозалежності, інтенсивний перехід цивілізованих країн від замкнутих національних господарств до економіки відкритого типу. Таким чином, утворюються регіональні інтеграційні об'єднання (Європейський союз, НАФТА, МЕРКОСУР та ін.). Інтернаціоналізація господарського життя означає розвиток стійких господарських зв'язків між країнами і народами.

Світове господарство представляє собою глобальний економічний організм, в якому склалися і зростають взаємозв'язок і взаємозалежність всіх країн і народів планети. Воно характеризується посиленням інтернаціоналізації продуктивних сил, створенням різноманітної системи міжнародних економічних відносин, формуванням міжнаціональних механізмів, що регулюють господарський обмін між країнами.

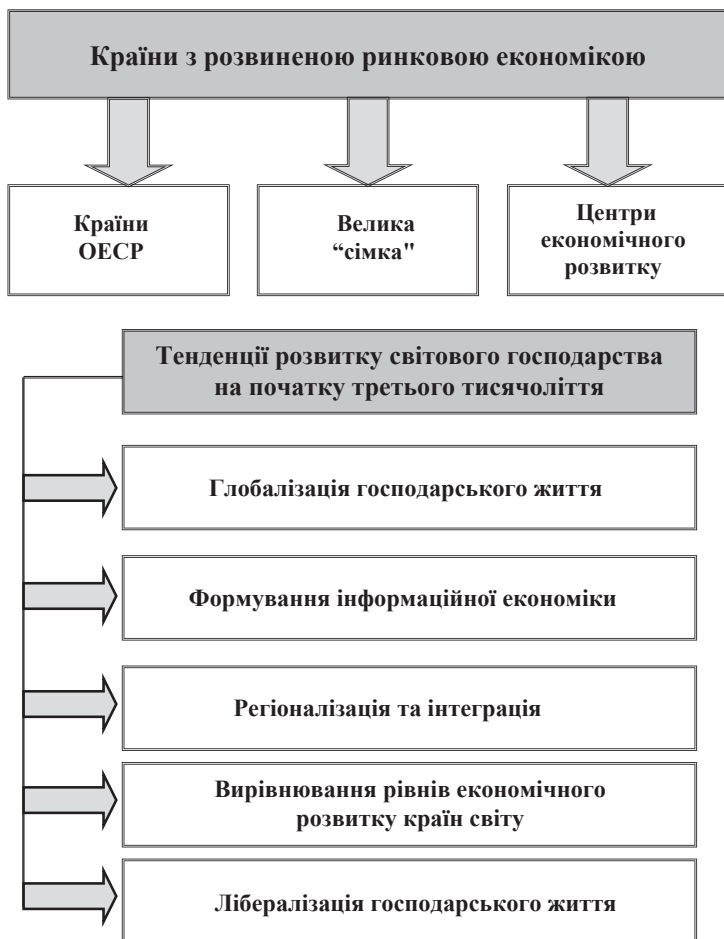

Найпростіший підхід до визначення місця країни в світовому господарстві класифікація за рівнем доходу на душу населення. *Світовий банк* щорічно на підставі показників ВВП на душу населення оновлює класифікацію країн. У 2015 р встановлені організацією категорії доходів за рівнем ВНД на душу населення виглядали таким чином: – країни з низьким рівнем доходів 1 035 дол. США і нижче; – країни з доходами нижче середнього рівня: 1 036 4 085 дол. США; – країни з доходами вище середнього рівня 4 086 12 615 дол. США; – країни з високим рівнем доходів: 12, 616 дол. США і вище.

3. Підсистеми світового господарства

Протягом всієї історії розвитку світового господарства економіка різних країн і регіонів світу здійснювалася з різним ступенем інтенсивності. Країни, що мають вигідне природно-географічне положення, сприятливі природно-кліматичні умови, солідний ресурсний потенціал завжди розвивалися швидше. Там інтенсивніше відбувалися і процеси державно-територіальних утворень. Внаслідок взаємодії всіх цих факторів і сформувалася сучасна структура світової економіки. Розглядаючи світове господарство як складну систему, доцільно виділити в ній підсистеми – групи національних економік.

Домінуючою тенденцією розвитку світової економіки останніх десятиліть є *глобалізація*, внаслідок якої змінюється роль національних економік у світовому господарстві і відбувається поділ країн на невелику групу розвинених і безліч відсталих. Глобалізація приводить до створення принципово нової економічної системи з новими продуктивними силами, виробничими і фінансовими відносинами, специфічною організацією виробництва. Глобальні цивілізаційні трансформації останніх десятиліть спричинили формування нових умов

функціонування економіки у глобальному середовищі, що істотно відрізняються від властивих індустріальній економіці. Сучасні інтеграційні тенденції набувають якісно нового змісту, в світовій економіці починає складатися інша геоекономічна і геополітична ситуація, збільшуються частота і масштабність кризових явищ, змінюється механізм функціонування ринків капіталів, модифікується міжнародна спеціалізація, що стимулює поширення нових способів міжнародного кооперування праці.

Країни ОЕСР	Австралія, Австрія, Бельгія, Великобританія, Греція, Данія, Ірландія, Ісландія, Іспанія, Італія, Канада, Люксембург, Мексика, Нідерланди, Нова Зеландія, Норвегія, Португалія, Польща, Республіка Корея, Словаччина, США, Туреччина, Угорщина, Фінляндія, Франція, ФРН, Чехія, Швейцарія, Швеція, Японія
Велика «сімка»	Великобританія, Італія, Канада, Німеччина, США, Франція, Японія
Центри економічного розвитку	США, ЄС, Японія, Китай
Країни з перехідною економікою	Сукупність постсоціалістичних держав Центральної та Східної Європи та колишні республіки СРСР
Країни, що розвиваються	Група країн, що розвиваються, охоплює 4/5 усіх країн світу, в них мешкає понад 80% населення
Нові індустріальні країни (НІК)	Гонконг, Сингапур, Тайвань, Корея, Аргентина, Бразилія, Мексика, Малайзія, Таїланд, Індія, Кіпр, Туніс, Туреччина, Індонезія, Філіппіни, Китай, АРС, Алжир, Кувейт, ОАЕ.
Найменш розвинені держави	Афганістан, Бангладеш, Бенін, Ботсвана, Буркіна – Фасо, Бурунді, Бутан, Вануату, Гаїті, Гвінея, Гамбія, Джибуті, Екваторіальна Гвінея, Ефіопія, Заїр та інші

4. Теорії розвитку світового господарства

ТЕОРІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА ЯК ГЛОБАЛЬНОЇ СИСТЕМИ	
Теорія імперіалізму та нео-колоніалізму	Пояснює структуру світу як боротьбу між провідними країнами за нові ринки, джерела сировини, сфери вкладання капіталу (<i>О.Бауер, Р.Гільфердінг, Дж.Гобсон</i>)
Теорія модернізації	Базується на відмінностях у розумінні традиційного та сучасного. В останній час під модернізацією розуміється створення такого суспільного і соціального клімату, у якому зростання виробництва на душу населення стає нормою (<i>М.Вебер, Т.Пірсон, Ш.Ейзенштадт, Г.Мюрдаль</i>)
Метатеорія залежності	Трактує, що капіталістична система одночасно породжує розвиненість та слаборозвиненість на усіх рівнях (<i>Р.Прєбіш, А.Франк</i>)
Концепція світової системи	Базується на поглибленні міжнародного поділу праці, світ поділяють на центральні, периферійні та напівпериферійні країни (<i>І. Валлерстайн</i>)
Теорія нового МПП	Акцентує увагу на наслідках змін у глобальній стратегії транснаціональних корпорацій (<i>Ф. Фробель</i>)
Концепції взаємозалежності національних господарств	- глобальна взаємозалежність через платіжний баланс (<i>С. Хоффман, Р. Купер</i>) - концепція рівного партнерства, яка передбачає об'єднання політики допомоги, торгівлі, інвестицій в єдину стратегію стосовно країн, щорозвиваються (<i>Л. Пірсон</i>)

Topic 2. Global economy and peculiarities of its development

Plan

1. *Factors of modern global economy development.*
2. *Main features of global economy.*
3. *Subsystems of global economy.*
4. *Theories of international economy development.*

1. Coherent processes taking place in global economic life are the most important characteristics of previous twenty-five years of **international economy development**, in particular moving from the autarky (closed) principle of companies', regions', national economy's development, and the consequence of this process – strengthening of globalization tendencies. Lately the development of global industry has caused the reduction of life cycles of technologies and products, having considerably strengthened the processes of global competitiveness of all global market agents.

World economy globalization – is the process of strengthening of interdependence between economic entities (global economy entities) to the extent, when actions of the one of them concern the interests of all (many) others. Scientific and technical progress is the continuous process of invention and application of new knowledge in economic activity, which allows join in available resources to produce high-quality final product at the least expenses.

In the beginning of the XXI century, the global economy as the complex of national economies and their economic and political relations gains new quality. Not only globalization, but also new phenomena that are characterized by emergence of transnational capital, single global financial market and capital market independent of national jurisdiction are the most important forms and at the same time new stage of economic life internationalization. Global economic system became the reality and its laws and forms of development require serious analysis.

2. Main features of global economy.

Contemporary development of international economy is characterized by strengthening of inter relation and interdependency between its various entities at micro, macro- and meso-levels. Global economic system consistently acquires the features of very complicated, closely interconnected, multilevel

entities, which are difficult to predict. As the result the real global economy or the so-called mega economy is formed. The latter is both the consequence of national economies' cooperation and the environment to fits functioning gat the same time.

The most important feature of our time is the further integration of economies of many neighbouring countries, growth of their interdependence, intensive transition of civilized countries from closed national economies to open ones. In suchaway the regional integrationgrouping sare formed (European Union, NAFTA, MERCOSUR, etc). Internationalization of global life means the development of sustainable economic links between countries and nations.

Globaleconomy is the global economic organism, where the interrelations and interdependency of all countries and nations on the planet exist and develop. It is characterized by strengthening of productive forces' internationalization, creation of a diversified system of international economic relations and forming of international mechanisms that regulate economic exchange among the countries.

The simplest approach to defining the country's place in global economy is classification by the level of per capita income. World Bank annually updates countries' classification by GDP percapita. In 2015 the categories of income by the level of GNI percapitade fined by the organization were the following: – countries with low income level US\$ 1 035 and less; – countries with below average income: US\$ 1 036 4 085; – countries with above average income US\$ 4 086 12 615; – countries with high income level: US\$ 12, 616 and more.

3.Subsystems of global economy.

During the whole history of global economy development, the economies of various countries and regions in the world had different levels of intensity. The countries with advantageous natural-geographic location, favourable natural-climate conditions and considerable resources capacity have always developed faster. The processes of state-territorial formations also were more intensive there. Due to interaction of all these factors the modern structure of global economy was formed. Examining global economy as a complex system, we should single out its subsystems – the groups of national economies.

Globalization has been the *dominating tendency* of the world economy development in the recent decades, changing the role of national economies in global economy and dividing countries into the small group of developed

and lots of retarded ones. Globalization lead stocreation of a fundamentally new economic system with new productive forces, productive and financial relations and specific production organization. Global civilization transformations of recent decades caused the forming of new conditions of economy functioning in global environment, which considerably differ from those peculiar to industrial economies. Modern integration tendencies acquire qualitatively new content, the other geoeconomic and geopolitical situation is starting to develop, the frequency and scale of crisis phenomena is increasing, the mechanism of capital markets functioning is changing, international specialization is being modified. It stimulates expansion of the new ways of international labour cooperation.

4.Theories of international economy development.

In the last two decades various domestic and foreign schools, approaches, concepts and theories of global economy have been formed and functioning:

- integrated approach to economy as the system of scientific knowledge (based on the size of the research object). Economy of worldwide processes addresses the processes of exchange on the supranational level. It is placed in the hierarchy of micro and macroeconomics;
- market approach. Market relations are in its basis; major characteristic is – glocalization (global + local);
- paradigm approach. Space economy. Understanding of a single economic space. Economic dimension of globalism;
- civilization approach. Global civilization, development of civilizations;
- system approach. Global economy as a complex economic system.

In spite of certain differences in the provided points of view, we can agree with the general conclusion that global economy, which is presented as a new complex system, is the result of evolutionary world development. Such approach to understanding of international economy forms the theoretical basis for the development of the global economy functioning mechanism and its certain components in the following two aspects. Firstly, any system always has center (centers), therefore there cannot be any homogeneous structure; however, at the same time these centers have a way of emerging in new place sand disappearing, etc.; moreover, creation of new growth centers and new cores is the evolution of a system. Secondly, how to answer the globalization challenges is the urgent issue of nowadays.

The group of authors defines global economy either as the complex of interconnected national economies or as the complex of international

relations. However, assuming that global economy is the complex economic system, it is necessary to define both its structural elements (national economies, etc.) and relations between these structural elements, as well as the system effect. Moreover, the fact that some part of scientists diminishes the importance of countries as major players at global arena, giving priority under current conditions to supra state structures (e.g.TNC, international financial institutes, etc.) is alarming. Global economy should be defined as the complex system, structural basis of which consists of many entities (states, TNC, metropolitan areas and other new entities) and relations between these entities.

Тести до теми 2

1. Світове господарство – це:

- а) багатуукладна економічна система, у якій національні економіки перебувають у постійній динаміці, взаємозв'язку, взаємозалежності;
- б) система господарських і торгово-економічних зв'язків між країнами світу, їх регіональними об'єднаннями, окремими підприємствами та фізичними особами;
- в) сукупність суспільних, матеріальних та духовних умов формування, функціонування і реалізації міжнародних економічних відносин;
- г) найвищий ступінь розвитку суспільно-територіального поділу праці між країнами, основою якого є економічно вигідна спеціалізація окремих країн і обмін випущеною продукцією визначеної кількості і якості.

2. Де найточніше вказано групи країн з розвинутою економікою:

- а) країни ОЕСР, «Велика сімка», три центри економічного розвитку;
- б) СНД, країни ОЕСР, ЄС;
- в) ЄС, ОПЕК, НАФТА;
- г) «Велика сімка», ЄС, СНД, ОПЕК?

3. До нових індустриальних країн не належить:

- а) Аргентина;
- б) Таїланд;
- в) Індонезія;
- г) Японія.

4. До країн «Великої сімки» належить:

- а) Україна;
- б) Японія;
- в) Китай;
- г) Росія.

5. Сутність МРТ проявляється у:

- а) диверсифікації джерел сировини і робочої сили;
- б) розчленуванні процесу виробництва;
- в) об'єднанні процесу виробництва;
- г) спеціалізації різноманітних видів трудової діяльності?

6. Час початку формування світового господарства, як правило, датується:

- а) кінцем XIX – початком XX ст.;
- б) початком XVIII ст.;
- в) XV – VII ст.;
- г) серединою XX ст. (після Другої світової війни).

7. Глобальне світове господарство включає у себе національні економіки:

- а) промислово розвинених країн;
- б) країн, що розвиваються;
- в) країн з економікою перехідного типу;
- г) країн з командно-адміністративною системою управління.

8. Світове господарство на межі XXI століття :

- а) глобальне за своїми масштабами;
- б) не є однорідним;
- в) базується на принципах ринкової економіки;
- г) базується на принципах інтернаціоналізації виробництва.

9. «Відкрита економіка» передбачає:

- а) цілісність економіки;
- б) організацію зон спільного підприємництва;
- в) сприятливий інвестиційний клімат;
- г) національне господарство як єдиний економічний комплекс, інтегрований у світове господарство.

10. До кількісних показників відкритості економіки країни відносять:

- а) експортну квоту;
- б) імпорتنу квоту;
- в) внутрішньоторгову квоту;
- г) обсяг реекспорту.

11. Позначте основні фактори, що впливають на ступінь відкритості національної економіки:

- а) роль країн у міжнародному виробництві;
- б) обсяг внутрішнього ринку;
- в) рівень економічного розвитку країни;
- г) гранична вага базових галузей промисловості в структурі економіки.

12. Скільки відсотків в експорті НІК займають товари масового споживацького призначення:

- а) 100%;
- б) 50%;
- в) 40%;
- г) 80%?

13. Головним ринком збуту готових товарів НІК стали:

- а) промислово розвинені країни;
- б) країни, що розвиваються;
- в) постсоціалістичні країни;
- г) малорозвинені країни.

14. Зростання вартості робочої сили в НІК призводить до:

- а) поліпшення конкурентних переваг на світовому ринку;
- б) погіршення конкурентоспроможності НІК у світовій економіці;
- в) не впливає на їх стан у світовому господарстві;
- г) формування суперечностей на світовому ринку.

15. Соціальні проблеми в країнах, що розвиваються, викликані:

- а) високою народжуваністю населення;
- б) впливом аграрного населення у міста;
- в) нерозвиненістю галузей обробної промисловості;
- г) дефіцитом робочих місць.

16. Позначте порівняльні переваги країн, що розвиваються у світовій економіці:

- а) дешева сировина;
- б) дешева робоча сила;
- в) тропічні умови с/г виробництва;
- г) висока кваліфікація робочої сили.

17. Найменш розвинені країни експортують у промислово розвинені держави переважно продукцію:

- а) переробної промисловості;
- б) машинобудування;
- в) тропічного землеробства;
- г) гірничовидобувну.

18. Проблема зовнішнього боргу має катастрофічний характер для:

- а) усіх НІК;
- б) азійських НІК;
- в) арабських НІК;
- г) латиноамериканських НІК.

Питання для самоконтролю:

Тема 2. Світове господарство (СГ) та особливості його розвитку.

1. Розкрийте сутність СГ та його структури.
2. Охарактеризуйте якісний та кількісний аспекти розвитку СГ.
3. Назвіть основні риси сучасного СГ.
4. Дайте характеристику теорій розвитку СГ.
5. За якими принципами здійснюється групування країн світу?
6. Визначте групи країн за соціально-економічним принципом систематизації.
7. Охарактеризуйте три центри економічного розвитку СГ.
8. Перерахуйте особливості країн з перехідною економікою.
9. У чому полягає сутність Нового міжнародного економічного порядку?
10. Назвіть основні проблеми інтеграції України у СГ.

Тема 3.

Еволюційні періоди формування міжнародних економічних відносин

План

- 1. *Доколоніальний період розвитку МЄВ.***
- 2. *Міжнародні економічні відносини епохи Середньовіччя.***
- 3. *МЄВ в умовах становлення індустріальної цивілізації.***
- 4. *Сучасний період розвитку всесвітніх економічних зв'язків.***

1. Підвалини сучасних міжнародних економічних відносин були закладені ще у стародавньому світі, і тому їхній розвиток пройшов довготривалий період свого удосконалення від простих актів обміну, становлення зовнішньої торгівлі та до найновіших форм виробничо-інвестиційної співпраці. Але, перші обмінні операції носили стихійний та випадковий характер і здійснювалися в умовах міжплемінних та міжобщинних відносин. Споживання дарів природи протягом довготривалого історичного періоду розвитку тодішньої цивілізації закономірно, поступового привів до необхідності обробітку землі та використання тварин у домашньому господарстві. Формувалися певні групи людей з яких одні займалися землеробством інші скотарством. Основними видами економічної діяльності на територіях стародавнього Єгипту, Греції, Італії, Латинської Америки, Індії та Китаю було землеробство та скотарство. Поглиблення спеціалізації при виробництві сільськогосподарської продукції, використання деяких тварин у домашньому господарстві привело до першого великого поділу праці – відокремленню скотарства від землеробства. Це був перший крок до активізації обмінних операцій між двома сферами тогочасної економічної діяльності.

Надлишок продуктів землеробства та скотарства зумовив необхідність обміну результатами праці. На перших порах він здійснювався у нотаріальній формі, що було далеким від дотримання принципів еквівалентності. Важливим кроком у досягненні справедливого обміну було виникнення та використання грошей в якості загального, універсального еквіваленту. Гроші з'являються у першій половині I тис. до н.е. Закони Хаммурапі, торговельна політика Рамзеса III, прояв паростків товарно-грошових відносин в Індії, грошова реформа у Китаї сприяли розвитку зовнішньоторговельних відносин у стародавньому світі.

Важливим поступом у розвитку відносин обміну сучасної цивілізації став *другий великий поділ праці* – виокремлення ремісництва. Видобуток руди та виплавка металів, виробництво простих засобів праці із міді дозволило суттєво вплинути на продуктивність землеробства та виникнення надлишків сільськогосподарської продукції, яку можна було обмінювати на інші результати процесу праці. Простий технічний прогрес у засобах праці, використання нових технологій їх виготовлення, створив передумови для розвитку обмінних операцій та зовнішньої торгівлі в епоху

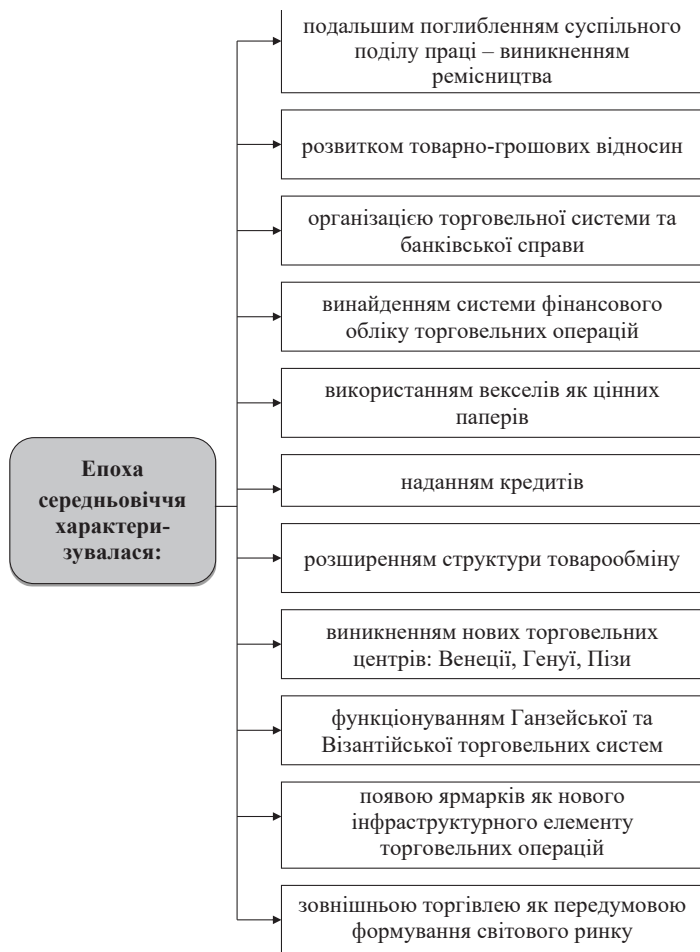
міжплемінних та міжобщинних відносин. Ремісництво суттєво вплинуло на розвиток спеціалізації та підвищення продуктивності праці при виготовленні металевих виробів, глиняного посуду та інших видів продукції.

Наступним етапом *доколоніального* розвитку міжнародних економічних відносин стало утвердження міжнародних торговельних зв'язків між локальними господарськими системами. Активізація обмінних операцій сприяла виникненню певної категорії осіб, які безпосередньо займалися купівлею-продажем надлишків різноманітної продукції, а саме купців. Останнє засвідчило результат *третього* великого поділу праці – виокремлення торгівлі як самостійної сфери діяльності у стародавньому світі. Водночас активному здійсненню торговельних операцій завадила наявність територіальних перешкод між основними центрами економічної діяльності стародавніх цивілізацій.

Значний внесок у розвиток відносин обміну зробила система *античної торгівлі*. За її часів надалі проходило поглиблення суспільного поділу праці, формування міст – торговельних центрів, виникненням перших ознак спеціалізації виробництва та обміну, формуванням товарної структури міжнародної торгівлі. До міжнародної торгівлі товарами стали долучатися торговці послугами. Грецькі та фінікійські купці здійснювали торгівлю у районі Середземного моря власними та купленими товарами, а також надавали послуги у транспортуванні вантажів та пасажирів. Розширенню обмінних та торговельних операцій у стародавню епоху сприяло виникнення та удосконалення перших елементів транспортної інфраструктури. При цьому використовували внутрішні та морські водні шляхи, засоби переміщення на суходолі. Наявність та використання інфраструктурних об'єктів дозволило в певній мірі усунути локальність у здійсненні зовнішньоторговельних операцій, об'єднати окремі общини, держави та цивілізації торговельними відносинами.

Водночас, завдяки функціонуванню таких *торговельних центрів античності* як Фінікія, Греція, Рим та їхньому панівному становищу у регіоні Середземномор'я відбулося поглиблення системи торговельних відносин, характерними рисами яких стали наступні:

- виникнення *транзитної торгівлі*;
- *впровадження та використання грошей в якості платіжного інструменту та загального еквіваленту*;
- *розвиток торговельного господарства та його інфраструктури*;
- *удосконалення та поглиблення функціональної спеціалізації купців*;
- *запровадження окремих елементів банківської справи (позики, переказ грошей)*;

- виникнення інформаційної мережі торговельних операцій та їх страхування;
- правове забезпечення торговельних угод.

Отже, доколоніальний період розвитку міжнародних економічних відносин привів до виникнення простих обмінних операцій, заклав основи зовнішньої торгівлі та запровадив засоби транспортування різноманітних видів продукції між локальними цивілізаціями.

2. Міжнародні економічні відносини епохи Середньовіччя.

Розвиток міжнародних економічних відносин в *епоху раннього середньовіччя* був досить стриманим і суттєво відрізнявся за змістом та масштабами від попередніх етапів розвитку цивілізації. Основною господарюючою структурою була сільська община, де панувало натуральне виробництво і обмінні операції не носили постійного характеру. Як виняток здійснювався обмін у формі торгівлі екзотичними продуктами, необхідними промисловими виробами та предметами широкого вжитку.

Завдяки багатовіковому еволюційному періоду розвитку у Європі поступово активізувалася економічна діяльність. Подальше поглиблення суспільного поділу праці привело в XI столітті до становлення ремісництва в Європі та утворенню феодальних міст, які сприяли утвердженню товарного виробництва, що не могло функціонувати без *обмінних операцій та зовнішньої торгівлі*. Удосконалення товарно-грошових відносин забезпечувало здійснення актів купівлі-продажу необхідних продуктів та впровадження нових інструментів обслуговування торговельних операцій (паперових грошей).

Формування та утвердження феодальних відносин зайняло довготривалий період від розпаду Римської імперії і до XVI – XVII століть. За цей час сформувалися центри середньовічної культури та торгівлі – багаті міста: Венеція, Генуя, Флоренція, де завдяки міжнародним морським подорожам *сформувалися теоретичні засади торгівлі та банківської справи, використання векселів як боргових зобов'язань*. Наявність та використання таких інструментів у зовнішній торгівлі сприяло активізації усієї системи торговельних відносин класичного та пізнього середньовіччя.

Окреме місце в системі еволюції відносин середньовіччя займають зовнішньоекономічні зв'язки Китаю. Комерційна діяльність у державі регулювалась відповідним законодавством. Використання у зовнішній торгівлі паперових грошей та кредиту дозволяло активніше впливати на близькі за розміщенням регіони, здійснювати не тільки бартерні, обмінні операції, але й повноцінний обмін за допомогою використання загального еквіваленту – грошей. Завдяки останнім Китай проводив активну експортно-імпорту політику. Купуючи срібло, коней та овець він продавав чай, рис, порцеляну, шовк. При цьому активно використовувались елементи транспортної інфраструктури.

Свою функцію у розвитку торговельних відносин зіграли Христові походи та монгольські походи на захід у Євразію. Перші – сприяли формуванню паростків інтеграції Європи у світову систему торговельних

відносин XIII століття. Другі забезпечили економічний обмін в афро-азійському світі та вплинули на обмінні процеси у китайському та європейському регіонах.

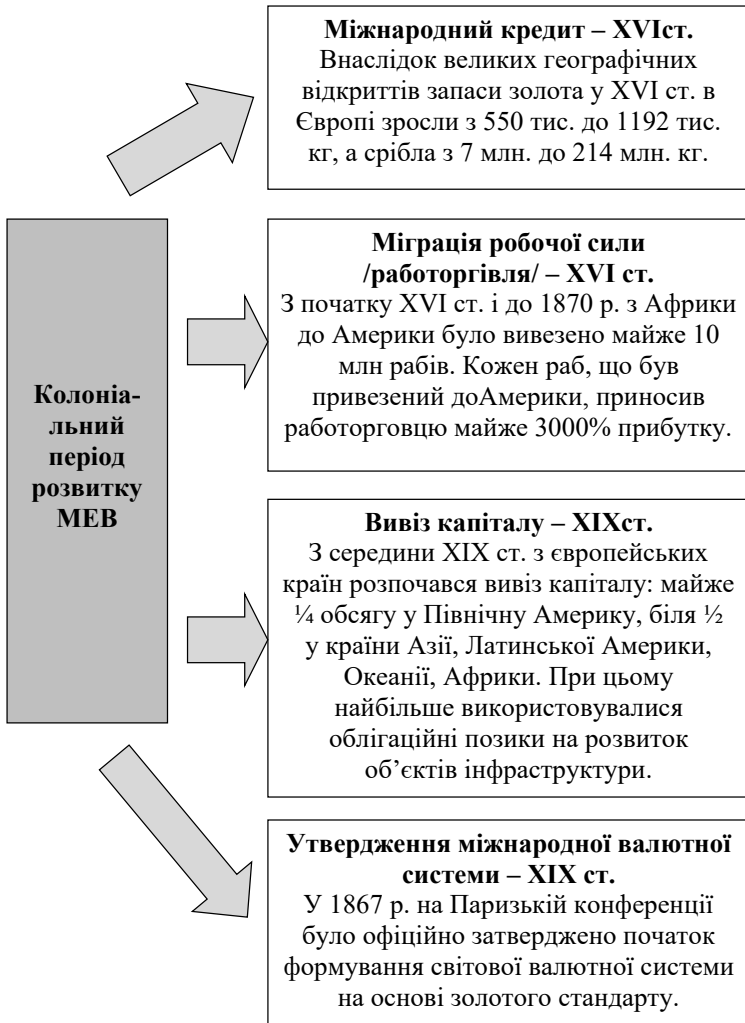
3. МЕВ в умовах становлення індустріальної цивілізації.

Виникненню нових форм міжнародних економічних відносин сприяли великі географічні відкриття наприкінці XV – XVII століть. Відкриття нових земель та континентів, формування морських та сухопутних торговельних шляхів активізували діяльність купців та заклали основи для функціонування торгового капіталу. Активізація розвитку промисловості та торгівлі в Європі гальмувалося недостатністю платіжних засобів – срібла та золота, яке планувалось отримати в результаті утворення колоніальної системи.

Освоєння нових територій зумовило необхідність та сприяло регулярним морським перевезенням, що суттєво вплинуло на розвиток країн Західної Європи. Обсяги перевезень сухогіллям зросли вдвічі, морським шляхом у п'ять – десять разів. Водночас розвиток торговельних операцій гальмувався внаслідок відсутності платіжних засобів та якісних товарів, котрі могли б конкурувати з азійськими та арабськими виробами.

Великі географічні відкриття революційно вплинули на розвиток міжнародних економічних відносин. Створилися передумови для міжнародного поділу праці, формування світового ринку. Завдяки постійним морським переміщенням сформувалися торговельні зв'язки між різними частинами світу. При цьому відкриті землі використовувались як додаткові ринки сировини та збуту товарів, формувалася система колоніальної залежності.

Розширення світових торговельних відносин сформувало передумови для виникнення та використання нової форми міжнародних економічних відносин – міжнародного кредиту. Внаслідок великих географічних відкриттів із нових земель в Європу регулярно вивозились платіжні ресурси – срібло та золото. Запаси золота у XVI столітті зросли з 550 тис. кг до 1192 тис. кг, а срібла з 7 млн до 214 млн кг. Наслідком цього стало різке підвищення цін, зародження та збагачення нового соціального прошарку – буржуазії, а також подальше зuboжіння найманої робочої сили. З іншого боку, позитивним наслідком зазначених процесів стало використання Іспанією, Італією та Португалією додатково отриманих платіжних засобів в якості міжнародного кредиту для інших держав.

Важливим етапом у розвитку міжнародних економічних відносин стала работоргівля як прототип сучасної міграції робочої сили. Неможливість використання індіанських племен в Америці підштовхнуло колонізаторів до пошуку інших джерел робочої сили яким і стала – Африка. У XVI столітті і до 1870 року з Африки до Америки було виве-

зено близько 10 млн рабів. Кожен з них приносив работорговцю 3000 % прибутку. Одночасно необхідно зазначити і те, що європейські моряки і пошукачі нових земель потрапивши вперше до Африки використали в якості товару рабів. З випадкових морських рейсів работоргівля перетворилася в систему, оскільки приносила великі доходи. Завдяки дешевій робочій силі розвивалися плантаторські господарства. У міжнародний обіг було запропоновано бавовну, каву, тютюн. З боку Європи – пропонувалися готові товари – це тканини, зброя, металеві вироби. З Африки можна було отримати золото, слонову кістку та деревину.

На подальший розвиток міжнародних економічних відносин радикально вплинуло первісне нагромадження капіталу. Насильницьке відокремлення селян від землі, працівників від засобів виробництва сприяло зародженню промислового виробництва. Мануфактура в Англії, заснована на поділі праці та ручній техніці забезпечила різке зростання продуктивності праці.

5. МЕВ в умовах становлення індустріальної цивілізації

Різкий вплив на розвиток продуктивних сил здійснила *промислова революція в Англії у XVII столітті*, яка забезпечила перехід від мануфактури до масового машинного виробництва. Останнє радикально вплинуло на товарну структуру зовнішньої торгівлі, зумовило урізноманітнення форм світогосподарських зв'язків. *Завдяки технічному перевороту почав формуватися промисловий капітал, сформувались національні ринки*. Застосування машин суттєво вплинуло на масштаби виробництва, поділ праці вийшов за національні межі, велика промисловість почала втрачати національні ознаки і стала залежати від міжнародних ринків. Національна відокремленість перетворилася на світову господарську залежність одних економік від інших. Зовнішня торгівля ще більше об'єднувала нації та народи.

Розвиток продуктивних сил внаслідок промислової революції привів до поглиблення виробничих та торговельних зв'язків між національними економічними системами. Інтенсивна індустріалізація європейських економік сприяла інтернаціоналізації виробництва, в основі якого було створення товарної маси та розвиток обмінних операцій між різними країнами та територіями.

Внаслідок активного розвитку європейської економіки, надходження грошових ресурсів із товарообмінних операцій у багатьох

країнах та їхніх суб'єктах господарювання формувався надлишок капіталу, який міг бути використаний за кордоном з більшою вигідністю ніж в національних межах. Тим більше, що в економіках, які ставали на шлях індустріалізації та колоніальних землях був попит на додатковий капітал як з боку держави, так і приватних структур.

Завдяки експорту капіталу сформувалася та виокремилася і ще одна форма міжнародних економічних відносин. З середини XIX століття з європейських держав розпочався вивіз капіталу: майже $\frac{1}{4}$ у Північну Америку, біля $\frac{1}{2}$ у країни Азії, Латинської Америки, Африки. Вільні грошові ресурси активно вкладалися у розвиток виробничої інфраструктури – будівництво залізниць, пароплавів та дорожньої мережі. Основним інвестором у XIX сторіччі виступала Англія, яка використовуючи свій потенціал активно впливала на розвиток світогосподарських відносин в умовах вільної конкуренції.

Активному переміщенню капіталу в межах світового господарства сприяло утвердження міжнародної валютної системи на основі золотого стандарту. Її стрижнем було вільне переміщення золота та конвертованість національних валют у золото. Це сприяло інтенсифікації торговельних відносин завдяки оперативним та стабільним розрахункам. Маючи ряд суттєвих переваг перед попередніми системами міжнародних розрахунків система золотого стандарту була не позбавлена ряду недоліків, що проявлялося у проблемах регулювання окремими державами грошово-валютної політики. Внаслідок знецінення тієї чи іншої національної валюти золото відпливало за кордон, що зменшувало золоті запаси держав. Тим, не менше це був і ще один етап у розвитку міжнародних економічних відносин. Сформувалися нові їхні форми – валютні та платіжно-розрахункові відносини у світогосподарських операціях та міграція і вивіз капіталу.

Інтенсивне розширення міжнародного руху підприємницького капіталу привело до виникнення міжнародного виробництва. Міжнародні відносини обміну доповнилися відносинами виробництва. Це означало, що інтернаціоналізація господарського життя вступила у нову фазу свого розвитку. В результаті функціонування та використання підприємницького капіталу почала зникати національна відокремленість окремих держав, поглиблювався міжнародний поділ праці на галузевому рівні.

Відновлення зовнішньої торгівлі, експорту позичкового і підприємницького капіталу, та інших форм міжнародних економічних

відносин після другої світової війни позитивно вплинуло на економічне зростання держав учасниць воєнних дій. Необхідність переведення національних економік на мирні рейки потребувала формування відповідних програм, серед яких належне місце займав план Маршалла. Він передбачав дорогу постраждалим від війни європейським економікам з боку США на умовах кредитування.

На початку другої половини ХХ століття виникла об'єктивна необхідність об'єднання зусиль європейських країн з метою їх протистояння у конкурентній боротьбі із США. У 1957 році шість європейських держав утворили Європейський економічний союз (ЄЕС), який став першим інтеграційним угрупованням у світі. Його вдосконалення пройшло довготривалий період від зони вільної торгівлі до політичної інтеграції найвищого рівня. Характерною рисою сучасності є зростання взаємозалежності країн світу, розвиток інтеграційних процесів на макро- та мікрорівнях, інтенсивний перехід цивілізованих держав від замкнених національних господарств до економік відкритого типу. Це зумовлено об'єктивними закономірностями розвитку міжнародних економічних відносин та світового господарства.

Провідну роль у формуванні міжнародного виробництва відіграють транснаціональні корпорації, які виникли у другій половині ХХ ст. та розпочали створення виробничої, збутової, дилерської та фінансової мережі на національних ринках інших держав. На межі тисячоліть спостерігається стрімке розширення зовнішньоекономічної діяльності, у якій ТНК виступають продавцями, інвесторами, дилерами сучасних технологій та стимуляторами міжнародної трудової міграції. Саме вони визначають динаміку та структуру товарів і послуг на світовому ринку, міжнародний рух капіталу і технологій. В діяльності ТНК реалізуються майже усі форми міжнародних економічних відносин, що виникли у попередній період розвитку цивілізації.

Topic 3. Evolution periodsof forming of international economic relations

Plan

1. *Pre-colonial period of IER development.*
2. *International economic relations of theMiddle Ages.*
3. *IER in conditions of industrial civilization establishment.*
4. *Modern period of global economiclinks development.*

1. **Foundations of modern international economic relations** were laid back in ancient world, that's why their development has gone through the long-term period of improvement from simple acts of exchange to establishment of foreign trade to the most advanced forms of productive and investment cooperation. However, *the first exchange operations* were of spontaneous and random nature, and were performed in conditions of inter-tribe and cross-community relations. Consumption of natural gifts for the long-term historical period of the civilization development at that time naturally and gradually led to the need to cultivate land and use animals in the households. Deepening of specialization in agricultural production and use of some animal sin households led to *the first great division of lab our* – separation of livestock from agriculture. It was the firsts tep towards activation of exchange operations between two spheres ofthen existing economic activity.

The *second great division of lab our* – separation of crafts – was an important step in the development of exchange relations of modern civilization. Extraction of ore and smelting of metals, production of simple lab our instruments of copper considerably influenced the agricultural productivity and emergence of agricultural production surplus, which could be exchanged for other results of lab our process. Simple technical progress in means of lab our and application of new technologies for their production created preconditions for development of exchange operations and foreign trade in the era of inter-tribe and cross-communityrelations. Crafts influenced considerably the development of specialization and improvement of labour productivity in producing of metal articles, pottery and other types of goods.

The next stage of *pre-colonial* development of international relations was establishment of international trade relations between local economic systems. Activation of exchange operations boosted the emergence of certain category of persons, who were directly engaged in purchase and sale

of the surplus of various production, in particular the merchants. The latter illustrated the result of *the third great division of lab our* – separation of trade as an independent sphere of activity in ancient world. At the same time, territorial obstacles between major economic activity centers of ancient civilizations hampered the active conducting of trade operations.

2. International economic relations of the Middle Ages.

Development of international economic relations in the *early Middle Ages* was rather reserved and considerably differed by its content and scales from the previous stages of civilization development. Rural community was the major economic entity, where the natural production prevailed and exchange operations were of random nature. As an exemption was the exchange in the form of trade in exotic products, necessary industrial products and commonly used commodities.

Duet centuries-old evolutional period of development in Europe, the economic activity gradually intensified. Further deepening of social lab our division in the XI century led to establishment of crafts in Europe and creation of feudal cities, which promoted establishment of commercial production that could not function without *exchange operations and foreign trade*. Improvement of trade and monetary relations maintained the fulfillment of the acts of sales of necessary product sand introduction of new instruments of trade operations service (paper money).

Forming and establishment of feudal relations had taken a long-term period since the collapse of Roman Empire and until the XVI – XVII centuries. In that period the centers of medieval culture and trade were formed – the rich cities: Venice, Genoa, and Florence. This is where the *theoretical basics of trade and banking and use of promissory notes as the liabilities* were established due to international sea voyages. Existence and use of such instrument sin foreign trade promoted activation of the whole system of trader elations of classical and late Middle Ages.

3. IER in conditions of industrial civilization establishment.

The Age of Discovery in the late XV – XVII centuries contributed to emergence of new forms of international economic relations. Exploration of new lands and continents and forming of sea and land trade routs intensified the merchants' activity and laid the foundations for functioning of trade capital. Activation of industrial development and trade in Europe was slowed down by the lack of the means of payment – silver and gold, which were planned to be accumulated as the result of creation of colonial system.

Expansion of global trade relations formed the preconditions for emergence and use of the new form of international economic relations – international loans.

Slave trade as the proto type of modern labour migration was an important stage of international economic relations development. Impossibility to use Indian tribes in America spurred colonizers to search for alternate sources of workforce, and Africa became the source. In the XVI century and until 1870 almost 10 mln of slaves were removed from Africa to America. Each of them brought the slavers 3000 % of income.

Original accumulation of capital radically influenced the further development of international economic relations. Forced separation of villagers from lands and workers from means of production contributed to creation of industrial production. Manufacture in England based on labour division and manual equipment secured swift growth of labour productivity.

4. Modern period of global economic links development.

Industrial revolution in England in the XVII century had a great impact on the development of productive forces, providing the transition from manufacture to mass machine production. The latter radically influenced the product structure of foreign trade and caused the diversity of the forms of global economic links. *Technical changes stipulated forming of industrial capital and national markets.* The use of machines considerably influenced the scales of production, labour division went beyond the national boundaries and large industry started to lose national features and became dependant on international markets. National independence turned into global economic dependence of one country on another. Foreign trade further consolidated the nation and people.

Active development of European economy and in flow of monetary resources from barter operations in many countries and their economic entities created the surplus of capital, which could be used abroad with more benefits than within national limits. Export of capital caused forming and separation of another form of international economic relations. The out flow of capital from European countries started in the middle of the XIX century. *Establishment of international currency system based on gold standard promoted active movement of capital in global economy.* Free movement of gold and national currencies' convertibility into gold was in its core.

The new IER forms were established – monetary and payment relations in global economic operations, migration and capital out flow.

Intensive expansion of international movement of entrepreneur ship capital contributed to emergence of international production. Transna-

tional corporations play the leading role informing of international production. They emerged in the second half of the XX century and started creation of productive, sales, dealer and financial network at international markets of other countries. Almost all forms of international economic relations that have emerged in the previous period of civilization development are realized in TNC activity.

Тести до теми 3

1. Яка з форм МЕВ виникла в епоху доколоніального періоду розвитку МЕВ:

- а) міжнародний кредит;
- б) міжнародна трудова міграція;
- в) вивіз капіталу;
- г) міжнародна торгівля?

2. Для якого періоду розвитку МЕВ характерна поява міжнародного кредиту:

- а) доколоніального;
- б) колоніального;
- в) МЕВ епохи монополістичного капіталу;
- г) сучасного?

3. Для якого періоду розвитку МЕВ характерна діяльність ТНК:

- а) доколоніального;
- б) колоніального;
- в) МЕВ епохи монополістичного капіталу;
- г) сучасного?

4. Яка з форм МЕВ була характерною для динамічного періоду розвитку світового господарства:

- а) міжнародна торгівля;
- б) торгівля між локальними господарськими системами;
- в) кредит;
- г) вивіз капіталу?

5. В епоху середньовіччя функціонували такі форми МЕВ:

- а) міжнародний кредит;
- б) валютно-фінансові відносини;

- в) міжнародна торгівля
- г) вивіз капіталу.

6. Для азієського та античного періоду розвитку людства характерні такі форми МЕВ:

- а) зовнішня торгівля;
- б) міжнародна торгівля;
- в) торгівля між локальними господарствами;
- г) роботодавчі системи.

7. Колоніальний період розвитку МЕВ зумовлений:

- а) великими географічними відкриттями;
- б) розвитком міжнародної торгівлі між державами;
- в) міграцією робочої сили;
- г) потребою у міжнародному обміні.

8. У період капіталізації світу виникли такі форми МЕВ:

- а) міграція робочої сили;
- б) міжнародний кредит;
- в) міжнародні інтеграційні процеси;
- г) вивіз капіталу.

9. Вивіз капіталу як форма МЕВ належить до епохи:

- а) рабовласництва;
- б) середньовіччя;
- в) капіталізму;
- г) міжнародного капіталізму.

10. Міжнародна валютна система утворилася у:

- а) XIV – XVI ст.;
- б) XVI – XVII ст.;
- в) XVII – XVIII ст.;
- г) XVIII – XIX ст.

11. Наднаціональні форми виробництва виникли у:

- а) період середньовіччя;
- б) період капіталізму;
- в) період міжнародного капіталізму;
- г) в умовах формування ринку.

12. Транснаціональні корпорації виникли у:

- а) першій половині XVIII ст.;
- б) другій половині XIX ст.;
- в) першій половині XX ст.;
- г) другій половині XX ст.

13. У другій половині XX ст. виникли такі форми МЕВ:

- а) вивіз капіталу;
- б) міжнародна торгівля;
- в) науково-технічне співробітництво;
- г) міжнародне регулювання МЕВ.

Питання для самоконтролю:

Тема 3. Еволюційні періоди формування МЕВ

1. Назвіть основні періоди формування МЕВ.
2. Які основні способи виробництва характерні для доколоніального періоду розвитку МЕВ?
3. Який період розвитку МЕВ характеризувався появою міжнародної торгівлі?
4. Що створило передумови для міжнародного поділу праці та утворення світового ринку?
5. Охарактеризуйте стан МЕВ у Київській Русі.
6. Яку роль в еволюції МЕВ відіграв процес колонізації Африки?
7. Коли розпочала функціонування міжнародна валютна система?
8. Дайте характеристику МЕВ періоду монополістичного капіталізму.
9. Для якого періоду формування МЕВ була характерною поява міжнародного науково-технічного співробітництва.
10. Визначте сучасні проблеми розвитку МЕВ.

Тема 4.

Середовище міжнародних економічних відносин

Середовище міжнародних економічних відносин	– це сукупність суспільних, матеріальних та духовних умов формування, функціонування і реалізації міжнародних економічних відносин.
--	---

План

- 1. Поняття середовища МЕВ, його структура й особливості.*
- 2. Природно-географічне середовище, складові його впливу на розвиток МЕВ.*
- 3. Економічне середовище функціонування МЕВ.*
- 4. Політико-правове середовище. Особливості взаємодії політики й економіки в МЕВ.*
- 5. Соціально-культурне середовище і його значення в розвитку МЕВ.*

1. Середовище міжнародних економічних відносин поділяється на внутрішнє і зовнішнє середовище.

Внутрішнє середовище МЕВ – це внутрішня будова системи міжнародних економічних відносин разом з її внутрішніми законами існування, функціонування і розвитку. Тобто до її складу можуть входити такі елементи:

- зовнішньоекономічна діяльність країн та їхніх суб'єктів. Розширення сфери зовнішньоекономічної діяльності в окремій країні, підготовка суб'єктів до зовнішньоекономічної діяльності не лише сприяють розвитку міжнародного бізнесу, форм МЕВ, а і всієї системи МЕВ;
- управління міжнародними економічними процесами. Від якісних змін в управлінні економічними процесами безпосередньо залежить розвиток міжнародного бізнесу, що в свою чергу спричиняє зміни в системі МЕВ;
- форми і види міжнародних економічних відносин. Відозміни, що відбуваються у розвитку якоїсь із форм МЕВ, призводить до виникнення змін в інших їхніх формах, а відповідно й у всій системі МЕВ;

- регулювання міжнародних економічних відносин. Сукупність правових та економічних умов визначають систему регулювання МЕВ різного рівня;

- внутрішні закони функціонування міжнародних економічних відносин. Світове господарство розвивається за об'єктивними економічними законами, частина з яких притаманна тільки міжнародним економічним відносинам і діє тільки в межах внутрішнього середовища МЕВ.

Зовнішнє середовище МЕВ – це система зовнішніх, по відношенню до суб'єктів, форм і видів МЕВ, умов і факторів їхньої реалізації. Структура зовнішнього середовища МЕВ поділяється на дві складові, критеріями якої є безпосередність впливу і сфери впливу. За безпосередністю впливу зовнішнє середовище МЕВ поділяється на дві частини:

- умови і фактори прямої (безпосередньої) дії;
- умови і фактори непрямої (опосередкованої) дії.

Серед факторів безпосереднього впливу можна виділити такі: постачальники, споживачі, конкуренти, трудові ресурси, закони та установи державного регулювання тощо.

2. *Природно-географічне середовище* відіграє помітну роль у розвитку

МЕВ. Це найголовніші умови і фактори існування та розвитку МЕВ, які є первісними відносно інших умов, що входять у середовище МЕВ.

До природно-географічних факторів і умов належать:

- наявність або відсутність тих чи інших природних ресурсів;

- географічне розташування;
- наявність виходу до моря;
- наявність судноплавних річок;
- різниця у величині території країн, що співпрацюють;
- різниця у чисельності населення;
- нерівномірність кліматичних умов;
- біотехнологічність, тобто технологія, яка ґрунтується на природних процесах;
- ресурсозберігаючий, безвідходний і екологічно чистий тип технологій.

Найголовніші умови та фактори природно-географічного середовища, що впливають на розвиток міжнародних економічних відносин, пов'язані з нерівномірністю розташування природних ресурсів, з їх наявністю чи відсутністю у різних країнах.

Історично можливість використання природних ресурсів служила вихідною передумовою розвитку людської цивілізації. Для кожної країни властиве власне, специфічне поєднання природних ресурсів. Це поєднання формує стійкі зв'язки. У міру зменшення території значимість кожного з ресурсів зростає. Багаті на одні ресурси країни вступають у відносини з країнами, де немає даних ресурсів, зате вони багаті на інші, які є дефіцитними для інших країн.

Жодна країна не зможе обійтися без імпорту деяких природних ресурсів. При всьому природному багатстві США повністю забезпечені тільки за 22 видами ресурсів. Вони імпортують 15-20% необхідної їм мінеральної сировини. Каналами товарообміну перерозподіляється 97% світового видобутку й виробництва олова, 70% залізної руди, 50% нафти, 11% природного газу.

Важливу роль у розвитку МЕВ відіграє геополітичне положення даної країни, яке визначається сукупністю її певних територіальних відношень з іншими країнами та великими природними об'єктами (моря, гірські масиви, ріки тощо), що справляють на неї істотний політичний, економічний і соціальний вплив. Останні можуть покращувати або утруднювати взаємодію даної країни з іншими, виступаючи природною перешкодою.

Визначаючи геополітичне положення конкретної країни відносно інших, треба враховувати не лише індивідуальні особливості цих країн, а й їх належність до певних міжнародних економічних, політичних союзів і угруповань, а також мати уявлення про характер відносин країни з усім угрупованнями.

3. **Економічне середовище МЕВ** – це сукупність економічних факторів, які служать основою вільного пересування товарів і послуг, капіталів і робочої сили, інформації через кордони наці-

ональних держав, а також вільний взаємообмін національними валютам. Вивчення факторів економічного середовища вимагає від суб'єктів МЕВ уваги до загального рівня розвитку економіки відповідної країни і розподілу доходів в ній, характеру витрат і заощаджень населення тощо. Для функціонування та активізації МЕВ як економічної системи надзвичайно важливо знати рівні економічного розвитку країн та їх класифікацію, а також ступінь зрілості ринкових відносин, особливості їх розвитку. Відповідно до рівня економічного розвитку вони мають більший або менший вплив на ті процеси, що відбуваються в цій системі.

Економіки розвинених країн характеризуються відкритістю до світового господарства й ліберальною організацією зовнішньо-торгівельного режиму. Їм відповідають розвинена система ринкових відносин, наявність потужних корпорацій і диверсифіковані методи державного регулювання. Нинішній етап характеризується лібералізацією ринкових механізмів – стимулювання приватної ініціативи й посиленням ролі конкуренції.

У цих країнах створюється основна частка світового промислового виробництва, що робить їх основними експортерами промислових товарів. На них припадає більше 70% світового зовнішньоторговельного обороту, зокрема близько 90% експорту машин і устаткування. Досить високим є рівень гарантованого державного соціального захисту, тривалості життя,

Повноправними суб'єктами міжнародних економічних відносин поступово стають сьогодні і країни, що розвиваються. Виробляючи 40% світового ВВП та забезпечуючи 34% світового промислового і 68% сільськогосподарського виробництва ці країни прагнуть брати активну участь у міжнародному поділі праці. Їх участь супроводжується якісними та кількісними змінами у світовій економіці. Ці зміни виражаються у збільшенні обсягів міжнародної торгівлі, появі нових товарних та фінансових ринків, інтенсифікації товарних і фінансових потоків.

Місце країн з перехідною економікою у світовому господарстві визначає цілий ряд суперечливих факторів. З одного боку, це прагнення переважної більшості постсоціалістичних держав увійти в політичні, військові та економічні структури Заходу. З іншого – об'єктивна реальність сучасного стану розвитку цих країн зумовлює необхідність активної взаємної співпраці країн між собою. Особливо це стосується пострадянських країн.

Переорієнтація перехідних економік на західні структури залежить від якісних ринкових реформ та рівня демократизації суспільного життя. Нині це краще вдається робити країнам Центральної та Східної Європи. В результаті відбулося значне посилення зовнішньоекономічних зв'язків цих країн з іншими державами, зокрема з Європейським Союзом.

4. За моделями управління економікою політико-правове середовище можна класифікувати як ліберальне, що передбачає використання, як правило, економічних методів управління та обмеження державного втручання в економіку, і як директивне, де переважають організаційно-адміністративні методи управління.

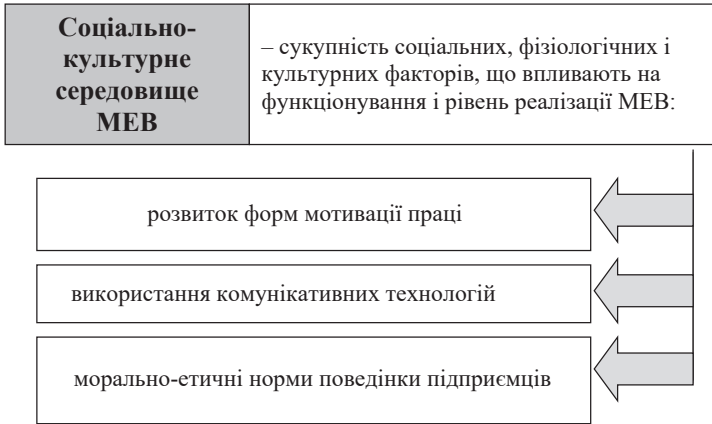
Характеризуючи фактори політико-правового середовища МЕВ, слід зазначити, що взаємозв'язок політики і економіки у сфері МЕВ виявляється більш чітко, ніж у рамках національних економік. Держава в сучасних умовах бере активну участь у розвитку МЕВ. Зовнішня політика держави будується з урахуванням інтересів національної економіки. За політичних мотивів держава стимулює (надає певні

преференції) чи обмежує (встановлює бар'єри) розширення зовнішньоекономічних зв'язків в цілому, з певними країнами чи стосовно окремих сфер господарства, видів продукції та послуг. Про це свідчить практика тиску західних урядів на уряди країн-експортерів нафти з метою зниження цін на сировину або практика забезпечення в інших регіонах інтересів власних транснаціональних корпорацій. Вплив політики на економіку виявляється в стабільності політичної ситуації, яка впливає на стабільність економічного життя, робить країну привабливою для інвестицій, а також в нестабільності, що веде до відтоку капіталу, висококваліфікованої робочої сили за кордон.

Міжнародна політика має більший вплив на розвиток МЕН, ніж внутрішня політика – на розвиток національної економіки, оскільки національна економічна система у більшості країн склалася протягом тривалого часу і набула ознак самостійності. Тому раптова зміна внутрішньої економічної політики не може відразу помітно змінити напрям її розвитку. Світове господарство склалося пізніше і ще знаходиться на стадії формування, тому помітно реагує на зміни міжнародної політики. Крім того, міжнародні економічні відносини функціонують на більш відповідальному рівні дотримання правових і договірних норм, порушення яких мають значно помітніші і відчутні наслідки.

Світова політика є своєрідним механізмом задоволення або узгодження інтересів суб'єктів міжнародних відносин. Одним із основних політичних інтересів кожної країни є нормальний прогресивний хід розвитку власної економіки, який залежить від різних внутрішніх і зовнішніх факторів. Якщо зовнішньоекономічна діяльність буде успішною, то краще буде розвиватись національна економіка, багатшою буде країна, підвищиться життєвий рівень населення. До важливих політичних інтересів відносяться: володіння найновішою інформацією, найсучаснішими технологіями, розвиток соціальної і культурної сфери, підняття загального престижу.

Узгодженість національних економічних відносин та міжнародних економічних відносин буде вищою за умови політичної стабільності на національному та світовому рівнях. Політична стабільність країни це невелика ймовірність зміни її політичного статусу протягом тривалого часу у вигляді виникнення соціальних та політичних конфліктів. В умовах часткої зміни політичних режимів, непрогнозованості дій владних структур і правової бази зростає політична нестабільність та політичний ризик.

5. Соціально-культурне середовище і його значення в розвитку МЕВ. Незважаючи на економічну цілісність сучасного світу, стереотипи поведінки та системи цінностей, які проявляються в ході контактів між людьми, ще далеко не уніфіковані. Кожна країна має свої традиції, норми та заборони. Ігнорування культурних особливостей та їх основних елементів може суттєво гальмувати розвиток МЕВ. Вплив соціально-культурного середовища на динаміку світогосподарських зв'язків здійснюється у формі сприйняття зарубіжним споживачем товару чи послуг, специфіки поведінки споживача на ринку, можливостей впливу на нього. Отже, соціально-культурне середовище МЕВ – це система соціально-культурних факторів, які визначають поведінку суб'єктів МЕВ. Соціальне середовище МЕВ характеризується багатоманітністю взаємопов'язаних людських станів, прошарків і угруповань, а також інститутів громадянського суспільства за демографічними, расовими, національними, професійними, релігійними та іншими ознаками.

Варто також зазначити зростаючу роль морально-етичних чинників у соціально-культурному середовищі МЕВ. Від рівня моральної культури, етичної свідомості значною мірою залежить успіх чи невдача тих чи інших суб'єктів МЕВ, їх участь на міжнародних ринках. Такі моральні категорії як ввічливість, коректність, порядність спрощують стосунки між суб'єктами МЕВ, а засвоєння таких компонентів етики як добро, справедливість, свобода, обов'язок, совість, моральний ідеал дає можливість створити сприятливий психологічний клімат ділового спілкування, що робить зовнішньоекономічні зв'язки успішними.

Класифікація країн за рівнем розвитку ринкових відносин та повнотою реалізації МЕВ

Рівень розвитку ринкових відносин	Повнота реалізації МЕВ
Країни з розвинуеною ринковою економікою	Повністю
Країни з перехідною економікою	Частково, традиційні форми МЕВ
Країни, що розвиваються	Частково
Нові індустріальні країни	Майже усі
Найменш розвинені держави	Окремі

Національні економіки як складна соціально-економічні системи описується цілим комплексом показників, що дозволяють оцінити рівень розвитку ринкових відносин і можливості економічного розвитку, спеціалізацію країни, національне багатство, участь країни в міжнародному поділі праці і міжнародних економічних відносинах, рівень і якість життя населення.

Класифікація країн не статична, рівень розвитку країни та її участь у світовому господарстві - поняття історичне, тому, наприклад, критерії та підходи, використані для класифікації країн до розпаду соціалістичної системи навряд чи могли би бути застосовні в сучасних умовах. В основу сучасної класифікації країн світу покладено базовий критерій – відповідність економіки країни принципам ринкового господарювання. Окремі держави, які раніше вважалися високорозвиненими, за новим критерієм класифікації виявилися віднесеними до іншої групи. І навпаки, країни, котрі раніше належали до категорії держав, що розвиваються, прискорено наближаються до рівня найбільш розвинених країн.

Сучасний етап розвитку міжнародних економічних відносин характеризується домінуванням процесів глобалізації, що зачіпають усі країни. Глобалізація демонструє зростання взаємозалежності національних економік і все більш тісну їхню інтеграцію. В сучасних умовах якісні зміни у глобальному просторі зумовлюють формування всесвітньої інфраструктури МЄВ, що включає міжконтинентальні мережі транспорту, комунікацій, глобальних інформаційних мереж, що значно прискорює практичну реалізацію світогосподарських зв'язків, породжує нові способи їхнього здійснення (укладання міжнародних товарних угод в мережі Інтернет, купівля-продаж товарів і послуг на міжнародних товарних біржах, аукціонах, практично негайне здійснення міжнародних розрахунків).

Topic 4. Environment of international economic relations

Plan

1. *The nature of IER environment, its structure and features.*
2. *Natural-geographic environment, components of its influence on IER.*
3. *Economic environment of IER functioning.*
4. *Political-legal environment. Peculiarities of politics and economy in IER.*
5. *Social-cultural environment and its importance for IER development.*

1. **Environment of international economic relations** is divided into internal and external one. Internal IER environment is the internal composition of the system of international economic relation with its internal laws of existence, functioning and development. Therefore, it can be composed of the following elements:- foreign economic activity of countries and

their entities;- management of international economic processes; - forms and types of international economic relations; - regulation of international economic relations; - internal functioning laws of international economic relations. Global economy develops according to objective economic laws, some share of which is peculiar only to international economic relations and operates only within the internal IER environment

External IER environment is the system of conditions and factors of IER entities', forms' and types' realization, external to them. The structure of IER external environment has two components by the direct nature of influence and spheres of influence. IER external environment by the direct nature of influence is divided into:

- conditions and factors of direct (immediate) action;
- conditions and factors of indirect (mediate) action.

The following are the factors of direct influence: distributors, consumers, competitors, labour resources, laws and institutions of state regulation, etc.

2. *Natural-geographic environment* plays significant role in IER development. It constitutes the most important conditions and factors of IER existence and development, which are primal with regard to other conditions creating the IER environment. The following are natural-geographic factors and conditions:

- availability or lack of certain natural resources;
- geographic location;
- access to sea;
- availability of navigable rivers;
- the gap in the size of territories of the cooperating countries;
- the gap in the number of population;
- different climatic conditions;
- biotechnological efficiency, i.e. technology that is based on natural processes;
- resource-efficient, waste-free and ecologically sound type of technologies.

The most important conditions and factors of natural-geographic environment that influence the development of international economic relations are related to the uneven location of natural resources and their availability or lack in various countries. Historically an opportunity to use natural resources was the initial precondition of human civilization development. Each country has peculiar specific combination of natural resources. This combination forms sustainable connections. The smaller territory is, the more important each resource becomes.

3. IER economic environment is the complex of economic factors that are the basis for free movement of goods and services, capital, work force and information across the borders of national states, as well as free mutual exchange of national currencies. Examining of economic environment factors requires the IER entities to pay attention to the general level of economy development of a certain country, its income distribution and nature of residents' expenditures and savings, etc. For IER to function and develop as an economic system it is extremely important to know the levels of countries' economic development and their classification, as well as the degree of market relations' maturity and development peculiarities. They can have more or less influence on the processes that take place in the system according to the level of economic development.

The economies of developed countries are characterized by openness to global economy and liberal organization of foreign trade regimen. The developed system of market relations, availability of powerful corporations and diversified methods of public regulation are peculiar to them.

Nowadays the developing countries also become the full-fledged entities of international economic relations and strive to participate in international labour division.

The range of controversial factors defines the place of countries with transitional economies in global economy. On one hand, it is the desire of the majority of post-socialistic countries to enter the Western political, military and economic structures. On the other hand – the objective reality of modern condition of these countries' development stipulates the necessity to actively cooperate with other countries.

4. The political-legal environment by the models of economy management can be classified as liberal, which stipulates the use of predominantly economic management methods and limited state interference with the economy, and directive, where the organization-administrative management methods prevail.

When characterizing the factors of IER political and legal environment it is worth mentioning that interrelation of politics and economy in the IER sphere is displayed more clearly than within the national economies. In modern conditions, a state actively participates in IER development. Public foreign policy is elaborated taking into account the interests of national economy.

Global politics is a kind of mechanism to meet or agree the interests of international relations entities. Progressive movement of economy devel-

opment that depends on internal and external factors is one of the major political interests of each country. If foreign economic activity is successful, the national economy develops better, the country is richer and residents' living standards are higher. Important political interests are: access to the latest information, the most advanced technologies, development of social and cultural sphere, and growth of general prestige.

5. *Social-cultural environment and its importance for IER development.*

Despite the economic integrity of modern world, the stereotypes of behaviour and systems of values manifested in the course of contacts between people are far from being unified. Each country has its traditions, norms and restrictions. Ignorance of cultural peculiarities and their major elements can slow down the IER development significantly. The social-cultural environment influences the dynamics of global economic links in form of foreign consumers' attitude towards the goods or services, specifics of consumer's behaviour on the market and opportunities to influence them. Therefore, IER social-cultural environment is the system of social-cultural factors that define the IER entities' behaviour. The variety of interconnected human conditions, segments and groupings and institutes of civil society characterize the IER social environment by demographic, racial, national, professional, religious and other features.

It is also worth mentioning the increasing role of moral and ethical factors in social and cultural IER environment. The success or failure of certain IER entities and their participation in international markets depends largely on the level of moral culture and ethical consciousness. Such moral categories as politeness, correctness and decency simplify the relations between the IER entities, and learning of such ethics' components as goodness, justice, freedom, duty, conscience and moral ideal enables creating of favourable psychological climate of business communication and makes the foreign economic relations successful.

Тести до теми 4

1. Де найточніше виділено групи середовища МЕВ:

- а) природне, географічне, демографічне;
- б) природно-географічне, економічне, політико-правове, соціокультурне;

в) функціональне, економічне, територіальне, за суб'єктами діяльності;

г) соціальне, національне, етнічне, політичне, правове?

2. Загальне середовище МЕВ можна розглядати як:

а) мікросередовище;

б) внутрішнє середовище;

в) макросередовище;

г) зовнішнє середовище.

3. До природно-географічного середовища відносять:

а) природні ресурси;

б) географічне розташування;

в) температурні режими;

г) якість землі.

4. Складовими політико-правового середовища є такі:

а) правові норми;

б) політичні інтереси;

в) міжнародна політика;

г) національні інтереси.

5. Політико-правове середовище впливає:

а) на умови існування МЕВ;

б) розвиток МЕВ;

в) модернізацію МЕВ;

г) розширення МЕВ.

6. Економічне середовище представлене:

а) економічними ресурсами;

б) демографічним фактором;

в) інтелектуальним потенціалом;

г) рівнем доходів населення.

7. Соціально-культурне середовище включає:

а) мораль;

б) етику;

в) культуру;

г) освіту.

8. Інфраструктура сучасних МЕВ не включає:

- а) транспортну систему світу;
- б) енергетичне господарство;
- в) інформаційно-комунікаційну мережу планети;
- г) світову торгівлю.

9. Сукупність природних умов та географічних факторів, що впливають на реалізацію економічних відносин між державами – це:

- а) природно-географічне середовище МЕВ;
- б) політико-правове;
- в) соціально-культурне;
- г) економічне.

10. За рівнем розвитку ринкових відносин країни поділяються на:

- а) країни з розвинутою ринковою економікою і країни з перехідною економікою;
- б) країни, що розвиваються і нові індустріальні країни;
- в) найменш розвинені країни;
- г) усі відповіді правильні.

11. Правове регулювання МЕВ здійснюється на:

- а) мікро рівні;
- б) національному рівні;
- в) міжнародному рівні;
- г) наднаціональному рівні.

Питання для самоконтролю:

Тема 4. Середовище розвитку міжнародних економічних відносин

- 1. Дайте визначення терміна «середовище розвитку МЕВ».
- 2. Охарактеризуйте структуру середовища МЕВ та його особливості.
- 3. Оцініть ступінь впливу природно-географічних умов на формування МЕВ.
- 4. Розкрийте сутність економічного середовища розвитку МЕВ.
- 5. Які форми МЕВ реалізують країни з розвинутою ринковою економікою?

6. Для яких країн характерною є реалізація переважно традиційних форм МЕВ?
7. У чому полягає міждержавне регулювання МЕВ?
8. Дайте характеристику взаємодії політики та економіки на міжнародному рівні.
9. Які соціально-культурні особливості країн світу необхідно враховувати в процесі реалізації МЕВ?
10. Назвіть основні елементи інфраструктури сучасних МЕВ.

Тема 5.

Міжнародний поділ праці та кооперування виробництва

Міжнародний поділ праці (МПП)	– це найвищий ступінь розвитку суспільно-територіального поділу праці між країнами, основою якого економічно вигідна спеціалізація окремих держав та обмін виробленою продукцією визначеної кількості і якості.
--	---

План

1. *Сутність та етапи зрілості міжнародного поділу праці.*
2. *Чинники розвитку МПП.*
3. *Форми прояву міжнародного поділу праці.*
4. *Світові тенденції розвитку МПП.*

1. *Міжнародний поділ праці (МПП)* розглядається як базова категорія, що виражає сутність і зміст міжнародних, економічних відносин загалом. Поділ праці як історично визначена система суспільної праці складається в результаті якісної диференціації діяльності в процесі розвитку самого суспільства. Диференціація діяльності відбувається шляхом виділення окремих функцій, дій, операцій або сфер виробництва і відокремлення їх в самостійні галузі сфери діяльності, спеціалізації виробників.

Історично першою сходинкою розвитку цього процесу стала диференціація діяльності, зумовлена природно-географічними відмінностями в життєдіяльності людей, тобто міжнародний поділ праці зародився в початковий мануфактурний період розвитку капіталізму і до промислового перевороту (наприкінці XVIII ст.) базувався на природній основі – в різних природно-кліматичних, природно-географічних умовах окремих країн і територій (запаси мінеральної сировини, паливних ресурсів, тощо). На наступному етапі (кінець XIX ст. і початок XX ст.) відокремилися конкретні види праці, такі як подетальна, повузлова, технологічна спеціалізація і кооперування. Одночасно простежувалися

різні види діяльності колективного суб'єкта суспільного виробництва і безпосереднього виконавця, спеціаліста, науковця, робітника, менеджера.

Процес поділу праці як засіб і результат розвитку продуктивних сил має і свій зворотний бік, без якої він не існує: неухильний розвиток і розширення зв'язків між учасниками суспільного виробництва, галузями і сферами їхньої діяльності. Своєю чергою, це сприяє злиттю окремих дій конкретних людей в єдиний процес функціонування і розвитку суспільства як цілісної системи, як колективного суб'єкта господарської діяльності. Сукупність усіх видів такої діяльності, функцій господарюючих суб'єктів в кінцевому рахунку інтегрується в цілісний процес суспільного виробництва, як єдності виробництва, розподілу, обміну та споживання.

Міжнародний поділ праці є тим об'єднуючим началом, яке створило світову економіку як систему. Міжнародний поділ праці є найбільшою історичною передумовою генезису сучасних міжнародних економічних інтеграційних процесів, які поклали початок створенню свого роду світового «інтеграційного поля».

2. Чинники розвитку МПП

3. Форми прояву міжнародного поділу праці

Головними формами, напрямками поглиблення міжнародного поділу праці є *міжнародна спеціалізація і кооперування виробництва* це – нерозривні і зумовлюють один одного суспільні явища, що мають складний і суперечливий характер. МПП – ширша економічна категорія в порівнянні з міжнародним кооперуванням, що є головною формою прояву МПП. Своєю чергою, міжнародне кооперування ґрунтується на спеціалізації виробництва.

Міжнародне кооперування і міжнародна спеціалізація є не просто формами МПП, але і його елементами, що визначають його сутність.

Це твердження ні якою мірою не суперечить діалектичному принципу взаємозв'язку сутності і форми. Діалектика взаємозв'язків поділу, спеціалізації і кооперації праці постає в їхній взаємозумовленості. Основна мета участі будь-якої країни в цих формах – отримання певної економічної вигоди. Якщо мати на увазі, що суспільний поділ праці виступає як об'єктивна передумова і фактор обміну, то реалізація переваг МПП в процесі міжнародного обміну будь-якої країни при сприятливих умовах здійснює, по-перше, отримання різниці між міжнародною і внутрішньою ціною експортованих товарів та послуг; по-друге, економію внутрішніх витрат через відмову від національного виробництва при використанні більш дешевого імпорту.

Під міжнародною спеціалізацією виробництва (МСВ) розуміється така форма поділу праці між країнами, при якій зростання концентрації однорідного виробництва і усупільнення праці в світі відбувається на основі процесу диференціації національних виробництв, виділення в самостійні (відокремлені) технологічні процеси, в окремі галузі та підгалузі виготовлення однорідних продуктів праці понад внутрішні потреби, що викликає все більше взаємне доповнення диференційованих національних комплексів. Зазначені процеси відбиваються на інтенсифікації міжнародного обміну товарами, послугами, науково-технічними знаннями. МСВ розвивається за двома напрямками – виробничому і територіальному. Своєю чергою, виробничий напрям поділяється на міжгалузеву, внутрішньогалузеву спеціалізацію і на спеціалізацію окремих підприємств (компаній). У територіальному аспекті МСВ передбачає спеціалізацію окремих країн і регіонів на виробництві певних продуктів та їх частин для світового ринку.

Загальною об'єктивною основою міжнародного кооперування виробництва (МКВ) є зростаючий рівень розвитку продуктивних сил, а отже, ступінь їх розчленування на галузі, виробництва, підприємства. За короткий історичний термін радикально перетворилася первинний осередок виробництва – підприємство, причому так, що це відбивається на всіх сторонах суспільного (а отже, і міжнародного) поділу праці. Все більш повне і послідовне виокремлення зі складу підприємств окремих стадій технологічного процесу, випуск складових частин кінцевого продукту і передача його «частковим» підприємствам знаменують собою новий якісний стрибок у поділі праці в промисловості. Це послужило небаченим стимулом для розвитку коопераційних процесів.

В результаті впливу науково-технологічного прогресу була створена матеріальна основа для широкого розвитку виробничого кооперування.

НТП змінив і сам характер МКВ, включивши в нього в якості найважливішого елемента науку. Таким чином, головна функція кооперації праці – служити засобом збільшення вироблених матеріальних благ при більш високій продуктивності праці – була доповнена іншою важливою функцією – реалізацією принципово нових завдань, які важко або неможливо вирішити без об'єднання зусиль виробників декількох країн.

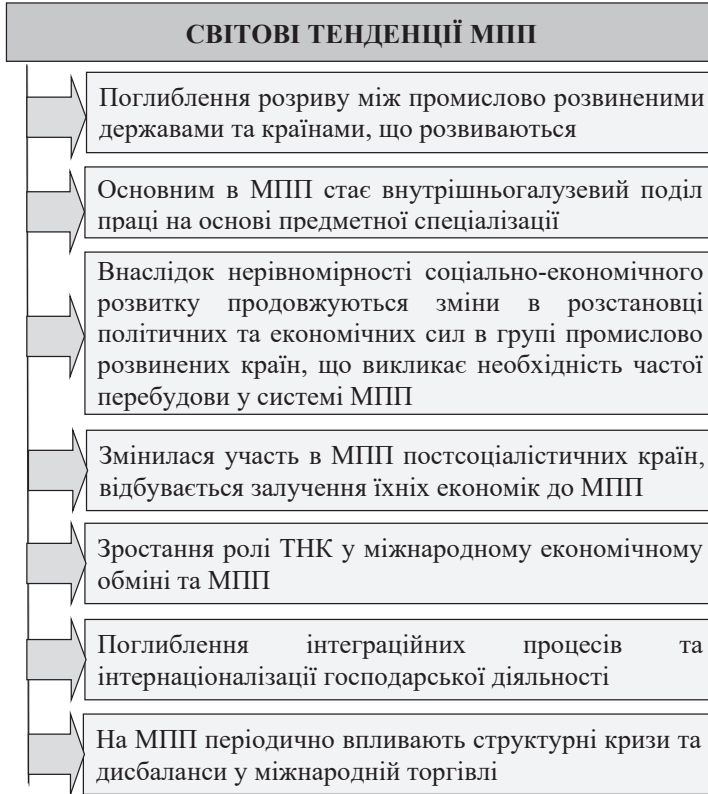
Основні ознаки МКВ:

- попереднє узгодження сторонами в договірному порядку умов спільної діяльності;
- координація господарської діяльності підприємств-партнерів з різних країн у визначеній, взаимосогласованій сфері цієї діяльності;
- наявність в якості безпосередніх суб'єктів виробничого кооперування промислових підприємств (фірм) з різних країн;
- закріплення в договірному порядку в якості головних об'єктів кооперування готових виробів, компонентів і відповідної технології;
- розподіл між партнерами завдань у межах узгодженої програми, закріплення за ними виробничої спеціалізації виходячи з основних цілей коопераційних угод.

МКВ в міру розвитку, залучення в свою орбіту суміжних процесів, придбання більш комплексного характеру отримало назву «міжнародне промислове співробітництво». Останнє ширше за своїм охопленням, ніж кооперування виробництва в промисловості, і включає різноманітні форми діяльності у сфері виробництва, прикладної науки, техніки, торгівлі, технічного обслуговування. Комплексність – найважливіша риса міжнародного промислового співробітництва.

Класифікація МКВ прямо залежить від методологічних принципів, що складають його основу. Можна досліджувати коопераційні зв'язки всесвітнього масштабу або їх прояви у внутрігалузовому або міжгалузовому розрізі. Зв'язки можна розглядати на галузовому і фірмовому рівнях. В основу класифікації коопераційних угод доцільно покласти критерії, найбільш повно відображають характерні риси тієї чи іншої категорії таких угод. Теорія і практика коопераційної діяльності на будь-якому рівні розрізняють об'єкт співпраці, або ту область діяльності, в якій воно здійснюється, метод співпраці, тобто організаційні форми і засоби, а також нормативний апарат, за допомогою яких досягається виконання учасниками кооперації спільно поставлених цілей. Таким чином, як певна система відносин кооперація повинна класифікуватися на основі врахування двох головних визначників – області і

методу (або форми) співробітництва. Одним з найпоширеніших у світі методів виробничого кооперування, який отримує все більше значення є так звана інтегрована кооперація, коли під єдиною організаційною формою об'єднується капітал декількох учасників для досягнення окремих, спільно узгоджених цілей.

У сучасному світі зменшується залежність участі країн в міжнародному поділі праці від їхньої обмеженості не тільки природними ресурсами, але і капіталом, який все більш доступний усім країнам світу на міжнародних ринках капіталу. Одночасно зростає залежність участі країн у міжнародному поділі праці від наявності ресурсів робочої сили (перш за все висококваліфікованої), з підприємницькими здібностями

ізнаннями. Центр ваги міжнародного поділу зміщується в напрямку обміну науково-технічними досягненнями, виробничим досвідом і іншими видами ноу-хау. Уречевленим носієм такого обміну стають комплекти програм для різного роду управління виробничими системами. Відбувається певна «дематеріалізація» товарних потоків, яка виражається в заміщенні торгівлі товарами – торгівлею інформацією, інженерними та управлінськими послугами.

Хоча в сучасних умовах зберігається поділ праці між країнами, що базується на нерівномірності розподілу між ними природно-кліматичних ресурсів, але приклади таких країн як Японія, нових індустріальних країн Південно-Східної Азії свідчать про визначальний вплив «придбаних» факторів виробництва на участь країни в МПП. В даний час між промислово розвиненими і країнами, що розвиваються випереджаючими темпами зростає внутрішньогалузевий обмін продукцією обробної промисловості, в якому серед країн, що розвиваються найбільш активну роль відіграють «нові індустріальні країни» (Сінгапур, Тайвань, Південна Корея, Бразилія, Мексика, Аргентина, Індія та ін). Між державами, що розвиваються посилюються розшарування і диференціація за рівнем економічного розвитку і характеру участі в МРТ.

Міжнародний поділ праці все більше постає як неподільне глобальне ціле, в якому формуються і розвиваються суперечливі і різноспрямовані тенденції і, перш за все – глобалізація і одночасно регіоналізація економічного життя.

Тенденція до глобалізації світового економічного життя проявляється у все більш вільному переміщенні у світовому економічному просторі товарів і усіх факторів виробництва. Вони стають все більш доступними всім і за нижчою ціною.

Тенденція до регіоналізації виражається насамперед у створенні регіональних торговельних блоків (ЄС, НАФТА- Північноамериканська угода про вільну торгівлю).

Відбувається безперервне зростання ролі транснаціональних корпорацій в світовому виробництві, в міжнародному поділі праці і міжнародному економічному обміні. ТНК на сьогодні – головна сила виробництва і міжнародного поділу праці, домінуючий фактор міжнародної спеціалізації і кооперування, що визначає структуру і географічний напрямок міжнародної торгівлі.

Нинішній етап розвитку світової економіки характеризується поглибленням міжнародного поділу праці, що зумовлено і породжене нерівномірністю розвитку.

4. Сучасні тенденції розвитку МПП можна охарактеризувати наступними загальними закономірностями:

- місце багатьох країн в МПП (особливо в групі країн, що розвиваються) визначається тим, наскільки вони вписалися в стратегічні завдання і цілі міжнародних корпорацій;
- важливим елементом сучасного МПП стала сфера послуг, як традиційних – міжнародні перевезення, зв'язок туризм та ін., так і нових – фінансових, банківських, страхових, рекламних та інших бізнес-послуг;
- міжгалузевий поділ праці між країнами доповнюється внутрішньогалузевим поділом праці, інтенсивно розвивається міжнародний міжфірмовий поділ праці в рамках спільних програм, договорів підрядного кооперування, спільних підприємств, а також у формі внутрішньофірмового поділу праці в рамках міжнародних корпорацій;
- на зміну взаємодії національних господарств або на вході, або на виході виробничого процесу приходить тісне зрощення національних економік безпосередньо в процесі самоговиробництва;
- змінюється зміст МПП між трьома групами країн в світовому господарстві: індустріальні країни спеціалізуються на випуску наукомісткої високотехнологічної продукції, включаючи озброєння, на надання бізнес-послуг, але одночасно є і найбільшими експортерами продовольчих товарів.

Країни, що розвиваються, залишаючись в своїй більшості поставальниками сировини, енергоносіїв і т. п., диверсифікують свій експорт за рахунок виробів легкої промисловості (текстилю, одягу, взуття, шкіри і т. п.), послуг, а нові індустріальні країни виступають як експортери складної машинобудівної продукції (побутової техніки, продукції автомобілебудування). Колишні соціалістичні країни спеціалізуються на ресурсо- і трудомістких галузях (нафто- і газовидобування, металургія, хімічна та легка промисловість).

Також сучасний етап розвитку міжнародного поділу праці характеризується наступними особливостями:

- значно розширилися кількісні параметри міжнародного поділу праці;
- відбувається постійне поглиблення спеціалізації виробництва;
- менш розвинені країни випереджаючими темпами розвивають трудові ресурси і енергомісткі види продукції;
- посилюється поглиблення міжнародного поділу праці;

- відбувається прискорення НТП (знання стають основним джерелом конкурентних переваг фірм, НТП поширюється на дедалі ширші сфери життя суспільства).
- зростає взаємозв'язок і взаємозалежність між усіма країнами світу;
- відбувається поглиблення і розширення інтеграційних процесів;
- посилюється роль розвинених країн, зростає міждержавна диференціація.

Topic 5. International division of labour and production cooperation

Plan

- 1. Nature and stages of maturity of international labour division.*
- 2. Factors of ILD development.*
- 3. Manifestation forms of international labour division.*
- 4. Global tendencies of ILD development.*

1. International division of labour (ILD) is seen as the basic category that displays the nature and content of international economic relations in general. Labour division as historically defined system of social labour is established as the result of qualitative activity differentiation in the process of society development. Activity differentiation takes place through allocation of certain functions, actions, operations or spheres of production and their separation into independent spheres of activity and specializations of producers.

Historically the differentiation of activity stipulated by natural-geographical differences in human living activity was the first step of this process, i.e. international labour division emerged in the initial manufacture period of capitalism development and until the industrial revolution (late XVIII century) it was based on natural foundation – in various natural-climate and natural-geographical conditions of certain countries and territories (reserves of mineral commodities, fuel resources, etc). In the next stage (late XIX century – early XX century), the specific types of labour were separated, including detail, unit and technology specialization and cooperation. Different types of activity of social production collective entity and of direct performer, specialist, scientist, worker and manager could be observed at the same time.

The process of labour division as the mean and result of productive forces development theists reverse side it cannot function without: steady development and expansion of links between the participants of social production, branches and spheres of their activity. *International labour division* is the unifying basis, which has created the global economy as a system. International labour division is the greatest historical precondition of the genesis of modern international economic integration processes, which have initiated the creation of a kind of global «integration area».

2. Factors of ILD development.

Development of international labour division is caused by differences in geographic location of countries and resources owned by each country and its scientific and technical capacity, ecological condition, peculiarities of historical development and reasonability of production of a certain commodity. The following are the three major groups of factors that influence the international labour division: 1) social-geographic factors: manifested in differences between countries by their territorial location, number and structure of population, historical experience, traditions and mentality of nations; 2) natural-climate factors: stipulated by differences in countries' climate conditions, availability of natural resources such as minerals, rivers, lakes, seas, arable lands, forests, fauna diversity, etc; 3) technical-economic factors: related to the fact that countries have different levels of economic and scientific-technical development, which stipulates different degree of reasonability to produce a certain product for various countries, availability of domestic technologies, know-how, scientific discoveries, new technologies and machines. Scientific-technical progress stipulates the intensive development of labour division process and state industrial priorities. In conclusion, international labour division contributes to production of more goods with better quality.

3. Manifestation forms of international labour division.

The main forms and directions to strengthen the *international labour division* are *international specialization and production cooperation*. These are the inextricable and mutually supportive social phenomena, which have complicated and contradictory nature. ILD is a broader economic category compared to international cooperation, which is the major form of ILD manifestation. In its turn, international cooperation is based on production specialization.

International cooperation and international specialization are not just the ILD forms, but also its elements, which define its nature. This statement by no means contradicts the dialectic principle of interrelation between the

nature and the form. Dialectics of interrelations between division, specialization and cooperation of labour is in its interdependence. The major objective of country's participation in any of these forms – is to receive some kind of economic benefit. If to take into account the fact that social labour division is the objective precondition and factor of exchange, the realization of ILD advantages in the process of international exchange of any country in case of favourable conditions brings, in the first place, the gap between the international and domestic price of exported goods and services; in the second place it implies the domestic savings due to abandoning national production and use of cheaper imports.

International production specialization (IPS) means the form of labour division between the countries, when the growth of homogeneous production concentration and labour socialization in the world takes place based on the process of national production differentiation and allocation of homogeneous production of labour products beyond the internal needs into the independent (separated) technological processes, separate branches and sub branches. It leads to increasing complementarity of differentiated national complexes.

The general objective basis of *international production cooperation (IPC)* is the increasing level of productive forces development, and thus the degree of their division to branches, productions and enterprises. In a short historical period, the initial core of production – an enterprise – has radically transformed in the way that concerns all the sides of social (and thus international) labour division. Increasingly complete and coherent separation of certain stages of technological process from the enterprises, output of the components of final product and its transferring to «partial» enterprises marks the new qualitative jump in labour division in industry. It served as an unseen impetus for the development of cooperation processes.

4. Modern tendencies of ILD development can be characterized by the following general patterns:

- the sphere of services is an important element of modern ILD, both traditional – international transportation, communications, tourism, etc, and the new ones – financial, banking, insurance, advertising and other business services.
- inter sectoral labour division between the countries is supplemented by intra sectoral labour division. International inter-companies labour division in the framework of joint programs, agreements of contract cooperation, joint enterprises as well as in the form of intercompany labour division with in the international corporations has gained intensive development.

- the close fusion of national economies directly in the process of production takes place either at the entrance or at the exit of productive process to replace the interaction between national economies.

- the nature of ILD changes between the three groups of countries in global economy: industrial countries are specialized in output of science intensive machinery, including the armaments, and providing of business services. However, at the same time they also are the largest exporters of industrial goods.

The following features characterize modern stage of international labour division development:

- quantitative parameters of international labour division have expanded significantly;

- production specialization is strengthening;

- the less developed countries expand labour resources and energy intensive types of production at rapid rates;

- international labour division is intensifying;

- science and technology are developing with accelerated paces (knowledge becomes the major source of companies' competitive advantages, science and technology reach the broadest spheres of social life).

- interdependence and interrelation between all countries in the world is growing;

- there is the strengthening and expansion of integration processes;

- the role of developed countries is growing and interstate differentiation is increasing.

Тести до теми 5

1. Що не є чинником розвитку МПП:

- а) природно-географічні умови;
- б) технічний прогрес;
- в) міжнародний кредит;
- г) соціально-економічні умови.

2. У яких напрямках розвивається міжнародна спеціалізація виробництва:

- а) національному та міжнародному;
- б) регіональному, національному та міжнародному;
- в) східний та західний;
- г) виробничому і територіальному.

3. Де найточніше визначено форми міжнародного кооперування:

- а) здійснення спільних програм, договірна спеціалізація, створення спільних підприємств;
- б) створення ТНК, створення спільних підприємств;
- в) міжнародна торгівля, міжнародний кредит, міжнародна трудова міграція;
- г) міжнародна економічна інтеграція, міждержавне регулювання МЕВ, вивіз капіталу.

4. У світовому господарстві можна виділити такі типи МПП:

- а) загальний;
- б) частковий;
- в) повузловий;
- г) одиничний.

5. Основним мотивом участі країн в МПП є :

- а) отримання доступу до нових технологій і знань;
- б) переділ сфер впливу між країнами;
- в) отримання економічних вигод;
- г) доступ до джерел сировини і енергії.

6. Економічні вигоди від участі країн в МПП полягають у:

- а) отриманні новітньої інформації про конкурентів;
- б) економії національних затрат на відмові від внутрішнього виробництва товарів і послуг за рахунок їх більш дешевого імпорту;
- в) отриманні земельної ренти;
- г) отриманні різниці (вигоди) між інтернаціональною й національною вартістю експортованих та імпортованих товарів і послуг.

7. Позначте основні причини розвитку поділу праці між країнами:

- а) розбіжності в природнокліматичних умовах;
- в) трудові фактори;
- г) фактори науково-технічного розвитку;
- д) використання інформаційних переваг.

8. Вкажіть основні форми МПП:

- а) загальні;
- б) м/д спеціалізація;

- в) одиничні;
- г) м/д кооперація.

9. Позначте основні напрями міжнародної спеціалізації:

- а) виробничі;
- б) територіальні;
- в) міжгалузеві;
- г) внутрішньогалузеві.

10. Позначте основні функції міжнародної кооперації:

- а) збільшення виробництва продукції;
- б) зміцнення дружби між країнами;
- в) збільшення випуску виробничих матеріальних благ;
- г) отримання безкоштовно патентів і ноу-хау.

11. Напрямом МПП, що найбільш динамічно розвивається на порозі ХХІ ст, стає сфера:

- а) виробництва;
- б) обміну технологіями, патентами;
- в) інформаційних послуг;
- г) транспорту.

12. Сутність МПП проявляється у:

- а) диверсифікації джерел сировини і робочої сили;
- б) поділі процесу виробництва;
- в) об'єднанні процесу виробництва;
- г) спеціалізації різних видів трудової діяльності.

13. Конкретна спеціалізація країни на виробництві окремих товарів і послуг залежить від:

- а) використання передових методів організації виробництва;
- б) соціально-економічних особливостей країни;
- в) природно-географічних умов;
- г) факторів міжнародного характеру.

14. Для успішного здійснення міжнародної кооперації необхідно:

- а) зростання продуктивності праці;
- б) наявність чітко визначеного об'єкта співробітництва;
- в) використання відповідних методів організації виробництва;

г) розробка та впровадження міжнародних норм і правил співробітництва.

15. Форма взаємодії між країнами, при якій поділ праці виступає як форма її об'єднання на різних стадіях виробництва:

- а) міжнародна спеціалізація;
- б) міжнародна кооперація;
- в) МПП;
- г) виробниче співробітництво.

16. Нова модель міжнародного поділу праці передбачає:

- а) переважно інтенсивний тип економічного зростання;
- б) появу нових галузей промисловості;
- в) скорочення виробничого та життєвого циклу товарів;
- г) розширення сфери послуг.

Питання для самоконтролю:

Тема 5. Міжнародний поділ праці та кооперування виробництва

1. Розкрийте сутність МПП та його роль у системі МЕВ.
2. Назвіть чинники розвитку МПП. Який із них має вирішальне значення у сучасних умовах?
3. Визначте найважливіші тенденції МПП.
4. Які основні етапи розвитку МПП?
5. Охарактеризуйте механізм впливу НТР на МПП.
6. Які переваги забезпечує МПП для окремої країни?
7. Назвіть фактори поглиблення МПП.
8. Визначте форми прояву МПП.
9. Дайте характеристику міжнародної спеціалізації виробництва та міжнародної виробничої кооперації.
10. Які світові тенденції МПП характерні для сучасного СГ?

Тема 6.

Міжнародна торгівля як провідна форма міжнародних економічних відносин

Міжнародна торгівля	– це форма МЕВ, яка передбачає переміщення товарів та послуг за межі державних кордонів. Її ще можна трактувати як відносини між країнами з метою вивезення (експорту) та ввезення (імпорту) товарів та послуг.
----------------------------	---

План

1. *Міжнародна торгівля як форма МЕВ.*
2. *Особливості розвитку зовнішньоторговельної політики держав.*
3. *Інструменти регулювання міжнародної торгівлі.*
4. *Діяльність міжнародних торговельних організацій*

1. Міжнародна торгівля як форма МЕВ. Традиційною та найбільш розвиненою формою міжнародних економічних відносин є міжнародна торгівля. Особливістю міжнародного співробітництва країн у сфері торгівлі в останні роки став її безпосередній зв'язок із іншими формами міжнародних економічних відносин та вплив на них. Перші спроби обґрунтувати в економічній думці роль торгівлі у розвитку держави зробили меркантилісти, які вважали, що торгівля – це важливий метод збагачення, оскільки зворотним експортним потоком є потік золота в країну, зростання якого дає змогу збільшити її внутрішні видатки, разом із тим, імпорт доцільно обмежувати.

Виділяють дві форми міжнародної торгівлі: міжнародна торгівля товарами (МТТ) – це форма зв'язку з обміну товарами між продавцями і покупцями різних країн; міжнародна торгівля послугами (МТП) – це специфічна форма зв'язків з обміну послугами між продавцями і покупцями різних країн. Міжнародну торгівлю характеризується за наступними ознаками: за обсягом, за структурою, за динамікою.

Існують суттєві відмінності між країнами щодо участі у міжнародній торгівлі. Експертами Світового економічного форуму визначається індекс залучення країн у міжнародну торгівлю (The Global Enabling Trade Index), який відображає ефективність політики кожної країни

щодо створення сприятливих умов для торгівлі та визначається за чотирма показниками, які охоплюють субіндекси:

- 1) доступ до ринку;
- 2) адміністрування на кордоні:
 - ефективність митного адміністрування;
 - ефективність експортно-імпортних процедур;
 - прозорість адміністрування;
- 3) транспортна та комунікаційна інфраструктура;
- 4) ділове середовище.

Аналіз складових індексу дає змогу детально проаналізувати рівень тарифного захисту внутрішніх ринків (зокрема, питання тарифів є складовою першого показника) та нетарифних заходів.

Демографічні зміни визначають структуру торгівлі та вимоги до імпорту. Країни зі старіючим населенням більше витратять на комунікації, транспортне та медичне обслуговування. У країнах, де зростає середній клас, збільшується дохід на душу населення зростають вимоги на такі товари як автомобілі та мобільні телефони, обладнання для відпочинку. Істотні зміни в робочій силі також пов'язані з ростом її якісних характеристик за рахунок рівня освіти. Безпосередній вплив на

показники трудових ресурсів надає міграція. Глобальної демографічної тенденцією є зростання урбанізації. За прогнозами частка міського населення в 2050 р досягне 67,1%.

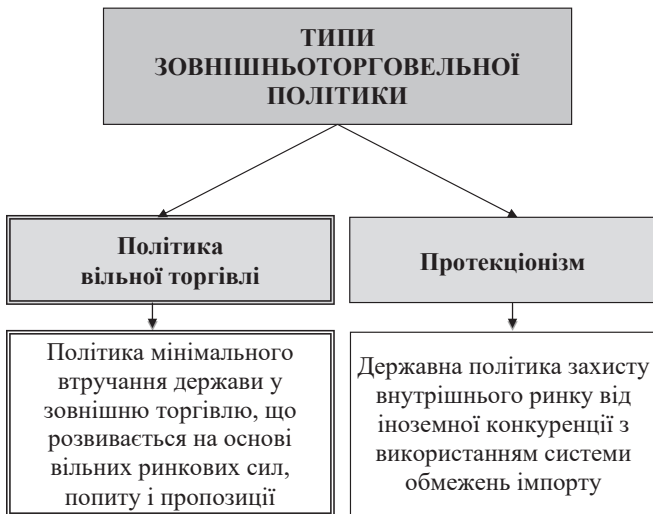
На обсяг і склад міжнародної торгівлі безпосереднім чином впливають витрати на транспортування: вищі витрати зменшують обсяг торгівлі. Зниження транспортних витрат може збільшити діапазон товарів, доступних для міжнародної торгівлі. Транспортні витрати також чутливі до часу, що, з розвитком міжнародних систем поставок, стає все більш важливим фактором. Емпіричні оцінки показують що затримка на один тиждень в відвантаженні може зменшити обсяг експорту на 7% або підняти ціну товарів, що поставляються на 16%, а для чутливих до своєчасній поставці товарів, як комплектуючі та матеріали, на цілих 26%. Наявність і якість інфраструктури транспортування транзитних країн також впливають на транспортні витрати. Значний вплив на торговельні витрати надають митниці і процедури управління рухом товарів через національні кордони. Волатильність цін на енергію і паливо, на думку експертів СОТ несприятливо позначається на транспортних витратах. Перспективи розвитку бізнесу, окремих міст і територій будуть залежати від його вміння системно враховувати весь комплекс внутрішніх і зовнішніх факторів, що визначають характер і формат сьогодення і майбутнього розвитку міжнародної торгівлі в XXI столітті.

Тенденції розвитку світової торгівлі

	2013	2014	2015		2016, прогноз		2017, про- гноз
			Про- гноз	факт	у 2015	у 2016	
Світовий обсяг виробництва	3,3	3,4	3,1	3,1	3,6	3,2	3,5
Країни з розвинуеною економікою	1,1	1,8	2,0	1,9	2,2	1,9	2,0
Країни з ринками, що формуються, та ті, які розвиваються	5,0	4,6	4,0	4,0	4,5	4,1	4,6
Обсяги світової торгівлі товарів і послуг	3,3	3,3	3,2	2,8	4,1	3,1	3,8
Імпорт							
Країни з розвинуеною економікою	2,0	3,4	4,0	4,3	4,2	3,4	4,1
Країни з ринками, що формуються, та ті, які розвиваються	5,2	3,6	1,3	0,5	4,4	3,0	3,7
Експорт							
Країни з розвинуеною економікою	2,9	3,4	3,1	3,4	3,4	2,5	3,5
Країни з ринками, що формуються, та ті, які розвиваються	4,4	2,9	3,9	1,7	4,8	3,8	3,9
Ціни на біржові товари (дол. США)							
Нафта	-0,9	-7,5	-46,4	-47,2	-2,4	-31,6	17,9
Непаливні товари (середнє значення на основі питомої ваги у світовому експорті біржових товарів)	-1,2	-4,0	-16,9	-17,5	-5,1	-9,4	-0,7
Споживчі ціни							
Країни з розвинуеною економікою	1,4	1,4	0,3	0,3	1,2	0,7	1,5
Країни з ринками, що формуються та ті, які розвиваються	5,8	5,1	5,6	4,7	5,1	4,5	4,2

2. Особливості розвитку зовнішньоторговельної політики держав

Країни беруть участь у міжнародній торгівлі через зовнішньоторговельну політику, яка відображає торговельні відносини з іншими країнами. Щодо форм прояву зовнішньоторговельної політики виокремлюють політику протекціонізму та політику вільної торгівлі. Політика протекціонізму – це форма прояву відносин держави до зовнішнього економічного середовища відповідно до суспільних інтересів, яка передбачає захист національного виробника і внутрішнього ринку від надмірного імпорту товарів, що загрожує товарообігу вітчизняних товарів. Основою політики вільної торгівлі є свобода переміщення товарів, капіталу, робочої сили через митні кордони країни.

Політику протекціонізму вперше реалізувала Англія в XVII ст. щодо імпорту товарів з Голландії. Таких заходів було вжито згідно із Навігаційними актами, які забороняли ввезення в Англію товарів іноземними суднами, що згодом дало їй змогу отримати першість у морській торгівлі, проте не заборонявся вивіз товарів. Промислово розвинувшись у XVII–XVIII ст., Англія зробила певні кроки в напрямку реалізації принципів вільної торгівлі. Проте в 90-х рр. XIX ст. вона змушена була будувати зовнішню політику із використанням протекціоністських інструментів, де митні доходи становили майже п'яту

частину державних. У той період активну діяльність щодо відміни протекціоністських заходів в Англії здійснював політичний діяч та лідер руху за свободу торгівлі Р. Кобден. Протекціоністські заходи запроваджувала і Франція. Генеральний контролер фінансів Франції Ж.-Б. Кольбер після реформаційних заходів у 1667 р. запровадив ультрапротекціоністський тариф, який мав на меті перешкодити ввозу готових товарів у Францію.

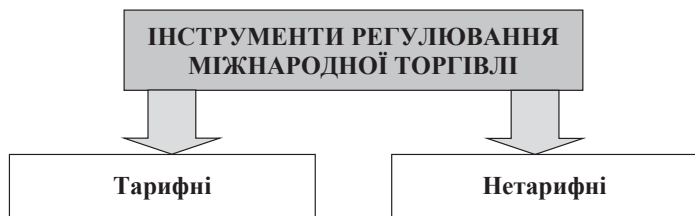
Політика протекціонізму у торгівлі є виправдано, якщо вона спрямована на розвиток внутрішнього ринку країни та протидію агресивній експансії інших країн, стимулювання розвитку «молодих» галузей, досягнення критичної межі частки імпорту у структурі зовнішньої торгівлі країни. На практиці багато країн зловживає інструментами протекціоністської політики, наприклад, після подолання економічних проблем, країни продовжують утримувати високий захист внутрішнього ринку, позбавляючи його здорової конкуренції; відбувається штучне стримування імпорту товарів та послуг через лобіювання інтересів групи впливових національних суб'єктів ЗЕД; протекціоністські заходи мають вибірковий характер для усунення сильних конкурентів, що у підсумку не сприяє розвитку та структурній модернізації економіки країни.

Існують різні форми протекціонізму, які є, як правило, пов'язані між собою. Наприклад, за ознакою цільової орієнтації протекціонізм є селективний та тотальний; за ступенем свободи введення заходів – добровільний протекціонізм та змушений; за ступенем відокремленості від світової економіки – автаркія та ефективний протекціонізм; за методами регулювання зовнішньоекономічної діяльності – прямий протекціонізм та непрямий. За формами прояву протекціонізм може бути з використанням обмежувальних заходів та з використанням заходів сприяння. До основних форм обмежень належать ембарго, бойкот, санкції. Основними формами протекціонізму є: селективний, галузевий, колективний, прихований.

3. Інструменти регулювання міжнародної торгівлі.

Захист національних економічних інтересів країн традиційно забезпечується за допомогою застосування тарифних та нетарифних інструментів, адже на сучасному етапі розвитку міжнародних економічних відносин саме у даній площині створені достатньо вагомі передумови для консолідації країн в напрямку формування багатовекторного співробітництва.

ФОРМИ ПРОТЕКЦІОНІЗМУ	
Селективний	Скерований проти окремих країн, або окремих видів товарів
Галузевий	Скерований на захист окремих галузей, найчастіше сільськогосподарства
Колективний	Проводиться об'єднаннями країн щодо держав, які не входять до цих об'єднань
Прихований	Здійснюється методами внутрішньої економічної політики

Митний тариф є важливим регулятором зовнішньої торгівлі. Він спрямований на захист внутрішнього ринку та національного товаровиробника, забезпечує конкурентну позицію вітчизняних товарів. Митний тариф за своїм економічним змістом та характером дії відносять до вартісних ринкових регуляторів зовнішньої торгівлі.

Митний тариф	– це систематизований відповідно до товарної номенклатури зовнішньоекономічної діяльності перелік митних ставок, якими обкладаються товари під час перетину митного кордону держави
---------------------	---

За ознакою структурності митний тариф може бути:

- простий – передбачає єдину митну ставку для певного товару, незалежно від країни походження;

- простий – передбачає єдину митну ставку для певного товару, незалежно від країни походження;
- складний – передбачає кілька митних ставок для певного товару; більш гнучкий у використанні, оскільки за кожним товаром встановлюється дві або більше ставок, що дає змогу створити для окремих країн сприятливий режим митного оподаткування.

Залежно від напрямку переміщення товарів мито є імпортне, експортне, транзитне.

Залежно від способу нарахування мито є:

- *адвалерне* – нараховується у відсотках до митної вартості товарів та інших предметів. Оскільки це мито визначають виходячи із митної вартості, то тут можливі зловживання в частині заниження митної вартості з метою зменшення суми мита, що підлягає сплаті;
- *специфічне* – нараховується у встановленому грошовому розмірі на одиницю оподатковуваних товарів. На відміну від попереднього виду мита специфічне унеможливорює маневрування митною вартістю;
- *комбіноване* – включає в себе адвалерні та специфічні особливості митного оподаткування.

Спеціальне мито – вид мита, рівень ставок якого встановлюється на більш високому рівні порівняно із звичайними в якості захисного заходу внутрішнього ринку країни від надлишкового імпорту.

Антидемпінгове мито – це вид ввізного мита, який забезпечує захист внутрішнього ринку країн від ввезення товарів по демпінговим цінам. В економічно розвинених країнах прийнято національні антидемпінгові закони. Питання антидемпінгового захисту на рівні світової спільноти виникло під час Кеннеді-раунду Генеральної угоди з тарифів і торгівлі, коли було укладено Угоду про застосування ст. VI ГАТТ (набула чинності в 1968 р.), яку переглянули на Токіо- та Уругвайському раундах. Як захисний захід антидемпінгове мито запроваджують лише за умови реальної загрози національному виробникові, тобто демпінг у веденні зовнішньої торгівлі не є забороненим. Разом із тим, його часто використовують на практиці як інструмент захисту внутрішнього ринку.

На окремі товари встановлюється сезонне мито (ввізне і вивізне) на строк, не більше 4 місяців з моменту їх встановлення.

Компенсаційне мито – стягується понад звичайного ввізного мита. Компенсаційне мито застосовується з метою пониження конкурентоспроможності товарів на внутрішньому ринку і відіграє протекціоністську роль.

Автономна митна ставка – встановлюється країною самостійно, незалежно від будь-яких міжнародних договорів.

Конвенційна митна ставка – встановлюється на основі двосторонніх та багатосторонніх переговорів та зафіксована в угоді. Така ставка є значно нижчою від автономної і використовується щодо товарів тих країн, з якими укладено угоди або застосовується режим найбільшого сприяння.

КІЛЬКІСНІ	Ембарго	Заборона імпорту або експорту. Ембарго може виявлятися у відкритій або прихованій формі.
	Квотування	Кількісне лімітування розміру імпорту-експорту за допомогою глобальних, індивідуальних, групових, сезонних, тарифних та інших видів процентних або вартісних обмежень (квот). Квота – це кількісний нетарифний засіб обмеження експорту чи імпорту товару відповідною кількістю, або сумою на певний проміжок часу.
	Ліцензування	Передбачає видання державою імпортеру або експортеру через спеціально уповноважений державний орган дозволу (ліцензії) на ввезення, або вивезення певного внесеного у списки товару протягом встановленого терміну
	Добровільне обмеження експорту	Угода між урядом країни-імпортера та урядом або компаніями країни-експортера про обмеження поставок товару у рамках узгоджених обсягів в обмін на відмову імпортуючої сторони від введення жорстких обмежень на імпорт, загроза введення яких використовується як засіб тиску при підготовці укладання угоди

ПРИХОВАНІ	Технічні бар'єри	Усі державні заходи контролю та обмежень, пов'язані з вимогами до технічних параметрів товару, які можуть бути використані як засіб обмеження тих чи інших товарів на внутрішній ринок країни
	Внутрішні податки та збори	Приховані методи торгової політики, спрямовані на підвищення внутрішньої ціни імпортованого товару та зниження внаслідок цього його конкурентоспроможності на внутрішньому ринку.
	Державні закупки	Прихований метод торговельної політики, який вимагає від державних органів та підприємств придбати певні товари лише у національних виробників, незважаючи на те, що ці товари можуть бути дорожчими за імпортні.
	Вимоги про вміст місцевих компонентів	Прихований метод торговельної політики, який законодавчо встановлює частку участі національних виробників у виробництві імпортованого товару.
ФІНАНСОВІ	Субсидії	Фінансова чи інша економічна підтримка у будь-якій формі, яка здійснюється урядом країн-учасниць зовнішньоторговельних операцій
	Експортне кредитування	Передбачає фінансове стимулювання державного розвитку експорту національними виробниками
	Демпінг	Це продаж товару за кордоном за ціною, нижчою від його ринкової ціни, що завдає, або загрожує завдати шкоди промисловості на території країни-імпортера.

ВАЛЮТНО-КРЕДИТНІ	Котируван- ня валют	Встановлення курсів іноземних валют відносно національної, яке здійснюється державними та великими комерційними банками прямим, або непрямим методом.
	Девальвація	Офіційне зниження курсу національної валюти.
	Реваль- вація	Підвищення офіційного курсу національної валюти відносно іноземних, яке супроводжується стриманням розвитку експорту, його подорожчанням з одночасним здешевленням імпорту.
	Валютні обмеження	Система правил, що регламентують операції з валютними цінностями, зокрема з національною та іноземною валютами, золотом, цінними паперами
	Валютна інтервенція	Реалізується у вигляді цільових операцій з купівлі-продажу іноземної валюти центральними банками з метою обмеження курсу національної валюти.
	Маневру- вання банківсь- кими процент- ними ставками	Впливає на переміщення ліквідних коштів з однієї країни в іншу.
ПРАВОВІ	Режим найбіль- шого сприяння	Менш сприятливий режим, який надається державами одна одній у міжнародному договірному порядку у сфері торгівлі, мореплавства, правового становища громадян, мит тощо, ніж той, який наданий чи буде наданий кожною зі сторін, що домовляються, будь-якій третій країні.

	Принцип преферен- ційного режиму	Полягає у наданні країнам, що розвиваються, переваг щодо доступу їх товарів на ринки розвинених країн.
	Принцип національ- ного режиму	Передбачає надання державою іноземним юридичним та фізичним особам, товарам та послугам режиму, аналогічного тому, яким користуються, відповідно, вітчизняні юридичні і фізичні особи, товари, послуги тощо.
	Транзит	Проходження товарів (включаючи багаж), а також суден і транспортних засобів через територію сторони, що домовляється, яке при цьому є лише частиною повного шляху, який починається та закінчується за межами кордону сторони, що домовляється, через територію якої здійснюється рух вантажу.

Преференційна ставка мита встановлюється державою для утворення особливо сприятливого режиму для однієї або декількох держав при ввезенні всіх або окремих груп товарів.

Нетарифне регулювання зовнішньої торгівлі – це комплекс заходів обмежуючо-заборонного характеру, що регулюють експортно-імпорتنі операції. Історія нетарифних обмежень є недовготривалою, особливого використання вони набули на початку та середині ХХ ст.

Найрезультативнішими можна вважати два раунди: Токійський та Уругвайський, у результаті яких було досягнуто домовленість, що нетарифні обмеження не повинні бути дискримінаційними, перешкоджати розвитку міжнародної торгівлі.

Загалом положення ГАТТ щодо застосування нетарифних обмежень доволі суперечливі. Так, за ст. 11 ГАТТ “Загальне скасування кількісних обмежень” заборонено застосування країнами-членами з метою

регулювання експортно-імпортних операцій. Водночас зазначається, що такі обмеження можуть застосовуватися у вигляді квот, ліцензій, інших заходів у певних випадках. Ст. 12 дає змогу застосовувати кількісні обмеження для забезпечення рівноваги платіжного балансу країни. Ст. 13 ГАТТ “Недискримінаційне застосування кількісних обмежень” встановлює принципи недискримінації, яких повинні дотримуватися країни-члени. Наприклад, якщо кількісне обмеження застосовується проти товару з однієї країни, то його потрібно використовувати щодо аналогічних товарів з інших держав, в іншому разі це буде виявом дискримінації. Ст. 14 “Виятки з правил про недискримінацію” фактично дає можливість застосовувати кількісні обмеження.

Потреба пошуку нових моделей розвитку країн у післявоєнний період ХХ ст. зумовила виникнення багатьох міжнародних організацій і об’єднань. У 1927 р. під егідою Ліги націй була зроблена спроба досягти домовленостей про непідвищення тарифних ставок, адже в період перед другою світовою війною набула поширення практика підвищення ставок мита, причому у розмірах, які не відповідали реальній економічній ситуації. У середині 1930 р. став помітним спад обсягів світової торгівлі через наслідки світової економічної кризи, відповідно імпортні та експортні товаропотоки також були суттєво зменшені внаслідок потрясінь в економічному просторі. Саме сповільнення торговельної активності країн і було поштовхом до зміни архітектури торговельного простору, який трансформувався у глобальний. Імпортні товаропотоки також були суттєво зменшені внаслідок потрясінь в економічному просторі.

4. Діяльність міжнародних торговельних організацій

Саме в цей період відбулося становлення ГАТТ – Генеральної угоди з тарифів і торгівлі та розпочалося планомірне впровадження задекларованих принципів ведення торгівлі. Створення ГАТТ (1947 р.) об’єктивно було зумовлене не тільки спадом торговельної активності країн у глобальному просторі, а й значною диференціацією тарифів для як усієї продукції, так і товарів промисловості, що відповідно гальмувало розвиток торгівлі на початку ХХ століття.

За період функціонування ГАТТ відбулося вісім раундів стосовно тарифних та нетарифних заходів країн-членів, а згодом – антидемпінгових, що дало змогу суттєво зменшити торгові бар’єри та створити нову модель регулювання торговельних відносин. У 2001 р. на четвертій Конференції міністрів СОТ було оголошено відкриття

дев'ятого раунду, який отримав назву «Раунд тисячоліття». Найвідчутніше зменшення тарифів забезпечено на останніх трьох раундах: Кеннеді, Токійському та Уругвайському, адже до Кеннеді-раунду членами СОТ було не більше 30 країн, а відповідно зростання їх кількості й зумовило взаємний перегляд тарифів. Особливою рисою останніх раундів стало залучення до глобальних торговельних процесів країн, що розвиваються, та найменш розвинених.

Раунди ГАТТ та основні питання переговорного процесу

Період проведення	Місце проведення	Основні питання переговорів	Кількість країн-учасників	Зменшення тарифів, %
1947 р.	Женева	Зменшення митних тарифів	23	-26 (поступки по 15000 тарифних ліній)
1949 р.	Аннесі	Тарифи	31	-3 (поступки по 5000 тарифних ліній)
1951 р.	Торквей	Тарифи	38	-4 (поступки по 8700 тарифних ліній)
1956 р.	Женева		26	-3
1960–1961 рр.	Женева, Діллон-раунд	Тарифи	26	-4
1964–1967 рр.	Женева, Кеннеді-раунд	Тарифи, розроблення Антидемпінгового кодексу	62	-38
1973–1979 рр.	Женева, Токійський раунд	Тарифи, нетарифні заходи	102	-33
1986–1994 рр.	Женева, Уругвайський раунд	Тарифи, нетарифні заходи, розроблення ГАТС, створення СОТ	123	-38

Основними принципами, на яких із 1947 р. базується торгівля між країнами-членами ГАТТ/СОТ, є такі: застосування режиму найбільшого сприяння (РНС) і національний режим. Формування режиму найбільшого сприяння (ст. 1 ГАТТ) передбачає такі умови: якщо одна країна-член надала іншій сприятливі умови для торгівлі, наприклад, зменшує митний тариф на певний товар, спрощує митні формальності, змінює спосіб стягнення митних платежів, застосовує недискримінаційні кількісні обмеження, то таку саму поступку вона має зробити для всіх інших країн-членів. «Будь-яка перевага, сприяння, привілея або імунітет, що надає будь-яка договірна сторона будь-якому товару, який походить із іншої країни або призначений для будь-якої країни, слід негайно і безумовно надавати аналогічному товарові, що походить із інших договірних країн або призначений для територій усіх інших договірних сторін» (ст. 1 ГАТТ-47).

Режим найбільшого сприяння має поширюватися не тільки на тарифне регулювання торговельних потоків, а й на:

- внутрішнє кількісне регулювання щодо змішування, переробки або використання товарів у певних кількостях чи пропорціях (ст. III п. 7 ГАТТ);
- встановлення та розподіл демонстраційних квот щодо кінематографічних фільмів (ст. IV ГАТТ);
- транзитний рух товарів через територію договірних сторін ((свобода транзиту) + (ст. V ГАТТ, проте положення статті не застосовують щодо транзитного руху літаків, але воно стосується повітряного транзиту товарів));
- вимоги маркування (ст. IX);
- недискримінаційне застосування кількісних обмежень (ст. XIII);
- недискримінаційну діяльність державних торговельних підприємств (ст. XVII);
- урядове сприяння економічному розвитку (ст. XVIII);
- загальні винятки, за умови, що їх не можна застосовувати як засіб свавільної чи невинуватеної дискримінації між країнами, або приховане обмеження міжнародної торгівлі (ст. XX).

До основних винятків щодо режиму найбільшого сприяння належать: преференційні історичні угоди, укладені країнами до створення ГАТТ; преференції, що надають у митних союзах та зонах вільної торгівлі, прикордонних територіях; надання спеціального преференційного режиму для країн, що розвиваються, з метою їхнього економічного розвитку; звільнення країн від зобов'язань згідно з положеннями Угоди за умови особливих обставин.

Національний режим передбачає надання сторонам договірних відносин режиму, не менш сприятливого, ніж той, яким володіють аналогічні вітчизняні товари. Внутрішні податки і збори, законодавча база, умови внутрішнього продажу товарів, правила кількісного регулювання не слід застосовувати лише з метою захисту вітчизняного виробництва (ст. III ГАТТ).

Марракеською угодою про заснування Світової організації торгівлі визначено основну мету її створення – забезпечення загальної інституційної основи для реалізації торговельних відносин між країнами-членами з питань, що регульовані угодами, та пов'язаними з ними правовими актами (ст. II). Згідно з угодою основними функціями СОТ є такі:

- сприяння реалізації, застосування, функціонування та досягнення цілей Марракеської і багатосторонніх торговельних угод;
- служить форумом для переговорів між його членами щодо їхніх багатосторонніх торговельних відносин;
- урегульовує суперечки між країнами-членами;
- співпрацює з Міжнародним валютним фондом та Міжнародним банком із реконструкції й розвитку і його філіями з метою єднання у здійсненні глобальної економічної політики.

Topic 6. International trade as the leading form of international economic relations

Plan

1. *Increasing role of international trade (IT) at the current development stage. International trade as the IER form.*
2. *Peculiarities of development of countries' foreign trade policy. Protectionism and trade liberalization.*
3. *Instruments of international trade regulation.*
4. *Regulation of international trade relations.*

1. Increasing role of international trade (IT) at the current development stage. International trade as the IER form.

International trade is the traditional and most developed form of international economic relations. Direct connection to other forms of international economic relations and influence on them has lately become the peculiarity of countries' international cooperation in the sphere of trade. The first

attempts to explain the role of trade in the development of a state in the scientific thought were made by mercantilists, who saw the trade as an important way of enrichment, because the flow of gold into the country is the reverse export flow. Its growth increases the domestic expenditures; however, the import should be restricted.

International trade is the IER form that stipulates the movement of goods and services beyond the state boundaries. It is understood as relations among countries with the view to export and import goods and services.

The following are the factors of international trade volumes growth: development and strengthening of international labour division and production internationalization; growth of trade and economic integration with forming of common markets, free trade areas, etc; international trade liberalization; scientific and technical revolution; forming of models oriented at foreign markets in the countries with transitional economy.

There are two forms of international trade: international trade in goods (IGT) – the form of relations with exchange of goods between sellers and buyers from different countries; international trade in services (IST) – the specific form of relations with exchange of services between sellers and buyers from different countries.

The following features characterize international trade: volumes, structure, and dynamics.

The experts of Global Economic Forum calculate the Global Enabling Trade Index, which shows the policy efficiency for each country in terms of creation of favourable conditions for trade.

2. Peculiarities of development of countries' foreign trade policy. Protectionism and trade liberalization.

The countries participate in international trade through foreign trade policy, which shows trade relations with other countries. Protectionism policy and free trade policy are the forms of foreign trade policy. Protectionism policy is the form of state relations with foreign economic environment in correspondence with social interests, which stipulates the protection of domestic producer and internal market from excessive import of goods, which threatens the turnover of domestic goods. Free movement of goods, capital and workforce across the customs boundaries of a country is the basis of free trade policy.

Protectionism policy was first implemented in England in the XVII century to the goods imported from the Netherlands. Protectionism policy in trade is reasonable if it is directed at development of internal market in a country

and at countering the aggressive expansion of other countries, stimulation of development of «young» branches, achievement of critical limit of import's share in the structure of country's foreign trade.

Forms of protectionism are usually interrelated. For example, protectionism can be selective and total by target orientation; voluntary and forced by the level of freedom of introduced measures; autarky and efficient protectionism by the level of isolation from global economy; direct and indirect by the methods of foreign economic activity regulation. By the forms of manifestation, the protectionism can be with application of restrictive measures and with application of encouraging measures. Major protectionism forms are the following: selective, sectoral, collective, hidden.

3. Instruments of international trade regulation.

Protection of countries' national economic interests can be ensured through application of tariff and non-tariff instruments. Customs tariff is an important regulator of foreign trade. It is directed at protection of internal market and domestic producer and provides competitive position for domestic goods. By structural properties the customs tariff can be:

- simple – stipulates single customs tariff for a certain good, regardless of the country of origin;
- complex – stipulates few customs tariffs for a certain good; it is more flexible in use, because two or more tariffs are established for each good, enabling some countries to create the favourable regimen of customs taxation.

Depending on the direction of goods' movement, there are the import, export and transit duties.

Depending on the way of calculation the duties can be:

- ad valorem – calculated in percents to customs value of goods and other items;
- specific – calculated in the established monetary volume per unit of taxable goods;
- combined – includes ad valorem and specific features of customs taxation.

Special (imposed at higher level compared to ordinary tariffs), anti-dumping (provides protection for domestic market from goods import at dumped prices) and compensation duties are used as protective measures.

Seasonal (export and import) duties are imposed for certain goods for no longer than 4 months from the moment of establishment.

Autonomous customs tariff is imposed by a country independently, regardless of any international agreements. Conventional customs tariff is imposed on the basis of bilateral and multilateral negotiations and is

established in the agreement. Preferential customs tariff is imposed by a state in order to create especially favourable regimen for one or several countries for all or certain groups of imported goods.

Non-tariff regulation of foreign trade is the complex of measures of restrictive and prohibiting nature, which regulate export and import operations. The history of non-tariff restrictions is the short-term one. They have gained special application in the early and middle XX century. Suspension of their massive application began when the General Agreement on Tariffs and Trade was adopted. The two rounds in Tokyo and Uruguay can be deemed as the most successful. They resulted in arrangements that non-tariff restrictions should not be discriminating and should not hamper the development of foreign trade.

4. Regulation of international trade relations.

In 1947, the General Agreement on Tariffs and Trade (GATT) was created in order to regulate international trade, leading to gradual introduction of trade principles. Eight rounds on tariff, non-tariff and later anti-dumping measures for Member Countries have taken place during the period of GATT functioning. They contributed to substantial reduction of trade barriers and creation of the new model of trade relations' regulation. In 1994, GATT was transformed into the World Trade Organization. In 2001, the Fourth WTO Ministerial Conference announced the beginning of the ninth round named «The Millennium Round».

The following are the major principles the trade among the GATT/ WTO Member Countries has been based on since 1947: application of most favoured nation (MFN) treatment and national treatment.

Marrakesh Agreement establishing the World Trade Organization defines the major objective of its creation – to provide the common institutional framework for the conduct of trade relations among its Members in matters related to the agreements and associated legal instruments (Article II). According to the agreement, the following are the major WTO functions:

- facilitate the implementation, administration and operation and achievement of the goals of Marrakesh and multilateral trade agreements;
- provide the forum for negotiations among its Members concerning their multilateral trade relations;
- administer the settlement of disputes among the Members;
- cooperate with the International Monetary Fund and with the International Bank for Reconstruction and Development and its affiliated agencies with a view to achieving greater coherence in global economic policy-making.

Тести до теми 6

1. Виберіть основні показники участі країни у світовій торгівлі:

- а) експортна квота, імпортна квота, зовнішньоторговельна квота;
- б) номінальний ВВП, реальний ВВП;
- в) індекси цін, сальдо платіжного балансу;
- г) курси валют, індекси цін, чистий експорт.

2. Теорію порівняльних переваг заснував:

- а) В. Петті;
- б) А. Сміт;
- в) Д. Рікардо;
- г) К. Маркс.

3. Основоположником теорії абсолютних переваг є:

- а) В. Петті;
- б) А. Сміт;
- в) Д. Рікардо;
- г) К. Маркс.

4. Теорію конкурентних переваг заснував:

- а) В. Петті;
- б) А. Сміт;
- в) М. Портер;
- г) К. Маркс.

5. Протекціонізм – це:

а) політика мінімального втручання держави у зовнішню торгівлю, що розвивається на основі вільних ринкових сил попиту і пропозиції;

б) державна політика захисту внутрішнього ринку від іноземної конкуренції з використанням системи обмежень імпорту;

в) систематизований, відповідно до товарної номенклатури зовнішньоекономічної діяльності, перелік ставок мит, яким обкладаються товари під час перетину митного кордону держави;

г) продаж товару за кордоном за ціною, нижчою від його ринкової ціни, який завдає або загрожує завдати матеріальної шкоди промисловості, утвореної на території країни-імпортера, або який суттєво затримує утворення такої.

6. Де найточніше вказано форми протекціонізму:

- а) селективний, галузевий, колективний, прихований;
- б) зовнішній, внутрішній;
- в) регіональний, національний, міжнародний;
- г) тарифний, нетарифний?

7. Специфічні мита:

- а) нараховуються у процентах до митної вартості товару;
- б) нараховуються у встановленому розмірі з якоїсь фізичної характеристики товару (наприклад, з обсягу);
- в) накладаються на імпортні товари;
- г) накладаються на товари, що експортуються.

8. Конвенційні мита:

- а) застосовуються, якщо на територію країни ввозяться товари за демпінговою ціною;
- б) накладаються на імпорту тих товарів, під час виробництва яких використовуються субсидії, якщо імпорту таких товарів завдає шкоди національним товаровиробникам;
- в) встановлюються на основі односторонніх рішень влади незалежно від існуючих міжнародних угод;
- г) встановлюються і закріплюються у рамках дво- або багатосторонніх угод.

9. Преференційні мита:

- а) діють у визначену пору року;
- б) накладаються на імпорту товари;
- в) пільгові мита для країн, що розвиваються;
- г) накладаються на товари, що експортуються.

10. Демпінг – це:

- а) політика мінімального втручання держави у зовнішню торгівлю, що розвивається на основі вільних ринкових сил попиту і пропозиції;
- б) державна політика захисту внутрішнього ринку від іноземної конкуренції з використанням системи обмежень імпорту;
- в) систематизований, відповідно до товарної номенклатури зовнішньоекономічної діяльності, перелік ставок мит, яким обкладаються товари під час перетину митного кордону держави;

г) продаж товару за кордоном за ціною, нижчою від його ринкової ціни, який завдає або загрожує завдати матеріальної шкоди промисловості, утвореної на території країни-імпортера, або який суттєво затримує утворення такої.

11. Квота – це:

- а) фінансова чи інша економічна підтримка у будь-якій формі, яка здійснюється урядом країн-учасниць зовнішньоторговельних операцій;
- б) кількісний нетарифний засіб обмеження експорту чи імпорту товару певною кількістю або сумою на певний проміжок часу;
- в) заборона імпорту або експорту;
- г) систематизований, відповідно до товарної номенклатури зовнішньоекономічної діяльності, перелік ставок мит, яким обкладаються товари під час перетину митного кордону держави.

12. Субсидія – це:

- а) фінансова чи інша економічна підтримка у будь-якій формі, яка здійснюється урядом країн-учасниць зовнішньоторговельних операцій;
- б) кількісний нетарифний засіб обмеження експорту чи імпорту товару певною кількістю або сумою на певний проміжок часу;
- в) заборона імпорту або експорту;
- г) угода між урядом країни-імпортера та урядом або компаніями країни-експортера про обмеження поставок товару.

13. Дії уряду, спрямовані на пониження курсу національної валюти, – це:

- а) девальвація;
- б) ревальвація;
- в) демпінг;
- г) компенсація.

Питання для самоконтролю:

Тема 6. Міжнародна торгівля як провідна форма міжнародних економічних відносин

1. Що розуміють під поняттям «міжнародна торгівля»?
2. Назвіть основні фактори зростання міжнародного товарообігу.

3. Які напрями впливу світової торгівлі на інтенсифікацію відтворювальних процесів?
4. Охарактеризуйте динаміку та тенденції зовнішньої торгівлі.
5. Проаналізуйте типи зовнішньоторговельної політики держав.
6. Які основні причини протекціоністського втручання держави у торгівлю?
7. Дайте характеристику головних видів тарифних бар'єрів.
8. У чому полягають мета та завдання діяльності ЮНКТАД?
9. Назвіть особливості біржової торгівлі.
10. Охарактеризуйте зовнішньоторговельну діяльність України.

Тема 7. Міжнародні економічні відносини у сфері послуг

Світовий ринок послуг	– це сфера обміну між країнами різними видами послуг, які виступають результатами найважливіших видів людської діяльності: науки, техніки, виробництва та управління
--------------------------------------	--

План

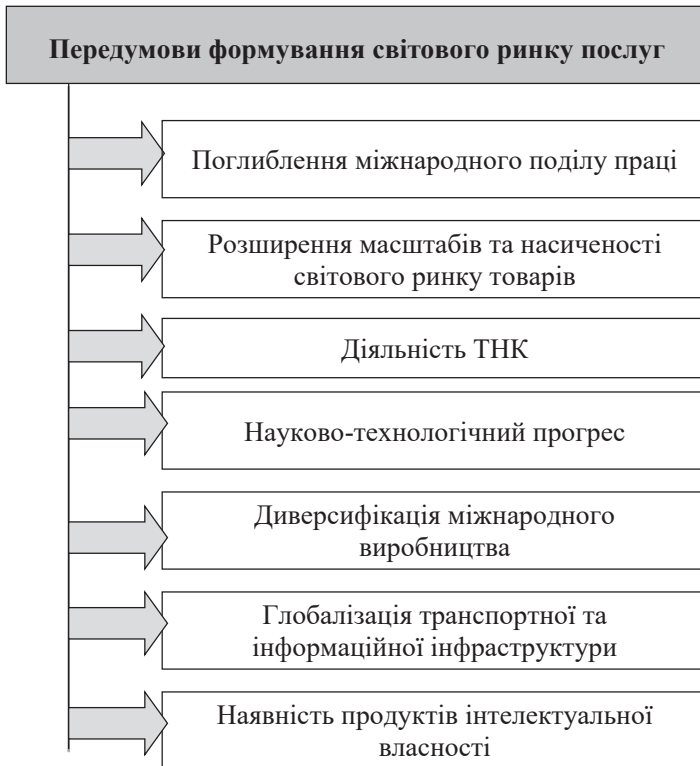
1. *Передумови формування світового ринку послуг.*
2. *Фактори розширення сфери міжнародних послуг.*
3. *Структура міжнародного ринку послуг.*
4. *Сучасні тенденції розвитку сфери обслуговування.*

1. У сучасному світовому господарстві сфера послуг завойовує все потужніші позиції. Основними тенденціями функціонування національних економік різних країн є зростання обсягів виробництва сфери послуг, збільшення доходу від сервісної діяльності, посилення конкуренції в сфері послуг, зростання числа зайнятих в сервісній діяльності, збільшення частки імпорту і експорту послуг. У світовому масштабі відбуваються настільки глобальні зміни в секторі сервісної діяльності, що економіку називають «сервісною» або «економікою послуг».

Згідно оцінок Світового банку на 1 січня 2016 року, сервісні доходи становлять близько 70% загальносвітового ВВП. До країн, які є лідерами в сфері надання послуг, у яких в 2015 році доходи від сервісних послуг перевищили 3/4 ВВП, відносяться Люксембург (88,3%), Кіпр (87,4%), Мальта (85,5%), Данія (76,3%), Монако (86%), Багамські острови (90,6%), Іспанія (74,8%), Великобританія (79,6%), США (77,6%). Можна сказати, що більше 50% ВВП багатьох країн Західної Європи (ЄС (71,2%), Гренада (79,5%), Ісландія (73,3%) і т. П) і Північної Америки (Коста-Ріка (74,3%)), а також окремих країн Південно-Східної Азії, таких як Гонгконг (92,8%), Сінгапур (69,7%) відносяться до сервісної індустрії. Високі темпи розвитку сфери послуг цих

країн зумовлені розвитком самих різних видів сервісної діяльності, таких як побутових, освітніх, медичних, туристичних, фінансово-кредитних, телекомунікаційних та інших послуг.

Позитивною тенденцією розвитку світової економіки є не тільки збільшення рівня доходів від сервісної діяльності, але і збільшення числа зайнятого населення, яке здійснює трудову діяльність у сфері надання послуг.

Для багатьох країн характерна ситуація за якої, число зайнятих в сфері послуг, перевищує число зайнятих в промисловості та агропромисловому комплексі. Окрім цього, є такі країни, у яких ставиться пріоритет на розвиток окремих сервісних галузей. Такі тенденції характерні для держав, які володіють унікальними природними ресурсами або на

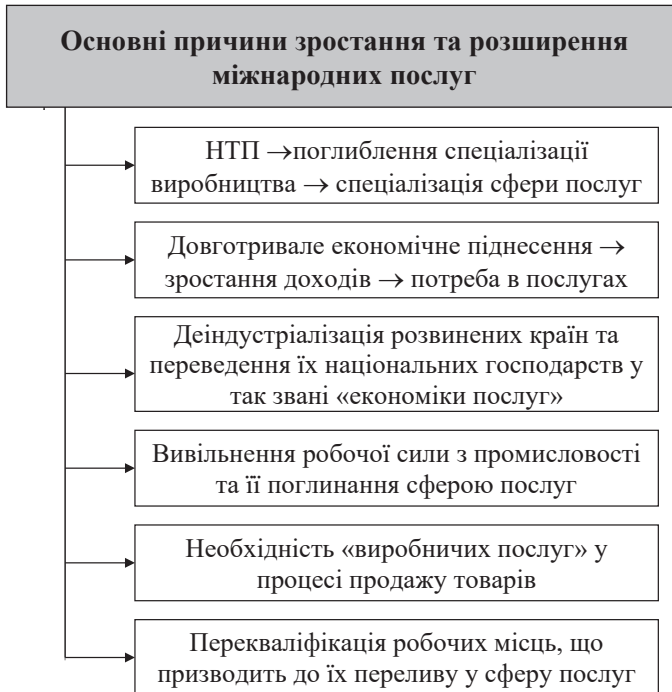
території яких розташовуються світові пам'ятники культури. У таких країнах в економіці велику роль відіграють транспорт, фінансово-кредитна система, туристична сфера. Так, частка сфери послуг у ВВП в 2015 році склали в Йорданії 66,3%, на Ямайці 71,1%, в Парагваї 62,6%, в Тунісі – 61,2%.

Як ми бачимо у світовій економіці послуги є цілком повноправним об'єктом торгівлі. Сферу послуг як один з видів зовнішньоекономічних відносин через невідчутність послуг називають «невидимим» імпортом і експортом. Згідно даних Всесвітньої торговельної організації у 2015 році обсяг експорту комерційних послуг в світі склав 4,94 млрд. доларів США, а імпорту – 4,74 млрд. доларів США, в той час як у 1980 році відповідно 365 і 402 млрд. доларів США. Безсумнівним лідером на світовому ринку в сфері торгівлі послугами є США, частка яких в світовому експорті та імпорті комерційних послуг в 2015 року дорівнювала 14,1% і 9,6%. Після США частка в світовому експорті та імпорті комерційних послуг Великобританії – 6,8% і 3,9%, Німеччини – 5,5% і 6,9%, Франції – 5,4% і 5,1%, КНР – 4,5% і 8,1% відповідно.

2. Фактори розширення сфери міжнародних послуг.

В останні два десятиліття з'явився ряд нових дуже вагомих *довгострокових стимулів розвитку сфери послуг*. Багатопланово вплинув на послуги сучасний науково-технологічний прогрес. На основі комп'ютеризації, інформаційних технологій, нових засобів комунікації виник і стрімко утвердився на ринках цілий спектр нових послуг, радикально оновлюються їхні традиційні види, підвищуються якісні показники обслуговування. Знімаючи технічні бар'єри в передачі багатьох послуг на відстань, нові технології відкривають для них світовий ринок. У параметрах економічної динаміки дія цих факторів проявляється в розширенні попиту на послуги з боку основних агентів господарського процесу. Якщо в минулому приріст послуг визначався переважно споживчим попитом, то тепер, за оцінками експертів, 50-80% приросту послуг у розвинених країнах забезпечує попит з боку виробництва. Витрати на послуги формують велику статтю виробничих витрат фірм різних галузей. Розширення позицій і структурне ускладнення сфери послуг відбувається як в результаті виникнення нових виробництв (таких як комп'ютерні послуги, послуги електронних інформаційних мереж, відеобізнес і інш.), так і шляхом «екстерналізації» послуг – виокремлення в само-

стійні ланки господарської структури операцій, які раніше були складовою частиною виробництва або домашнього господарства. «Екстерналізація» послуг – явище якісно нового порядку, і воно не зводиться до механічного переміщення операцій з однієї сфери в іншу. Поглиблення спеціалізації розширює набір послуг, дозволяє повніше і якісніше задовольнити запити споживачів, а економія на масштабах зумовлює відносне здешевлення продукції.

Сучасні інноваційно-інформаційні технології вносять принципові зміни в організацію системи збуту багатьох сучасних послуг, значно розширюючи територіальні межі ринків і пропускну здатність каналів збуту. Найважливішим кон'юктуроутворюючим фактором в сфері послуг виступає науково-технічний прогрес, що дозволяє впроваджувати в процеси виробництва найбільш затребуваних послуг технологічні новації, що скорочують їхню собівартість та збільшують попит.

**Експорт та імпорт послуг країнами світу у 2016 р.,
млрд дол США**

	Експорт	Імпорт
США	733	482
Великобританія	329	191
Німеччина	267	304
Франція	235	235
Китай	207	449
Японія	169	181
Сінгапур	149	155
Індія	161	133
Нідерланди	174	165

3. Структура міжнародного ринку послуг

Поряд з міжнародною торгівлею товарами широко розвинена і *торгівля послугами*. Міжнародна торгівля товарами та торгівля послугами тісно пов'язані між собою. При поставках за кордон товарів

виявляється все більше послуг, починаючи з аналізу ринків і закінчуючи транспортуванням товарів. Багато видів послуг, що надходять в міжнародний оборот, включаються в експорт і імпорт товарів. У той же час міжнародна торгівля послугами має деякі особливості в порівнянні з традиційною товарною торгівлею. *Послуги на відміну від товарів* виробляються і споживаються в основному одночасно і не підлягають зберіганню. У зв'язку з цим найчастіше потрібна присутність за кордоном безпосередніх виробників послуг або іноземних споживачів в країні виробництва послуг. Існує чотири способи міжнародної торгівлі послугами.

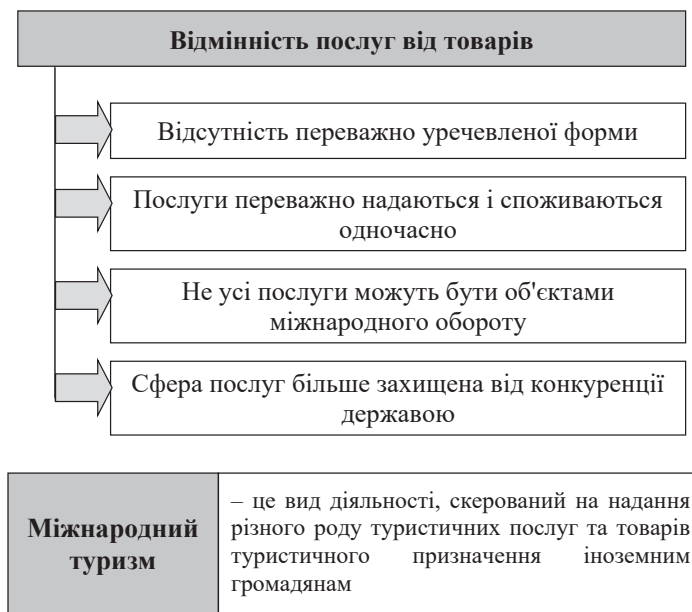
1. Транскордонна торгівля (cross-border trade), тобто ситуація, коли продавець і покупець послуги не переміщуються через кордон, його перетинає тільки послуга. Такий спосіб продажу послуг значно наближений до продажу товарів в міжнародній торгівлі, наприклад надання юридичних консультацій з-за кордону по телефону (або факсом), або участь в кормуванні навчальною програмою закордонного навчального закладу.

2. Споживання за кордоном (consumption abroad), тобто ситуація, коли споживач з однієї країни набуває і споживає послугу на території іншої держави. В цьому випадку різниця в порівнянні з торгівлею товарами полягає в тому, що послуга і продавець послуги не переміщуються через кордон, її перетинає тільки споживач послуги, наприклад виїзд за кордон на навчання, або для лікування.

3. Торговельна присутність в країні надання послуги (commercial presence, або – right of establishment), тобто ситуація, коли фірма, що надає послугу, перетинає кордон і, перебуваючи на території даної країни, відкриває представництво або дочірню фірму, через яку здійснює надання послуги. Сама послуга та її споживач в даному випадку через кордон не переміщуються.

4. Присутність фізичних осіб, які надають послугу (presence of natural persons providing services), тобто ситуація, коли послуга укладена безпосередньо в діяльності людей, які приїжджають з-за кордону в країну, де знаходиться її споживач, наприклад приїзд з-за кордону іноземної архітектора або іноземного персоналу закордонного банку, що відкриває своє представництво в даній країні.

Найбільш динамічною складовою міжнародного ринку послуг є *туристичний ринок*, про що свідчить зростання питомої ваги туризму в світовому експорті-імпорті послуг, збільшення надходжень від міжнародного туризму, зростання його частки у формуванні ВВП країн, збільшення чисельності зайнятих в цій сфері. Монополістами світового туристичного ринку є США, Китай, Франція, Іспанія, Італія, Німеччина.

Основними факторами, які зумовлюють лідерство даної групи країн, є потужна туристична інфраструктура, високий рівень сервісу для туристів і висока маркетингова активність в сфері просування свого туристичного продукту на світовий ринок. Надходження від міжнародного туризму зросли з 1042 млрд. дол. США у 2011 р. до 1260 млрд. дол. США в 2015 р. Шостий рік поспіль зберігається позитивна динаміка у розвитку даного сегмента світового ринку після глобальної економічної кризи у 2009 р.

Динаміка світового експорту-імпорту туристичних послуг в 2015 р. в порівнянні з 2014 р. пов'язана не стільки зі зниженням попиту на міжнародний туризм, скільки з коливаннями курсів валют. Незважаючи на знижувані темпи розвитку зовнішньої торгівлі туристичними послугами, розвинені країни залишаються лідерами на світовому ринку. За даними ЮНКТАД, станом на 2015 р. вони забезпечували 53% світового експорту (рис. 2).

Країни, що розвиваються швидкими темпами нарощували обсяги експорту туристичних послуг, що дозволило їм наблизитися до позицій розвинених країн зі значенням 45% світового ринку. Країни з перехідною економікою, забезпечують 2% світового експорту, не впливаючи істотного

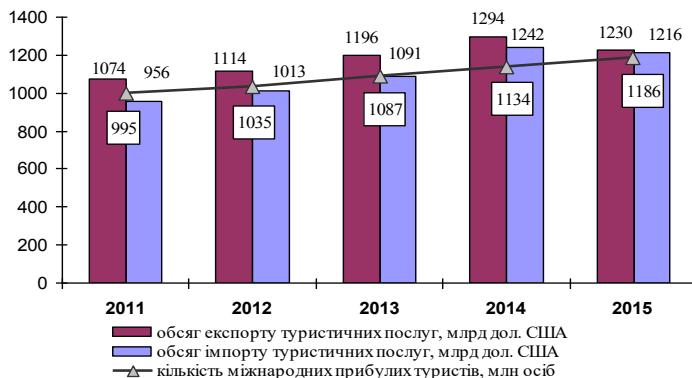

Рис. 1. Кількість міжнародних прибуттів туристів за 2011-2015 рр.

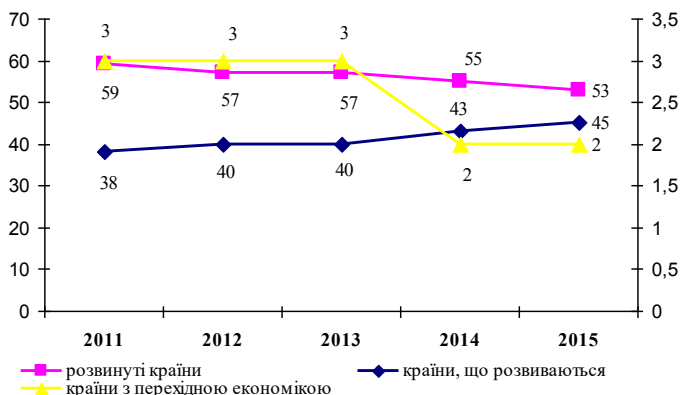

Рис. 2. Структура світового експорту туристичних послуг за групами країн у 2011-2015 рр.

на розвиток туристичного сегменту світового господарства. Зазначені висновки, отримані на підставі аналізу статистичних даних ЮНКТАД, корелюють з рейтингом країн світу за показниками міжнародних прибуттів і надходжень від міжнародного туризму. Так, основними центрами з прийому туристів є такі розвинені країни, як Франція, США, Іспанія, Італія, Німеччина і Великобританія (рис.3). Серед країн, що розвиваються високі позиції в рейтингу займають Китай (в 2015 р. четверта позиція з часткою в світовому експорті 56,9%) і Туреччина (6 позиція, 39,5%).

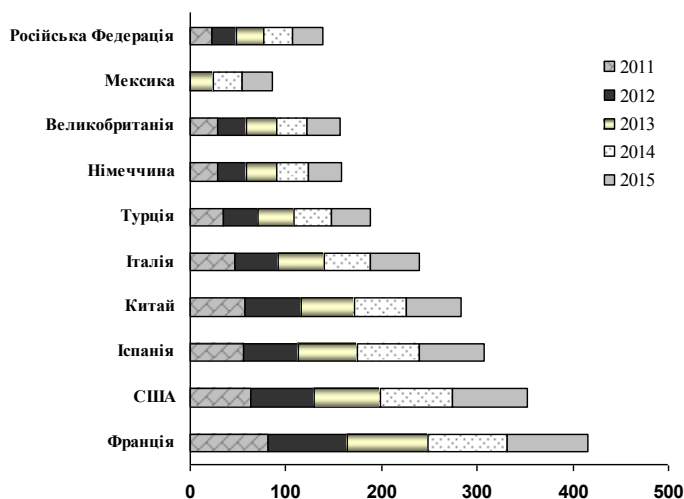

Рис. 3. Країни – лідери за числом прибуттів міжнародних туристів за 2011-2015 рр.

Лідерами за показниками надходжень від міжнародного туризму є ті ж самі країни, що і по числу прибуттів туристів. За підсумками 2015 р. їх число увійшли США (отримано 204,5 млрд. дол. США), Китай (114,1 млрд. дол. США), Іспанія (56,5 млрд. дол. США) і Франція (45,9 млрд. дол. США) і ін. (рис. 4).

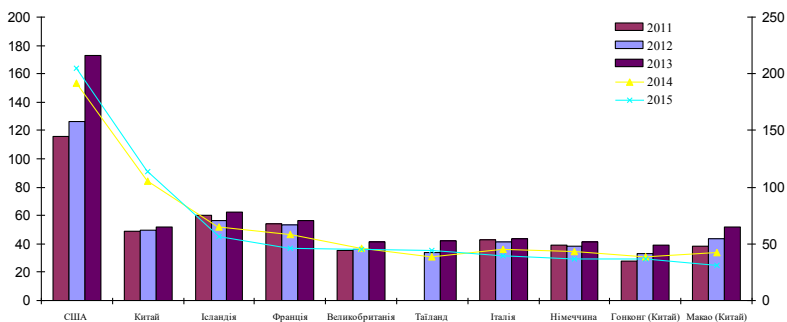

Рис. 4. Країни – лідери за доходами від міжнародного туризму за 2011-2015 рр.

МІЖНАРОДНИЙ РИНОК ТЕХНОЛОГІЙ – обмін технологіями, науково-технічними знаннями між покупцями та продавцями
Ринок ліцензій та патентів
<p>Ринок інжинірингових послуг</p> <p>Інжиніринг – це відокремлений в самостійну сферу діяльності комплекс послуг комерційного характеру щодо підготовки процесу виробництва та реалізації продукції з приводу обслуговування будівництва і експлуатації промислових, інфраструктурних та інших об’єктів.</p> <p>Об’єктами ринку інжинірингових послуг є:</p> <ul style="list-style-type: none">- послуги, пов’язані з підготовкою виробництва: передпроектні, проектні, післяпроектні, спеціалізовані;- послуги, пов’язані із забезпеченням функціонування процесу виробництва.
<p>Ринок консалтингових послуг</p> <p>Консалтинг – це комплекс послуг, пов’язаний з підготовкою та забезпеченням процесу виробництва і реалізації продукції (обробка інформації на замовлення клієнтів).</p> <p>Склад консалтингових послуг:</p> <ul style="list-style-type: none">- безпосереднє здійснення управління професійними менеджерами, або фірмами;- надання допомоги в організації діяльності фірми;- формування іміджу компанії.
<p>Світовий ринок інформаційних послуг:</p> <ul style="list-style-type: none">- продаж на міжнародному ринку різних видів інформації: ділової, правової, економічної, медичної та іншої. <p>Особливості світового ринку інформаційних послуг:</p> <ul style="list-style-type: none">- різке зростання попиту на послуги щодо впровадження нових технологій на базі ЕОМ;- швидке розширення програмного забезпечення;- зростання затрат на технічні засоби та програмне забезпечення.

	<p align="center">Ринок транспортних послуг</p> <ul style="list-style-type: none"> - купівля-продаж послуг на перевезення, транспортування вантажів з однієї країни в іншу. <p>Види міжнародних транспортних перевезень:</p> <ul style="list-style-type: none"> - морські; - перевезення внутрішнім водним транспортом; - автомобільні; - повітряні; - транспортування трубопроводами; - залізничні транспортні перевезення.
	<p align="center">Ринок страхових послуг</p> <p>Страхові послуги – це комплекс послуг з приводу страхування різних ризиків у зовнішньоекономічній діяльності:</p> <ul style="list-style-type: none"> - транспортне страхування; - особисте страхування; - державне страхування експортних кредитів.
	<p align="center">Ринок банківських послуг</p> <p>Банківські послуги – це комплекс послуг з приводу депозитних, кредитних, емісійно-посередницьких та розрахункових операцій.</p> <p>Види банківських операцій:</p> <ul style="list-style-type: none"> - депозитні; - кредитні; - емісійні; - посередницькі; - розрахункові.
<p align="center">Транспорт</p>	<p>Виступає важливим засобом реалізації міжнародних економічних відносин (більшою мірою – зовнішньої торгівлі, міграції робочої сили, меншою – науково-технічних відносин).</p>

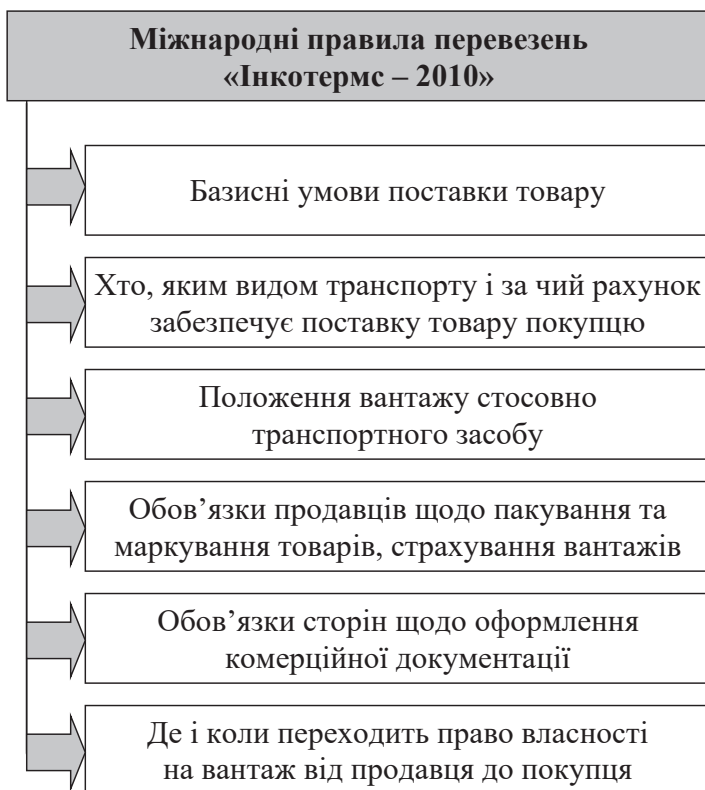
Структура міжнародного обміну послугами еволюціонує в основних світогосподарських закономірностях. У транскордонній торгівлі нові послуги високого класу, переважно наукомісткі, помітно тіснять традиційні види. У недавньому минулому частка транспорту в вартості експорту комерційних послуг зменшилась з 29 до 23%, туризму – з 34 до 29%, тоді як питома вага інших послуг збільшився з 37 до 48%. Серед останніх по динаміці лідерство займають – інформаційні та комп’ютерні послуги, різноманітні види консалтингу, фінансові послуги, інжиніринг, маркетинг, реклама і послуги культурно-розважального профілю.

Важливу роль в економічному розвитку будь-якої країни відіграє *транспортна система*. Існуюча на даний момент ситуація в світовій

економіці, характеризується, різним ступенем розвитку національних господарств та їхньої відкритості з метою участі в міжнародних економічних відносинах, Структурні зрушення, що визначають рух світового виробництва і міжнародної торгівлі, в істотно визначаються перетвореннями, що відбуваються у *світовому транспортному комплексі*. Глобалізація міжнародної торгівлі і транснаціоналізація національних компаній зумовлюють вільне пересування ресурсів і товарів, що об'єктивно неможливо здійснити без транспортного комплексу. Транспорт є основою базою розвитку внутрішнього і міжнародного ринків, забезпечуючи розвиток ринкової економіки. Від стану міжнародного ринку транспортних послуг залежить розвиток усієї світової економіки.

Специфічні риси транспортної послуги		
Немає уречевленого вигляду	Має вартість і споживчу вартість	Споживається у вигляді послуги країни її експортера

Термін «франко» (від французької - franco) означає «вільно», тобто покупець звільнений від ризику та усіх витрат на поставку товару до пункту, визначеного словом «франко».

Пунктом «франко» можуть бути:

- склади продавців, покупців;
- морські та річкові порти;
- станції залізниць;
- аеродроми;
- біржі;
- прикордонні пункти;
- заводи виробника.

Групи умов «Інкотермс-2010» залежно від розподілу обов'язків між сторонами на доставку товару	
Група Е	- визначає зобов'язання продавця і покупця при здійсненні поставок на умові «франко-завод»
Група F	- «франко-перевізник» (FCA) - ФАС – «франко – упродовж борту судна» (FAS) - FOB – «франко-борт судна» (FOB)
Група С	- КАФ – «вартість і фрахт» (CAF) - СІФ – «вартість, страхування і фрахт» (CIF) - «Доставка, оплачена до ...» (CPT) - «Доставка і страхування оплачені до ...» (CIP)
Група D	- ДАФ – «доставка на кордон» (DAF) - «Доставлено з борту судна» (DES) - «Доставлено з пристані» (DEQ) - «Доставлено без оплати мита» (DDU) - «Доставлено з оплатою мита» (DDP)

4. Сучасні тенденції розвитку сфери обслуговування. Узагальнення досвіду функціонування світового ринку послуг дає підставу для формулювання основних тенденцій розвитку сфери обслуговування на сучасному етапі розвитку економіки:

по-перше, сформувалася загальна технологія обслуговування у вигляді стандартизованої системи з застосуванням типових «хайтековських» технологій і розробників;

по-друге, проходить швидка інтеграція виробничої сфери та сфери послуг на основі поєднання прикладних проектів;

по-третє, спостерігається високий рівень професійного навчання працівників сфери послуг, зокрема в тих сферах і галузях народного господарства, які засновані на академічному навчанні;

по-четверте, сформувався досить високорозвинений рівень інфраструктури обслуговування, який реалізується за допомогою цифрових технологій, транспортної системи, кабельних мереж, мобільного телефонії;

по-п'яте, з'являються нові ринки послуг, такі як сервісний рівень продажу гібридних продуктів, швидкі продажі вузькоспеціалізованого знання на освітньому ринку послуг;

по-шосте, міжнародно-інтеграційні напрямки сфери послуг, які створюються з метою збільшення експорту бізнесу послуг;

по-сьоме, найчастіше сфера послуг представляється ринком після-продажного обслуговування (в зв'язку з розвитком споживчого ринку складної технічної продукції)

по-восьме, сформувалася система базових показників розвитку ринку послуг, таких як новизна і мобільність;

по-дев'яте, нерозвиненість системи правового захисту і регулювання інтелектуальної власності в сфері обслуговування і надання послуг.

Надзвичайно важливу роль послуги відіграють у сфері виробництва, коли обслуговують функціонування глобальних ланцюжків вартості, сприяючи тим самим прискоренню світового економічного розвитку. Не менш важливою є їхня роль і в повсякденному житті. Саме наявністю послуг визначається зараз якість життя окремої людини і суспільства загалом. Незамінна роль послуг в торгівлі. Вони є для неї своєрідною «змазкою». Жодна зовнішньоторговельна операція з товарами не можлива без використання транспортних, банківських, страхових, телекомунікаційних та ряду інших послуг.

Можна припустити, що і в подальшому *частка послуг* в міжнародній торгівлі буде збільшуватися, враховуючи формування в останній

роки, як в розвинених, так і особливо в країнах, що розвиваються зрушення в споживчих перевагах від товарів в напрямку послуг. Подальша лібералізація торгівлі послугами також може цьому сприяє. Поки, як уже вказувалося, *бар'єрів в торгівлі послугами набагато більше*, ніж в товарній торгівлі, тому її лібералізація може надати особливо великий поштовх її розвитку.

Topic 7. International economic relations in the sphere of services

Plan

- 1. Preconditions of global services market forming.*
- 2. Factors of international services sphere expansion.*
- 3. Structure of international services market.*
- 4. Modern tendencies of services sphere development.*

1. In modern global economy the sphere of services captures the increasingly powerful positions. The growth of services production volumes, growth of income from service activity, strengthening of competitiveness in the services sphere, growth of the number of employed in services activity, growth of the share of services import and export are the major tendencies of national economy functioning in various countries. The changes in the sector of service activity take place in such a global scale that the economy is called «the service economy» or «the economy of services».

According to the data of World Bank of January 1, 2016, the services income amounts to almost 70% of global GDP. The countries – leaders in the sphere of providing services, the income from services of which exceeded the $\frac{3}{4}$ of GDP in 2015, are Luxemburg (88,3%), Cyprus (87,4%), Malta (85,5%), Denmark (76,3%), Monaco (86%), Bahamas (90,6%), Spain (74,8%), Great Britain (79,6%), USA (77,6%). You could say that more than 50% of GDP of many countries in Western Europe (EU (71,2%), Grenada (79,5%), Iceland (73,3%), etc) and North America (Costa-Rica (74,3%)), as well as certain countries of Southeastern Asia, like Hong Kong (92,8%), Singapore (69,7%), accounts for services industry. High paces of services sphere development in these countries are stipulated by the development of varied types of service activity, such as household, educational, medical, touristic, financial-credit, telecommunication and other services.

Global economy development brings also the positive tendency of not only growth of income from service activity but also the growth of the number of employed in the sphere of services providing. The situation when the number of employed in services exceeds the number of employed in industry and agriculture is peculiar to many countries. Moreover, there are certain countries, which have defined the development of certain services branches as top priority. Such tendencies are specific to countries that possess the unique natural resources or have the objects of world heritage on their territory. Transport, financial-credit system and touristic sphere play great role in the economy of these countries. Thus, the share of services sphere in the GDP in 2015 was 66,3% in Jordan, 71,1% in Jamaica, 62,6% in Paraguay, 61,2% in Tunisia.

2. Factors of international services sphere expansion.

The range of new very important long-term centives of services sphere development has emerged in the last two decades. Modern scientific-technical progress influenced the services in various aspects. The whole spectrum of new services has emerged and has been quickly established on the basis of computerization, information technologies and new means of communication. Their traditional types have been radically updated and qualitative parameters of service have been improved. By taking off the technical barriers in distance transferring of services, the new technologies open the global market for them. In the parameters of economic dynamics, the effect of these factors shows itself in expansion of demand for services from major agents of economic process. If in the past the growth of services was defined predominantly by the consumer demand, nowadays, according to experts' evaluations, 50-80% of services growth in the developed countries provides demand from production. Expenditures on services form the large item of productive expenditures for companies in various branches. Expansion of positions and structural complication of services sphere take place both as the result of new production emergence (like computer services, services of electronic information networks, video business, etc), and through «externalization» of services – separation of operations that have previously been the components of production or household into the independent links of economic structure. «Externalization» of services is the phenomenon of qualitatively new order, and it is not reduced to mechanic movement of operations from one sphere to another. Expansion of specialization expands the set of services and allows meeting the consumers' needs more completely and qualitatively. Economies of scale stipulate the relative fall in prices of production.

Modern innovation-information technologies bring principal changes into the organization of the system of supply of many modern services, sig-

nificantly increasing the territorial boundaries of markets and the capacity of sales channels. The most important factor of market conditions creation in the sphere of services is the scientific and technical progress, which allows introduction of technological innovations that reduce the cost and increase the demand into the process of production of the most demanded services.

3. Structure of international services market.

Trade in services is as highly developed as the international trade in goods. International trade in goods and trade in services are closely interrelated. The increasing volumes of services emerge in the course of goods supply abroad, starting from the analysis of markets and ending with products transportation. Many types of services that enter the international turnover are included into the exports and imports of goods. At the same time, the international trade in services has certain peculiarities compared to the traditional trade in services. *Unlike goods, the services* are produced and consumed mostly simultaneously and cannot be stored. *Touristic market* is the most dynamic component of international services market, and the growth of the share of tourism in global exports-imports of services testifies to that, as well as growth of revenues from international tourism, growth of its share in GDP forming and growth of the number of employed in the sphere. USA, China, France, Spain, Italy and Germany are the monopolists at global touristic market.

The structure of *international services exchange* evolves in major global economic patterns. The new services of high level, mostly the science-intensive ones, noticeably displace the traditional types in cross-border trade. The leaders among the latter are the information and computer services, different types of consulting, financial, engineering, marketing, advertising and cultural-entertaining services.

Structural changes that define the development of global production and international trade are determined by changes in *global transport complex*. Globalization of international trade and transnationalization of national companies stipulate free movement of resources and goods, which objectively cannot take place without transport complex.

4. Modern tendencies of services sphere development.

Generalization of the experience of *global services market* functioning gives ground to formulate major tendencies of services sphere development at the modern stage of economy development: firstly, the general technology of service in the form of standardized system with application of typical «high-tech» technologies and developers is formed; secondly, the productive sphere and services sphere

are integrating quickly on the basis of combination of practical projects; thirdly, the level of professional training of services sphere employees is very high, in particular in the spheres and branches of national economy, which are based on academic training; fourthly, the level of service infrastructure is considerably well developed, and is realized through digital technologies, transport system, cable networks, mobile telephony; fifthly, the new markets of services emerge, like service level of hybrid products sales, fast sales of highly specialized knowledge at the educational services market; sixthly, international integration directions of services sphere created in order to increase the export of business services; seventhly, most frequently the sphere of services is seen as the market of after-sales service (due to development of consumer market of technologically advanced production; eighthly, there is a system of basic parameters of services market, such as novelty and mobility; ninthly, the system of legal maintenance and regulation of intellectual property in the sphere of services is imperfect.

Тести до теми 7

1. До якої групи послуг належать туристичні послуги:

- а) споживчих;
- б) соціальних;
- в) виробничих;
- г) розподільчих.

2. До якої групи послуг належать консалтингові послуги:

- а) споживчі;
- б) соціальні;
- в) виробничі;
- г) розподільчі.

3. Інжиніринг – це:

а) відокремлений у самостійну сферу діяльності комплекс послуг комерційного характеру щодо підготовки процесу виробництва та реалізації продукції з приводу обслуговування будівництва та експлуатації промислових, інфраструктурних і інших об'єктів;

б) комплекс послуг, пов'язаний з підготовкою та забезпеченням процесу виробництва і реалізації продукції;

в) комплекс послуг з приводу депозитних, кредитних, емісійно-посередницьких та розрахункових операцій;

г) сфера обміну між країнами різними видами послуг, які виступають результатами найважливіших видів людської діяльності.

4. Що не входить до складу консалтингових послуг:

- а) безпосереднє управління професійними менеджерами, бригадами, або фірмами;
- б) надання допомоги в організації діяльності фірми;
- в) послуги, пов'язані з підготовкою виробництва: передпроектні, проектні, післяпроектні та спеціалізовані послуги;
- г) формування іміджу компанії?

5. Які послуги належать до факторних:

- а) туризм;
- б) освіта;
- в) медицина;
- г) спорт.

6. Нефакторні послуги:

- а) кінофільми;
- б) патенти;
- в) видавнича діяльність;
- г) гуманітарна допомога.

7. Комплекс послуг з приводу депозитних, кредитних, емісійно-посередницьких та розрахункових операцій – це:

- а) фінансові послуги;
- б) валютні послуги;
- в) банківські послуги;
- г) посередницькі послуги.

8. Які з названих послуг не належать до страхових:

- а) транспортне страхування;
- б) особисте страхування;
- в) державне страхування експортних кредитів;
- г) пенсійне страхування?

9. Особливостями світового ринку інформаційних послуг є:

- а) різке зростання на послуги впровадження нових технологій на базі ЕОМ;
- б) швидке розширення програмного забезпечення;
- в) зростання затрат на технічні засоби та програмне забезпечення;
- г) усе вищеперелічене.

10. До консалтингових послуг належать:

- а) безпосереднє управління професійними менеджерами, або бригадами, або фірмами;
- б) надання допомоги в організації діяльності фірми;
- в) формування іміджу компанії;
- г) усе вищеперелічене.

11. Предметом ринку ліцензії виступають:

- а) патентні ліцензії;
- б) бренди;
- в) технології;
- г) безпатентні ліцензії.

12. Непатентоване науково-технічне досягнення та виробничий досвід конфіденційного характеру – це:

- а) патент;
- б) ліцензія;
- в) авторське свідоцтво;
- г) ноу-хау.

13. «Невидимий товар» у міжнародному товарообігу – це:

- а) технології;
- б) туристичні послуги;
- в) транспортні послуги;
- г) ноу-хау.

14. Позначте основні суб'єкти світового ринку інформаційних послуг на початку XXI століття:

- а) фінансові послуги;
- б) консалтингові послуги;
- в) страхові послуги;
- г) банківські послуги.

15. На ринку інформаційних послуг товаром виступають такі види інформації:

- а) ділова інформація;
- б) правова інформація;
- в) економічна інформація;
- г) військова інформація.

16. Страхування різнобічних ризиків – це:

- а) фінансові послуги;
- б) консалтингові послуги;
- в) страхові послуги;
- г) банківські послуги.

17. Що передбачають міжнародні правила перевезень «Інкотермс – 2010»:

- а) базисні умови поставки товару;
- б) хто, яким видом транспорту і за чий рахунок забезпечує поставку товару покупцю;
- в) де і коли переходить право власності на вантаж від продавця до покупця;
- г) усе перелічене вище?

18. Що означає термін «франко»:

- а) конкуренція;
- б) вчасно;
- в) вільно;
- г) міжнародний?

19. Умови Інкотермс «DAF» передбачають:

- а) вартість і фрахт;
- б) вартість, страхування і фрахт;
- в) доставку на кордон;
- г) доставку з оплатою мита.

20. Умови «CIF» передбачають:

- а) вартість страхування і фрахт;
- б) доставку платежів до;
- в) вартість і фрахт;
- г) доставлено з борта судна.

21. Умови «CAF» передбачають:

- а) доставка оплачена до ...;
- б) доставка з пристані;
- в) вартість і фрахт;
- г) франко-борт судна.

22. Умови «DAF» передбачають доставку:

- а) у борту судна;
- б) у пристані;
- в) на кордон;
- г) доставка і страхування.

23. Які умови вигідні для продавця:

- а) вартість і фрахт;
- б) доставка оплачена до;
- в) доставка без оплати мита;
- г) доставка з оплатою мита?

24. Які умови вигідні для покупця:

- а) вартість і фрахт;
- б) оплачена доставка;
- в) доставка без оплати мита;
- г) доставка з оплатою мита?

25. До транспортних послуг відносять:

- а) автомобільні перевезення;
- б) транспортне страхування;
- в) посередницькі операції;
- г) емісія.

26. Вкажіть на відмінні риси послуг від товарів:

- а) відсутність уречевленої форми;
- б) різниця у вартості (ціні);
- в) є результатом матеріального виробництва;
- г) різниця у формі надання.

27. Проведіть класифікації видів міжнародних послуг:

- а) за ознаками МЕВ;
- б) за ознаками світового банку;
- в) за ознаками СОТ;
- г) за ознаками ЄС.

28. До розподільних послуг відносять:

- а) торгові;
- б) виробничі;
- в) транспортні;
- г) фрахтові.

29. Розкрийте практичні та тактико-стратегічні цілі України у системі єврорегіону:

- а) прискорення соціально-економічного розвитку розвитку окремих регіонів;
- б) інтеграція до Євросоюзу;
- в) інтеграція у СОТ;
- г) розвивання транспортної та інформаційної інфраструктуру.

30. У чому полягає мета участі України у стратегічних інтеграційних проєктах:

- а) участь у ЧАЕС;
- б) розширення ринкового простору;
- в) вступ до СОТ;
- г) інтеграція до ЄС.

31. Назвіть цілі вступу України до СОТ:

- а) формування єдиної єдиної митної політики;
- б) участь українських виробників на світових ринках;
- в) усунення практики антидемпінгових досліджень;
- г) формування глобальної економічної політики.

32. Вкажіть на об'єктивні причини інтеграції України до ЄС:

- а) поглиблення участі у МПП;
- б) вихід українських виробників на західноєвропейські ринки;
- в) стабілізація фінансової системи;
- г) досягнення стабільного соціально-економічного розвитку України.

33. Позначте основні складові міжнародних транспортних послуг:

- а) перевезення вантажів;
- б) міжнародні транзитні перевезення;
- в) транспортування вантажів від кордону до споживача;
- г) переоформлення вантажних документів.

34. Основна частина світового парку вантажних автомобілів зосереджена на таких ринках:

- а) європейському;
- б) азійському;
- в) північно-американському;
- г) австралійському.

Питання для самоконтролю:

Тема 7. Міжнародні економічні відносини у сфері послуг

1. Визначте сутність послуг, їх особливості та відмінність від товарів.
2. Назвіть передумови формування світового ринку послуг.
3. Які тенденції спостерігаються у сучасній торгівлі послугами?
4. Вкажіть види послуг за класифікацією ГАТТ/COT та Світового банку.
5. Дайте характеристику проектно-консультаційного та технологічного інжинірингу.
6. Назвіть основні форми міжнародної передачі технологій.
7. Охарактеризуйте сучасний стан міжнародного туризму.
8. Які фактори сприяють розвитку міжнародного туризму?
9. Перерахуйте сучасні види банківських та страхових послуг.
10. Як здійснюється державне регулювання міжнародної торгівлі послугами?
11. Чому міжнародні транспортні відносини є однією з головних передумов МЕВ?
12. Дайте характеристику основних типів транспортних систем.
13. Назвіть основні види та суб'єкти міжнародних транспортних відносин.
14. За допомогою яких видів перевезень реалізуються внутрішньоконтинентальні транспортні відносини?
15. Які фактори враховуються при виборі того чи іншого виду транспорту?
16. Що визначають міжнародні правила перевезень «Інкотермс-2010»?
17. Які обов'язки продавця передбачають умови «Інкотермс-2010»CIF?
18. Назвіть особливості світових ринків фрахтування різних видів транспорту.
19. Які міжнародні організації здійснюють регулювання транспортних відносин?
20. Які перспективи участі України у міжнародних транспортних послугах?

Тема 8.

Міжнародна інвестиційна діяльність і виробниче співробітництво

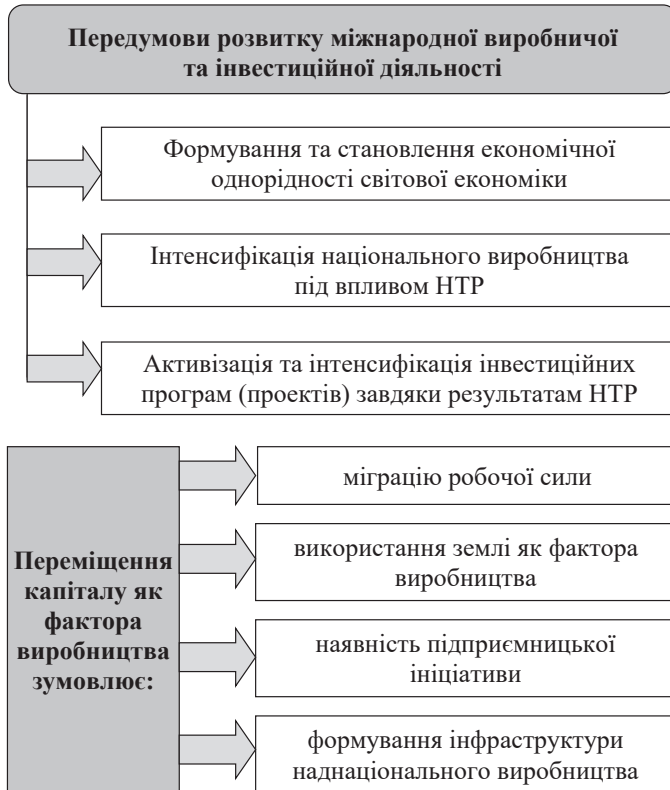
Міжнародний рух капіталу	— це переміщення капіталу через національні межі з метою більш ефективного його використання в економіках інших країн
-------------------------------------	---

План

- 1. Загальні передумови розвитку міжнародної інвестиційної та виробничої діяльності.*
- 2. Міжнародний рух капіталу: сутність, чинники, форми.*
- 3. Інвестиційний клімат.*
- 4. ТНК – головні суб'єкти міжнародної інвестиційної та виробничої діяльності, їхня сутність і еволюція, сучасна стратегія міжнародного виробничого співробітництва.*
- 5. Спільні підприємства (СП). Передумови й особливості розвитку спільного підприємництва.*

1. Загальні передумови розвитку міжнародної інвестиційної та виробничої діяльності. Міжнародний рух капіталу є важливою складовою міжнародних економічних відносин та ресурсом для забезпечення економічного зростання. В умовах глобалізації міжнародна інвестиційна діяльність зазнає постійних змін, змінюються інвестиційні позиції країн, їх роль у вивезені капіталу.

На розвиток міжнародної інвестиційної діяльності впливають темпи економічного зростання в країні, її участь у міжнародному поділі праці, поглиблення спеціалізації та кооперації, проведення економічних реформ, розвиток інтеграційних процесів, політика лібералізації умов переміщення капіталу, державна підтримка приватного сектору та малого і середнього бізнесу, страхування ризиків інвесторів, соціальні реформи та ін.

Розвиток міжнародної інвестиційної діяльності відбувся пізніше ніж міжнародної торгівлі, адже країни змушені були нагромадити достатньо капіталу, щоби утворився його надлишок. Передумови виникнення міжнародної інвестиційної діяльності пов'язані із надлишком капіталу в одних країнах та його нестачею в інших, де створені більш сприятливі умови для його ввезення та вкладення, де є, наприклад, дешева робоча сила; а її подальший розвиток пов'язаний із процесами інтернаціоналізації та глобалізації. Початок першого етапу переміщення капіталу припадає на 17-18 ст. і тривав він до кінця 19 ст. Це був період зародження вивезення капіталу, яке, здебільшого, не мало системного характеру і відбувалося в одному напрямку. Другим є етап вивезення капіталу, який розпочався з кінця 19 ст. і тривав до середини 20 ст. В цей період

капітал переміщується між країнами з різним рівнем економічного розвитку та набуває системного, повторювального характеру.

Зростаюча взаємозалежність національних економік, створення міжнародних фінансових організацій, лібералізація умов переміщення капіталу, інтенсифікація виробничої та інвестиційної діяльності під впливом науково-технічної революції стали причинами активізації вивезення капіталу та переходу до третього етапу – міжнародної міграції капіталу, коли країни стають як імпортерами, так і експортерами капіталу; експорт капіталу не є одностороннім (відбувається зворотній рух у формі процентів за кредитами, дивідендів тощо); до вивезення капіталу активно долучаються країни, що розвиваються; зростає роль фондового ринку та портфельного інвестування; встановлюється жорстка конкуренція між країнами за залучення капіталу; експорт капіталу сприяє розвитку міжнародної торгівлі.

2. Міжнародний рух капіталу: суть, чинники, форми. Залежно від класифікаційних ознак виділяють різні форми руху міжнародного капіталу. Переміщення капіталу слід відрізняти від іноземних інвестицій, які є лише однією з форм.

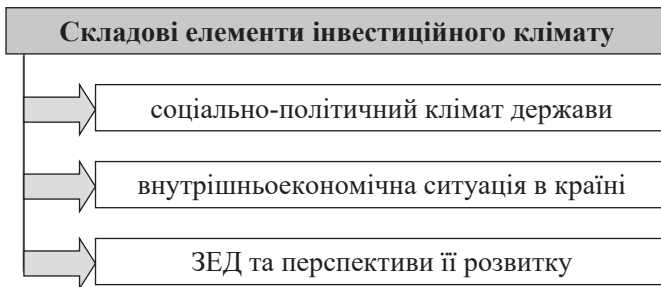

Відповідно до базових принципів Керівництва Міжнародного валютного фонду з складання платіжного балансу та визначення інвестиційної позиції встановлене еталонне визначення прямих іноземних інвестицій, відповідно до якого прямі іноземні інвестиції – це вид міжнародних інвестицій, які здійснюються резидентом в одній країні (прямим інвестором) з метою реалізації своєї довготермінової зацікавленості в підприємстві (підприємстві-реципієнті прямих інвестицій), яке є резидентом іншої країни, відмінної від країни місцезнаходження прямого інвестора. Довготермінова зацікавленість проявляється тоді, коли інвестор володіє щонайменше 10% акцій, що мають право голосу (або ж еквівалентом, який дає право участі в голосуванні) на підприємстві-реципієнті. Підприємствами-реципієнтами прямих інвестицій є юридичні особи, які можуть бути дочірніми компаніями, в яких інвестор володіє більше 50% акцій або інших еквівалентів; або ж асоційованими компаніями, в яких частка інвестора володіння становить від 10% до 50%; або ж квазі-юридичними особами, наприклад, відділеннями, які на 100 % належать материнській компанії.

3. Інвестиційний клімат. Залучення іноземних інвестицій в національну економіку залежить від інвестиційного клімату та її привабливості для інвесторів. У глобальному вимірі концентрації іноземних інвестицій має регіональні відмінності, адже капітал має властивість нагромаджуватися у тих регіонах та країнах, де він уже пройшов період адаптації до інвестиційного клімату, в свою чергу стихійність та хаотичність вкладення та вилучення іноземних інвестицій суттєво дестабілізують економічну ситуацію в країнах, як зрештою і самого інвестора.

Інвестиційний клімат	– це ситуація в країні-реципієнті іноземних інвестицій щодо їх ефективного вкладення
-----------------------------	--

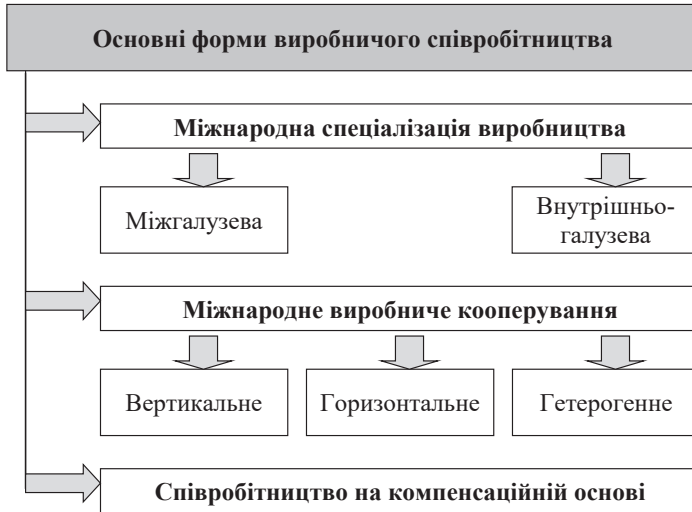
Проектом Світового банку та Міжнародною фінансовою корпорацією Doing Business передбачено щорічно визначення індекс ведення бізнесу, який відображає привабливість внутрішнього середовища країни для інвестиційної та ділової активності за такими складовими: створення підприємства; отримання дозволу на будівництво; реєстрація власності; отримання кредитів; захист прав інвесторів; оподаткування; міжнародна торгівля; забезпечення виконання контрактів; ліквідація підприємства; підключення до системи енергозбереження. В підсумковому рейтингу проводиться ранжування всіх країн за рівнем сприятливих умов для ведення бізнесу з 1 по 190 місце. Додатковою складовою є регулювання ринку праці. Лідером у рейтингу 2016 р. був Сінгапур, де створені найбільш сприятливі умови для ведення бізнесу. До першої десятки країн-лідерів також увійшли: Нова Зеландія, Данія, Південна Корея, Гонконг, Великобританія, США, Швеція, Норвегія і Фінляндія. Найнесприятливішими країнами для ведення бізнесу визнано Півден-

ний Судан, Лівію та Еритрею. Україна займала – 83 місце у загальному рейтингу (80 місце у 2017 р. серед 190 країн), а також 30 місце за простою реєстрації підприємств; 140 місце – за простою отримання дозволу на будівництво; 137 – за показником простоти підключення до системи електромереж; 61 – за простою реєстрації власності; 19 місце – за можливостями кредитування; 88 – за рівнем захисту інтересів; 107 – за податками; 109 – за рівнем ведення міжнародної торгівлі; 98 – за забезпеченням виконання контрактів; 141 місце – за простою ліквідації підприємств (<http://www.doingbusiness.org/>).

Індекс економічної свободи (Index of Economic Freedom) – характеризує відкритість національної економіки за результатами розрахунку індексу дослідницького інституту The Heritage Foundation (USA) за 100-бальною шкалою з 1995 р. за такими напрямками: *business freedom* (свобода підприємництва); *trade freedom* (торгова свобода); *fiscal freedom* (фіскальна свобода); *government size* (державне втручання); *monetary freedom* (монетарна свобода); *investment freedom* (інвестиційна свобода); *financial freedom* (фінансова свобода); *property rights* (права власності); *freedom from corruption* (вільність від корупції); *labor freedom* (трудова свобода). Градацію країн здійснюють за шкалою: вільні країни (80–100%); здебільшого вільні (70–79,9%); помірно вільні (60–69,9%); здебільшого невольні (50–59,9%); невольні (0–49,9%). Так, за індексом економічної свободи 2016 р. лідирували Гонконг, Сінгапур, Нова Зеландія, Швейцарія, Австралія. Україна перебувала на 162 місці серед 178 країн світу (<http://www.heritage.org/index/ranking>).

Впродовж останніх років спостерігається нестійка динаміка в міжнародній інвестиційній діяльності, а ринок не зміг відновити показників 2007 р. Після зростання обсягів прямих іноземних інвестицій у 2015 р., у 2016 р. спостерігається незначне падіння (на 2%). За попередніми оцінками глобальні інвестиційні потоки у 2017 р. повинні були зрости до 1,8 трлн. дол. і до 1,85 трлн. дол. в 2018 р. Проте у 2017 р. відбулося падіння на 16 % (1,52 трлн. дол.), що обумовлене скороченням інвестицій в країни Північної Америки (на 33%), Європи (на 27%), Росії (на 17%). В країнах, що розвиваються іноземних інвестицій було недостатньо, щоб вирішувати завдання Цілей сталого розвитку до 2030 р. За даними ЮНКТАД, близько 58 країнами було прийнято 124 заходи в сфері міжнародної інвестиційної діяльності, 79% з яких спрямовані на створення сприятливих умов для залучення інвестицій, зокрема спрощення процедури реєстрації, введення нових інвестиційних пільг або продовження процесу приватизації; 21% – стосувалися інвестиційних обмежень та запровадження норм

регулювання. Основними ризиками для активізації міжнародної інвестиційної діяльності залишаються політична невизначеність і геополітичні ризики, нестабільність податкової політики.

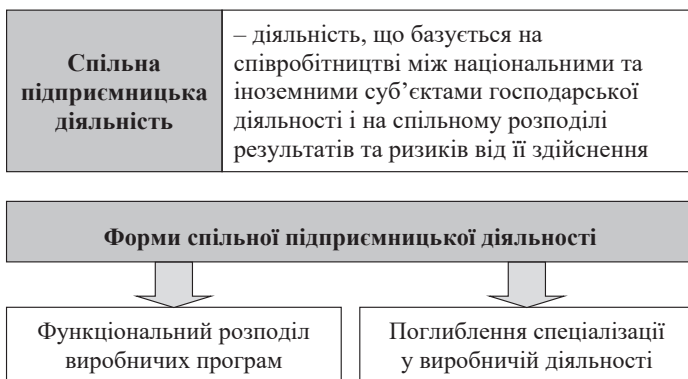
4. ТНК – головні суб'єкти міжнародної інвестиційної та виробничої діяльності, їх сутність і еволюція, сучасна стратегія.

Оцінка інвестиційного клімату для інвестора є однією із складових прийняття інвестиційного рішення. Основними суб'єкти міжнародної інвестиційної діяльності є компанії (в тому числі ТНК), фінансово-кредитні інституції, держава, фізичні особи та інші.

Транснаціональні корпорації (ТНК)	– міжнародні компанії, які здійснюють контроль за дочірніми підприємствами з боку головної компанії через володіння контрольним пакетом акцій
--	---

За визначенням ЮНКТАД - ТНК – це корпоративне або некорпоративне підприємство, що включає материнську компанію та її афільовані підприємства за кордоном. Компанія трактується як транснаціональна, якщо вона відповідає наступним критеріям: 1) підрозділи за кордон

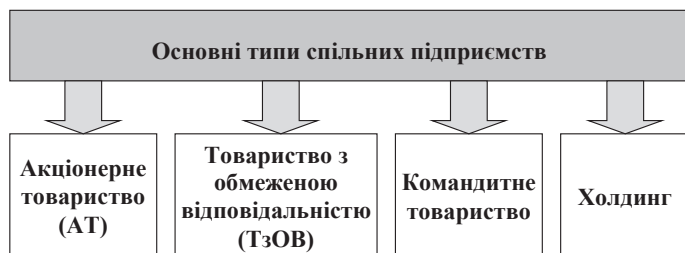
мають бути розташовані не менше ніж в двох країнах; 2) частка акціонерного капіталу в дочірніх підприємства, що належить материнській компанії в іншій країні, має становити не менше 10%, що є необхідним для встановлення контролю за активами. ТНК стали рушійною силою інтернаціоналізації і в останні роки беруть активну участь в міжнародній інвестиційній політиці, сприяють модернізації національних економік, створюючи нові робочі місця, забезпечують обмін технологіями між країнами, спрямовують значні інвестиції в НДДКР. У науковій літературі транснаціоналізацію розглядають як процес перенесення частини відтворювальних процесів з однієї країни в іншу за допомогою прямих іноземних інвестицій з метою організації філій або встановлення контролю над іноземними компаніями. Зважаючи на специфіку та масштаби своєї діяльності, ТНК при розробці інвестиційної стратегії беруть до уваги як власні фінансові можливості, так і стан інвестиційного клімату в країні, де будуть розташовані філіали, адже оцінка ризиків дозволяє диверсифікувати інвестиційний портфель.

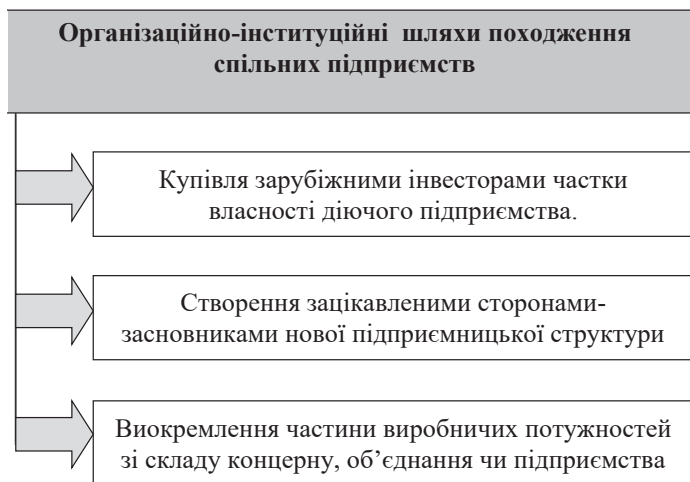
5. Спільні підприємства (СП). Передумови й особливості розвитку спільного підприємництва.

Спільна підприємницька діяльність – це діяльність, що базується на співробітництві між національними та іноземними суб'єктами господарської діяльності і на спільному розподілі результатів та ризиків від її здійснення.

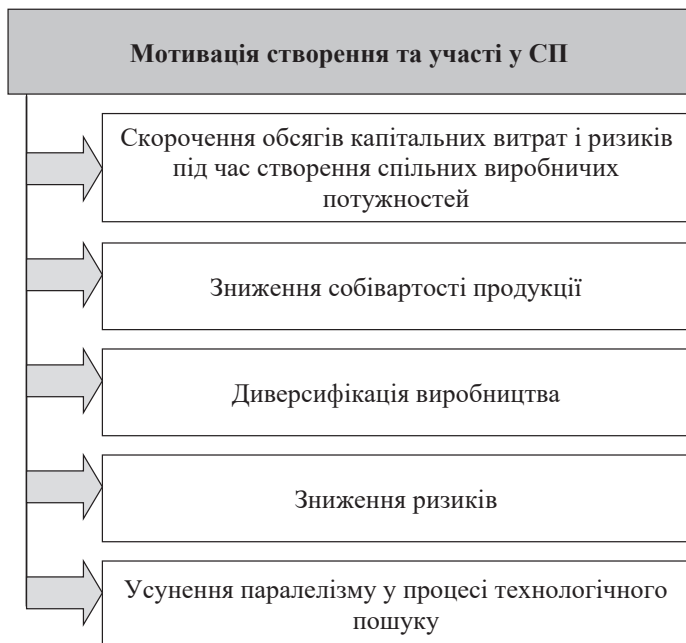
Спільні підприємства – це підприємства, які базуються на спільному капіталі українських та іноземних суб'єктів господарської діяльності, спільному управлінні, спільному розподілі результатів та ризиків.

Спільні підприємства (СП)	– підприємства, які базуються на спільному капіталі українських та іноземних суб'єктів господарської діяльності, спільному управлінні, спільному розподілі результатів та ризиків
----------------------------------	---

Варто виокремити ряд проблем при функціонуванні спільних підприємств. 1. Відмінності в ментальності між учасниками (власниками), між співробітниками СП. При взаємодії різних національностей та культур виникає ряд питань та проблем. Кожен звик працювати в певному темпі і виконувати роботу в певні терміни. Окрім цього, можна виділити мовний бар'єр, що значно ускладнює комунікацію учасників та співробітників підприємства. 2. Різниця в підходах до побудови організаційної структури. Якщо говорити про країни Європи, то там компанії,

незалежно від їхнього розміру, в основному сповідують відкриту корпоративну культуру, при якій співробітники приймають безпосередню участь у розробці корпоративної структури, правил і норм поведінки, нарівні з менеджерами компанії. При тому, що в Україні зберігається вертикальна структура підпорядкування, зазначена різниця часто ускладнює роботу співробітників у СП.

3. Відмінності в технологіях. Український ринок використання технологій значно відстає від індустріально-розвинених країн. Існують значні складності при впровадженні інноваційних технологій.

4. Розбіжності у сфері ведення бухгалтерського обліку та оподаткування. Перед бухгалтерським обліком стоїть задача формування систематизованої інформації про підприємство, що відповідає сучасним реаліям ринку. Принципи та методики, закладені в основу підготовки такої інформації, можуть істотно відрізнятися залежно від рівня розвитку, складеної структури та особливостей економік окремих країн. Суттєво це залежить від специфіки економічного, політичного, соціального, правового та культурного розростання країни, які в сукупності формують теорію та практику бухгалтерського обліку в країні, визначають її цілі та завдання. Податкові

системи в різних країнах також суттєво різняться, і, відмінні не тільки за видами оплачуваних податків, але і методиками їх розрахунку. Ще більша проблема створює часткові зміни податкового законодавства в нашій країні. 5. Відсутність якісних перекладачів, які знають специфіку діяльності підприємства. Як правило, вузькопрофільні фахівці, які знають процес функціонування тієї чи іншої галузі, а також термінологію основного виду діяльності підприємства, до сих пір залишаються рідкістю. Їх відсутність також викликає ряд проблем у розумінні між учасниками СП.

Недивлячись на розкриті складності, у даної організаційно-правової форми існують великі перспективи розвитку. Якщо представники різних країн навчатися працювати спільно, перебираючи цілий ряд проблем, то, в результаті їхніх спільних зусиль, може бути досягнутий такий синергетичний ефект, який неможливо досягти навіть при найбільш значних зусиллях, що застосовуються окремими сторонами. Так, зокрема, об'єднання німецьких технологій, італійського дизайну, потенціалу української науки, шведської точності тощо, сприятиме створенню реально висококонкурентних інноваційних підприємств. За спільними підприємствами - майбутнє української економіки.

Topic 8. International investment activity and industrial cooperation

Plan

- 1. General development preconditions of international investment and industrial activity.*
- 2. International movement of capital: nature, factors, forms.*
- 3. Investment climate.*
- 4. TNC – major entities of international investment and industrial activity, their nature and evolution, modern strategy.*
- 5. Forms of international industrial cooperation.*
- 6. Joint enterprises (JE). Preconditions and peculiarities of joint enterprising development.*

1. General development preconditions of international investment and industrial activity.

International capital movement is an important component of international economic relations and the resource for maintenance of economic

growth. International capital movement is the movement of capital beyond the national boundaries in order to use it more efficiently in the economies of other countries.

International investment activity gained its development after international trade, because the countries were forced to accumulate enough capital to create its surplus. Preconditions of international investment activity emergence are related to capital surplus in some countries and its lack in the others. The following were the preconditions of international industrial and investment activity development: forming and establishment of global economic homogeneity; intensification of national production under the influence of scientific and technical revolution; activation and intensification of investment programs (projects). The beginning of the first stage of capital movement accounts for the 17-18 centuries. It lasted till the late 19 century. It was the period of capital exports emergence, which was not of systemic nature and took place in one direction. The second stage of capital exports began in late 19 century and lasted till the middle 20 century – the capital moves between the countries with various economic development levels and acquires systemic and recurring nature. The third stage – the international capital migration, when the countries become both capital importers and exporters; capital export is not unilateral; developing countries become involved in capital exports; role of stock market and portfolio investment grows; competition for capital attraction strengthens among countries; capital export boosts the development of international trade.

International investment activity development is influenced by the paces of a country's economic growth, its participation in international labour division, strengthening of specialization and cooperation, conducting of economic reforms, development of investment processes, policy of capital movement liberalization, public assistance to private sector and small and medium business, insurance of investors' risks, social reforms, etc.

2. International movement of capital: nature, factors, forms.

Depending on the classification features, there are different forms of international capital movement. Capital movement should be distinguished from foreign investment, which is only one of its forms.

Capital is public (government borrowings, grants, other countries' assistance and IMF loans) and private by the sources of origin. By the nature of use, the capital can be the entrepreneurial (usually private) – invested in production in order to obtain income in form of dividends – and borrowed capital (mostly public sources) – invested in order to receive income in the

form of percentages. By forms of investment, the capital can be the direct investment, portfolio investment, loans, credits, bank deposits.

By the time frame the investment can be short-term (less than a year), medium-term (1–3 years), long-term (more than 3 years).

According to the basic principles of International Monetary Fund, direct foreign investment is the type of international investment undertaken by the resident in one country (direct investor) in order to realize his long-term interest in an enterprise (enterprise-recipient of direct investment), which is the resident of another country, different from the country of direct investor's location.

3. Investment climate.

Bringing the foreign investment into the national economy depends on the investment climate and its attractiveness for investors. Investment climate is the situation in the country-recipient of foreign investment regarding its efficiency. The following are the components of investment climate: social and political climate of a country; internal economic situation in a country; foreign economic activity and its development perspectives.

World Bank and International Financial Corporation "Doing Business" annually calculate the Ease of Doing Business Index, which shows the attractiveness of country's internal environment for investment and business activity. Singapore was the leader in rankings in 2016. It has the most favourable conditions for doing business.

Index of Economic Freedom characterizes the level of national economy openness and has been calculated by the research institute The Heritage Foundation (USA) according to 100-points ranking since 1995 by the following directions: business freedom; trade freedom; fiscal freedom; government size; monetary freedom; investment freedom; financial freedom; property rights; freedom from corruption; labor freedom.

International investment activity has been characterized by unstable dynamics in the recent years. After the volumes of direct foreign investment grew in 2015, a slight fall could be observed in 2016 (by 2%). According to UNCTAD, almost 58 countries undertook 124 activities in the sphere of international investment, and 79% of them were directed at creation of favourable conditions for investment attraction, in particular simplification of registration procedure, imposing of new investment privileges or prolonging of privatization process; 21% were related to investment restrictions and introduction of regulation norms. Political uncertainty and geopolitical risks as well as instability of tax policy are the major risks for boosting of international investment activity.

4. Forms of international industrial cooperation.

International production specialization (intersectoral and intrasectoral), international production cooperation (vertical, horizontal, heterogeneous) and compensation-based cooperation are the major forms of industrial cooperation.

5. TNC – major entities of international investment and industrial activity, their nature and evolution, modern strategy.

Companies (including TNC), financial and credit institutions, state, individuals, etc are the main entities of international investment activity. Transnational corporations (TNC) are international companies that control the subsidiaries on the part of main company through majority equity ownership.

According to the UNCTAD definition, the TNC is the corporate or un incorporated enterprise, which includes parent company and it saffili a tedenter prises abroad. A company is deemedas transnationalifit corresponds to the following criteria: 1) subsidiariesa broad should belocatedinnoless than two countries; 2) theshareofequity insubsidiaries belonging to parent company in other country is no less than 10%, which is necessary to impose control for assets. TNC became the driving force of internationalization and have lately been actively participating in international investment policy, boosting modernization of national economies, creating new job places, maintaining the technology exchange among countries, directing significant investment into research and development.

6. Joint enterprises (JE). Preconditions and peculiarities of joint enterprising development.

Joint entrepreneurship activity is the activity based on cooperation between national and foreign economic entities and on joint distribution of its results and risks. Functional distribution of production programs and strengthening of specialization in production activity are the forms of joint entrepreneurship activity.

Joint enterprises are enterprises based on joint capital of Ukrainian and foreign economic entities, joint management and joint distribution of results and risks. The following are the organizational and institutional ways of joint enterprises' origin: purchase of the share of operating enterprise by foreign investor; creation of new entrepreneurship structure by interested parties-founding members; separation of some part of production capacities from a concern, entity or enterprise. Motivation of creation and participation in JE: reduction of capital loses and risks in the course of creation of joint production capacities; reduction of production cost; production diversification; reduction of risks; elimination of duplication in the process of technological search.

Тести до теми 8

1. Переміщення капіталу як фактора виробництва зумовлює:

- а) міграцію робочої сили;
- б) зниження процентних ставок;
- в) зростання процентних ставок;
- г) міжнародну конкуренцію.

2. Де найточніше вказано форми руху приватного капіталу:

- а) державні позики, гранти, кредити МВФ;
- б) інвестиції, торговельні кредити, міжбанківські кредити;
- в) прямі інвестиції та портфельні інвестиції;
- г) гранти, інвестиції, допомоги інших країн?

3. Короткострокові кредити надаються на термін:

- а) до 1 місяця;
- б) на 1 місяць;
- в) до 1 року;
- г) до 3 років.

4. Як поділяються інвестиції за формами використання:

- а) на міжнародні позики та банківські депозити;
- б) на міжгалузеві та внутрішньогалузеві;
- в) на вертикальні, горизонтальні та гетерогенні;
- г) на прямі та портфельні?

5. Як поділяється міжнародне виробниче кооперування:

- а) на вертикальне та горизонтальне;
- б) на міжгалузеве та внутрішньогалузеве;
- в) на вертикальне, горизонтальне та гетерогенне;
- г) на пряме та портфельне?

6. Вивіз капіталу здійснюється у таких двох основних формах (позначте потрібне):

- а) підприємницькій;
- б) портфельній;
- в) процентній;
- г) позиці.

7. Підприємницький капітал ділиться на:

- а) прямі інвестиції;
- б) приватні інвестиції;
- в) державні інвестиції;
- г) портфельні інвестиції.

8. Прямі інвестиції передбачають:

- а) надання позики місцевій компанії;
- б) створення власного виробництва за кордоном;
- в) позику фінансових засобів місцевої компанії;
- г) купівлю контрольного пакету акцій місцевої компанії.

9. Своєчасні тенденції у вивозі капіталу:

- а) скорочення прямих і портфельних інвестицій загалом;
- б) скорочення прямих і ріст портфельних інвестицій;
- в) ріст прямих і скорочення портфельних інвестицій;
- г) ріст прямих і портфельних інвестицій в однаковому ступені.

10. Традиційно в економічній літературі під СЕЗ розуміють:

- а) особливу економічну зону;
- б) частину території господарства;
- в) безподаткову складську зону;
- г) безподаткову торгову зону.

11. У даний час під СЕЗ розуміють особливі території, які призначені служити місцем:

- а) пільгової (безподаткової) торгівлі;
- б) відмивання тіньового капіталу;
- в) прямих іноземних інвестицій в промисловість і послуги;
- г) встановлення особливого режиму і пільгових умов господарської діяльності для.

12. Перша СЕЗ виникла у:

- а) початок 20-х років;
- б) кінець 60-х років;
- в) кінець 70-х років;
- г) кінець 50-х років.

13. Основу господарства міжнародних корпорацій на світовому ринку складають:

- а) прямі інвестиції;
- б) портфельні інвестиції;
- в) процентний капітал;
- г) позичковий капітал.

14. Здійснення зарубіжних портфельних інвестицій проходить при посередництві:

- а) найбільших корпорацій;
- б) центральних (державних) банків;
- в) великих інвестиційних банків;
- г) приватних банків.

15. Міжнародний ринок позичкових капіталів ділиться на (потрібне позначте):

- а) ринок цінних паперів;
- б) грошовий ринок;
- в) фондовий ринок;
- г) ринок капіталів.

16. Надання великих кредитів під конкретні промислові об'єкти – це:

- а) фінансування операцій з придбання акцій промислового об'єкта;
- б) проектне фінансування;
- в) довгострокові позики;
- г) портфельні інвестиції.

Питання для самоконтролю:

Тема 8. Міжнародна інвестиційна діяльність і виробниче співробітництво

1. Що є головною передумовою міжнародної виробничої та інвестиційної діяльності?
2. Оцініть вплив на розвиток міжнародної інвестиційної діяльності інвестиційного клімату.

3. Назвіть основні форми міжнародних капіталовкладень за джерелами їх походження.
4. Дайте характеристику підприємницького та позичкового міжнародного капіталу.
5. У чому різниця між прямими та портфельними інвестиціями?
6. Перерахуйте країни, які є найбільшими експортерами та імпортерами капіталу.
7. Охарактеризуйте головні форми міжнародного виробничого співробітництва.
8. Назвіть основні принципи діяльності ТНК.
9. Дайте характеристику форм створення та функціонування СП.
10. Оцініть ефективність діяльності ВЕЗ у різних країнах.

Тема 9.

Міжнародна міграція робочої сили

Міжнародна міграція робочої сили	– це переміщення працездатного населення через кордони певних територій, зумовлене комплексом причин різного характеру
---	--

План

1. *Економічна природа міжнародної міграції робочої сили.*
2. *Соціально-економічні наслідки міжнародної трудової міграції.*
3. *Закономірності формування світового ринку робочої сили.*
4. *Державне та міжнародне регулювання трудової міграції.*

1. Економічна природа міжнародної міграції робочої сили.

Міжнародна міграція робочої сили викликається чинниками внутрішнього економічного розвитку кожної окремої країни і зовнішніми чинниками, тобто станом міжнародної економіки, економічних зв'язків між державами. Економічна причина міжнародної трудової міграції, пов'язана з масштабами, темпами і структурою нагромадження капіталу: по-перше, відмінності в темпах нагромадження капіталу зумовлюють відмінності сил притягання або відштовхування робочої сили в різних регіонах світового господарства, що в кінцевому підсумку визначає напрямки переміщення цього чинника виробництва між країнами; по-друге, рівень і масштаби нагромадження капіталу створюють безпосередній вплив на розміри та інтенсивність трудової міграції, основним джерелом якої є відносне перенаселення; по-третє, темпи і розміри нагромадження капіталу певною мірою залежать від рівня міграції. Міжнародна трудова міграція в першу чергу – це форма руху зайвого населення з одного центру нагромадження капіталу в інший. У цьому полягає сутність економічної природи трудової міграції.

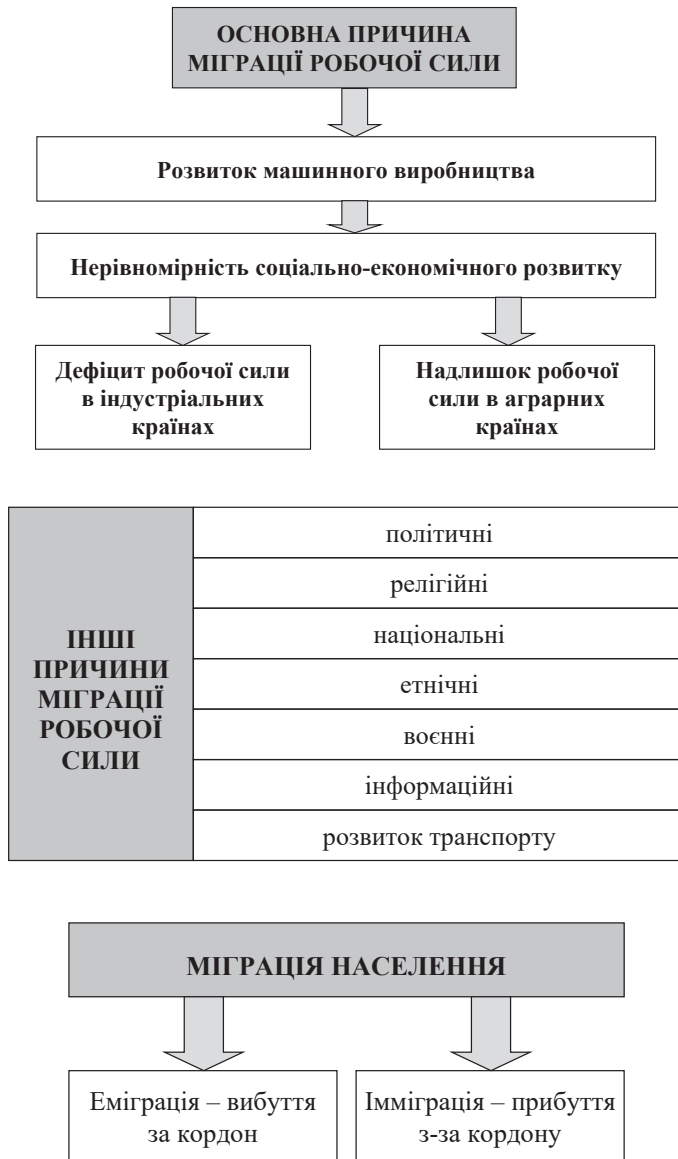
Однак в міжнародну трудову міграцію втягуються не тільки безробітні, але й частина працюючого населення, заробітна плата якого не забезпечує йому прожитковий мінімум. У цьому випадку рушієм мотивом міграції виступає пошук вигідніших умов праці. Міжнародне

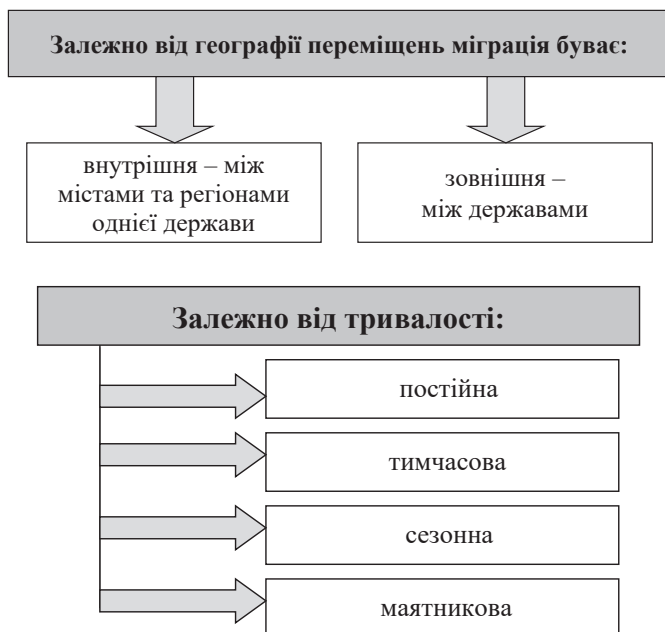
переміщення трудових ресурсів в своєму розвитку проходить чотири основних етапи. Перший етап безпосередньо пов'язаний з промисловою революцією, яка відбулася у Європі в кінці XVIII – середині XIX ст. Наслідком цієї революції стало те, що нагромадження капіталу супроводжувалося зростанням його органічної будови, що призвело до утворення «відносного перенаселення», і викликало масову еміграцію з Європи в Північну Америку, Австралію, Нову Зеландію. Це поклало початок формуванню світового ринку праці. Другий етап охоплює період з 80-х років XIX ст. до першої світової війни. У цей час значно зростають масштаби нагромадження капіталу, характерною рисою якого виступає посилення нерівномірності даного процесу в рамках світового господарства. Високий рівень концентрації виробництва і капіталу в передових країнах (США, Великобританія і т.д.) зумовлює підвищений попит на додаткову робочу силу, стимулює імміграцію з менш розвинених країн (відсталі країни Європи, Індія, Китай і т.д.). На початку XX ст. основну масу мігрантів становила некваліфікована робоча сила. Третій етап охоплює період між двома світовими війнами. Особливістю цього періоду є скорочення масштабів міжнародної трудової міграції, в тому числі міжконтинентальної міграції і навіть рееміграції з класичної країни-іммігранта – США. Це було зумовлено наступними причинами:

1. Наслідками світової економічної кризи 1929-33 рр., Про-з'явився в зростанні безробіття в розвинених країнах і необхідність обмеження міграційних процесів; 2. Замкнуто-тоталітарним характером розвитку СРСР, який виключив його з кола країн-емігрантів робочої сили.

Четвертий етап розпочався після II світової війни і триває по теперішній час. Він зумовлений НТР, монополізацією міжнародних ринків праці і капіталу. Причини, що викликали цей етап – наступні: а) зростання внутриконтинентальної міграції, зокрема в Європі і Африці; б) збільшення попиту на висококваліфіковані кадри; в) посилення державного та міждержавного регулювання трудової міграції.

2. Соціально-економічні наслідки міжнародної трудової міграції. Міжнародна міграція приносить відповідні економічні наслідки як для приймаючої, так і для країни, що експортує робочу силу. Як і будь-яке соціальне явище, міграція має свої плюси і мінуси. Еміграція зменшує тиск на ринок праці країни-експортера, скорочуючи безробіття. Трудові мігранти, піклуючись про добробут своїх сімей, як правило, пересилаючи значну частину зароблених грошей на батьківщину, забезпечуючи надходження валюти сім'ям. Країнам-імпортерам міграція дає можливість використовувати освітній

потенціал кваліфікованих іноземних працівників без витрат на підготовку. Імміграція забезпечує також деяке омолодження населення, оскільки середній вік мігрантів найчастіше менше, ніж корінного населення. Міграція зазвичай супроводжується посиленням безробіття в країнах-імпортерах робочої сили, ускладненням житлових проблем, зниженням рівня оплати праці (імігранти готові працювати за низьку зарплату). В районах масового проживання іноземців нерідко погіршується криміногенна ситуація.

Останнім часом збільшується нелегальна трудова міграція; незаконні імігранти стараються якомога довше залишатися в приймаючій країні після закінчення дії трудових договорів, залучаючись до тіньової економіки (включаючи торгівлю зброєю і наркотиками). Соціальний захист іноземних робітників залишає бажати багатьох кращого. Експорт робочої сили приносить доходи державам-експортерам від переказів коштів мігрантів на батьківщину, які виступають в ролі своєрідної плати за експортований товар – робочу силу. Для ліквідації негативних наслідків і посилення позитивних ефектів, одержуваних

країною в результаті міграції робочої сили, необхідно використовувати набір засобів державного і міждержавного регулювання міграційних процесів.

3. Закономірності формування світового ринку робочої сили.

Міжнародний ринок праці в умовах посилення процесів інтернаціоналізації та інтеграції виробництва набуває нових рис перспективного розвитку. Міжнародна кооперація може здійснюватися або на основі міжнародної торгівлі товарами, виробленими відповідно до принципів світового поділу праці, або на основі міжнародного обміну самої праці, тобто міжнародної трудової міграції.

Розвиток світового ринку робочої сили відображає не тільки зростаючу роль інтеграційних процесів на ринку товарів і послуг, техніки і технології, але й проявляється в глобалізації соціальних і трудових відносин. При цьому відбувається асиміляція соціальної політики різних країн, що мають різні культурно-історичні та економічні умови розвитку. Найчастіше ця взаємодія здійснюється на рівні транснаціональних корпорацій, які стикаються з необхідністю пошуку компромісних рішень у питаннях режимів праці та відпочинку, мінімального розміру оплати праці, тривалості робочого дня. Сьогодні відбувається специфічний соціально-економічний процес об'єднання і злиття окремих елементів національних ринків робочої сили в єдиний міжнародний ринок праці. При цьому трудові мігранти, які є основним елементом міжнародного ринку праці, мають специфічні характеристики: найчастіше це молодші, цілеспрямовані, але соціально вразливі люди.

Водночас, наслідки переміщення робочої сили в рамках міжнародного ринку праці різні для економічного і соціального розвитку різних держав і залежать від конкретної економічної та політичної ситуації в країні. В результаті уряди окремих країн змушені формувати власну державну політику в сфері праці та зайнятості, а також регулювання міграційних потоків з метою нівелювання негативних наслідків впливу іммігрантів і створення умов для розвитку власної економіки.

Найбільшим попитом на міжнародному ринку праці користуються фахівці у сфері комп'ютерних та інформаційних технологій, а також в області кредитно-фінансової і маркетингової діяльності. Можливості працевлаштування вищевказаних фахівців найбільш високі в розвинених західноєвропейських і північноамериканських країнах, зацікавлених в поступальному розвитку економіки і мають хорошу матеріально-технічну базу науково-дослідних і навчальних закладів для реалізації міжнародних проєктів. Міжнародний ринок праці висуває дедалі більші вимоги до освітнього та кваліфікаційного рівня робочої сили, яку, які формуються в процесі вивчення передового міжнародного досвіду, специфіки національних особливостей соціально-економічної політики окремих держав з метою забезпечення розвитку наукомісткого світового

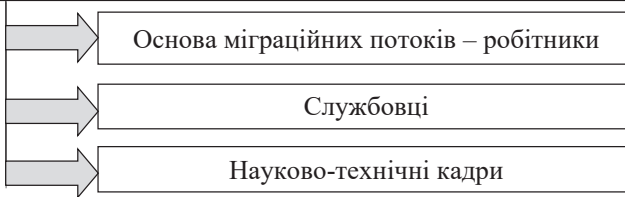
виробництва. Таким чином, розвиток міжнародного ринку праці дозволяє заповнити дефіцит висококваліфікованих кадрів, що виникає внаслідок розвитку науково-технічного прогресу, інформаційних технологій.

ВЕЛИКІ СОЦІАЛЬНІ ХВИЛІ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

I хвиля – 1800 – 1870 рр. – «стара міграція»
II хвиля – 1870 – 1930 рр. – «нова міграція»
III хвиля – 1945 – і дотепер – характерною є міграція двох протилежних потоків робочої сили:

- малокваліфікованої
- відплив наукових кадрів

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІГРАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ

ОСНОВНІ МІЖНАРОДНІ ЦЕНТРИ ТЯЖІННЯ МІГРАНТІВ

Західна Європа Тільки в країні ЄС більше 13 млн. мігрантів	Австралія 200 тис. іноземних робітників
Близький Схід Близько 5 млн. іноземних робітників	Латинська Америка 13 млн мігрантів
Країни Азійсько-Тихоокеанського регіону Бруней, Гонконг, Сингапур та інші	Африка 2 млн мігрантів
	США Іноземці – 5% робочої сили країни

4. Державне та міжнародне регулювання трудової міграції.

В залежності від соціально-економічної ситуації кожна країна розробляє свої заходи з регулювання міграції, але у всіх є спільні риси, зокрема: жорсткі вимоги до рівня освіти і стажу роботи за спеціальністю, до стану здоров'я – для наркоманів, хворих, які страждають на психічні розлади і та інші хвороби, що представляють небезпеку для оточуючих, в'їзд закритий, а так само для осіб, чий соціальний чи політичний портрет, викликає недовіру (які мають судимість, члени профашистських організацій, прихильники тоталітарних режимів). Віковий ценз коливається в межах 20-40 років в залежності від передбачуваної сфери діяльності. Ще однією спільною рисою є кількісне квотування. Сутність його – у встановленні максимальної частки іноземної робочої сили на мікро– і макрорівні (підприємство, галузь, національна економіка), а також загального числа іммігрантів, які можуть бути прийняті країною. Наприклад, співвідношення чисельності іноземців та місцевих працівників на підприємствах в Греції має становити 1:10. Але існують і деякі відмінності в національних міграційних законодавствах: для Франції, Бельгії, Великобританії, наприклад, характерна «сімейна міграція». Для США і Канади, – «асимілювана імміграція».

Система державного управління України поки що не здатна до реалізації комплексної міграційної політики. Державне регулювання міграційних процесів за роки незалежності свідчить про нерівномірний розподіл організаційно-управлінських зусиль, розпиленні ресурсів, а отже, недостатній здатності за допомогою механізмів державного регулювання впорядковувати міграційну поведінку, мінімізувати його негативні наслідки, в першу чергу недоліки, що виражаються в неузгодженості міграційної політики з соціально-економічною політикою держави. Це виразилося в наростанні відпливу висококваліфікованого населення в країни ближнього і далекого зарубіжжя, притоці некваліфікованої робочої сили в промислово розвинені регіони країни, несформованості адекватних організаційно-правових механізмів, що стимулюють процеси рееміграції.

Міжнародне регулювання міграції здійснюється в рамках двосторонніх угод, а також в рамках діяльності міжнародних організацій. На сьогоднішній день значна частина інститутів міжнародного характеру і стандартів в області міграції і праці створена за активної участі Організації Об'єднаних Націй (ООН), Міжнародної організації праці (МОП), Міжнародної організації з міграції (МОМ), організація охорони здоров'я (ВООЗ) та інших організацій. Провідна роль

в регулюванні міжнародної міграції належить МОП, яка має статус спеціалізованої установи ООН. МОП була створена в 1919 році відповідно до Версальського договору в рамках Ліги Націй як міжнародна комісія з розробки конвенцій і рекомендацій по трудовому законодавству і базовими умовами праці. Згідно зі статутом Міжнародної організації праці, її основною метою є досягнення всеосяжного і міцного миру «на основі соціальної справедливості» і поліпшення існуючих умов праці, які можуть бути досягнуті шляхом регулювання основних проблем. МОП має свою відмінну рису, вона полягає в тому, що в основі участі держав-членів лежить тристоронній принцип представництва, який полягає в представництві від уряду, роботодавців і профспілок. У Статуті МОП викладені основні напрямки діяльності, для яких вона здійснює свою роботу. По-перше, найбільш важливим видом діяльності МОП є розробка трудових конвенцій і рекомендацій. По-друге, робота МОП надає технічну допомогу в Африці, Азії і Латинській Америці і в інших країнах, що розвиваються. По-третє, МОП забезпечує підготовку і навчання з питань, які входять в сферу діяльності Міжнародної організації праці.

Створення трудових конвенцій і рекомендацій -наиболее важлива форма роботи МОП. Міжнародні трудові норми, які закріплені в цих документах, охоплюють різні сфери трудових відносин та соціальних питань, що мають відношення до трудящих-мігрантів. Головним серед них є захист трудящих-мігрантів, рівність громадян і іноземців в області соціального забезпечення, збереження прав трудящих-мігрантів в області соціального забезпечення інвалідності, рівні можливості в наданні пенсії мігрантам по старості, у зв'язку з втратою годувальника. Міжнародна організація праці дає рекомендації для всіх країн, що беруть участь в процесах міграції. МОП ретельно координують роботу в області політики зайнятості, поліпшення здоров'я і соціального захисту мігрантів, бореться за полегшення добровільного повернення мігрантів на батьківщину. Даною організацією було розроблено велику кількість рекомендацій і конвенцій в галузі праці, найбільш важливими вважаються такі конвенції, які стосуються питань сприяння повернення мігрантів на батьківщину, захисту возз'єднання сімей трудящих-мігрантів, створення нормальних умов праці, надання рівних можливостей іноземцям в галузі соціального забезпечення.

Topic 9. International labour migration

Plan

1. *Economic nature of international labour migration.*
2. *Social and economic consequences of international labour migration.*
3. *Patterns of forming of global labour market.*
4. *State and international regulation of labour migration.*

1. Economic nature of international labour migration.

International labour migration arises from the factor so each country's internal economic development and external factors. Economic reason for international labour migration is related to the scales, paces and structure of accumulated capital: in the first place, differences in the paces of capital accumulation cause the differences in workforce push and pull forces in various regions of global economy; secondly, the level and scales of capital accumulation create the direct impact on volumes and intensity of labour migration based on relative overcrowding as the major source; thirdly, the paces and volumes of capital accumulation depend to a certain extent on the migration level.

International movement of labour resources undergoes four major stages in its development. The first stage is directly related to industrial revolution in Europe at the end of the XVIII – middle XIX centuries. The revolution resulted in growing organic structure of capital along with its accumulation leading to emergence of «relative overcrowding» and massive emigration from Europe to North America, Australia and New Zealand. It marked the beginning of forming of global labour market. The second stage encompasses the period from the 80th years of the XIX century till the First World War. At the time, the scales of capital accumulation grew significantly contributing to the inconsistency of this process within the global economy. High level of production and capital concentration in the leading countries (USA, Great Britain, etc) stipulates the growing demand for additional workforce and stimulates immigration from less developed countries (retarded European countries, India, China, etc). At the early XX century majority of migrants were unskilled. The third stage covers the period between two World Wars. It is characterized by reduction of international labour migration scales, including the intercontinental one and even remigration from classical immigrant country – USA. It was caused by the following reasons: 1. Consequences of 1929-33 Global Economic Crisis contributing to unemployment in developed countries and

the need to restrict migration processes; 2. Closed totalitarian nature of USSR development, excluding it from the circle of workforce emigration countries.

The fourth stage began after the World War II and has been lasting till nowadays. It is stipulated by scientific and technical revolution and monopolization of international labour and capital markets. The reasons causing this stage are the following: a) growth of intercontinental migration, in particular in Europe and Africa; b) growth of demand for skilled staff; b) strengthening of public and interstate regulation of labour migration.

2. Social and economic consequences of international labour migration.

International migration brings respective economic consequences for both hosting and work force exporting countries. Like any social phenomenon, migration has its pros and cons. Emigration reduces pressure on labour market of exporting country through decreasing the unemployment. Labour migrants take care of the welfare of their families usually through sending substantial share of earned money to their Motherland, maintaining the currency inflows for the families. Migration provides opportunity for importing countries to use educational capacity of skilled foreign workers without training costs. Immigration also provides certain population rejuvenation, because the average age of migrants is usually lower than that of native population. Migration is regularly accompanied by strengthening of unemployment in countries importing the workforce, deterioration of housing problems and reduction of labour remuneration level (immigrants are ready to work for low salaries).

In the areas of massive settlement of foreigners, criminological situation is often deteriorating. Illegal labour migration has been growing lately; illegal migrants are trying to stay in the host country for as long as possible after the labour agreements expire, engaging themselves in shadow economy (including the trade in weapons and drugs). Social protection of foreign workers leaves much to be desired.

Export of workforce brings revenues to exporting countries from migrants' remittances to their Motherlands, which are some kind of the payment for exported goods – workforce. In order to eliminate negative consequences and to strengthen positive effects gained by a country due to labour migration, it is necessary to use the set of means of state and interstate regulation of migration processes.

3. Patterns of forming of global labour market.

International labour market gains new features of perspective development in conditions of internationalization and integration processes' intensification. International cooperation can take place either on the basis of international trade in goods produced in correspondence with the principle of global labour division or on the basis of international exchange of labour itself, i.e. international labour migration.

Development of global labour market not only shows the growing role of integration processes on the market of goods, services and technologies, but also manifests itself in globalization of social and labour relations. At the same time, social policies of various countries with different cultural, historical and economic development conditions are assimilated. Most frequently this interaction takes place at the level of transnational corporations, which face the need to search for compromising decisions regarding the work and rest regimes, minimum size of remuneration and length of working day.

Specialists in the sphere of computer and information technologies as well as credit-financial and marketing activity are most in demand at international labour market. Employment opportunities for the above mentioned specialists are the highest in the developed Western European and North American countries interested in gradual economy development and having good logistic basis of scientific, research and educational institutions for implementation of international projects.

4. State and international regulation of labour migration.

Depending on social and economic situation, each country develops its measures to regulate migration; however, all of them have common features, in particular: strict requirements to the level of education and professional experience, health condition and age criterion ranging within 20-40 years old depending on the perspective sphere of activity. Another common feature is the quantity quota.

The system of public governance in Ukraine still has not shown the ability to realize the systemic and complex migration policy. The practice of migration processes' state regulation during the independency years testifies to poor ability to adjust migration behaviour on the basis of public regulation mechanisms. It evolved into the increase of outflow of skilled population to the neighbouring countries and beyond, the inflow of unskilled workforce to industrially developed regions of the country and misshaped adequate organizational and legal mechanisms, which stimulate the remigration processes.

International regulation of migration is carried out in the framework of bilateral agreements and in the framework of activity of international organizations. Nowadays substantial share of institutes of international nature and standards in the sphere of migration are created with the active involvement of the United Nations Organization (UN), International Labour Organization (ILO), International Organization for Migration (IOM), World Health Organization (WHO) and other organizations. The leading role in regulation of international migration belongs to ILO, which has the status of UN specialized agency. The ILO Constitution stipulates major activity directions of its operation. In the first place, development of labour conventions and recommendations is the most important type of ILO activity. Secondly, ILO provides technical assistance to Africa, Asia and Latin America as well as other developing countries. Thirdly, ILO holds trainings on the issues covered by the spheres of International Labour Organization activity.

Тести до теми 9

1. Міграція робочої сили – це:

- а) в'їзд працездатного населення в певну країну з-за кордону;
- б) виїзд працездатного населення з певної країни за кордон;
- в) переселення працездатного населення з одних країн в інші терміном більше року, викликане причинами економічного або неекономічного характеру.

2. Еміграція – це:

- а) в'їзд працездатного населення до певної країни з-за кордону;
- б) виїзд працездатного населення з певної країни за кордон;
- в) переселення працездатного населення з одних країн до інших терміном більше року, викликане причинами економічного або неекономічного характеру.

3. Імміграція – це:

- а) в'їзд працездатного населення у певну країну з-за кордону;
- б) виїзд працездатного населення з певної країни за кордон;
- в) переселення працездатного населення з одних країн до інших терміном більше року, викликане причинами економічного або неекономічного характеру.

4. Міграційне сальдо – це:

- а) міжнародна міграція висококваліфікованих кадрів;
- б) різниця еміграції з країни та імміграції в країну;
- в) повернення емігрантів на батьківщину на постійне місце проживання.

5. Реєміграція – це:

- а) міжнародна міграція висококваліфікованих кадрів;
- б) різниця еміграції з країни та імміграції в країну;
- в) повернення емігрантів на батьківщину на постійне місце проживання.

6. «Відплив інтелекту» – це:

- а) міжнародна міграція висококваліфікованих кадрів;
- б) різниця еміграції з країни та імміграції в країну;
- в) повернення емігрантів на батьківщину на постійне місце проживання.

7. До економічних причин міжнародної міграції належать:

- а) відмінності в оплаті праці та пенсійному забезпеченні, особисті та екологічні;
- б) релігійні, політичні, стихійні, воєнні, геополітичні, особисті, екологічні;
- в) різниця в оплаті праці, відмінності в оподаткуванні, різне пенсійне забезпечення.

8. До неекономічних причин міжнародної міграції належать:

- а) відмінності в оплаті праці та пенсійному забезпеченні, особисті та екологічні;
- б) релігійні, політичні, стихійні, воєнні, геополітичні, особисті, екологічні;
- в) різниця в оплаті праці, відмінності в оподаткуванні, різне пенсійне забезпечення.

9. Еміграція приводить до:

- а) збільшення процентної ставки;
- б) зменшення процентної ставки;
- в) збільшення процентної ставки і доходів власників капіталу.

10. Іміграція приводить до:

- а) збільшення процентної ставки;
- б) зменшення процентної ставки;
- в) зменшення процентної ставки і доходів власників капіталу.

11. Еміграція приводить до:

- а) збільшення доходів працюючих і доходів власників капіталу;
- б) збільшення доходів працюючих і зменшення доходів власників капіталу;
- в) зменшення доходів працюючих і доходів власників капіталу.

12. Іміграція приводить до:

- а) збільшення доходів працюючих і доходів власників капіталу;
- б) збільшення доходів працюючих і зменшення доходів власників капіталу;
- в) зменшення доходів працюючих і збільшення доходів власників капіталу.

13. Еміграція приводить до:

- а) збільшення обсягів виробництва і розміру земельної ренти;
- б) зменшення обсягів виробництва і розміру земельної ренти;
- в) збільшення обсягів виробництва і зменшення розміру земельної ренти.

14. Що є основною причиною міжнародної трудової міграції:

- а) розвиток міжнародних інтеграційних процесів;
- б) нерівномірність соціально-економічного розвитку;
- в) науково-технічна революція;
- г) війни, релігійне та етнічне переслідування.

15. Стара хвиля міжнародної трудової міграції тривала:

- а) 1700 – 1800 рр.;
- б) 1800 – 1870 рр.;
- в) 1870 – 1930 рр.;
- г) 1930 – 1945 рр.

16. Хто є основою міграційних потоків у сучасному світі:

- а) робітники;
- б) службовці;

- в) науково-технічні кадри;
- г) духовенство?

17. Основу міграційних потоків складають:

- а) вчені;
- б) службовці;
- в) творчі працівники;
- г) працівники.

18. «Вибух» еміграції з Ірландії в США, внаслідок так званого «картопляного голоду» відбувся:

- а) на початку XIX ст.;
- б) у середині XIX ст.;
- в) у кінці XIX ст.;
- г) у першій половині XX ст.

19. Позначте основні причини широкомасштабної міграції робочої сили з Італії та країн Східної Європи в США у 80-х роках XIX ст.

- а) аграрне перенаселення;
- б) труднощі післявоєнного життя;
- в) безробіття;
- г) сприятливі умови роботи в США.

20. Позначте три основні потоки міграції робочої сили в США після Другої світової війни:

- а) аграрне перенаселення;
- б) «вдплив наукових кадрів»;
- в) потоки біженців з Угорщини, Куби і В'єтнаму;
- г) потоки політемігрантів з Росії.

21. Позначте два традиційні центри притягання робочої сили:

- а) Австралія;
- б) США;
- в) Західна Європа;
- г) Латинська Америка.

22. Найпоширенішою формою міграції населення в країнах Латинської Америки є:

- а) плінне переселення;

- б) релігійна;
- в) екологічна;
- г) сезонна сільська.

23. У сучасній міжнародній міграції населення переважає:

- а) переселенська міграція;
- в) тимчасова міграція;
- б) трудова міграція;
- г) постійна міграція.

Питання для самоконтролю:

Тема 9. Міжнародна міграція робочої сили

1. Дайте визначення поняття «міжнародна міграція робочої сили».
2. Чим зумовлена міжнародна міграція робочої сили у наш час?
3. Назвіть сторони зовнішньої міграції.
4. Вкажіть основні етапи розвитку міжнародної міграції робочої сили.
5. Які основні соціально-економічні наслідки міжнародної міграції робочої сили для країн-донорів?
6. Які основні соціально-економічні наслідки міжнародної міграції робочої сили для країн-рецепієнтів?
7. Назвіть основні центри світової міграції робочої сили.
8. Які основні методи регулювання міжнародної трудової міграції?
9. Дайте характеристику міжнародних організацій, які опікуються проблемами міжнародної міграції робочої сили.
10. Які особливості міграції робочої сили в Україні?

Тема 10.

Міжнародний науково-технічний обмін

Міжнародні науково- технічні відносини	<p>– це відносини з приводу обміну результатами науково-технічної діяльності та дослідницько-конструкторських робіт (НДДКР), спільного проведення країнами, підприємствами чи організаціями НДДКР з подальшим спільним чи роздільним використанням їх результатів, а також спільне розроблення і використання науково-технічних нормативів, вимог та стандартів, обмін загальною науково-технічною, маркетинговою інформацією.</p>
---	--

План

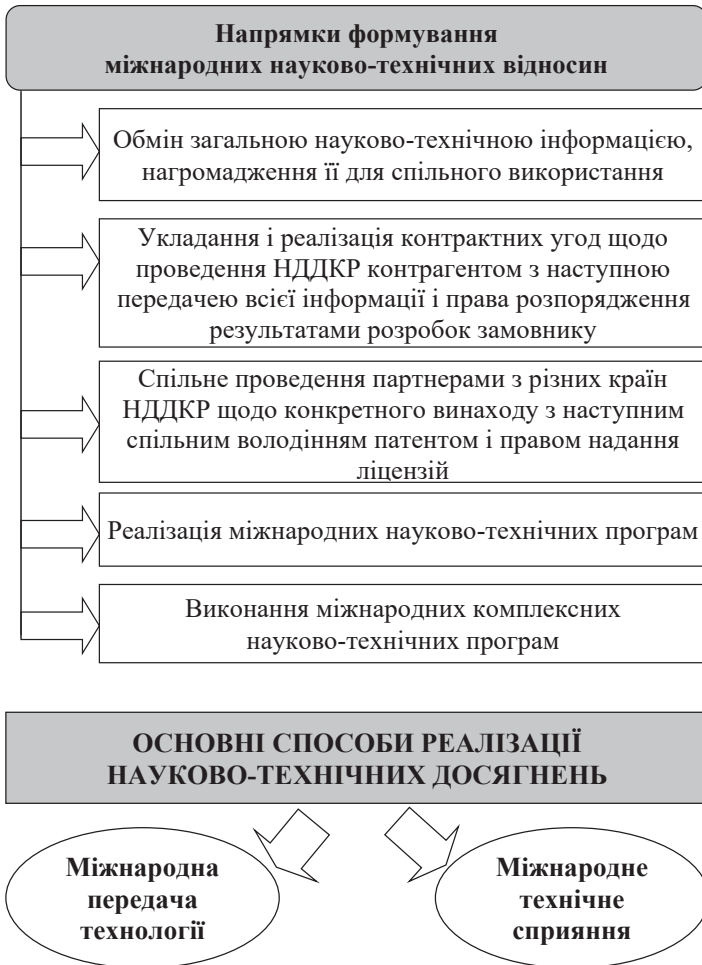
1. *Передумови та необхідність міжнародної науково-технічної співпраці.*
2. *Напрямки формування науково-технічних відносин.*
3. *Способи реалізації науково-технічних досягнень.*
4. *Форми передачі технологій.*

1. Міжнародний науково-технічний обмін є одним з ключових процесів розвитку світової економіки. Глобальні процеси інтеграції, характерні для сучасної економічної моделі, припускають приблизно однаковий рівень технологічного розвитку в усьому світі. Однак через історичне формування центрів тяжіння наукових знань, рівень технічного розвитку світової економіки нерівномірний. Більше того, навіть рівень самих наукових центрів може кардинально відрізнятися, що уповільнює інтеграційні процеси.

Для подолання цих проблем необхідно здійснювати науково-технічний обмін на світовому рівні. Окрім підтримки економічно-відсталих країн, обмін науковими і технічними знаннями розкручує спіраль науково-технічного прогресу. Світові науково-технічні центри, які існують сьогодні, разюче відрізняються один від одного, як по сфері наукових досліджень, так і за рівнем розвитку. Науково-технічний обмін

дозволяє їм об'єднати різні наукові знання, що відкриває нові горизонти для досліджень, сфери застосування наукових розробок. Обмін дозволяє використовувати різні підходи до вирішення однієї проблеми і фактично є двигуном наукової думки і науково-технічного прогресу загалом.

2. Напрямки формування науково-технічних відносин.

3. Способи реалізації науково-технічних досягнень.

Науково-технічний обмін прийнято диференціювати за способами передачі інформації і технологій. Виокремлюють два способи – *комерційний і некомерційний*. *Некомерційний* науково-технічний обмін передбачає відсутність грошових зобов'язань між сторонами-учасниками та передбачає:

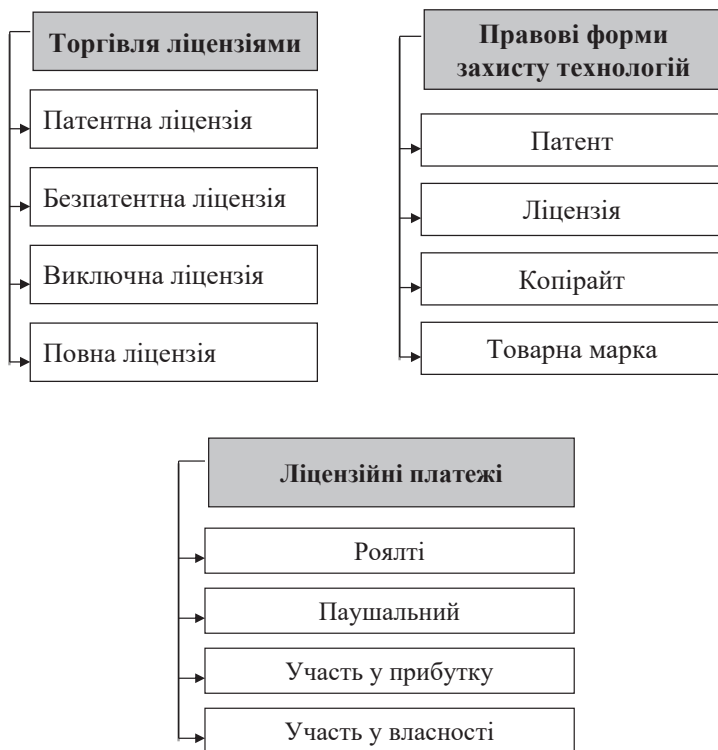
- видавничу діяльність – випуск спеціалізованої літератури та довідників, публікації у відкритому доступі наукових статей, створення відкритих баз даних і т.п.
- виставкову діяльність – проведення наукових конференцій, організація симпозіумів та семінарів, підготовка виставок наукових досягнень.
- навчальні процеси, які засновані на обміні студентами, аспірантами або вже досвідченими кадрами.
- міграцію фахівців – один з найбільш неоднозначних факторів міжнародного науково-технічного обміну. Іноді кадрова міграція процес вимушений – часто фахівець просто не може знайти застосування своїм знанням в рідній країні. Але найчастіше великі світові наукові центри просто переманюють висококваліфікованих фахівців з інших країн, збільшуючи тим самим свій науково-технічний потенціал і, відповідно, зменшуючи потенціал інших держав. Це призводить до таких явищ як «відтік мізків». Некомерційний обмін в основному передбачає передачу знань. Незважаючи на відсутність грошових відносин, саме він є ключовим для прогресу світової наукової думки.

СПОСОБИ НЕКОМЕРЦІЙНОЇ ПЕРЕДАЧІ ТЕХНОЛОГІЙ
Надання науково-технічної інформації (через літературні джерела, патенти, стандарти)
Проведення виставок, ярмарок, конференцій, симпозіумів
Стажування спеціалістів
Спільні фундаментальні науково-технічні розробки

СПОСОБИ КОМЕРЦІЙНОЇ ПЕРЕДАЧІ ТЕХНОЛОГІЙ	
Власне передача технології	Виконання НДДКР на замовлення
	Ліцензування
	Інжиніринг
	Закупівля зразків техніки для імітації
	Закупівля машин і обладнання
	Лізинг машин і обладнання
Спільне розроблення і використання технології	Координація НДДКР – взаємне інформування партнерів про плани досліджень
	Кооперування НДДКР на договірній основі
	Спільне ведення НДДКР через залучення спеціалістів для роботи за кордоном чи організацію спільного колективу спеціалістів
Промислове кооперування та спільне підприємстві	Науково-технічне виробниче кооперування – спільне розроблення і виробництво продукції в різних країнах
	Організація спільних підприємств (СП)

Комерційний науково-технічний обмін передбачає оплату знань, переданих в процесі обміну від однієї сторони до іншої. На відміну від некомерційного, комерційний науково-технічний обмін заснований не на передачі теоретичних знань, а на продажі вже діючих технологій або організації підприємств, які будуть не тільки розро-

бляти, але і впроваджувати нові технології. Тому, якщо некомерційний обмін – це обмін теоретичними знаннями, то комерційний – це вже продаж продукту застосування цих знань. Комерційний науково-технічний обмін – це практичне застосування нових технологій в країні. Нові технології – це нові конкурентні переваги національної економіки.

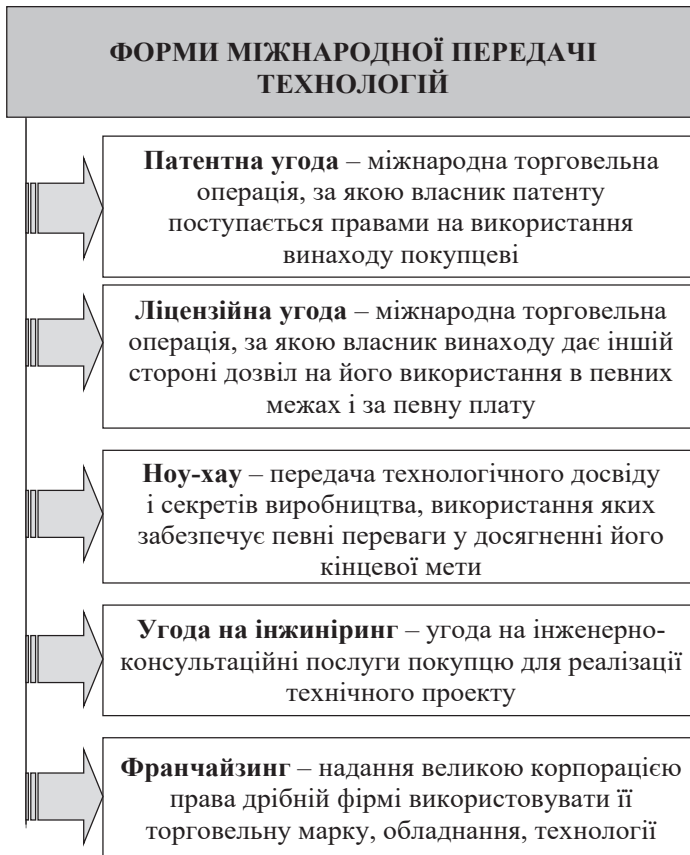

4. Форми передачі технологій.

Ліцензійні угоди є основною формою передачі технології. Вони передбачають передачу на певний термін прав, що впливають з інтелектуальної діяльності у сфері науки і техніки.

При укладанні ліцензійної угоди (*licensing agreement*) власник передає права на нематеріальні активи покупцеві на певний термін і за відому плату. Об'єктом ліцензійної угоди можуть бути патенти,

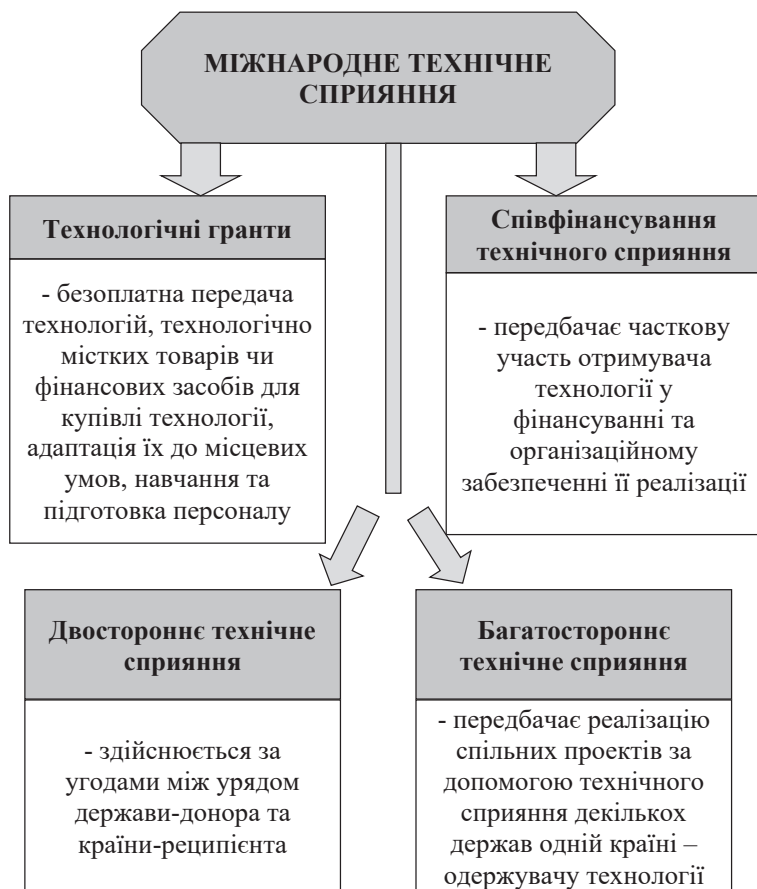
винаходи, формули, процеси, конструкції, схеми, торгові марки, франшизи, програми і т. п. При цьому угода зазвичай зобов'язує *ліцензіара (продавця технології)* надати технічну інформацію і допомогу, а *ліцензіата (покупця)* – використовувати отримані права. При торгівлі «чистими» ліцензіями головна мета комерційної угоди – висновок самостійного *ліцензійного договору* на право користування об'єктом промислової власності. При передачі в ліцензійній формі прав на використання винаходів, ноу-хау, промислових зразків і товарних знаків в складі інших зовнішньо-економічних угод *ліцензії* виступають як їхні складові частини.

Залежно від обсягу прав, що надаються ліцензійною угодою покупцеві і продавцеві, *розрізняють просту, виняткову і повну ліцензії*. *Проста ліцензія* залишає за продавцем право надавати аналогічні ліцензії третім особам. *Виняткова ліцензія* надає покупцеві монополне право на використання даної технології, а продавець в цьому випадку не може ні самостійно використовувати запатентовану технологію, ні передавати її третім особам на даній території. У разі *повної ліцензії* продавець повністю позбавляється права використовувати об'єкт ліцензії.

Багато країн світу і різноманітні товари втягнуті у *франчайзинг*, який являє собою контракт на передачу торгової марки. *Продавець (франшизер)* не тільки передає *покупцеві (франшизі)* право на використання торгової марки, але і надає йому постійну допомогу у веденні бізнесу. Ця допомога виражається в наданні технічних послуг, підготовки кадрів і підвищенні їхньої кваліфікації, управлінні підприємством за певну плату.

Важливою формою міжнародної передачі технологій є *інжиніринг (engineering)*, який охоплює широку сукупність видів технічної діяльності, спрямовану на підвищення ефективності іноземних інвестицій, мінімізацію витрат по реалізації проектів різного призначення. Він включає в себе різноманітні послуги, яких потребує покупець при придбанні, монтажі, освоєнні та експлуатації нової техніки. В межах *інжинірингу* можуть надаватися послуги, перш за все, з підготовки нового виробництва. В їхнє число входить складання техніко-економічного обґрунтування проекту, розробка генеральних планів і креслень, управління та нагляд за будівництвом, приймально-здавальні роботи. Після закінчення будівництва нового об'єкта і здачі його в експлуатацію *інжиніринг* зводиться до надання послуг по організації процесу виробництва і управління підприємством. Іноді він поширюється на сферу збуту продукції, що випускається. Виокремлення інжинірингу в самостійний вид зовнішньоекономічної діяльності базується на необхідності узагальнення і залучення досягнень та світового досвіду в певних галузях сучасної техніки і технології при виконанні власних НДДКР, особливо для вирішення комплексних проблем, в тому числі що знаходяться на стику споріднених галузей.

Topic 10. International scientific and technical exchange

Plan

1. *Preconditions and importance of international scientific and technical cooperation.*
2. *Directions of scientific and technical relations forming.*
3. *Ways to implement scientific and technical achievements.*
4. *Forms of technological transfer.*

1. International scientific and technical exchange is one of the key processes of global economy development. Global integration processes peculiar to modern economic model stipulate almost the same level of technological development in the whole world. However, due to historical forming of the poles of scientific knowledge gravity, the level of global economy's technical development is uneven. Moreover, even the level of scientific centers can be fundamentally different, which slows the integration processes down.

In order to overcome these problems it is necessary to conduct scientific and technical exchange on global level. Apart from assistance to economically retarded countries, the scientific and technical knowledge exchange fuels the spiral of scientific and technical progress. Global scientific and technical centers, which exist nowadays, differ from one another fundamentally, in terms of both the research fields and development levels. Scientific and technical exchange makes it possible for them to consolidate vast scientific knowledge, opening new horizons for research and application of scientific developments. The exchange allows application of various approaches to solution of one problem and in fact is the engine of scientific thought and scientific and technical progress in general.

2. Directions of scientific and technical relations forming.

Under the conditions of globalization, the development of productive forces in society is accompanied by expansion and development of not only political, economic and legal, but also scientific and technical links between countries. The research, developments and science-intensive production become more internationalized and competition on global markets of investment and science-intensive goods and services becomes fiercer. Moreover, implementation of large scientific and research projects becomes simply impossible within one country due to their difficulty, duration and high cost.

Scientific and technical cooperation is one of major factors of humanity evolution and the engine of progress. International scientific and technical cooperation between countries and enterprises of different countries is the objective necessity and the result of international labour division and scientific progress, in the process of which more and more forms are created, going beyond the ordinary trade. The necessity to develop industrial cooperation (and scientific and technical cooperation as its component) was proclaimed at the Conference on Security and Cooperation in Europe, which was held in 1973 in Helsinki with participation of 33 countries.

The following are the major directions of forming of scientific and technical links:

- ◆ international scientific relations directed at solution of theoretical and experimental tasks of fundamental and practical science;
- ◆ international technical and technological relations;
- ◆ staff training;
- ◆ international assistance to carrying out of certain activities and creation of technological processes;
- ◆ maintenance of safe use of scientific and technical progress achievements;
- ◆ prevention of environmental damage.

3. Ways to implement scientific and technical achievements.

Scientific and technical exchange is generally differentiated by the ways of information and technology transfer. There are two ways – *commercial and non-commercial*. Non-commercial scientific and technical exchange stipulates the absence of monetary obligations between the parties involved as well as the following:

- publishing activity – issue of specialized literature and reference books, publishing of scientific papers in the public domain, creation of open databases, etc.
- exhibition activity – holding of scientific conferences, organization of symposiums and seminars, preparation of exhibitions of scientific achievements.
- educational processes based on the exchange of students, PhD students and experienced staff.
- migration of specialists – one of the most controversial factors of international scientific and technical exchange. Sometimes the work force migration is the forced process – often a specialist just can not apply their knowledge in his country. However, the most often the large global scientific centers simply poach the highly skilled specialists from other countries, increasing in such a way their scientific and technical capacity and, accordingly, reducing the capacity of other countries. It leads to such phenomena as «brain drain». Non-commercial exchange mostly stipulates the transfer of knowledge. In spite of the absence of monetary relations, the latter is the key factor for the progress of global scientific thought.

Commercial scientific and technical exchange stipulates the remuneration of knowledge transferred in the process of exchange from one party to another. Unlike the non-commercial scientific and technical exchange,

the commercial one is based not on the transfer of theoretical knowledge, but on the sale of already operating technologies or organization of enterprises, which would not only develop but also introduce new technologies. Therefore, if non-commercial exchange is the exchange of theoretical knowledge, the commercial one is the sale of the product of the knowledge application. Commercial scientific and technical exchange is the practical application of new technologies in a country. New technologies mean the new competitive advantages of national economy.

4. Forms of technology transfer.

Licensing agreement is the major form of technology transfer. It stipulates the transfer of rights that stem from intellectual activity in the sphere of science and technology for a certain period.

While concluding *the licensing agreement* an owner transfers the rights to intangible assets to a customer for a certain period and fee. Patents, innovations, formulas, processes, constructions, schemes, trademarks, franchises, programs, etc can be the object of a licensing agreement. Moreover, an agreement usually obliges a *licensor (technology provider)* to provide technical information and assistance, and a *licensee (customer)* – to use the received rights. When trading the «*clean*» licenses the major aim of a commercial agreement is the concluding of an individual *licensing agreement* to the right to use the object of industrial property.

Depending on the volume of rights provided by the licensing agreement to a customer and a seller, there are *simple, exclusive and full licenses*. Simple license retains the seller's right to provide the same licenses to the third parties. *Exclusive license* gives a customer the monopoly right to use the technology, and the seller in this case can neither use the patented technology nor pass it to the third parties at a certain territory. In case of *full license*, a seller is completely deprived of the right to use the subject to license.

Many countries of the world and various goods are involved in *franchising*, which is the contract for transfer of trademark. A *seller (franchiser)* not only transfers the right to use a trade mark to a *customer (franchisee)*, but also provides the latter with ongoing assistance in conducting of business. This assistance stipulates providing of technical services, staff preparation and advanced training and enterprise management for a certain fee.

Engineering is an important form of international technology transfer, which encompasses a broad set of technical activity types directed at

improvement of foreign investment efficiency and minimization of expenses on implementation of different-purpose projects. It includes various services, which a customer need sin the process of purchasing, installation, development and exploitation of new technology. Within *engineering*, above all, the services on preparation of new production can be provided. They include the conducting of feasibility study, development of site plans and drawings, management and supervision of construction and accept ance works. After the construction of new object is finished and it is commissioned the *engineering* is reduced to providing of services on organization of production process and enterprise management.

Тести до теми 10

1. Способом комерційної передачі технології не є:

- а) ліцензування;
- б) інжиніринг;
- в) лізинг;
- г) проведення виставок.

2. Способом некомерційної передачі технології є:

- а) стажування спеціалістів;
- б) міжнародне технічне сприяння;
- в) патентна угода;
- г) франчайзинг.

3. Що не належить до форм міжнародної передачі технологій:

- а) патентна угода
- б) ліцензійна угода
- в) факторинг;
- г) франчайзинг?

4. Що належить до напрямів міжнародного технічного сприяння:

- а) ліцензування;
- б) угода на інжиніринг;
- в) технологічні гранти;
- г) франчайзинг?

5. Формами міжнародної передачі технологій є:

- а) патентна та ліцензійна угода;
- б) угода на інжиніринг;
- в) ноу-хау та франчайзинг; г) усі відповіді правильні.

6. Міжнародна торгова операція, за якою власник винаходу дає іншій стороні дозвіл на його використання в певних межах – це:

- а) угода на інжиніринг;
- б) ліцензійна угода;
- в) патентна угода;
- г) консалтингова угода.

7. Формами прояву міжнародних науково-технічних відносин не є:

- а) реалізація міжнародних науково-технічних програм;
- б) виконання міжнародних комплексних науково-технічних програм;
- в) обмін загальною науково-технічною інформацією;
- г) відсутність права щодо надання ліцензій.

8. Науково-технічне виробниче кооперування – це:

- а) спільне розроблення і виробництво продукції у різних країнах;
- б) спільне ведення НДДКР через залучення спеціалістів для роботи за кордоном;
- в) передача технологічного досвіду і секретів виробництва, використання яких забезпечує певні переваги у досягненні кінцевої мети;
- г) реалізація міжнародних науково-технічних програм.

9. Співфінансування технічного сприяння передбачає:

- а) часткову участь отримувача технології у фінансуванні та організаційному забезпеченні її реалізації;
- б) повну участь відправника технології у фінансуванні та організаційному забезпеченні її реалізації;
- в) повну участь отримувача технології у фінансуванні та організаційному забезпеченні її реалізації;
- г) часткову участь відправника технології у фінансуванні та організаційному забезпеченні її реалізації.

10. Безплатна передача технологій, технологічно містких товарів чи фінансових засобів для купівлі технології, адаптація її до місцевих умов, навчання та підготовка персоналу – це:

- а) ліцензія;
- б) технологічний грант;
- б) авторське право;
- г) патент.

11. Ліцензійні платежі:

- а) винагорода ліцензіару з боку ліцензіата за використання предмета угоди;
- б) дивіденд з патенту;
- б) прибуток з технології;
- г) рента з землі.

12. Патент видається:

- а) промисловою корпорацією;
- б) компетентним державним органом;
- б) національним банком;
- г) місцевими органами влади.

13. Роялті – це:

- а) дохід з акції;
- в) прибуток з капіталу;
- б) дохід з ліцензії;
- г) рента землі.

14. Паушальний платіж:

- а) дохід з акції;
- б) дохід з ліцензії;
- в) прибуток з капіталу;
- г) одноразовий платіж за користування ліцензією.

15. Копірайт – це:

- а) право автора на винахід;
- б) право автора на літературний твір;
- в) ексклюзивне право автора на показ чи відтворення свого твору;
- г) символ певної організації для індивідуалізації виробника товару.

16. Товарна марка – це:

- а) рисунок певного товару;
- б) графічне зображення товару;
- в) фотографічне відтворення продукції виробника;
- г) символ певної організації для індивідуалізації виробника товару.

Питання для самоконтролю:

Тема 10. Міжнародний науково-технічний обмін

1. Розкрийте сутність та характер міжнародних науково-технічних відносин.
2. Охарактеризуйте головні причини розвитку міжнародних науково-технічних відносин.
3. Назвіть основні суб'єкти та об'єкти міжнародного ринку технологій.
4. Вкажіть особливості технології як товару.
5. Розкрийте зміст та особливості міжнародної передачі технологій.
6. Дайте характеристику комерційних способів передачі технологій.
7. Якими каналами може здійснюватися передача технологій?
8. Визначте основні форми міжнародної передачі технологій.
9. Охарактеризуйте види міжнародного технічного сприяння.
10. Назвіть перспективні напрями включення науково-технічного потенціалу України у міжнародні науково-технічні зв'язки.

Тема 11.

Світова валютна система і міжнародні валютно-фінансові відносини

Міжнародні валютні відносини	– це сукупність економічних відносин, пов'язаних із функціонуванням грошей як світових грошей
-------------------------------------	---

План

1. *Сутність міжнародних валютних відносин.*
2. *Національна та світова валютні системи.*
3. *Етапи становлення світової валютної системи.*
4. *Поняття валюти та її конвертованість. Валютний курс.*
5. *Платіжний баланс та його структур.*

1. Міжнародні валютні відносини (МВВ) – сукупність економічних відносин, що складаються при функціонуванні валюти у світовому господарстві та обслуговують взаємний обмін результатами діяльності національних господарств. Окремі елементи МВВ з'явилися ще в античному світі у вигляді вексельної та міняльної справи. В епоху феодалізму і становлення капіталістичного способу виробництва стала розвиватися система міжнародних розрахунків через банки. Розвиток МВВ зумовлено розвитком продуктивних сил, поглибленням міжнародного поділу праці, формуванням світової системи господарства. Об'єктивною основою МВВ є процес суспільного відтворення, який породжує міжнародний обмін товарами, капіталами, послугами. Хоча валютні відносини вторинні по відношенню до відтворення, вони мають відносну самостійність і здійснюють на нього зворотний вплив. Нестійкість міжнародних валютних відносин, валютні кризи негативно впливають на процес відтворення. МВВ поступово набувають певної форми організації на основі інтернаціоналізації господарських зв'язків. Еволюційно сформувалися – *національна, регіональна та світова валютні системи*. Історично спочатку виникли національні валютні системи. *Національна валютна система* є складовою частиною грошової системи країни, хоча вона відносно самостійна і виходить за національні кордони. Національна валютна система нерозривно пов'язана

зі світовою валютною системою. *Світова валютна система сформувалася до середини XIX ст. Стабільність і характер функціонування залежать від відповідності її принципів структурі світового господарства, розстановці сил на світовій арені та інтересів провідних країн. Світова валютна система переслідує глобальні світогосподарські цілі і має особливий механізм свого функціонування. Вона тісно пов'язана з національною валютною системою. Цей зв'язок здійснюється через національні банки, що обслуговують зовнішньоекономічну діяльність.*

2. Національна та світова валютні системи.

Основою національної валютної системи є національна валюта – грошова одиниця даної держави (долар, євро, ієна, юань, фунт стерлінгів, гривня та ін.). Гроші, які використовуються в міжнародних економічних відносинах (МЄВ), стають валютою. З поняттям «іноземна валюта» пов'язане поняття девізу – будь який платіжний засіб в іноземній валюті. Іноземна валюта є об'єктом купівлі-продажу на валютних ринках, використовується в міжнародних розрахунках, зберігається на рахунках в банках, але не є платіжним засобом на території даної держави.

Світова валютна система – це форма організації міжнародних валютних відносин, зумовлена історичним розвитком світової економічної системи і закріплена міжнародними угодами. Світова валютна система розпочала своє формування ще в XIX столітті. Її стабільність залежить від відповідності принципів функціонування

Складові національної валютної системи

- національна грошова одиниця (національна валюта)
- офіційні золотовалютні резерви
- паритет національної валюти
- механізм формування валютного курсу
- умови конвертованості національної валюти
- наявність чи відсутність валютних обмежень
- режим національного валютного ринку
- національні органи регулювання валютних відносин

Складові світової валютної системи

- міжнародні засоби обігу та платежу
- міжнародна валютна ліквідність
- механізм валютних паритетів і курсів
- умови взаємної конвертованості валют
- форми міжнародних розрахунків
- валютні ринки
- міжнародні валютно-фінансові організації

нята потреб розвитку світового господарства. При змінах у світовій економічній системі міжнародна валютна система також повинна зазнавати відповідні поправки. Якщо цього не відбувається і старі принципи організації світової валютної системи гальмують розвиток світового господарства, то це призводить до її кризи та доцільності створення нової валютної системи. Як відомо, світова валютна система пройшла чотири етапи свого формування. Переходи від етапу до етапу були викликані світовими економічними і валютними кризами, або зміною військово-політичної обстановки. Світова валютна система представляє собою сукупність національних і регіональних валютних систем, взаємозалежних між собою. Цей зв'язок здійснюється через центральні банки, які проводять національну і регіональну грошово-кредитну політику і беруть участь одночасно в розробці і реалізації міжнародної валютної політики, організації міждержавного валютного регулювання.

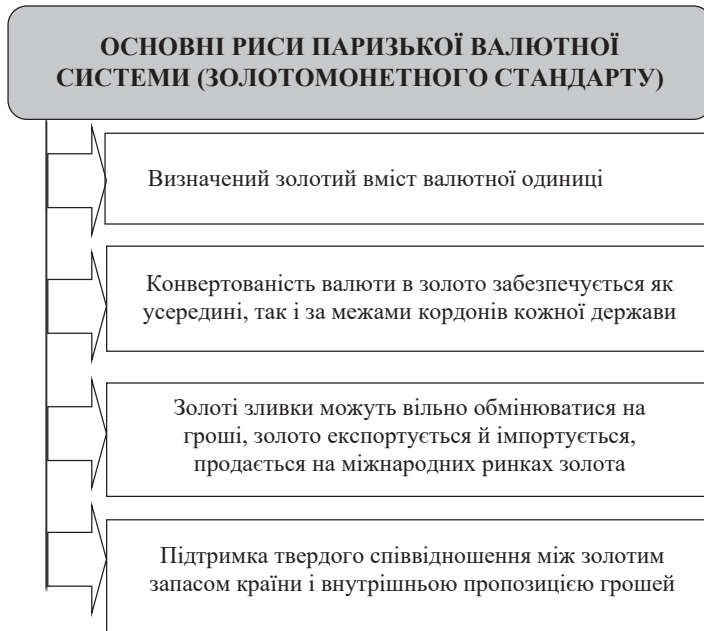
У XX столітті ми спостерігали тенденцію об'єднання валютних систем окремих держав і створення валютних союзів. Так, Європей-

ський еко номічний і валютний союз має в даний час не тільки єдину грошово-кредитну політику, що проводиться Європейським центральним банком, але й єдину валюту на території європейських держав – *євро*. В цьому випадку можна констатувати факт створення *регіональної валютної системи*, яка включає в себе валютні відносини між групою держав, пов'язаних взаємними угодами, і представляє собою сокупність національних валютних систем, кожна з яких є складовою частиною регіональної валютної системи.

3. Етапи становлення світової валютної системи.

ЕВОЛЮЦІЯ СВІТОВОЇ ВАЛЮТНОЇ СИСТЕМИ	Паризька валютна система з 1867 р. (золотомонетний стандарт)
	Генуезька валютна ситема з 1922 р. (золотодевізний стандарт)
	Бреттон-Вудська валютна система з 1944 р. (золотодоларовий стандарт)
	Ямайська валютна система з 1976 р. (стандарт СДР)
	Європейська валютна система з 1979 р. (стандарт ЕКЮ/ЄВРО)

Створення *світової валютної системи* відбулося в середині *XIX століття*, коли в 1867 р. в Парижі на конференції було укладено міждержавну угоду про визнання золота основними і єдиними світовими грошима. Наслідком цього стала Франко-прусська війна, яка тривала з 1870 по 1871 рр. *Паризька валютна система* закріпила перехід від срібного стандарту та французького франка до золотого стандарту – золотого монометалізму. Франції після падіння імперії Наполеона I і Паризької комуні довелося заплатити Німеччині контрибуцію в перерахунку на золотий стандарт, після чого золота німецька марка посіла третє місце після фунта стерлінгів і долара США та стала провідною світової і європейської валютою.

Золотий стандарт використовувався для вирівнювання валютного курсу, платіжного балансу країн, обслуговував міжнародні розрахунки. Такий механізм був досить ефективний. Країни з негативним сальдо платіжних балансів проводили дефляційну політику і перешкоджали відпливу золота за кордон. Протягом майже 100 років до Першої світової війни *золотий вміст валют встановлювався поступово*. Великобританія зробила це у 1816 р, США – в 1837 р, Німеччина – в 1875 р, Франція – в 1878 р тільки долар США й австрійський талер були девальвовані; золотий вміст фунта стерлінгів і французького франка залишалося незмінним з 1815 по 1914 рр. Великобританії вдалося підтримувати незмінним курс фунта стерлінгів ще й завдяки тому, що він був резервною валютою.

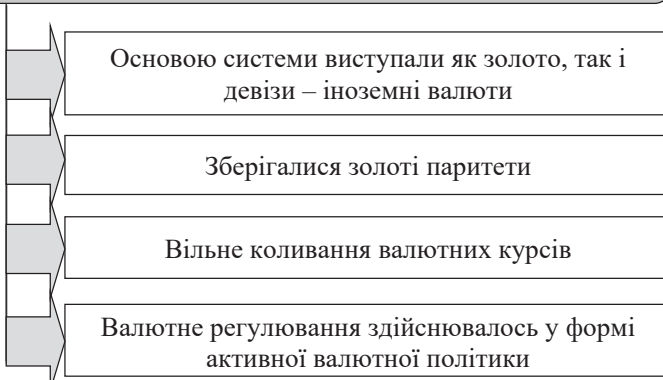
Слід зазначити, що *регулюючий ефект золотомонетного стандарту переставав діяти в періоди економічних криз*. Так було у 1825, 1836-1839, 1847, 1857, 1885 р. Наприкінці XIX століття з'явилася тенденція зниження золотого вмісту в грошовій масі більшості країн. У США, Франції, Великобританії він зменшився з 28%

в 1872 р до 10% в 1913 р, а в офіційних резервах – з 94% в 1880 р до 80% в 1913 р. Криза Паризької валютної системи, що почалася в 1913 р особливо загострилася в період Першої світової війни (1914-1918 рр.). Її причинами були: величезні військові витрати, що часто фінансувалися за рахунок золота, та збільшення обсягів емісії кредитних грошей. Це призвело до розходження курсів між повноцінними і неповноцінними грошима, і як наслідок, до коливань валютних курсів на світових ринках. Для регулювання валютного ринку були впроваджені валютні обмеження і примусово встановлені курси валют по відношенню до золота. В результаті кризи *світова валютна система* була переведена на нові принципи організації, які були офіційно оформлені на *Генуезькій* міжнародній економічній конференції в 1922 р.

Після закінчення Першої світової війни валютно-фінансовий центр перемістився із Західної Європи до США. Це було зумовлено: значним зростанням валютно-економічного потенціалу США. Нью-Йорк перетворився у світовий фінансовий центр, збільшився експорт капіталу; перерозподілом офіційних золотих резервів (1914 г. – 23%, з 1924 року – 46% золотих запасів капіталістичних країн були зосереджені в США); США розгорнули боротьбу за гегемонію долара, але валютна стабілізація була порушена світовою валютною кризою 1929-1936 рр.

В результаті кризи *Генуезька валютна система* втратила відносну еластичність і стабільність. Валютна система була розчленована на валютні блоки. *Валютний блок* – угруповання країн, залежних в економічному, валютному і фінансовому відношенні від очолюваної його держави, яка диктує їм єдину політику у сфері міжнародних економічних відносин і використовує їх як привілейований ринок збуту, джерело дешевої сировини. *Для валютного блоку характерно:* 1) курс залежних валют прикріплений до валюти країни, яка очолює угруповання; 2) міжнародні розрахунки здійснюються у валюті країни гегемона; 3) валютні резерви зберігаються в країні, що очолює валютний блок; 4) забезпеченням залежних валют слугують казначейські векселі та облігації державних позик країни-гегемона. Основні валютні блоки – стерлінговий з 1931 р і доларовий з 1933 р – виникли після скасування золотого стандарту у Великобританії і США. До складу стерлінгового блоку увійшли країни Британської співдружності, а у доларовий блок увійшли США, Канада, багато країн Центральної та Південної Америки, де панував американський капітал.

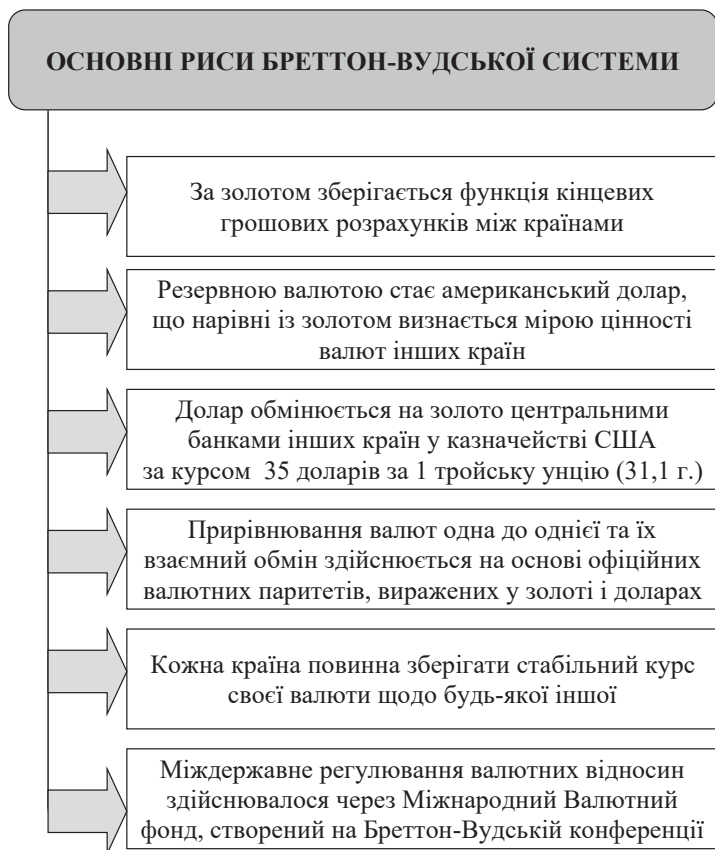
ОСНОВНІ РИСИ ГЕНУЕЗЬКОЇ ВАЛЮТНОЇ СИСТЕМИ (ЗОЛОТОДЕВІЗНОГО СТАНДАРТУ)

Третя світова валютна система була оформлена угодою, прийнятою на міжнародній валютно-фінансовій конференції ООН, що відбулася в липні 1944 року у Бреттон-Вудсі (США).

Бреттон-Вудська система затвердила доларовий стандарт. Долар став основною платіжною одиницею, яка застосовується у міжнародних розрахунках, єдиною валютою, конвертованою в золото, валютою інтервенцій і резервних активів. Уряд США взяв на себе зобов'язання підтримувати сталу ціну на золото, а всю доларову готівку обмінювати в золото на першу вимогу країн – учасниць Бреттон-Вудської системи. Фунт стерлінгів розглядався в якості резервної загальносвітової валюти. США змогли домогтися такої позиції долара завдяки економічній політиці, що проводиться ними під час і після Другої світової війни. До 1943 р США продавали воюючим країнам військово-стратегічні і дефіцитні товари за золото, а після цього терміну поставки здійснювалися на умовах оренди (ленд-лізу). Імпорт цивільної продукції здійснювався на умовах довгострокового кредиту. Після закінчення Другої світової війни США визначили кожній країні суму компенсації в доларах за поставлені товари.

План Маршалла став ще одним фактором, що зміцнив позиції долара. Цей план, висунутий в 1947 р і почав діяти з квітня 1948 року, представляв програму відновлення і розвитку Європи після Другої світової війни. У ньому брали участь 17 європейських країн, що отримували

вали економічну допомогу від США, повернення якої передбачалося у доларах. Проведена США політика дозволила зміцнити економічну стійкість країни шляхом розширення ринків збуту продукції для американських підприємств і підвищити потребу в доларах на міжнародному ринку капіталів за рахунок конкретних умов надання допомоги держави. До 1949 року в США було зосереджено 54,6% капіталістичного виробництва і 75% світових резервів золота, 33% світового експорту здійснювали американські підприємства. На країни Західної Європи в цей же період припадало 31% промислового виробництва, 28% експорту. Золоті запаси європейських держав того часу складали 4 млрд дол., що було в 6 разів нижче запасів США, які мали 24,6 млрд дол..

Масова девальвація валют, спровокована світовою економічною кризою 1948-1949 рр., відбулася у 1949 р та охопила 37 країн, на частку яких припадало 60-70% світової торгівлі. Зниження курсів валют коливалося від 12% (бельгійський франк) до 30,5% (фунт стерлінгів, валюти країн стерлінгової зони, голландський гульден, шведська крона та ін.). У міру зміцнення позицій Західної Європи і Японії їхня економічна і валютна залежність від США слабшала, а суперечності Бреттон-Вудської валютної системи посилювалися. *Криза Бреттон-Вудської валютної системи* розпочалася у 1967 р і тривала 9 років, до січня 1976 р. Початок кризи було спровоковано уповільнення економічного зростання в провідних світових державах, а її поглиблення – світовими економічними кризами, котрі повторювалися у 1969-1970 рр., 1974-1975 рр.

У міру зміцнення позицій Західної Європи і Японії їхня економічна і валютна залежність від США слабшала, а суперечності Бреттон-Вудської валютної системи посилювалися. *Криза Бреттон-Вудської валютної системи* розпочалася у 1967 р і тривала 9 років, до січня 1976 р. Початок кризи було спровоковано уповільнення економічного зростання в провідних світових державах, а його поглиблення – світовими економічними кризами- 1969-1970 рр., 1974-1975 рр. Багато країн на той час мали неравнозначний стан платіжних балансів, що сприяло різким коливанням їхніх валют. Так, Великобританія та США мали хронічний дефіцит платіжних балансів, що покривався випуском національних валют, зловживаючи їхнім статусом як резервних і підриваючи їхню стійкість.

Конкуренцію долару стали створювати німецька марка і японська ієна, оскільки економічний стан ФРН і Японії став стабільним, а платіжні баланси – профіцитні, що посилювало позицію валют цих країн на світовому валютному ринку. З поглибленням валютної кризи зовнішня заборгованість США зростала, а золоті резерви скоротилися, і країна втратила можливість вільно обмінювати долари на золото, як це було продекларовано принципами Бреттон-Вудської валютної системи. Кредити МВФ не змогли стабілізувати валютний ринок, оскільки їхня величина була недостатньою для покриття дефіциту платіжних балансів країн і підтримки слабких валют. Всі ці фактори призвели до поступового розпаду Бреттон-Вудської валютної системи, і з 1973 р ряд економічно розвинених країн перейшли до плаваючих курсів національних валют.

Угода країн-членів МВФ у Кінгстоуні (Ямайка) в грудні 1976 року і ратифікована у квітні 1978 р. та друга зміна Статуту МВФ оформили такі ознаки *четвертої світової валютної системи*:

Запровадження *плаваючих валютних курсів* не змогло забезпечити їхньої стабільності, незважаючи на величезні витрати на валютні інтервенції. Цей режим усунув процес нагромадження курсових перекосів, характерний для фіксованих валютних курсів, але не міг забезпечити вирівнювання платіжних балансів, покінчити із раптовими переміщеннями «гарячих» грошей, валютними спекуляціями. Процеси коливання валютних курсів в умовах вільного переміщення капіталів виявилися самопосилючими. Тиск величезної маси грошей, що використовувався для інвестицій (як правило, портфельних) в різні регіони світу, призводило до «розгойдування» курсів національних валют, коли вони спочатку різко зміцнювалися, а потім ще більш різко знецінювалися, і краху національних валютних систем. У цих умовах країни вважають за краще режим регульованого плавання валютного курсу, підтримуючи його різними методами валютної політики, іноді досить жорсткими.

Міжнародна розрахункова одиниця СДР (У близькому майбутньому, як уточнив МВФ в окремому повідомленні, питома вага юаня в кошику SDR складе 10,92%, тобто він обійде за цим показником британський фунт стерлінгів (8,09%) та японську ієну (8,33%). На першому місці валютного кошика SDR залишиться долар США

із 41,73%, на другому – євро із 30,93%), заснована на кошику основних світових валют, не змогла стати «справжніми» світовими грошима. Цьому завадили проблеми, пов'язані з питаннями її емісії, розподілу і забезпечення, методом визначення курсу і сфери використання. Поступова еволюція Ямайської валютної системи не скасувала об'єктивну необхідність її подальшої реформи, і першою чергою пошуку шляхів стабілізації валютних курсів і вдосконалення світового валютного механізму, який має стабілізувати світову і національні економіки.

Європейська валютна система (регіональна)	– це визначені правила розрахунків між групою країн-членів Європейського Союзу
--	--

Європейська валютна система базується на трьох основних елементах:

- спеціальній європейській валютній одиниці (ЄВРО);
- механізмі валютних курсів та інтервенцій;
- механізмі кредитування

Європейська інтеграція у сфері валютних відносин розпочалася ще після Другої світової війни. Угода про багатосторонні валютні компенсації було підписано між урядами Бельгії, Італії, Нідерландів, Люксембургу, Франції, а з 1947 р до нього приєдналися західні окупаційні зони Німеччини. З 1950 по 1958 рр. на основі багатостороннього валютного клірингу існував Європейський платіжний союз. У березні 1979 року була сформована *Європейська валютна система (ЄВС)*. Одним із основних принципів ЄВС стало введення єдиної розрахункової одиниці ЕКЮ (*ECU, European Currency Unit – Європейська валютна одиниця*) на противагу СДР. На основі валютного кошика і формувався курс ЕКЮ до долара. Центральні банки країн – учасниць Європейської валютної системи були пов'язані між собою своїми угодами, в основі яких був обов'язок регулювання попиту і пропозиції на валюту, курс якої виходив за рамки певних відхилень. Дана система регулювання отримала назву механізму обмінних курсів.

Згодом, європейські країни перейшли на єдину реальну валюту – *євро*, що дозволяє їм вирішувати багато економічних, соціальних і політичних проблем. Єдина валюта значно знижує валютні ризики інвесторів і витрати на їхнє страхування; витрати, пов'язані з веденням бухгалтерського обліку операцій в різних валютах; витрати на обіг різних національних валют тощо. У рамках функціонування даної регіональної валютної системи, безумовно, виникають різні проблеми у окремих країнах, але, як правило, вирішуються вони спільно через формування індивідуальної програми, в тому числі з використанням фінансових або кредитних інструментів підтримки. Введення євро привело до створення принципово нової незалежної регіональної банківської системи – Європейської системи центральних банків, що складається з Європейського центрального банку і національних центральних банків держав – членів ЄВС.

4. Поняття валюти та її конвертованість. Валютний курс.

Міжнародні гроші прийнято називати валютами. Загальне визначення валюти може бути наступним: це грошова одиниця держави, яка обертається за його межами та на внутрішньому ринку. В такому розумінні валюти можна виділити: – грошову одиницю країни (валюту у вузькому змісті); – кредитні та платіжні засоби, виражені в іноземних грошах і використовуються в міжнародних розрахунках (векселі, облігації і т.п., так звана валюта в широкому змісті); – регіональні грошові одиниці та платіжні засоби (євро). Поняття «*валюта*» необхідно відрізнити від поняття «*валютні цінності*». Друге поняття ширше і включає в себе поряд з національною (регіональною) грошовою одиницею усі фінансово-кредитні активи, виражені у валюті, а також дорогоцінні метали в стандартних зливках.

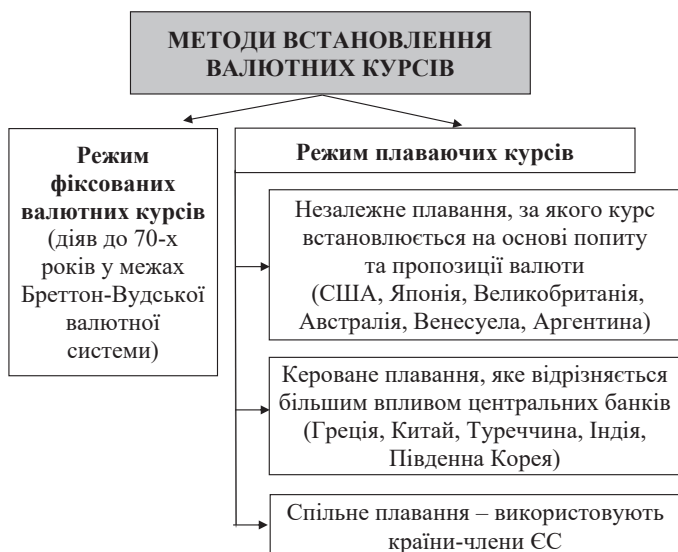
Класифікація валют здійснюється за наступними критеріями:

- 1) статус та сфера обігу;
- 2) ступінь конвертованості (оборотності) на національному валютному ринку;
- 3) рівень обігу та використання на світовому валютному ринку;
- 4) вид валютних операцій;
- 5) торговий статус;
- 6) матеріально-речова форма валюти;
- 7) відношення до національних валютних запасів.

Валюта	– в широкому значенні слова – будь-який товар, здатний виконувати грошову функцію засобу обміну на міжнародній арені; у вузькому – наявна частина грошової маси, що перебуває в обігу у формі грошових банкнот.
Національна валюта	– законний платіжний засіб на території держав, що її емісує: долар у США, фунт стерлінгів у Великобританії, гривня в Україні.
Іноземна валюта	– платіжний засіб інших країн, що законно або незаконно використовується на території даної держави: долари в Україні, євро в Росії, ієни в США
Резервна валюта	– валюта або валюти, у яких країни зберігають свої міжнародні ліквідні резервні активи, що використовуються для покриття негативного сальдо платіжного балансу
Тверда валюта	– валюта, яка характеризується стабільним валютним курсом, зміни якого зумовлюються в основному фундаментальними макроекономічними закономірностями
Вільно використовувана валюта	– валюта, яка широко використовується для здійснення платежів за міжнародними угодами та активно продається і купується на міжнародних валютних ринках
Спот курс	– це курс, за яким обмінюються валюти протягом не більше двох робочих днів з моменту досягнення угоди про курс
Валютний курс	– це співвідношення обміну двох грошових одиниць, або ціна грошової одиниці однієї країни, виражена в грошовій одиниці іншої країни.

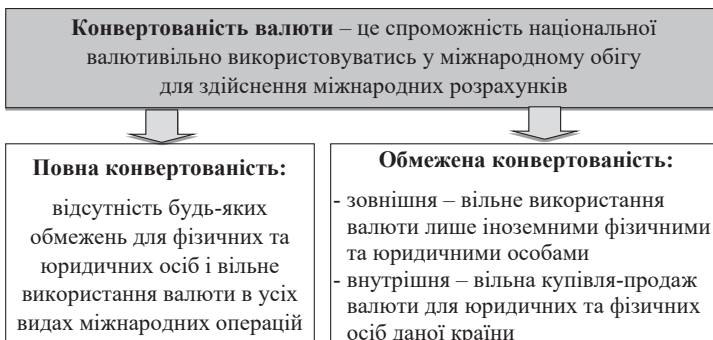
Форвардний курс	– це узгоджений курс, за яким обмінюються валюти в певний момент у майбутньому, більше ніж через три дні після досягнення угоди про курс
Номинальний валютний курс	– це курс між двома валютами, при якому ціна одиниці національної валюти виражена в одиницях іноземної валюти $E_n = C_j / C_d$, де: E_n – номінальний валютний курс C_j – іноземна валюта C_d – національна валюта

Біткоїн (англ. Bit – одиниця інформації «біт», coin – монета) – це віртуальна валюта, не забезпечена ніякої реальної вартістю. Біткоїн не відображає загального стану економіки країни, оскільки є міжнародною валютою. Валюта «біткоїн» заснована в 2009 р/ японським програмістом під вигаданим ім'ям Сатоши Накамото (Satoshi Nakamoto). Біткоїни створюються спільною програмістів, так званих «кібернархівстів» і просто тих, хто вірить в майбутнє цієї валюти.

Валютний курс в ринковій економіці відхиляється від його вартісної основи – купівельної спроможності валюти – під впливом попиту і пропозиції на неї. Співвідношення попиту і пропозиції на валюту залежить від безлічі факторів. Постійно відбувається складне переплетіння і домінування в якості вирішальних то одних, то інших факторів. Багатофакторність валютного курсу відображає його зв'язок з іншими економічними категоріями – вартістю, ціною, грошима, процентом і т.п. Серед основних факторів, що впливають на валютний курс, можна виокремити наступні:

- *темп інфляції*. Чим вище темп інфляції в країні, тим нижче курс її валюти, якщо не протидіють інші фактори;
- *стан платіжного балансу*. Активне сальдо платіжного балансу сприяє підвищенню курсу національної валюти, оскільки збільшується попит на неї з боку іноземних боржників. Пасивне сальдо платіжного балансу породжує тенденцію до зниження курсу національної валюти, тому що боржники продають її за іноземну валюту для погашення своїх зовнішніх зобов'язань;
- *різниця процентних ставок на яку притягується капітал в різних країнах*. Зміна процентних ставок у країні впливає за інших рівних умов на міжнародний рух капіталів, насамперед короткострокових;
- *вид валютних операцій*. Валютні ринки швидко реагують на зміни в економіці і політиці, на коливання курсових співвідношень. Тим самим вони розширюють можливості валютної спекуляції та стихійного руху «гарячих» грошей;
- *ступінь довіри світового співтовариства до країни*. Вона визначається станом економіки і політичною обстановкою в країні;
- *валютна політика держави*. Співвідношення ринкового та державного регулювання валютного курсу впливає на його динаміку.

5. Платіжний баланс та його структура.

Платіжний баланс	– це співвідношення між сумою грошових надходжень, отриманих країною із-за кордону, і сумою платежів за кордон протягом певного періоду (як правило одного року).
	– різниця між надходженнями та витратами називається сальдо платіжного балансу

Складання *платіжного балансу* як відображення міжнародних розрахунків країни призначене для виконання як облікових, так і аналітичних завдань, тісно пов'язаних між собою. Коло учасників міжнародних операцій різноманітне: окремі країни та їхні угруповання, національні, іноземні і транснаціональні корпорації, компанії та банки, національні та міжнародні організації і установи, приватні особи. Це зумовлює необхідність обліку, обробки значної кількості даних, що надходять не тільки з національних, але з іноземних джерел. Звідси основною вимогою стає єдність змісту і методів обчислення однорідних показників. На досягнення такої єдності, що додає універсальний характер застосовуваним показникам і можливість проводити їхнє співставлення, спрямовані рекомендації, що містяться в Рекомендаціях Міжнародного валютного фонду по складанню платіжного балансу. Ці рекомендації покладені в основу складання платіжних балансів країн-членів МВФ. У той самий час окремі країни вносять в правила складання платіжних балансів свої елементи, зумовлені особливостями їхніх економік, зовнішньоекономічного становища, прийнятої системи національного рахівництва. Тому співставлення показників платіжних балансів окремих країн завжди містить певну частку умовності і неточності, уникнути яких неможливо.

Оскільки *зовнішньоекономічні операції країни* необхідно відокремлювати від внутрішньогосподарських операцій, при складанні платіжного балансу важливе значення набувають поняття резидента і угоди, трансакції, що підлягає обліку. Зовнішньоекономічні операції здійснюються конкретними організаціями, фірмами або приватними особами, які з точки зору міжнародних платіжних відносин виступають *або резидентами даної країни, або нерезидентами*.

**Стандартні компоненти платіжного балансу в четвертому
і п'ятому виданнях – Рекомендаціях МВФ**

Стандартні компоненти у п'ятому виданні Рекомендацій (1993)	Стандартні компоненти у четвертому виданні Рекомендацій (1977)	Кредит	Дебет
<p><i>1. Рахунок поточних операцій</i> А. Товари і послуги 1. Товари 2. Послуги Б. Доходи 1. Оплата праці 2. Доходи від інвестицій</p> <p><i>2. Рахунок операцій з капіталом та фінансовий рахунок</i> А. Рахунок операцій з капіталом 1. Прямі інвестиції 1.1. За кордон 1.2. В економіку, для якої складається звітність 2. Портфельні інвестиції 2.1. Активи 2.2. Зобов'язання 3. Інші інвестиції 3.1. Активи 3.2. Зобов'язання 4. Резервні активи</p>	<p><i>1. Рахунок поточних операцій</i> А. Товари, послуги і доходи Товари зовнішньої торгівлі Перевезення Інші транспортні послуги Туризм Доходи від інвестицій Інші товари, послуги і доходи Офіційні органи Приватні органи Оплата праці, не віднесена до інших статей Доходи від власності, не віднесені до інших статей Інші Б. Безоплатні трансфери</p> <p><i>2. Рахунок операцій з капіталом</i> А. Операції з капіталом, крім резервів 1. Прямі інвестиції за кордон в економіку, для якої складається звітність 2. Портфельні інвестиції Облігації державного сектора Інші облігації Акції корпорацій 3. Інший капітал Довготерміновий капітал Короткотерміновий капітал Інший капітал Б. Резерви Повні зміни в активах (зобов'язаннях) Монетизація (демонетизація) золота Розподіл (аналювання) СПЗ Зміни, що відбулися внаслідок переоцінки</p>		

Topic 11. Global monetary system and international monetary and financial relations

Plan

1. *Nature of international monetary relations.*
2. *National and global monetary systems.*
3. *Stages of global monetary system establishment.*
4. *Concept of currency and its convertibility. Exchange rate.*
5. *Balance of payments and its structure.*

1. International monetary relations (IMR) are the set of economic relations established in the course of currency functioning in global economy and maintaining the mutual exchange of the results of national economies activity. Certain IMR elements emerged back in the ancient world in the form of bill operations and activity of moneychangers. In the age of feudalism and establishment of capitalistic production, the system of international payments began developing through banking. IMR development derived from the development of productive forces, strengthening of international labour division and forming of new economic system. The process of social reproduction is the objective foundation of IMR, which generates international exchange of goods, capital and services. *National, regional and global monetary systems* have evolved. Historically the national monetary systems were the first to emerge. *National monetary system* is the component of monetary system of a country, although it is relatively independent and reaches beyond the national boundaries. National monetary system is inextricably linked with global monetary system. *Global monetary system had been formed* by the middle of the XIX century. Stability and nature of functioning depend on the correspondence of its principles to the structure of global economy, position of powers at global arena and interests of leading countries.

2. National and global monetary systems.

National monetary system is based on national currency – monetary unit of a country (dollar, euro, yen, yuan, pound sterling, hryvnya, etc.). The money used in international economic relations (IER) becomes the currency. The concept of «*foreign currency*» is related to the concept of foreign exchange bill – any mean of payment in foreign currency. Foreign currency

is the object of trade at monetary markets, used in international payments and saved at bank accounts; however, it is not the mean of payment at the territory of the state.

Global monetary system – is the form of international monetary relations' organization, stipulated by historical development of global economic system and enshrined in international agreements. Global monetary system emerged back in the XIX century. Its stability depends on the correspondence of the principles of functioning and the needs of global economy development. International monetary system should undergo relevant amendments according to the changes in global economic system. In fact, global economic system has passed through four development phases. Transitions from stage to stage were caused by global economic and monetary crises or changes in military and political environment. Global monetary system is set of interrelated national and regional monetary systems.

3. Stages of global monetary system establishment.

Global monetary system was established in the middle of the XIX century, when in 1867 in Paris the states concluded the agreement recognizing gold as major and single global money. It led to Franco-Prussian war in 1870 – 1871. Paris monetary system enshrined the transfer from silver standard and French franc to golden standard – golden monometallism. France had to pay Germany the contribution in golden standard equivalent after the collapse of Napoleon I Empire and Paris Commune, upon which the golden Deutsche mark placed third after the pounds sterling and US dollar and became the leading world and European currency.

The crisis of Paris monetary system started in 1913 and became more acute in the period of the First World War (1914-1918). It was caused by huge military spending often funded with gold and growth of credit currency issue. As the consequence of the crisis, *the global monetary system* transferred to new organization principles, which were officially established at Genoa international economic conference in 1922.

The third *global monetary system* was established by the agree men adopted at United Nations Monetary and Financial Conference held in Bretton Woods (USA) in 1944. *Bretton-Woods system approved the dollar standard*. Dollar became the major payment unit used in international payments, a single currency convertible to gold and the currency of interventions and reserve assets. The USA government made commitments to maintain the stable price of gold and to exchange all dollar cash for gold on demand of countries – participants of Bretton-Woods system.

The crisis of Bretton-Woods system began in 1967 and had been lasting for 9 year still January 1976. It was caused by the deceleration of economic grow thin the leading countries and global economic crises of 1969-1970 and 1974-1975 deepened the slow down even further. Deutsche mark and Japanese yen began to compete with the dollar, because the economic conditions of Germany and Japan became stable and balance of payments became surplus, contributing to the positions of these currencies at the global foreign exchange market. Agreement between the IMF member countries concluded in Kingston (Jamaica) in December 1976 and ratified in April 1978 as well as the second amendment of the IMF Agreement established the functioning features of the *fourth global monetary system, which resulted in introduction of the international currency unit SDR*. The IMF had specified in a separate notification that in the nearest future the share of yuan in the SDR basket would account for 10,92%, so it would overtake the British pound sterling (8,09%) and Japanese yen (8,33%) by this parameter. The US dollar would remain to be in the first place of SDR currency basket with 41,73% and the euro with 30,93% in the second. The system was based on the basket of major global currencies, but it didn't manage to become the «real» global currency.

European monetary system (EMS) was established in March 1979. One of the major EMS principles was the introduction of a single currency unit *ECU (European Currency Unit) as opposed to the SDR*. Later at the beginning of the third millennium, the European countries switched to the single real currency – euro, which contributes to joint solution of many economic, social and political problems.

4. Concept of currency and its convertibility. Exchange rate.

International money is commonly referred to as *currency*. General definition of currency can be the following: it is a monetary unit of a state, which is used at the internal market and abroad. In this sense, the currency can be: – the monetary unit of a state (currency in its narrow sense); – credit and payment means in foreign currency used in international settlements (bills of exchange, bonds, etc, the so called currency in the broad sense); – regional monetary units and means of payment (euro). The concept of «currency» must be distinguished from the concept of «*currency valuables*». The second notion is wider and includes all financial and credit assets in currency and precious metals in standard bullions along with national (regional) monetary units.

Foreign exchange rate (the value of currency) in the market economy deviates from its cost basis – purchasing power of a currency – under the

influence of supply and demand for it. The currency demand and supply ration depends on many factors. It is characterized by complex intertwining and domination of one or the other factor as the decisive one. Multiple-factor nature of exchange rate shows its connection to the other economic categories – value, price, money, percent, etc.

Convertibility of currency depends on economic development of a country: the scales of foreign economic activity, the condition of capital and goods markets, and the stability of monetary circulation. The degree of convertibility is defined by the availability of currency restrictions. Fully convertible currency is the currency exchanged for the currency of any foreign state without restrictions. The Articles of International Monetary Fund (IMF) Agreement interpret the fully convertible currency the following way: «A freely usable currency means a member's currency that the Fund determines (i) is, in fact, widely used to make payments for international transactions, and (ii) is widely traded in the principal exchange markets» 1. *The list of fully convertible currencies currently includes 17 international currencies*: British pound, Japanese yen, euro, Canadian dollar, US dollar, Hong Kong dollar, Swedish krona, Australian dollar, Norwegian krone, Danish krone, South Korean won, New Zealand dollar, Israeli shekel (since 27 May, 2008), Swiss frank, South African Rand, Mexican peso (since 27 May, 2008), Singapore dollar. *Partially convertible currency* is the currency with the limited use in terms of territory, type of monetary operations or owners. *Non-convertible currency* is the national currency of a country, which cannot be exchanged for foreign currency. These are the currencies of most developing countries with strict management of currency due to the lack of foreign exchange reserves caused by the negative trade balance and large volumes of foreign debts.

5. Balance of payments and its structure.

The compilation of *the balance of payments* as the picture of international settlements of a country is designated to perform both closely related accounting and analytical tasks. The circle of participants of international operations is diverse: certain countries and their groupings, national, foreign and transnational corporations, companies and banks, national and international organizations and institutions, individuals. It stipulates the need for accounting and processing of a substantial amount of data coming not only from national but also from foreign sources. Thus, the integrity of contents and methods of calculation of homogeneous indicators becomes the major requirement. The recommendations provided by the International

Monetary Fund Balance of Payments Manual are directed at achievement of this integrity adding the universal nature to the applied parameters and enabling their comparison. The Manual is the basis for compilation of balance of payments by IMF member countries. At the same time, some countries introduce their own elements into compilation of balance of payments due to the peculiarities of their economies, foreign economic environment and the established system of national settlements. Therefore, comparison parameters of balance of payments in various countries always contain some share of conditionality and in accuracy that cannot be avoided.

As far as *foreign economic operations of a country* must be distinguished from the internal economic operations, such notions as residents, agreement and transactions to be accounted gain the importance. Foreign economic operations are performed by specific organizations, companies or individuals, which are *either there sidentsornon-residents* from the view point of international payments.

Тести до теми 11

1. Де було затверджено систему золотовалютного стандарту:

- а) у м. Кінгстон;
- б) у м. Париж;
- в) у м. Бреттон-Вудс;
- г) на Ямайці?

2. Що не є принципом Ямайської валютної системи:

- а) за золотом зберігається функція остаточних грошових розрахунків між країнами;
- б) перехід до використання національних валют у міжнародних розрахунках;
- в) надання статусу головного резервного засобу міжнародної валютної системи спеціальним правам запозичення (СДР);
- г) прийняття системи плаваючих валютних курсів?

3. Що не належить до режимів плаваючих валютних курсів:

- а) незалежне плавання;
- б) некероване плавання;
- в) спільне плавання;
- г) кероване плавання?

4. Конвертованість валюти може виявлятися у таких формах:

- а) ревальвація і девальвація;
- б) повна і обмежена;
- в) незалежна і керована;
- г) фіксована і плаваюча.

5. Сукупність суспільних відносин, що складаються при функціонуванні валюти в світовому господарстві та при обслуговуванні взаємного обміну результатами діяльності національних господарств, – це:

- а) міжнародні економічні відносини;
- б) міжнародні фінансові відносини;
- в) міжнародні валютні відносини;
- г) система міжнародних розрахунків.

6. Позначте основні фактори, що зумовили розвиток міжнародних валютних відносин:

- а) ріст виробничих сил;
- б) формування світового ринку;
- в) поглиблення міжнародного поділу праці;
- г) формування світової системи господарства.

7. Стан валютних відносин залежить від таких факторів (позначте потрібне):

- а) стан розвитку національної економіки;
- б) стан розвитку світової економіки;
- в) політичний стан в світі;
- г) співвідношення сил між країнами.

8. Світова валютна система сформувалася у:

- а) середині XVIII ст.
- б) середині XIX ст.
- в) початку XX ст.
- г) кінці XIX ст.

9. Гроші, що використовуються в міжнародних економічних відносинах, стають:

- а) девізом;
- б) валютою;

- в) кредитним засобом обміну;
- г) засобом заощадження.

10. Будь-який платіжний засіб в іноземній валюті прийнято називати:

- а) СДР (спеціальні права займу);
- б) девізом;
- в) резервною валютою;
- г) євро.

11. Позначте функції резервної (ключової) валюти:

- а) міжнародний платіжний засіб;
- б) міжнародний резервний засіб;
- в) база для визначення валютного паритету і валютного курсу для інших країн;
- г) засіб для проведення валютної інтервенції з метою регулювання курсу валют країн – членів світової валютної системи.

12. Співвідношення між двома валютами, встановлене в законодавчому порядку, називається:

- а) валютний курс;
- б) валютний паритет;
- в) монетний паритет;
- г) режим валютного курсу.

13. Позначте основні умови дії класичного механізму золотих точок коливання валютного курсу:

- а) вільна купівля-продаж золота;
- б) необмежений вивіз золота;
- в) великі золотовалютні запаси;
- г) значні обсяги національного видобутку золота.

14. У сучасних умовах валютний курс базується на:

- а) золотому паритеті;
- б) валютному паритеті;
- в) монетному паритеті;
- г) золото-валютному паритеті.

15. До середини 70-х рр. базою валютного курсу служили:

- а) золотий вміст валют;
- б) офіційний масштаб цін;
- в) золоті паритети, що фіксуються МВФ;
- г) валютні паритети.

16. Властивість країни (чи групи країн) забезпечувати своєчасне погашення своїх міжнародних зобов'язань платіжними засобами, що влаштовують кредитора – це:

- а) платоспроможність країни;
- б) міжнародна валютна ліквідність;
- в) кредитоспроможність країни;
- г) кредитна ліквідність.

17. Позначте основні компоненти міжнародної валютної ліквідності:

- а) офіційні золотовалютні резерви країни;
- б) офіційні валютні резерви країни;
- в) рахунки в СДР і ЄКЮ;
- г) резервна позиція у МВФ.

18. Відношення офіційних золотовалютних резервів до суми світового товарного імпорту – це показник:

- а) міжнародної валютної ліквідності;
- б) конвертованості національної валюти;
- в) платоспроможності країни;
- г) паритету національної валюти.

19. Світова валютна система повинна відповідати деяким вимогам (позначте яким):

- а) забезпечувати міжнародний обмін достатньою кількістю платіжно-розрахункових засобів, що користуються довірою;
- б) підтримувати відносну стабільність і еластичність пристосування валютного механізму до зміни умов світової економіки;
- в) служити інтересам країн-учасниць;
- г) забезпечувати платоспроможність країн-учасниць.

20. Золотий стандарт існував у період:

- а) 1880 – 1914 рр.;

- б) 1936 – 1944 рр.;
- в) 1925 – 1931 рр.;
- г) 1944 – 1971 рр.

21. Курс, за яким валюти обмінюють протягом не більше двох днів з моменту досягнення угоди про курс:

- а) форвард курс;
- б) спот курс;
- в) номінальний курс;
- г) реальний курс.

22. Узгоджений курс, за яким обмінюються валюти у певний момент майбутнього більше ніж через три дні після досягнення угоди про курс:

- а) форвард курс;
- б) спот курс;
- в) номінальний курс;
- г) реальний курс.

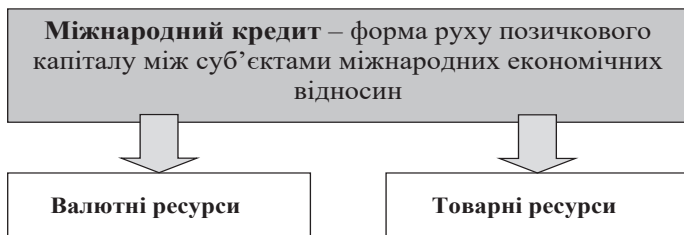
Питання для самоконтролю:

Тема 11. Світова валютна система і міжнародні валютно-фінансові відносини

1. Дайте характеристику валютних відносин на національному, регіональному та міжнародному рівнях.
2. Назвіть види валют з точки зору їх взаємної конвертованості.
3. Які валюти належать до резервних?
4. Охарактеризуйте методи валютного котування.
5. Визначте різницю між номінальним та реальним валютним курсом.
6. Назвіть основні етапи розвитку міжнародної валютної системи.
7. Розкрийте сутність та особливості золотого стандарту.
8. Перелічіть характерні риси Генуезької валютної системи.
9. На якій міжнародній валютній конференції було введено стандарт СДР?
10. Що таке платіжний баланс? Яке його значення для країни?

Тема 12.

Міжнародні кредитні відносини

План

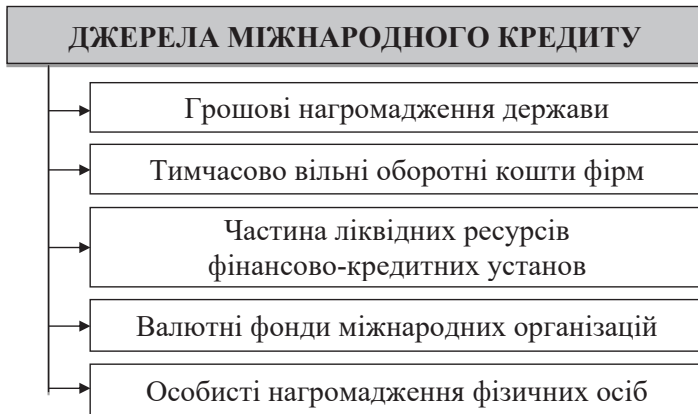
1. *Сутність міжнародних кредитних відносин.*
2. *Джерела та принципи міжнародного кредитування.*
3. *Перспективні форми кредитування міжнародної торгівлі.*
4. *Світовий ринок позичкових капіталів.*
5. *Зовнішня заборгованість та способи її погашення.*

1. У міжнародних економічних відносинах будь-якої держави значне місце займають кредитні відносини. Міжнародні позики та кредитування стало результатом розвитку, з одного боку, внутрішнього кредитного ринку найбільш розвинених країн світу, а з іншого, відповіддю на потребу фінансування міжнародної торгівлі. На міждержавному рівні потреба у кредитуванні виникає в зв'язку з необхідністю покриття негативних сальдо міжнародних розрахунків. У якості кредиторів і позичальників виступають приватні підприємства (банки, фірми), державні установи, уряди, міжнародні та регіональні валютно-кредитні та фінансові організації. Міжнародний кредит виник у XIV-XV ст. у міжнародній торгівлі, на зорі капіталістичного способу виробництва, особливо після освоєння морських шляхів з Європи на Близький і Середній Схід, а пізніше – в Америку та Індію, і був одним з факторів початкового нагромадження капіталу. Об'єктивною основою його розвитку стали вихід виробництва за національні межі, посилення інтернаціоналізації господарських зв'язків, міжнародне усупільнення капіталу, спеціалізація і кооперування виробництва, НТП. Глобальна

фінансова криза 2007-2009 рр. практично зруйнував транскордонні кредитні потоки, особливо постраждали країни з ринком, що формується.

Кредиторами і позичальниками у міжнародному кредитуванні виступають приватні підприємства, державні установи, уряди, міжнародні і регіональні валютно-кредитні та фінансові організації. При цьому кредит виконує наступні функції: – перерозподіл позичкових капіталів між країнами, регіонами, галузями для забезпечення потреб розширеного виробництва; – економія витрат обігу в сфері міжнародних розрахунків заміною дійсних грошей кредитними, а також шляхом розвитку і прискорення безготівкових платежів, заміни готівкового валютного обороту міжнародними кредитними операціями; – прискорення концентрації і централізації капіталів завдяки використанню іноземних кредитів.

2. Джерела та принципи міжнародного кредитування.

Міжнародний кредит бере участь у кругообігу капіталу на всіх його стадіях: при перетворенні грошового капіталу у виробничий шляхом придбання імпортного обладнання, сировини, палива; в процесі виробництва у формі кредитування під незавершене виробництво; при реалізації товарів на світових ринках. *Міжнародний кредит* сприяє зміні форм вартості, забезпечує безперервність відтворення, обслуговує всі його фази. Різночасність окремих фаз відтворення, розбіжність часу і місця вступу в міжнародний оборот реалізованої вартості та необхідних для цієї реалізації платіжних коштів, розбіжність валютного обороту з

рухом позичкового капіталу визначають взаємозв'язок *міжнародного кредиту та виробництва*.

Джерелами міжнародного кредиту служать: частина капіталу в грошовій формі, що вивільняється тимчасово у підприємств в процесі кругообігу; грошові накопичення держави і особистого сектора, мобілізовані банками. *Міжнародний кредит* відрізняється від внутрішнього міждержавною міграцією й укрупненням цих традиційних джерел за рахунок їхнього залучення з інших країн. В ході відтворення на певних ділянках виникає об'єктивна потреба в *міжнародному кредиті*. Це пов'язано з:

- ненасиченим кругообігом коштів в економіці;
- розбіжностями в обсязі і термінах зовнішньоекономічних угод;
- необхідністю одночасних великих капіталовкладень для розширення виробництва.

ФОРМИ МІЖНАРОДНОГО КРЕДИТУ ЗА ПРИЗНАЧЕННЯМ	
Комерційний кредит	Обслуговує зовнішню торгівлю
Фінансовий кредит	Використовується для придбання цінних паперів, валютної інтервенції тощо
Змішаний кредит	Призначений для обслуговування змішаних форм вивозу капіталу, товарів і послуг (інжиніринг)

МІЖНАРОДНИЙ КРЕДИТ ПОДІЛЯЄТЬСЯ	
За джерелами	Державний
	Приватний
За видами	Товарний, що надається експортерами своїм покупцям
	Валютний, який надається банками у грошовій формі
За термінами	Надстрокові – від доби до трьох місяців
	Короткострокові – до одного року
	Середньострокові – від 1 до 5 років
	Довгострокові – понад 5 років
За забезпеченістю	Бланкові, під зобов'язання погасити кредит до певного терміну (соло-вексель)
	Забезпечені: товарними документами, векселями, цінними паперами, нерухомістю
За приналежністю валюти	Кредитора
	Боржника
	Третьої країни
	У міжнародних розрахункових одиницях

3. Форми кредитування міжнародної торгівлі.

Фірмовий (приватний) кредит надається експортером іноземному імпортеру у вигляді відстрочки платежу (від двох до семи років) за товари. Він оформляється векселем або по відкритому рахунку. При вексельному кредиті експортер виставляє перевідний вексель (тратту) на імпортера, який акцептує його при отриманні комерційних документів. Кредит по відкритому рахунку заснований на угоді експортера з імпортером про запис на рахунок покупця його заборгованості

по ввезених товарах і його зобов'язанні погасити кредит у певний термін (в середині або наприкінці місяця). Такий кредит застосовується при регулярних поставках і довірчих відносинах між контрагентами. До фірмових кредитів відноситься також авансовий платіж імпортера. Купівельний аванс (попередня оплата) є не тільки формою кредитування іноземного експортера, але й гарантією прийняття імпортером замовленого товару (наприклад, літака, електровоза, обладнання, тощо), який важко продати.

Банківські міжнародні кредити – це надання банком у тимчасове користування частини власного або залученого капіталу, здійснюване в формі видачі позик, обліку векселів та інш., надаються банками експортерам та імпортерам, як правило, під заставу товарно-матеріальних цінностей, рідше надається незабезпечений кредит великим фірмам,

Банківський кредит	– це позика під заставу товарів, товарних документів, векселів при здійсненні експортно-імпортних операцій
Брокерський кредит	– брокери позичають кошти у банку, при цьому роль останнього зменшується

з якими банки тісно співпрацюють. Загальноприйнято створювати банківські консорціуми, синдикати, пули для мобілізації великих кредитних ресурсів і розподілу ризику. Банки експортерів кредитують не тільки національних експортерів, але і безпосередньо іноземного імпортера.

*Факторинг – форма кредитування, що виражається в інкасуванні дебіторської заборгованості клієнта (купівля спеціалізованою фінансовою компанією або банком всіх грошових вимог експортера до іноземного імпортера в розмірі до 70-90% суми контракту до надходження терміну їхньої оплати). Факторингова компанія кредитує експортера на термін від 30 до 120 днів. Завдяки факторинговому обслуговуванню експортер має справу не з розрізненими іноземними імпортерами, а з факторинговою компанією. При цьому сума виплачується негайно або в міру погашення заборгованості. Найбільш розповсюджена форма – *короткострокове кредитування*. Факторингова компанія звільняє експортера від кредитних ризиків, а значить, і від витрат по страхуванню кредиту. Стягуючи борги з покупців і приймаючи на себе ризик по кредиту, факторингова компанія виконує функції експортного відділу промислової фірми, комерційного банку і страхової компанії одночасно. Ця форма кредитування для експортера краща, оскільки до посередника (фактору) переходять облік і стягування боргу з неакуратного платника. Така форма особливо вигідна для фірм з невеликим експортним оборотом, дозволяючи їм уникати кредитних ризиків на неосвоєних ринках. *Вартість факторингового кредиту* включає відсоток за користування ним, комісію за бухгалтерське обслуговування, інкасування боргу та інші послуги. Вона вище, ніж вартість звичайної банківської позики. У відсотоківому відношенні до розміру фактично виданих в позику коштів вона може досягати 20%. Слід враховувати, що в неї вклю-*

часться не тільки оплата одержуваного кредиту, але і ціна інших послуг.

Форфейтинг – форма кредитування експорту банком або фінансовою компанією (форфейтор) шляхом купівлі ними на повний термін без обороту на продавця на заздалегідь обговорених умовах векселів (тратт), інших боргових вимог по зовнішньоторговельних операціях. Форфейтор може тримати їх у себе або продати на міжнародному ринку. Тим самим експортер передає форфейтору комерційні ризики, пов'язані з неплатоспроможністю імпортера. В результаті продажу портфеля боргових вимог спрощується структура балансу фірми-експортера (знижується дебіторська заборгованість), скорочуються терміни інкасації вимог, бухгалтерські та адміністративні витрати. В обмін на придбані цінні папери банк виплачує експортеру еквівалент їхньої вартості готівкою за вирахуванням фіксованої облікової ставки, премії (forfait), що стягується банком за прийняття на себе ризику неоплати зобов'язань, і разового збору за зобов'язання купити векселі експортера. Операції по форфейтингу розвинулися на базі так званого без- оборотного фінансування, що з'явилося наприкінці 50-х рр. в Західній Європі. У США цей метод менш розвинений і відомий як «рефінансування векселів».

Лізинг – угода про оренду рухомого та нерухомого майна терміном від трьох до п'ятнадцяти років. На відміну від традиційної оренди об'єкт лізингової угоди вибирається лізингоодержувачем, а лізингодавець купує устаткування за свій рахунок. Термін лізингу коротший терміну фізичного зносу устаткування. Після закінчення терміну лізингу клієнт може продовжувати оренду на пільгових умовах, або купити майно за залишковою вартістю. У світовій практиці лізингодавцем зазвичай є лізингова компанія, а не комерційний банк. Лізингові операції стають все більш важливою формою міжнародної торгівлі машинами та обладнанням. Лізинг – одна з різновидностей орендних операцій, при яких не відбувається передача юридичних прав власності споживачеві товару. Шляхом періодичних відрахувань коштів орендодавцю протягом терміну договору він оплачує право тимчасового користування товарами. Лізинг передбачає попередню купівлю лізинговою компанією, яка потім вступає безпосередньо в прямі відносини зі споживачем, який отримує в оренду товар. Як правило, об'єктом таких операцій є різне обладнання, транспортні засоби, тощо. Витрати зі страхування лізингових операцій покриває орендар.

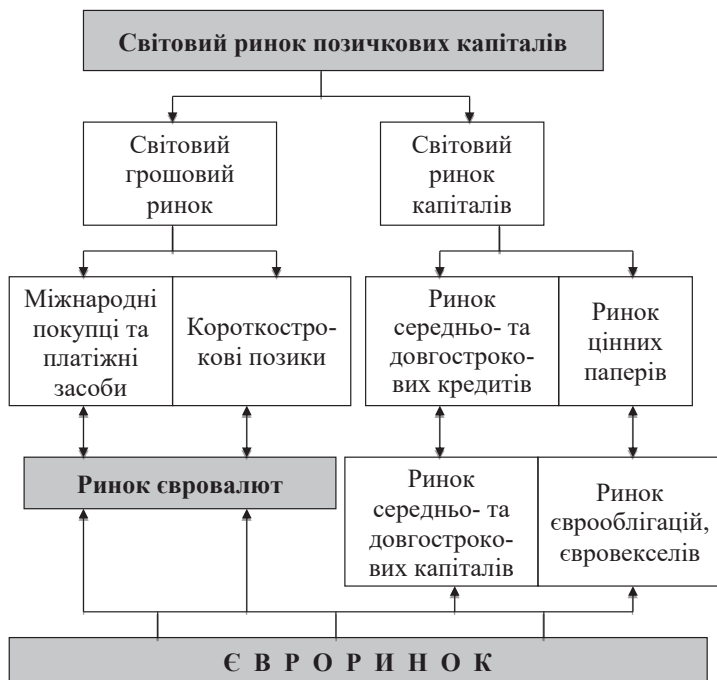
Перспективні форми міжнародного кредитування

НОВІ ФОРМИ МІЖНАРОДНОГО КРЕДИТУ	
→ Факторинг	- це придбання права на стягнення боргів, на перепродаж товарів і послуг з наступним одержанням платежів за ними
→ Форфейтинг	- це одна із форм короткострокового і середньострокового кредитування зовнішньоторговельних угод (як правило, пов'язаних із постачанням машин і обладнання)
→ Лізинг	- це кредитно-орендна операція, що забезпечує інвестиції засобами виробництва при посередництві лізингової компанії
→ Фінансовий кредит (сек'юритизація)	- це надання позик транснаціональними банками брокерам і дилерам фондових бірж, фінансових компаній та інших фінансово-кредитних установ під цінні папери

Механізм сек'юритизації вперше з'явився більше 30 років тому в США і буквально зробив революцію в банківському і фінансовому секторах. На сьогоднішній день багато хто називає його однією з головних інновацій двадцятого століття, дала імпульс розвитку фінансових ринків. Під сек'юритизацією банківських кредитів розуміються операції, в процесі яких банк продає повністю або частково виданий кредит, списуючи його зі свого балансу до закінчення терміну його погашення, і передає право одержання основного боргу та відсотків по ньому новому кредитору, причому не обов'язково банкові.

4. Сучасний світовий ринок позичкових капіталів, який сформувався на основі інтернаціоналізації та інтеграції національних ринків на початку 60-х років минулого ст., включає: світовий грошовий ринок, світовий ринок капіталів та євrorинок. Всі ці сектори світового ринку позичкового капіталу взаємопов'язані, оскільки на практиці постійно

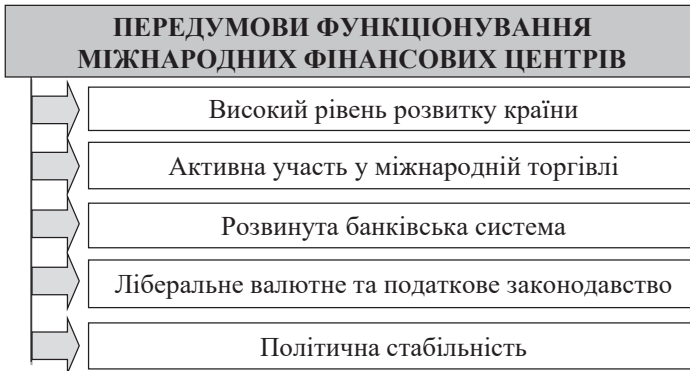
відбувається взаємне переливання капіталів. Останні тенденції у розвитку цього ринку зумовили якісні зміни, викликані, зокрема, взаємодією трьох чинників: інноваційної діяльності, нових технологій і дерегулювання. Різко посилилася взаємодія між усіма його сегментами.

На даний час відбувається активний процес розвитку *міжнародних фінансових центрів (МФЦ)*, що представляють собою центри зосередження банків і спеціальних кредитно-фінансових інститутів, що здійснюють міжнародні валютні, кредитні і фінансові операції, операції з цінними паперами, дорогоцінними металами, тощо. Дана тенденція зумовлена поглибленням інтеграційних процесів наднаціонального рівня, що знаходять своє вираження в глобалізації економічних відносин. Глобалізація передбачає значне збільшення соціальної та економічної взаємозв'язку, незважаючи на географічні та політичні кордони. З цієї точки зору детериторіалізації є найважливішою стороною глобалізації. З іншого боку, на певних обмежених територіях відбувається

Міжнародні фінансові центри	– надають фінансові послуги та забезпечують здійснення валютних, депозитних, кредитних, емісійних і строкових операцій у світовому фінансовому просторі
------------------------------------	---

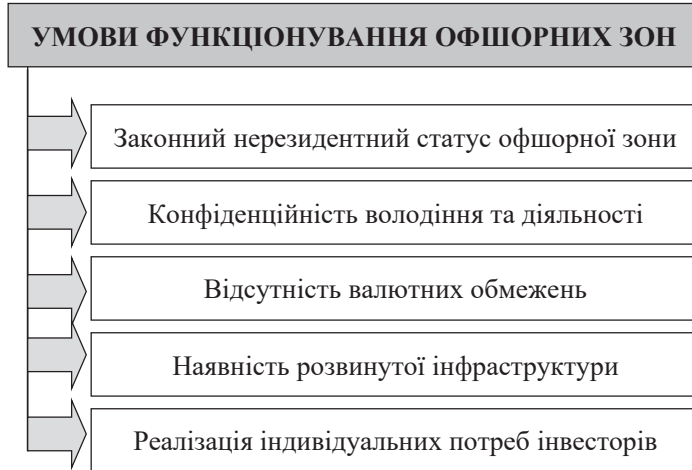

концентрація фінансових інститутів, що полегшує процес взаємодії учасників глобальних фінансових ринків. У зв'язку з цим *міжнародні фінансові центри* виступають в ролі ключового структуроутворюючого елемента глобальної фінансової системи. Вони функціонують як міжнародний ринковий механізм, служать засобом управління світовими фінансовими потоками і надають функціонуючим в його межах суб'єктам наступні ключові переваги: – наявність кваліфікованих фахівців, що надає можливість фінансовим інститутам функціонувати, розширювати діяльність та її диверсифікувати; – наявність супутніх видів діяльності, що забезпечує умови для інтеграції, взаємодії, об'єднання зусиль, інноваційності за рахунок економії на масштабах; – ліквідність і ефективність фінансових ринків, тісно корелює з масштабом операцій; – інноваційність, яка стимулюється наявністю інших фірм, зайнятих в цій же сфері; – високі стандарти діяльності, що допомагають фірмам з великих фінансових центрів перемагати в боротьбі за позиції на ринку у фірм, що знаходяться поза зоною жорсткої конкурентного середовища; – кращі умови для діяльності, що вимагають координації зусиль декількох самостійних компаній; – більш висока репутація фірм, що діють в межах міжнародних фінансових центрів.

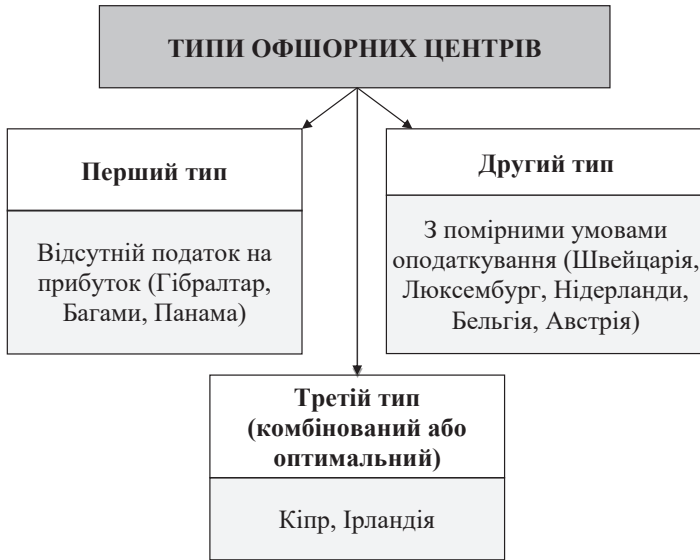
ОСНОВНІ МІЖНАРОДНІ ФІНАНСОВІ ЦЕНТРИ	
США	Нью-Йорк
	Сан-Франциско
Західна Європа	Лондон
	Цюрих
	Париж
	Люксембург
	Франкфурт на Майні
Південно-Східна Азія	Токіо
	Сингапур
	Гонконг
Арабський Схід	Кувейт
	Дубай
	Бахрейн

Залежно від масштабів зосередження учасників ринку і фінансових інструментів розрізняють глобальні і міжнародні фінансові центри. При цьому в якості глобальних фінансових центрів виступають тільки Лондон і Нью-Йорк. Виділяють 25 міст (Лондон, Токіо, Нью-Йорк, Женева, Цюрих, Бостон, Париж, Франкфурт, Сан-Франциско, Торонто, Філадельфія, Лос-Анджелес, Едінбург, Чикаго, Базель, Хартфорд, Мілан, Стокгольм, Мюнхен, Монреаль, Амстердам, Брюссель, Гонконг, Атланта, Балтімор), що володіють ознаками міжнародних фінансових центрів.

Офшорні центри (податкові гавані)	– це території, де іноземним інвесторам чинне законодавство створює умови для пільгового оподаткування підприємницької діяльності (на відміну від країн їх походження)
--	--

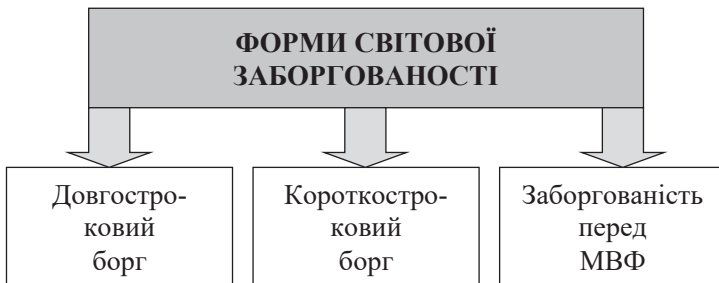

Офшорний бізнес, як економічне явище, почав розвиватися з середини ХХ ст. У той час велика частина британських колоній і залежних територій почала отримувати повну або часткову незалежність. Внаслідок змін в суспільних сферах життя з різних причин в податкове законодавство цих територій були внесені зміни. Саме в цей час отримала своє поширення можливість реєстрації компанії, що здійснює свою господарську діяльність за межами даної території. Самі держави, в більшості випадків, що не витрачали бюджет на військові потреби і не витрачали велику кількість коштів на утримання державного апарату. Така економія дозволяла їм вводити пільги в систему оподаткування. Офшорний бізнес став стрімко розвивався у 80-90-х рр. внаслідок посилення процесів глобалізації та інтернаціоналізації бізнесу і це було основним періодом його становлення. Країни все частіше і частіше вступали в економічну взаємодію один з одною, фінансовий капітал став переміщатися з держави в державу швидкими темпами. І найважливішим показником економіки країн і їх конкурентоспроможності стала система оподаткування, адже кожна країна намагалася привернути якомога більше фінансових ресурсів. Охарактеризувати ситуацію, що склалася можна як – «глобальну податкову павутину». Термін пояснюється тим, що зміни в системі оподаткування однієї країни веде за собою перелив фінансових коштів, зміна переваг до інвестування, тобто всі країни, тепер міцно пов'язані один з одною, як нитки в павутині.

5. Зовнішня заборгованість та способи її погашення.

Зовнішня заборгованість	– фінансові зобов'язання держави перед іноземними кредиторами, що підлягають погашенню на певну дату.
--------------------------------	---

Баланс міжнародної заборгованості – всі наявні на певний момент грошові та майнові вимоги по відношенню до інших держав незалежно від термінів погашення. Актив балансу міжнародної заборгованості включає підприємства, нерухомість, акції, облігації, векселі, поточні рахунки, різне майно, яким громадяни та організації даної країни володіють за кордоном, платежі з репарацій і контрибуціям, належні даній країні. Пасив складають подібні ж майна і вимоги, що належать іностраним громадянам і організаціям в даній країні на ту ж дату.

Аналіз зовнішньої заборгованості в останні роки показує, що ситуація не стабілізується, а навпаки погіршується. Найбільші борги спостерігаються у країнах Африки. Деякі з них є явно безнадійними щодо перспектив повернення запозичених коштів. Такою безнадійною країною є Ефіопія, зовнішній борг якої складає 70% ВВП. Правда, «рекордсменами» тут – Мозамбік (150% ВВП), Гвінея-Бісау (190% ВВП) і Ніка-

рагу (205% ВВП). Погашення зобов'язань у цих країн відбувається за рахунок нових запозичень. Країни, що розвиваються у своїй сукупності є чистим позичальником. З 125 держав, 12 – чисті кредитори, інші 113 – чисті боржники. Також високу заборгованість мають арабські країни – імпортери нафти.

Место в 2015 г.	Страна	Объем гос. долга (public debt), млрд дол. США			
		2012 г.	2013 г.	2014 г.	2015 г.
1	США	16640	17871	18956	20003
2	Япония	14105	14616	15246	15914
3	Германия	2744	2774	2779	2783
4	Франция	2414	2529	2615	2674
5	Италия	2550	2588	2614	2638
6	Великобритания	2168	2355	2511	2630
7	Бразилия	1595	1591	1653	1720
8	Канада	1528	1532	1555	1576
9	Китай	1761	1701	1648	1570
10	Индия	1202	1310	1433	1569
11	Нидерланды	1105	1195	1275	1341
12	Мексика	562	603	641	672
13	Бельгия	518	549	580	610
14	Греция	492	504	509	509
15	Корея	415	435	436	431

Наприкінці 2016 р. державний борг України досяг позначки 1,334 трлн гривень, зовнішній борг – 34,409 млрд. дол. США (826 млрд. грн.), що майже в 2,5 рази більше ніж обсяг міжнародних резервів НБУ. Борг України перед міжнародним фінансовим організаціям становить 14,042 млрд. дол. США, з них 7,043 млрд. дол. США – борг перед МВФ. Другим офіційним кредитором України (за обсягом кредитування) є Міжнародний банк реконструкції та розвитку – 5,197 млрд. дол. США, третім – Євросоюз (2,414 млрд. дол. США): борг України перед Європейським інвестиційним банком становить 505 млн. дол. США, а перед ЄБРР – 582 млн. дол. США.

Сучасна світова економіка, за своєю суттю, є дефіцитною і має яскраво виражені боргові ознаки. В даний час переважна більшість держав відчуває нестачу власних фінансових ресурсів для реалізації економічної політики, вирішення економічних і соціальних проблем. У зв'язку з цим більшість країн світу тією чи іншою мірою змушені вдаватися до зовнішніх запозичень, що об'єктивно призводить до виникнення зовнішнього боргу в цих державах. Проблема зовнішнього боргу

НАПРЯМИ ТА ЗАХОДИ ПОГАШЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ	
Реструктуризація боргу	Збільшення термінів погашення з відстрочкою виплати відсотків
Конверсія	Переведення боргових зобов'язань у цінні папери або прямі інвестиції
Дисконтування частини боргу	Списання узгоджених сум під гарантії виплати частини, що залишилася
Продаж	Боргів на внутрішньому ринку, який функціонує в МЄВ

стала особливо актуальною в період економічної кризи, подолання якої в багатьох країнах супроводжувалося значними зовнішніми запозиченнями а, отже, нарощуванням зовнішнього боргу, що призвело для багатьох з них до негативних економічних наслідків. Тому, в даний час прийняття більшості економічних рішень на державному рівні тісно пов'язане, або навіть залежить, від можливостей країни з погашення та обслуговування зовнішнього боргу. Саме тому побудова грамотної, науково обгрунтованої стратегії і тактики управління зовнішньою заборгованістю та їхня ув'язка з іншими напрямками економічної політики держави є надзвичайно важливим завданням.

Topic 12. International credit relations

Plan

- 1. Nature of international credit relations.*
- 2. Sources and principles of international lending.*
- 3. Perspective forms of international trade lending.*
- 4. Global market of loan capital.*
- 5. Foreign debt and ways of repayment.*

1. Credit relations play important role in international relations of every country. International loans and lending became the result of, on one hand, the development of internal credit market of the most developed

countries in the world, and on the other hand, the response to the need of international trade funding. At the interstate level, the necessity of lending emerges due to the need for covering of negative balance of international settlements. Private enterprises (banks, companies), public institutions, governments and international and regional monetary and financial organizations act as the lenders and borrowers. *International loan emerged in the XIV-XV centuries* in international trade, at the dawn of the capitalist mode of production, especially after the exploration of marine routs from Europe to the Near and Middle East and later to America, and was one of the factors of initial capital accumulation.

Private enterprises, public institutions, governments and international and regional monetary and financial organizations act as the *lenders and borrowers in international lending*. Herewith, the loan performs the following functions: – redistribution of loan capital among the countries, regions, branches in order to meet the needs of extended production; – cost minimization in the sphere of international settlements through substitution of actual money with the credit one as well as through development and acceleration of non-cash payments and substitution of cash monetary turnover with international credit operations; – acceleration of capital concentration and centralization through the use of foreign loans.

2. Sources and principles of international lending.

International loan participates in capital turnover at its every stage: in transition of money capital in to the productive one through purchase of import equipment, raw material and fuel; in the process of production in the form of work-in-progress lending; in realization of goods at global markets. *International loan* contributes to the change of the forms of value, maintains the continuity of reproduction and services all its stages. Time differences in certain phases of reproduction, differences in time and place of entrance into the international turnover of the realized value and the costs necessary for this realization as well as discrepancies of currency turnover and the movement of loan capital define the connection between the *international credit and production*.

The following are the sources of international loan: the part of capital in cash released temporarily by enterprises in the process of turnover; cash accumulated by state and private sector, mobilized by banks. *International loan* differs from the internal one by interstate migration and enlargement of these traditional sources through their attraction from the other countries. In the course of reproduction, the objective need for *international loan* emerges at certain stages. It is related to:

- unsaturated turnover of funds in the economy;
- discrepancies in volumes and terms of foreign economic agreements;
- need for simultaneous large investment in expansion of production.

3. Perspective forms of international trade lending.

Commercial (private) loan is provided by the exporter to the foreign importer in the form of deferred payment for goods (from two to seven years). It is issued in bill of exchange or open account. In case of bill of exchange loan, the exporter draws the promissory note (trade bill) for the importer, who accepts it after obtaining of commercial documents.

International bank loans stipulate providing of temporary use of the part of own or attracted capital by bank in the form of granting the loans, bills discounting, etc. They are usually provided by banks to exporter and importers under pledge of inventory. Less often, the dangerous loan is granted to large companies, with which the banks closely cooperate.

Factoring is the form of loan through collection of receivables (purchase by specialized financial company or bank of all monetary claims of an exporter to foreign importer in the amount of up to 70-90% of the contact value before the payment term). Factoring company credits an exporter for 30 to 120 days. Due to factoring service, an exporter deals not with various foreign importers, but with the factoring company.

Forfeiting is the form of export credit provided by bank or financial company (forfeiter) thorough purchase of bills of exchange (trade bills) and other debt claims on foreign trade operations for the complete period without turnover for a seller under the pre-established conditions. Forfeiter can hold them or sell them at the international market. In such a way, an exporter transfers the commercial risks related to importer's insolvency to a forfeiter.

Leasing is an agreement on the lease of tangible and intangible assets for the period from three to fifteen years. As opposed to the traditional rental, a lessee chooses the object of leasing agreement, and a lessor buys equipment at its own expense. After the expiry of leasing, a client can either extend the lease on favourable terms or buy the assets at the residual value.

The mechanism of securitization first appeared more than 30 years ago in the USA and literally revolutionized the banking and financial sectors. Now a days many call it one of the main innovations of the twentieth century, which spurs the development of financial markets. Securitization of bank loans means operations in the process of which a bank sells fully or partially issued loans, writing it off from its balance sheet till the date of repayment, and transfers the right to basic debt and percents to new creditor, not necessarily to the bank.

4. Modern global market of loan capital formed on the basis of internationalization and integration of national market sat the beginning of 1960 includes the following: global monetary market, global market of capital and Euromarket. All these sectors of global market of loan capital are related, because in practice the capitals constantly intersect. The latest tendencies in the development of this market have stipulated the qualitative changes caused in particular by interaction of three factors: innovative activity, new technologies and deregulation. Cooperation between all segments has strengthened immensely.

Now a days the *international financial centers (IFC)* are actively developing. They constitute the centers of concentration of banks and specific credit and financial institutions, which conduct international monetary, credit and financial operations as well as operations with securities and precious metals, etc. The tendency is caused by deepening of integration processes of supranational level manifested in globalization of economic relations. Globalization stipulates substantial strengthening of social and economic connections despite the geographic and political boundaries. From this point of view, the de-territorializing is the most important feature of globalization. On the other hand, concentration of financial institutions takes place at some limited territories facilitating the process of interaction between the participants of global financial markets. Inthisregard, *international financial centers* act as the key structural element of global financial system.

Offshore business as an economic phenomenon began its development in the mid-twentieth century. At that time, a considerable share of British colonies and dependent territories began gaining full or partial independency. Due to changes in social spheres of life, the tax legislation of these territories was a mended fora variety of reasons. At that exact time, an opportunity to register the company conducting economic activity beyond a particular territory was widespread. The countries, in majority of cases, did not spend the budget for military needs and did not spend large amounts of money for maintenance of government apparatus. The saving sallowed them to introduce privileges into the taxation system. Offshore business gained swift development in 1980-90 s due to strengthening of globalization and business internationalization processes. It was the major period of its establishment. The countries developed more and more contacts and financial capital began transferring from state to state with quick paces. The taxation system became the most important parameter of countries' economies and their competitiveness, as far as every country was trying to attract as many financial resources as possible.

5. Foreign debt and ways of repayment.

International debt balance constitutes all monetary and property claims to the other countries available at a certain moment regardless of repayment dates. The assets of the balance of international debt includes enterprises, property, stocks, bonds, bills of exchange, current accounts, the property abroad owned by residents and organizations of the country, reparation payments and contributions belonging to the country. The liabilities on the balance sheet consist of similar properties and claims belonging to foreign residents and organizations in the country on the same date.

Analysis of foreign debt in the recent years shows that the situation is not getting stable and is deteriorating instead. The largest debts are in the African countries. Some of them are clearly hopeless in terms of repayment perspectives. Ethiopia is one of these countries with the foreign debt amounting to 70% of the GDP. Yet the leaders are Mozambique (150% of the GDP), Guinea-Bissau (190% of the GDP) and Nicaragua (205% of the GDP). Repayment of debts in these countries takes place due to new borrowings. The developing countries cumulatively are net borrowers. Out of 125 countries, 12 are net creditors and the other 113 are net debtors. Arabian countries – oil exporters are highly indebted as well.

Modern global economy is essentially scarce and has clear signs of debt distress. Currently majority of countries faces the lack of own financial resources for implementation of economic policy and solution of economic and social problems. Therefore, majority of countries in the world have to undertake foreign borrowings to some degree. It objectively leads to emergence of foreign debt in the countries. The problem of foreign debt became the most urgent in the period of economic crisis. Its overcoming was accompanied by considerable foreign borrowings and therefore – the increase of foreign debt, leading to negative economic consequences for many of them. That is why now a days making of majority of economic decisions at state level is closely related to or even depends on country's ability to pay and service the foreign debt.

Тести до теми 12

1. Що з переліченого не належить до основних принципів міжнародного кредитування:

- а) платність;
- в) забезпеченість;
- б) поверненість;
- г) стабільність.

2. Факторинг – це:

- а) придбання права на стягнення боргів, на перепродаж товарів і послуг з наступним одержанням платежів за ними;
- б) одна із форм короткострокового і середньострокового кредитування зовнішньоторговельних угод (як правило, пов'язаних із постачанням машин і обладнання);
- в) кредитно-орендна операція, що забезпечує інвестиції засобами виробництва при посередництві лізингової компанії;
- г) позика під заставу товарів, товарних документів, векселів при здійсненні експортно-імпортних операцій.

3. Офшорні центри

- а) виконують функції з координації міжнародних валютних відносин, регулюють їх реалізацію, організовують дослідження проблем валютної сфери світового господарства, розробляють рекомендації щодо їх розвитку та удосконалення;
- б) надають фінансові послуги та забезпечують здійснення валютних, депозитних, кредитних, емісійних і строкових операцій у світовому фінансовому просторі;
- в) це території, де іноземним інвесторам чинне законодавство створює умови для пільгового оподаткування підприємницької діяльності (на відміну від країн їх походження);
- г) форма організації великої компанії, що контролює виробництво за межами своєї країни базування через мережу філій.

4. У першому типі офшорних центрів:

- а) помірковані умови оподаткування;
- б) відсутній податок на прибуток;
- в) жорсткі податкові умови.

5. За джерелами міжнародний кредит поділяється на :

- а) державний;
- б) акціонерний;
- в) приватний;
- г) корпоративний.

6. Міжнародний кредит за видами поділяється на:

- а) товарний;
- б) грошовий;

- в) валютний;
- г) натуральний.

7. Міжнародний кредит забезпечується:

- а) товарними документами;
- б) векселями
- г) нерухомістю
- в) цінними паперами.

8. За платоспроможністю валюти кредит буває:

- а) кредитора;
- б) боржника;
- в) третьої країни;
- г) у міжнародних розрахункових одиницях.

9. До нових форм міжнародного кредиту належать:

- а) факторинг;
- б) форфейтинг;
- в) лізинг;
- г) інжиніринг.

10. До форм міжнародного кредиту належать:

- а) факторинг;
- б) форфейтинг;
- в) лізинг;
- г) інжиніринг.

11. До форм міжнародного кредиту належать:

- а) комерційний кредит;
- б) фінансовий кредит;
- в) змішаний кредит;
- г) міжнародний кредит.

12. Форми кредитування зовнішньої торгівлі:

- а) фірмовий кредит;
- б) банківський кредит;
- в) брокерський кредит;
- г) змішаний кредит.

13. Основні міжнародні фінансові центри Америки:

- а) Нью-Йорк;
- б) Чикаго;
- в) Сан-Франциско;
- г) Мехіко.

14. Міжнародний ринок позичкових капіталів поділяється на:

- а) ринок цінних паперів;
- б) грошовий ринок;
- в) фондовий ринок;
- г) ринок капіталів.

15. Грошовий ринок – це:

- а) ринок середньострокових кредитів;
- б) ринок готівкових грошей;
- в) ринок короткострокових кредитів;
- г) банківські кредити і довгострокові позики.

16. Ставки єврооблігацій орієнтовані на:

- а) LIBOR;
- б) FIBOR;
- в) SIBOR;
- г) PIBOR.

17. Ставки євро кредитів орієнтовані на:

- а) LIBOR;
- б) FIBOR;
- в) SIBOR;
- г) PIBOR.

18. Зовнішній борг країн, що розвиваються, на початок ХХІ ст. склав:

- а) 20 млрд дол;
- б) 300 млрд дол;
- в) 2000 млрд дол;
- г) 3000 млрд дол.

19. Надання кредитів під конкретні промислові об'єкти – це:

- а) фінансування операцій з придбання акцій промислового об'єкта;

- б) проектне фінансування;
- в) довгострокова позика;
- г) портфельні інвестиції.

20. Закордонні портфельні інвестиції здійснюється при посередництві:

- а) великих корпорацій;
- б) центральних банків;
- в) великих інвестиційних банків;
- г) приватних банків.

Питання для самоконтролю:

Тема 12. Міжнародні кредитні відносини

1. Яка роль міжнародних валютно-кредитних відносин у світовій економіці?
2. На яких принципах здійснюється міжнародне кредитування?
3. Назвіть основні види міжнародних кредитів.
4. Дайте характеристику фірмових (комерційних) кредитів.
5. Розкрийте механізм факторингових операцій.
6. У чому полягають переваги та недоліки лізингу?
7. Охарактеризуйте основні складові світового ринку позичкових капіталів?
8. Назвіть головні міжнародні фінансові центри.
9. Розкрийте сутність міжнародних розрахунків за системою СБІФТ.
10. Дайте характеристику типів офшорних зон.
11. Дайте характеристику основних форм світової заборгованості.
12. Назвіть напрями погашення зовнішньої заборгованості.
13. У чому полягає необхідність контролю за діяльністю ТНК та регулювання транснаціонального бізнесу?

Тема 13.

Міжнародна економічна інтеграція

Міжнародна економічна інтеграція (МЕІ)	– це процес зближення національних економік шляхом утворення єдиного економічного простору для вільного переміщення товарів, послуг, капіталів та робочої сили через кордони держав
---	---

План

- 1. Сутність, передумови та фактори розвитку міжнародної економічної інтеграції (МЕІ)*
- 2. Регіональні інтеграційні об'єднання економічно розвинених країн.*
- 3. Інтеграційні процеси в країнах, що розвиваються.*

1. Сутність, передумови та фактори розвитку міжнародної економічної інтеграції (МЕІ)

Однією з найсуттєвіших рис розвитку світової економіки на межі XX – XXI століть є прогресуюча економічна інтеграція, тобто якісно новий етап у розвитку інтернаціоналізації господарського життя. В результаті міжнародної кооперації виробництва, розвитку міжнародного поділу праці, зовнішньої торгівлі і міжнародних економічних відносин загалом відбувається посилення взаємозв'язку і взаємозалежності національних економік, ефективний розвиток яких неможливий без врахування зовнішнього фактора. Таке явище прийнято називати інтернаціоналізацією господарського життя. Міжнародне економічне співробітництво означає розвиток стійких господарських зв'язків між країнами і народами, вихід відтворювального процесу за межі національних кордонів. Наступним же етапом стала безпосередньо міжнародна економічна інтеграція, об'єктивно зумовлена поглибленням міжнародного поділу праці, інтернаціоналізацією капіталу, глобальним характером науково-технічного прогресу, підвищенням ступеня відкритості національних економік і свободи торгівлі. Інтеграція в перекладі з латинської (*integratio*) означає з'єднання окремих частин в загальне, ціле, єдине.

Міжнародна економічна інтеграція – це об’єктивний процес зближення, взаємоприспосовування національних економік, включення їх у єдиний відтворювальний процес в інтернаціональних масштабах. Отже, економічну інтеграцію можна представити як процес економічної взаємодії країн, що приводить до зближення господарських механізмів, приймає форму міждержавних угод і узгоджено регульований міждержавними органами. Економічна інтеграція, зокрема, виражається: – у співробітництві між національними господарствами різних країн і повної або часткової їх уніфікації; – ліквідації бар’єрів у переміщенні товарів, послуг, капіталу, робочої сили між цими країнами; – зближенні ринків кожної з окремих країн з метою створення єдиного (загального) ринку; – стирання відмінностей між економічними суб’єктами, які належать до різних держав; – відсутності тієї чи іншої форми дискримінації іноземних партнерів в кожній з національних економік.

Умовами формування інтеграційних угруповань є наступні:

- однаковий рівень економічного розвитку країн (бажано);
- економіка країн повинна знаходитися на стадії підйому;

- наявність політичного рішення урядів даних країн;
- територіальна близькість;
- наявність країни-лідера в інтеграційному угрупованні.

Міжнародна економічна інтеграція реалізується, як правило, в чотири етапи:

- Зона вільної торгівлі. Передбачає зниження або скасування митних зборів у взаємній торгівлі.
- Митний союз.
- Єдиний ринок. Передбачає вільний рух товарів і факторів виробництва всередині інтеграційного об'єднання, а також наявність наднаціональних органів управління.
- Економічний і валютний союз. Здійснюється загальна економічна і валютна політика.

2. Регіональні інтеграційні об'єднання економічно розвинених країн.

Економічна інтеграція промислово розвинених країн представляє собою взаємодоповнюючі процеси міжфірмового та міждержавного зближення. Одним з найважливіших і найбільш розвинених інтеграційних угруповань світу є Європейський союз. Він утворився на базі Європейського економічного співтовариства (ЄЕС), яке виникло в 1957 р. Створення ЄЕС мало на меті формування спільного ринку і на цій основі підвищення економічної стабільності та життєвого рівня. Для досягнення цієї мети були поставлені наступні завдання:

- скасування митних зборів, імпорتنих та експортних кількісних обмежень, а також всіх інших торговельних обмежень на шляху руху товарів усередині співтовариства;
- введення загального митного тарифу і єдиної торговельної політики щодо третіх країн;
- забезпечення вільного руху факторів виробництва (капіталу та робочої сили), свобода створення філій на території ЄЕС і вільна торгівля послугами між країнами-учасницями;
- проведення загальної аграрної і транспортної політики;
- створення умов конкуренції всередині спільноти;
- координація і поступове зближення економічних політик країн-учасниць;

- вирівнювання внутрішньодержавних правових норм, які мають значення для загального ринку. В даний час учасниками ЄС є 28 країн: Австрія, Бельгія, Великобританія, Данія, Німеччина, Греція, Ірландія, Іспанія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Португалія, Фінляндія, Франція, Швеція, Естонія, Латвія, Литва, Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина, Словенія, Кіпр, Мальта, Болгарія, Румунія і Хорватія

Економічна інтеграція в Західній Європі не обмежується тільки ЄС. У 1960 р. була утворена Європейська асоціація вільної торгівлі (ЄАВТ). В даний час учасниками ЄАВТ є 4 країни: Норвегія, Швейцарія, Ісландія і Ліхтенштейн. Ця асоціація була створена з ініціативи Великобританії на противагу ЄЕС, однак ступінь інтеграції та економічний потенціал країн-членів ЄАВТ виявився слабшим. Великобританія відмовилася від установки на протистояння з ЄЕС, і після її вступу до цього угруповання ЄАВТ фактично розпалася. Її нинішні учасники територіально роз'єднані, їхній сукупний економічний потенціал значно поступається потенціалу ЄС.

З 1 січня 1994 набула чинності Північноамериканська угода про вільну торгівлю (НАФТА). Відповідно до підписаної Угоди протягом 15 років з моменту створення майже всі торговельні та інвестиційні бар'єри між країнами учасницями НАФТА мали бути ліквідовані, а митні збори – скасовані. На сьогоднішній день торговельні бар'єри між США і Канадою вже усунені, і мова йде лише про лібералізацію товарообміну з Мексикою. Відносно Мексики в Угоді передбачені додаткові розділи:

- захист північноамериканського ринку від експансії азіатських і європейських компаній, які намагаються уникнути американських мит шляхом реекспорту своїх товарів у США через Мексику;
- зняття заборони на капітальні вкладення і конкуренцію американських і канадських компаній в банківському і страховому справі в Мексиці. Однак Відмінною особливістю НАФТА є асиметричність інтеграційного процесу. Він протікає в основному між США, з одного боку, і Канадою і Мексикою, з іншого, але слабо розвивається між двома останніми.

Окрім зазначених інтеграційних угруповань промислово розвинених країн, існує ще одне – Австралійсконовозеландська торговельна угода про поглиблення економічних зв'язків (АНЧЕРТА), створена в

1983 р Згідно з наявними даними, за роки інтеграції обсяг взаємної торгівлі між Австралією і Новою Зеландією зріс в 1,5 рази.

В період глобальної кризи для європейського і північноамериканського об'єднань значення регіональної торгівлі дещо знизилося, тоді як для азійської та латиноамериканських угруповань залишилося тим же самим або змінилося незначно. Це пов'язано, швидше за все, з тим, що економіки розвинених країн глобальна криза зачепила сильніше, ніж економіки світу, що розвивається, попит на ринках яких скоротився в меншою мірою, ніж в країнах Заходу. В умовах скорочення внутрішнього попиту країни ЄС і НАФТА були змушені активізувати збут продукції на ринки, що розвиваються.

Успішний вихід ЄС із кризи зі збереженням його цілісності означає подальше поглиблення політичної та економічної інтеграції. Водночас, складність і неоднозначність проблем зумовлює високу ймовірність розвитку подій за іншим сценарієм. На думку зарубіжних дослідників, майбутня Європа може стати ще більшою мірою, ніж сьогодні, розділеною не на Схід і Захід, а на концентричні кола. Це означає, що глибина інтеграції різних країн в структурі Євросоюзу надалі буде значно варіюватися і залежати від бажання держав відмовитися від своєї національної суверенності, а також від їхньої здатності відповідати стандартам ЄС.

Необхідно відзначити, що інтеграційні процеси у НАФТА також носять неоднозначний характер. Взаємна доповнюваність економік США, Канади і Мексики, що склалася має певну об'єктивну основу. Однак, цей об'єднавчий процес не позбавлений суперечностей і конфронтаційних складнощів. Одне з них – іноземна конкуренція має негативні наслідки для рівня зайнятості в США і Канаді, оскільки багато американських і канадських ТНК перенесли трудомісткі виробництва в Мексику, враховуючи фактор дешевої робочої сили. Разом з тим, втрата робочих місць в трудомістких галузях збалансована появою нових робочих місць у сфері послуг, в капіталомістких і техномістких галузях. Однак, незважаючи на існуючі ризики, НАФТА буде мати істотний вплив на розвиток торгово-економічних зв'язків в регіоні. Але головна складність – відсутність координації макроекономічної політики. Творці НАФТА не заклали основи такої координації, яка призвела до того, що в урядів країн-членів немає механізмів запобігання ринкових катастроф (таких, наприклад, як криза мексиканського песо).

ОСНОВНІ ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИДИ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ОБ'ЄДНАНЬ

Зона вільної торгівлі – країни-учасники відмінюють митні бар'єри у взаємній торгівлі: ЕАВТ, НАФТА та деякі інші.

Митний союз – вільне переміщення товарів та послуг, єдиний митний тариф стосовно інших країн: на початках був характерний для ЄС.

Спільний ринок – більш складний вид інтеграційних об'єднань, коли усуваються бар'єри у взаємній торгівлі, переміщенні робочої сили, капіталу та забезпечується узгодженням економічної політики.

Економічний союз – найбільш складна форма МЕІ, яка передбачає:

- проведення єдиної економічної та валютно-фінансової політики;
- координацію національних податкових, антиінфляційних, валютних та інших заходів.

Політичний союз – вищий рівень регіональної інтеграції, що передбачає перетворення єдиного ринкового простору в цілісне економічне і політичне утворення нового багатонаціонального суб'єкта світогосподарських та міжнародних політичних відносин.

ПІВНІЧНА АМЕРИКА

Північноамериканська асоціація вільної торгівлі (НАФТА), 1992 р.
США, Канада, Мексика

ЄВРОПА

Європейський економічний союз (Рим, 1957 р.)

ФРН, Франція, Італія, Бельгія, Голландія, Люксембург

1973 р. – до ЄЕС вступили Великобританія, Данія, Ірландія

1981 р. – Греція

1986 р. – Іспанія, Португалія

1995 р. – Австрія, Швеція, Фінляндія

З січня 1993 р. ЄЕС перейменовано на ЄС. На даний час в ЄС – **28 країн**. З них: 15 держав – "ветерани", інші 13 – ті, що вступили згодом до Європейського Союзу: Болгарія, Естонія, Кіпр, Латвія, Литва, Мальта, Польща, Румунія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Чехія, Хорватія.

Етапи розвитку ЄС

I етап – 1958 – 1968 рр.

II етап – 1969 – 1992 рр.

III етап – 7.02.1992 – до тепер.

ЄАВТ – Європейська асоціація вільної торгівлі (1960 р.) До складу ЄАВТ у 1960 р. увійшли Австрія, Великобританія, Данія, Норвегія, Португалія, Швейцарія, Швеція 1961 р. – Фінляндія 1970 р. – Ісландія 1973 р. – з ЄАВТ вийшли Великобританія і Данія 1986 р. – з ЄАВТ вийшла Португалія 1995 р. – з ЄАВТ вийшли Австрія, Швеція і Фінляндія На сьогоднішній день до ЄАВТ входять Ісландія, Норвегія, Швейцарія і Люксембург.
СНД – Союз незалежних держав (1993 р., Москва) Росія, Україна, Білорусь, Казахстан, Киргистан, Узбекистан, Таджикистан, Туркменистан, Вірменія, Азербайджан, Грузія.
Вишеградська четвірка Угорщина, Польща, Чехія, Словаччина.
Міжнародна організація Східноєвропейського співробітництва і торгівлі (СЕСТ) Болгарія, Казахстан, Польща, Росія, Угорщина, Україна, Чехія, Словаччина.

3. Інтеграційні процеси в країнах, що розвиваються.

Економічна інтеграція країн Азії, Африки та Латинської Америки заклала основи міжнародної співпраці ще на початку ХХ століття. Близькість територіального розташування та спільність економічних інтересів єднали держави в економічні союзи. Водночас, необхідно зазначити, що в даних регіональних економічних угрупованнях бувають участь не тільки країни, що розвиваються, але й нові індустріальні держави а також і світові лідери.

Азійсько-Тихоокеанський регіон (АТР) – третій за значимістю центр світової інтеграції, в якому зосереджені масштабні економічні, фінансові, науково-технологічні та людські ресурси, за своєю важливістю порівнянні з його політичним, військово-стратегічним значенням. Інтеграція в рамках АТЕС спирається на принципи відкритого регіоналізму, односторонньої лібералізації, консенсусу і добровільності, що сприяє еволюційному розвитку відносин взаємозалежності і доповнюваності. Саме концепція «відкритого регіоналізму» – сутність інтеграційних процесів у світі. Позарегіональне співробітництво також знайшло

АЗІЯ
Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН), 1984 р. Індонезія, Малайзія, Сингапур, Таїланд, Філіппіни
Південно-азійська асоціація регіонального співробітництва (СААРК), 1985 р. Індія, Пакистан, Шрі-Ланка, Бангладеш, Мальдіви, Бутан, Непал
Асоціація Азійсько-Тихоокеанського економічного співробітництва (АТЕС), 1989 р. Канада, США, Мексика, Нова Зеландія, Австралія, Папуа – Нова Гвінея, Бруней, Індонезія, Малайзія, Сингапур, Таїланд, Філіппіни, Південна Корея, Тайвань, Гонконг, Китай, Японія, Чилі
Організація економічного співробітництва центрально-азійських держав (ОЕС-ЕКО), 1992 р. Іран, Пакистан, Туреччина

втілення в створенні в 1989 році АТЕС, що стало, з одного боку, відображенням процесів глобалізації в азіатському регіоні, а з іншого, – втіленням ідеї тихоокеанського регіоналізму, реалізованої США при активній підтримці їхніх союзників – Японії та Австралії.

Система діалогового партнерства АСЕАН слугувала основою для створення механізму поглибленої взаємодії Асоціації зі Східно-Азіатською «трійкою» (Китай, Японія, Південна Корея) в форматі «10 + 3», яка була формалізована у 2000 році і передбачає, зокрема, проведення Самітів в форматах «тринадцяти» і «10 + 1» паралельно із зустрічами голів держав АСЕАН. В даний час регулярно проводяться Саміти АСЕАН – ООН. Так, зокрема, в Брунеї відбувся 5 Саміт АСЕАН – ООН.

Шанхайська організація співробітництва (ШОС) є постійно діючою міжурядовою міжнародною організацією, про створення якої було оголошено 15 червня 2001 в Шанхаї (КНР) Республікою Казахстан, Китайською Народною Республікою, Киргизькою Республікою, Російською Федерацією, Республікою Таджикистан і Республікою Узбекистан. До цього всі зазначені країни за винятком Узбекистану були учасниками «Шанхайської

п'ятірки» політичного об'єднання, заснованого на Угоді про зміцнення довіри у військовій області в районі кордону (Шанхай, 1996).

В силу дезінтегруючих факторів Африка залишається найменш інтегрованим регіоном світу, хоча перші інтеграційні об'єднання були створені ще в колоніальний період у 1910 р. Ним став Південноафриканський митний союз, Саку (South African Customs Union, SACU). До його складу входили англійські колонії – Південна Африка, Ботсвана, Свазіленд і Лесото. У 1960-і рр. діє тенденція до пан-африканізму – формування загальноафриканського союзу, але політичні розбіжності, численні етнічні та збройні конфлікти стали головною перешкодою. Ця тенденція відроджується в 1980-і рр. на основі Лагосського плану дій, в якому акцент був зроблений на три об'єднання – ЕКОВАС, САДК і КОМЕСА. У 1991 р був підписаний договір Абуджа про формування Африканського економічного союзу (АЕС). Через 10 років ОАЕ була перетворена в Африканський союз, яка поставила за мету формування Африканського співтовариства 2030 року на базі восьми провідних об'єднань, в яких досягнуто різна форма інтеграції – від зони преференційної торгівлі до спільного ринку. У 2015 році глави держав КОМЕСА, САДК і ВАС підписали Угоду про континентальну зону вільної торгівлі як початкового етапу АЕС.

АФРИКА
Економічний союз держав західної Африки (ЕКОВАС), 1975 р. Бенін, Буркіна-Фасо, Гана, Гамбія, Гвінея, Гвінея-Бісау, Кабо-Верде, Нігерія, Сенегал, Сьєра-Леоне, Того, Кот д'Івуар
Митний та економічний союз Центральної Африки (ЮДЕАК), 1964 р. Габон, Камерун, Конго, ЦАР, Чад, Екваторіальна Гвінея
Західно-Африканський економічний та валютний союз (ОЕМОА) Кот д'Івуар, Буркіна-Фасо, Нігерія, Того, Сенегал, Бенін, Малі
Південно-Африканський комітет розвитку (САДК) Ангола, Ботсвана, Лесото, Малаві, Мозамбік, Маврикій, Намібія, ПАР, Свазіленд, Танзанія, Зімбабве
Південно-Африканський митний союз (SACU) Ботсвана, Лесото, Свазіленд, ПАР

<p>Спільний ринок країн Східної і Південної Африки(КОМЕСА) -1994 р. 19 країн - Ангола, Бурунді, Коморські о-ви, Демократична республіка Конго, Джибуті, Єгипет, Еритрея, Кенія, Мадагаскар, Малаві, Маврикій, Намібія, Руанда, Сейшельські о-ви, Судан, Свазіленд , Уганда, Замбія, Зімбабве. Митний союз</p>
<p>Економічне співтовариство країн Центральної Африки (ЕККАС) – 2007 р. 11 країн - Ангола, Бурунді, Камерун, ЦАР, Чад, Конго, Демократична республіка Конго, Екваторіальна Гвінея, Габон, Сан Томе і Принсіпі, Руанда/ Зона вільної торгівлі</p>

В рамках африканських інтеграційних об'єднань переважає ефект відхилення торгівлі, а не її створення. Це викликано такими причинами, як невеликий обсяг торговельних преференцій, що недостатньо для заміни взаємним імпортом імпорту з третіх держав; нерівномірний розподіл переваг між країнами, що беруть участь; розрив в рівнях середньодушових доходів.

Створений в 2002 р Африканський союз націлений на формування економічного і валютного союзу в Африці 2030 року на базі 8 інтеграційних об'єднань – *СЕНСАД, КОМЕСА, ВАС, ЕККАС, ЕКОВАС, ІГАД, САДК і АМУ*.

Провідними інтеграційними об'єднаннями Африки є такі:

ВАС, Східноафриканське економічне співтовариство 1967–1999 5 країн Бурунді, Кенія, Руанда, Танзанія, Уганда Загальний Ринок

КОМЕСА Загальний ринок країн Східної і Південної Африки – 1994 р. 19 країн – Ангола, Бурунді, Коморські о-ва, Демократична республіка Конго, Джибуті, Єгипет, Еритрея, Кенія, Мадагаскар, Малаві, Маврикій, Намібія, Руанда, Сейшельські о-ва, Судан, Свазіленд , Уганда, Замбія, Зімбабве. Митний союз.

САДК, Спільнота з розвитку країн Південної Африки – 1980 р. 14 країн – Ангола, Ботсвана, Демократична республіка Конго, Лесото, Малаві, Маврикій, Мозамбік, Намібія, Сейшельські о-ви, Південна Африка, Свазіленд, Танзанія, Замбія, Зімбабве. Зона вільної торгівлі.

ЕКОВАС, Економічне співтовариство країн Західної Африки – 1975 р. 15 країн – Бенін, Буркіна Фасо, Кабо Верде, Кот д'Івуар, Гамбія, Гана, Гвінея, Гвінея-Біссау, Ліберія, Малі, Нігер, Нігерія, Сенегал, Сьєрра Леоне, Того. Зона вільної торгівлі.

ЕККАС, Економічне співтовариство країн Центральної Африки – 2007 р. 11 країн – Ангола, Бурунді, Камерун, ЦАР, Чад, Конго, Демократична республіка Конго, Екваторіальна Гвінея, Габон, Сан Томе і Принсіпі, Руанда. Зона вільної торгівлі.

ІГАД, Міжурядовий орган з розвитку – 1996 р. 7 країн – Джибуті, Еритрея, Ефіопія, Кенія, Сомалі, Судан, Уганда. Зона преференційної торгівлі.

СЕНСАД, Спільнота держав на південь від Сахари – 1998 р. 19 країн – Бенін, Буркіна Фасо, Центрально-африканська республіка, Чад, Кот д'Івуар, Джибуті, Єгипет, Еритрея, Гамбія, Лівія, Малі, Марокко, Нігер, Нігерія, Сенегал, Сомалі, Судан, Того, Туніс. Зона преференційної торгівлі.

АМУ, Союз арабських країн Магрибу-1989. 5 країн – Алжир, Лівія, Мавританія, Марокко, Туніс. Зона преференційної торгівлі.

Головні причини формування інтеграційних об'єднань в Африці-економічні, за винятком Комісії Індійського океану (ІВК) 9 МРУ – Союз країн річки Ману (1973 р активізація в 2004) в складі Гвінеї, Лібєрії, Сьєрра-Леоне, Кот д Івуару

СЕПГЛ – Економічне співтовариство країн Великих озер – 1976р. 3 країни – Бурунді, Демократична республіка Конго, Руанда.

СЕМАК – Економічне і валютне співтовариство країн Центральної Африки – 1999 р. 6 країн – Камерун, ЦАР, Чад, Конго, Екваторіальна Гвінея, Габон.

За даними СОТ на середину 2015 р Африці нараховувалося 55 регіональних інтеграційних угод, в тому числі 43 в рамках південь-південь (тобто між країнами, що розвиваються) і 12 – північ-південь (між розвиненими і країнами, що розвиваються). Країни-лідери за кількістю підписаних угод – Єгипет, Туніс і Марокко (по 6 угод).

Водночас, в Африці зберігаються численні дезінтегруючі фактори: невисока місткість внутрішніх ринків; низькі середньодушові доходи; монокультурна структура виробництва та експорту; несприятливі умови торгівлі; низька економічна взаємозалежність і взаємодоповнюваність; нестача фінансових ресурсів; великий чисельний склад інтеграційних об'єднань (до 27 країн), що заважає виробленню спільної політики; нерівний розподіл переваг і витрат інтеграції між країнами, що викликає заклопотаність урядів; вкрай низька роль приватно-підприємницького сектора; слабкість державних структур; численні збройні конфлікти. Ці та інші чинники негативно позначаються на взаємних економічних зв'язках.

<p>Латиноамериканська зона вільної торгівлі – (LAFTA) 1960 р. До її складу увійшли 11 країн: Мексика, Аргентина, Болівія, Бразилія, Чилі, Колумбія, Еквадор, Парагвай, Перу, Уругвай, Венесуела. З 1980 р. перейменована в Латиноамериканську Асоціацію інтеграції – (ALAI)</p>
<p>Центральноамериканський спільний ринок – (CACM), 1960 р. в складі 5 країн- Сальвадору, Гватемали, Гондурасу, Нікарагуа, Коста-Ріки).</p>
<p>Організація Східнокарибських держав - 1968 р. ОБКГ (колишня назва – Східнокарибський спільний ринок, Organization of Eastern Caribbean States - OECS) і в 1973 р. – Карибське співтовариство (КАРИКОМ) в складі 14 країн.</p>
<p>Андський пакт, 1969 р. Венесуела, Колумбія, Еквадор, Перу, Болівія</p>
<p>Латиноамериканська асоціація інтеграції (ЛААІ), 1991 р. Аргентина, Болівія, Бразилія, Венесуела, Колумбія, Мексика, Парагвай, Перу, Уругвай, Чилі, Еквадор</p>
<p>Зона вільної торгівлі "Меркосур", 1995 р. Бразилія, Аргентина, Уругвай, Парагвай</p>

Економічна інтеграція латиноамериканських країн має свою специфіку. Для Латинської Америки на першому етапі (70-ті рр.) Було характерним створення численних економічних угруповань з метою лібералізації зовнішньої торгівлі та захисту внутрішньорегіонального ринку за допомогою митного бар'єру. Багато з них формально існують і тепер.

У 60-і минулого сторіччя почали створюватися міжнародні організації регіону, метою яких проголошувалося об'єднання зусиль декількох національних держав для досягнення більш високого економічного розвитку і, отже, більш високого рівня життя своїх громадян. Першою такою структурою стала Латиноамериканська зона вільної торгівлі – ЛАСТ (Latin America Free Trade Agreement – LAFTA), створена на основі Договору Монтевідео, що поставив мету – формування зони вільної торгівлі в західній півкулі. До її складу увійшли 11 країн: Мексика, Аргентина, Болівія, Бразилія, Чилі, Колумбія, Еквадор, Парагвай, Перу, Уругвай, Венесуела. Угруповання об'єднала майже всі країни

Південної Америки. Це були великі і середні за обсягом внутрішнього валового продукту країни. Вони переслідували чисто економічні цілі щодо сприяння індустріалізації економік і розширення ринків збуту. Величезна економічна диференціація між країнами і постійна політична нестабільність на континенті не дозволили повною мірою реалізувати проект.

Через два десятиліття (1980 г.) ЛАСТ була перейменована в Латиноамериканську Асоціацію інтеграції (ЛІАМ – Association of Latin American Integration-ALAI, Asociaciyn Latinoamericana de Integraciyn – ALADI), більш гнучку угоду, що дозволяло укладати торговельні угоди між 2-3 партнерами, але зона вільної торгівлі так і не була створена.

Другим інтеграційним угрупованням Латинської Америки став Центральноамериканський спільний ринок (ЦАОР – Central American Common Market – SACM), утворений в 1960 р в складі 5 країн – Сальвадору, Гватемали, Гондурасу, Нікарагуа, Коста-Ріки). Країни-учасниці мали намір сформувати митний союз, але досягли лише зони преференційної торгівлі. У перші роки функціонування ЦАОР зниження мит сприяло зростанню взаємної торгівлі, але в подальшому частка взаємного товарообігу в сукупній торгівлі знизилася. Одночасно активізувалася діяльність ЦАОР у формуванні зон вільної торгівлі з іншими країнами – США (створення Центральноамериканської зони вільної торгівлі – Кафтя), з Домініканською республікою. Країни Північного трикутника (Сальвадор, Гватемала, Гондурас) підписали угоду з Мексикою у 2000 р.

Третє найстаріше угруповання в регіоні об'єднало країни Карибського басейну. У 1968 р створено Організацію Східнокарибських держав – ОВКГ (колишня назва – Східнокарибський загальний ринок, Organization of Eastern Caribbean States – OECS) і в 1973 р – Карибське співтовариство (КАРИКОМ) в складі 14 країн. На даний час 12 країн-учасниць ввели в дію паспорти КАРИКОМ, які вказують, що кожен громадянин країн-учасниць одночасно є громадянином Організації і кожної конкретної країни.

Ще одне провідне угруповання в Латинській Америці – Андське співтовариство націй (1969р.) В складі 5 країн – Болівії, Колумбії, Еквадору, Перу і Венесуели, які на рубежі двох століть також досягла такої форми економічної інтеграції як митний союз.

Новий регіоналізм ознаменував відмову від вузького співробітництва в торгівлі на користь всебічного розвитку регіональних об'єднань. Ігнорування інтересів США відбулося при створенні двох організа-

цій: в сфері економічного впливу – це УНАСУР (ринок південноамериканських держав як альтернатива проекту США з побудови єдиного ринку обох Америк – АЛКА), в області політики і безпеки – виникло в 2011 році Спільнота країн Латинської Америки і Карибського басейну (СЕЛАК), яке повинно стати альтернативою організації Американських держав (ОАД), але без членства США в організації. УНАСУР як протипоказ проекту АЛКА протистояв ідеї поширення принципів НАФТА на весь регіон. Були оголошені стратегічні завдання об'єднання: координація зовнішньополітичних курсів учасників для перетворення Південної Америки в самостійний суб'єкт на міжнародній арені, створення єдиної зони вільної торгівлі (ALCSA) і поглиблення інтеграції в матеріальному вираженні – через об'єднання енергетичних, комунікаційних, транспортних і інфраструктурних систем зв'язків.

В рамках економічного співробітництва ініційовані такі проекти, як Американська зона вільної торгівлі, Банк Півдня, Великий газопровід Півдня (Gasur) і Ініціатива з розвитку американської регіональної інтеграції (IRSA). Постліберальний регіоналізм став ідейним у сфері інфраструктури, основою політичного проекту регіону – СЕЛАК. Причина створення спільноти полягала в тому, що в міру зростання антиамериканських настроїв (ОАД зі штаб квартирою у Вашингтоні сприймалася не інакше як проамериканська структура) росли амбітні проекти самого регіону, який згідно світ-системної теорії традиційно вважався периферією, але прагнув подолати свою відсталість. Лідери країн Латинської Америки сприймають цей проект як спільне бачення Великої Батьківщини – Латинської Америки і Карибського басейну, яка належить тільки своїм народам.

Topic 13. International economic integration

Plan

- 1. Nature, preconditions and factors of international economic integration (IEI) development*
- 2. Regional integration groupings of economically developed countries.*
- 3. Integration processes in developing countries.*

1. Nature, preconditions and factors of international economic integration (IEI) development

Progressing economic integration as the qualitatively new stage of economic life internationalization is one of the most significant features of

global economy at the turn of XX–XXI centuries. The interlink and interdependencies between national economies, which cannot develop efficiently without the consideration of external factor, are strengthened due to international cooperation of production, external trade and international economic relations in general.

International economic integration – is the objective process of convergence and mutual adaptation of national economies and their inclusion into a single reproductive process on international scale. Therefore, economic integration can be presented as the process of economic cooperation between countries, leading to convergence of economic mechanisms, taking the form of international agreements and coordinated by international authorities. Economic integration is in particular expressed: – in cooperation between national economies of various countries and their complete or partial unification; – elimination of barriers in movement of goods, services, capital and work force between these countries; – convergence of market in each separate country in order to create single (common) market; – narrowing the disparities between economic entities, which belong to different countries; – absence of a certain form of foreign partners' discrimination in each of national economies.

The following are the conditions of integration groupings' forming:

- the same level of countries' economic development (desirable);
- countries' economy has to be at the stage of upswing;
- availability of political decision of the countries' governments;
- geographical proximity;
- availability of a leading country in an integration grouping.

International economic integration is generally realized in four stages:

- Free trade area. Stipulates reduction or elimination of customs duties in mutual trade.
- Customs union.
- Single market. Stipulates free movement of goods and factors of production within the integration grouping and existence of supranational management authorities.
- Economic and monetary union. General economic and monetary policy.

2. Regional integration groupings of economically developed countries.

Economic integration of industrially developed countries constitutes the complementary processes of intercompany and intergovernmental convergence. European Union is one of the most important and most developed integration groupings in the world. It emerged on the basis of the European Economic

Community (EEC) created in 1957. EEC creation was aimed at forming of single market and improvement of economic stability and living standards on this basis. In order to achieve this goal the following tasks were assigned:

- abolition of customs duties, import and export quantitative restrictions, as well as all other trade restrictions on the way of the movement of goods inside the Community; – introduction of common customs tariff and single trade policy in regard to the Third countries;
- maintenance of free movement of factors of production (capital and workforce), freedom to create affiliates at the EEC territory and free trade in services between the participating countries;
- conducting of common agricultural and transport policy;
- creation of competition conditions inside the Community;
- coordination and gradual convergence of participating countries' economic policies;
- aligning of interstate legal provisions important for single market.

Currently 28 countries are the EU Members: Austria, Belgium, Great Britain, Denmark, Germany, Greece, Ireland, Spain, Italy, Luxemburg, Netherlands, Portugal, Finland, France, Sweden, Estonia, Latvia, Lithuania, Poland, Czech Republic, Slovak Republic, Hungary, Slovenia, Cyprus, Malta, Bulgaria, Romania and Croatia.

Economic integration in the Western Europe is not only limited to the EU. In 1960, the European Free Trade Association (EFTA) was created. Currently four countries are the EFTA Members: Norway, Switzerland, Iceland and Lichtenstein. The Association was founded at the initiative of Great Britain as opposed to the EEC; however, the integration level and economic capacity of EFTA Member States turned out to be weaker and Great Britain abandoned the EEC confrontation mindset.

As of January 1, 1994, the North American Free Trade Agreement (NAFTA) came into force. According to the signed Agreement, almost all trade and investment barriers between the NAFTA Member States had to be eliminated and customs duties abolished in 15 years from the date of groupings' foundation. Currently trade barriers between the USA and Canada are eliminated; it is only about liberalization of trade with Mexico.

3. Integration processes in developing countries.

Economic integration of Asian, African and Latin American countries built the foundation for international cooperation back in the early XX century. Asia-Pacific Region (APR) is the third center of global integration by its importance. Large-scale economic, financial, scientific, technological and

human resources are concentrated in the region, which match its political and military-strategic significance. Integration with in the APEC is based on the principles of open regionalism, unilateral liberalization, consensus and voluntary nature, which contribute to evolution of interdependency and complementariness relations.

The system of dialogue partnership ASEAN was the basis for creation of the mechanism to strengthen cooperation between the Association and East Asia «Three» (China, Japan, South Korea) in the «10 + 3» format formalized in 2000. It stipulates, in particular, holding of summits in the «thirteen» and «10 + 1» formats alongside the meetings of ASEAN countries' leaders. Shanghai Cooperation Organisation (SCO) is the permanent inter governmental international organization founded on June 15, 2001 in Shanghai (PRC) by Republic of Kazakhstan, People's Republic of China, Kyrgyz Republic, Russian Federation, Republic of Tajikistan and Republic of Uzbekistan.

The trade deflection effect rather than its creation prevails with in the African integration groupings. It is caused by such reasons as low volume of trade preferences insufficient for alteration of Third countries' imports with mutual import; unequal distribution of advantages among the participating countries; gap in the levels of average per capita income.

The African Union created in 2002 is directed at forming of economic and monetary union in Africa till 2030 on the basis of 8 integration groupings – SENSAD, COMESA, EAC, CEEAC, ECOWAS, EAC, SADC and AMU.

Economic integration of Latin American countries has its specifics. At the first stage (1970s) of Latin integration, numerous economic groupings were created in order to liberalize external trade and protect internal regional market with the customs barrier.

Latin America Free Trade Agreement (LAFTA) became the first integration structure. Central American Common Market (CACM) was these Cond integration grouping and then Caribbean Community (CARICOM) in 1973 encompassing 14 countries and Andean Community of Nations (1969) consisting of 5 countries – Bolivia, Columbia, Ecuador, Peru and Venezuela, which also reached the customs union as the form of economic integration at the turn of the century.

New regionalism has marked the rejection of narrow cooperation in trade in favour of comprehensive development of regional groupings. Two organizations were created ignoring the USA interests: UNASUR in the sphere of economic impact (market of South American nations as an alternative for the USA project of single market in both Americas – FTAA) and CELAC in the sphere of policy and security (Community of Latin American and Caribbean

States), which emerged in 2011 and was supposed to be an alternative for the Organization of American States (OAS) but without the USA membership in the organization. UNASUR, as opposed to the FTAA project, was countering the idea of spreading the NAFTA principles throughout the region. The following strategic tasks of the grouping were announced: coordination of external political courses of the participants in order to turn South America in to the independent entity at international stage, create the South American Association of Free Commerce (ALCSA) and strengthen integration in material terms – through consolidation of energy, communication, transport and infrastructural systems of links.

Тести до теми 13

1. Що належить до передумов інтеграції:

- а) сприяння структурній перебудові економіки;
- б) вплив ресурсів від менш економічно розвинених до більш розвинених;
- в) близькість рівнів економічного розвитку та ступеня економічної зрілості країн, що інтегруються?

2. Процес економічної взаємодії країн, що приводить до зближення господарських механізмів, який набирає форми міждержавних угод і погоджено регулюється міждержавними органами, називається:

- а) спільний ринок;
- б) зона вільної торгівлі;
- в) митний союз;
- г) економічний союз;
- д) преференційна торгова угода.

3. Процес підписання на двосторонній основі угод між окремими державами або між уже наявними інтеграційними угрупованнями й окремою країною або групою країн називається:

- а) спільний ринок;
- б) зона вільної торгівлі;
- в) митний союз;
- г) економічний союз;
- д) преференційна торгова угода.

4. Узгоджене скасування групою країн національних митних тарифів і запровадження загального митного тарифу і єдиної системи нетарифного регулювання торгівлі щодо третіх країн називається:

- а) спільний ринок;
- б) зона вільної торгівлі;
- в) митний союз;
- г) економічний союз;
- д) преференційна торгова угода.

5. Якщо дві країни укладають угоду, за якою експортно-імпортні операції резидентів цих країн не оподатковуються митами, то така форма інтеграції називається:

- а) спільний ринок;
- б) зона вільної торгівлі;
- в) митний союз;
- г) економічний союз;
- д) преференційна торгова угода.

6. Що належить до недоліків інтеграції:

- а) демографічний ефект;
- б) створення сприятливого зовнішньополітичного становища;
- в) зростання конкуренції між виробниками інших країн;
- г) зростання кількості злиттів компаній.

7. З 1993 року ЄЕС це:

- а) Європейське Співтовариство;
- б) Європейське економічне співтовариство;
- в) Європейський Союз;
- г) Європейський економічний союз.

8. Бенілюкс це:

- а) зона вільної торгівлі;
- б) митний союз;
- в) спільний ринок;
- г) економічний союз.

9. Римський договір, підписаний в 1997 році, – це договір про створення:

- а) ЄЕС;

- б) європейського об'єднання вугілля і сталі;
- в) європейського співтовариства з атомної енергії (Євроатом);
- г) митного союзу «Бенілюкс».

10. Встановіть послідовність розвитку інтеграційних процесів відповідно до задумів організаторів ЄС:

- а) політичний союз;
- б) митний союз;
- в) економічний і валютний союз;
- г) спільний ринок товарів, послуг, капіталів, робочої сили.

11. Зона валютної стабільності в західноєвропейських країнах була створена:

- а) на початку 90-х років;
- б) в середині 80-х років;
- в) у кінці 80-х років;
- г) в середині 90-х років.

12. Чим реально забезпечена валютно-розрахункова одиниця країн ЄС:

- а) природними ресурсами;
- б) відрахуваннями країн з національних золотих запасів;
- в) відрахуваннями з національних доларових запасів;
- г) національними валютами країн ЄС?

13. Свободу переміщення товарів, послуг капіталів і робочої сили в інтегрованому економічному просторі забезпечують прийняті рішення на рівні:

- а) національному;
- б) міждержавному;
- в) регіональному;
- г) наддержавному.

14. Який період вважається «золотим віком» в житті ЄС:

- а) середина 70 – середина 80-х років;
- б) кінець 50 – середина 70-х років;
- в) друга половина 80 – початок 90-х років;
- г) початок 90-х – 2000 рік?

15. Вільне переміщення факторів виробництва в межах Європейського співтовариства було введено у:

- а) 1993 р;
- б) 1981 р;
- в) 1986 р;
- г) 1992 р.

16. ЄЕС трансформувалося у Європейський Союз відповідно до:

- а) єдиного Європейського акта;
- б) Маастрихтського договору;
- в) договору про створення Митного союзу;
- г) Римського договору.

17. Яка угода набрала чинності з січня 1996 року між ЄС і Туреччиною:

- а) про партнерство і співробітництво;
- б) про митний союз;
- в) про створення єдиного Європейського простору.
- г) про зону вільної торгівлі?

18. Позначте країни, що входять до НАФТА (північноамериканські зони вільної торгівлі), в порядку отримання ними найбільшої вигоди від угоди:

- а) Мексика;
- б) США;
- в) Канада;
- г) Аргентина.

19. Мета створення єдиного економічного простору у Західній Європі була проголошена:

- а) Римським договором;
- б) договором про створення ЄЕС;
- в) договором про створення Митного союзу;
- г) Єдиним європейським актом.

20. Перспективи розвитку економічної інтеграції у Східній Азії пов'язують зі створенням та функціонуванням таких організацій:

- а) ОПЕК;
- б) АСЕАН;

- в) АТЕС;
- г) АТР.

21. Вкажіть на найбільшу економічну організацію інтеграційного співробітництва до якої входять країни Азії, Північної та Південної Америки:

- а) НАФТА;
- б) МЕРКОСУР;
- в) АСЕАН;
- г) АТЕС.

22. Позначте найнижчі форми взаємодії країн у процесі інтеграції:

- а) митний союз;
- б) валютний союз;
- в) зона вільної торгівлі;
- г) спільний ринок.

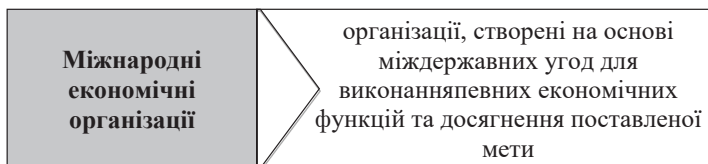
Питання для самоконтролю:

Тема 13. Міжнародна економічна інтеграція (МЕІ)

1. Визначте сутність та основні риси МЕІ як важливої форми МЕН.
2. Назвіть найважливіші фактори, що зумовлюють розвиток міжнародних інтеграційних процесів.
3. Охарактеризуйте основні види міжнародних інтеграційних угруповань.
4. Вкажіть напрями розвитку інтеграційних процесів у сучасному СГ.
5. Перерахуйте найважливіші райони регіональної інтеграції.
6. Дайте характеристику історичних передумов утворення ЄС.
7. Визначте особливості північноамериканської моделі економічної інтеграції.
8. Які фактори забезпечили успіхи економічного розвитку країн АСЕАН?
9. Які перспективи співробітництва України з державами-членами ЄС?
10. Охарактеризуйте участь України в сучасних інтеграційних процесах.

Тема 14.

Міжнародні економічні організації у багатосторонньому економічному співробітництві і регулюванні міжнародних економічних відносин

План

1. *Поняття «міжнародні економічні організації» (МЕО). Роль МЕО в системі МЕВ.*
2. *Економічна діяльність ООН та її рівні.*
3. *МЕО поза системою ООН.*
4. *Група Світового банку, мета створення, функції, структура.*
5. *Міжнародний валютний фонд (МВФ) як одна з головних фінансових організацій.*
6. *Банк міжнародних розрахунків (БМР) у системі регулювання валютно-кредитних відносин. Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР). Регіональні банки реконструкції та розвитку.*
7. *Міждержавні галузеві організації.*

1. Поняття «міжнародні економічні організації» (МЕО). Роль МЕО в системі МЕВ. Міжнародні економічні організації – це організації, створені на основі міждержавних угод для виконання певних економічних функцій та досягнення поставленої мети. Сучасна історія розвитку міжнародних економічних організацій налічує вже понад півстоліття. Їх корінна відмінність від інших наднаціональних структур полягає в значно більшій гнучкості та здатності до системної трансформації. Створені в період утвердження Бреттон-Вудської системи, міжнародні економічні організації довели свою здатність до виживання в умовах глобалізації і більш того, стали активними учасниками глобального політичного управління. І найбільш очевидне тому доказ – Світова

організація торгівлі, яка за останні сімнадцять років стала найбільш впливовою і ефективною структурою, що визначає вектори розвитку світової економіки, торгівлі і політики.

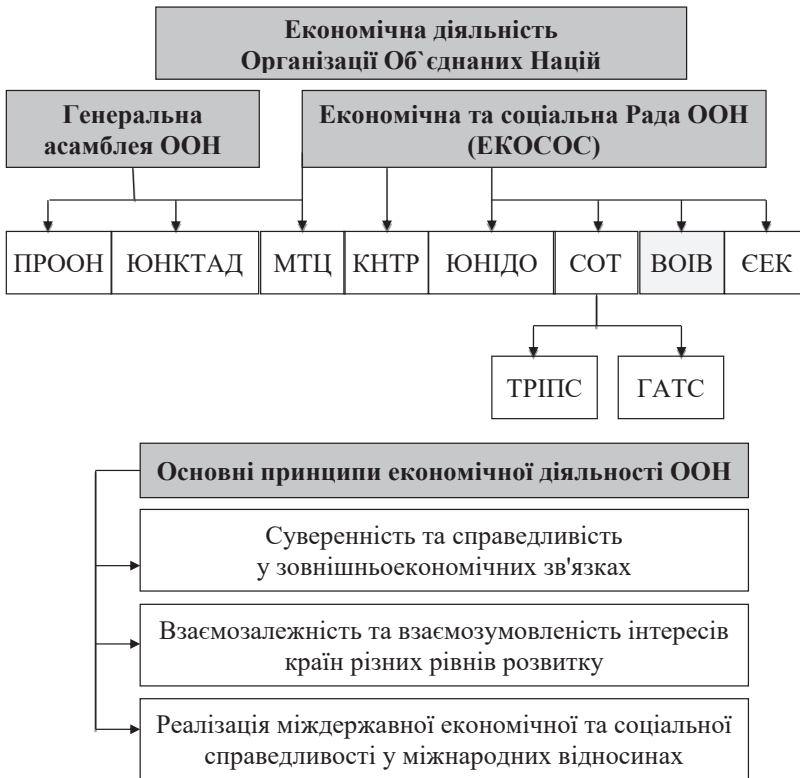
В сучасних умовах глобальної взаємозалежності сфера діяльності кожної міжнародної організації надзвичайно різноманітно і включає в себе самі різні області. Винятком не є і міжнародні економічні організації, компетенція і сфера діяльності яких розширюється з кожним роком і включає в себе не тільки питання, що стосуються світової економіки, фінансової сфери, інвестицій і торгівлі, але так само і політичні проблеми, питання соціальної сфери, тощо.

2. Економічна діяльність ООН, її рівні. Організація Об'єднаних Націй була створена у 1945 р., а 24 жовтня 1945 р. було прийнято її Статут, який визначив місію, цілі та принципи діяльності організації. На даний час членами ООН є 193 держави. Основними цілями ООН є:

- підтримка міжнародного миру і безпеки і з цією метою приймати ефективні колективні заходи для запобігання та усунення загроз миру, придушення актів агресії або інших порушень миру;

- розвиток дружніх відносин між націями на основі поваги принципу рівноправності і самовизначення народів, а також застосування відповідних заходів для зміцнення загального миру;
- здійснення міжнародного співробітництва у вирішенні міжнародних проблем економічного, соціального, культурного і гуманітарного характеру, заохоченні і розвитку поваги до прав людини і основних свобод для всіх, незалежно від раси, статі, мови і релігії
- позиціонування ООН як центру для узгодження дій націй у досягненні цих загальних цілей.

У 1945 р. були створені і головні органи ООН – Генеральна Асамблея, Рада Безпеки, Економічна та соціальна Рада ООН, Рада з опіки, Міжнародний Суд і Секретаріат ООН.

ЮНКТАД, 1964 р.	Конференція ООН з торгівлі та розвитку
ЕКОСОС	Економічна та соціальна Рада ООН
МТЦ	Міжнародний торговий центр
КНТР	Комісія з науки і техніки
ЮНІДО, 1966 р.	Організація ООН з промислового розвитку
ГАТТ, 1947 р. СОТ, 1996 р.	Світова організація торгівлі
ТРИПС	Угода з торгових аспектів інтелектуальної власності
ГАТС	Угода про торгівлю послугами
ПРООН	Програма розвитку ООН
ЄЕК ООН	Європейська економічна комісія ООН
СОІВ	Світова організація інтелектуальної власності

Одне із найважливіших місць в організації діяльності ООН займає Економічна і соціальна рада (ЕКОСОС/ECOSOC), яка є центральною платформою з розробки та узгодження рішень щодо забезпечення сталого розвитку у трьох вимірах – економічному, соціальному, екологічному. Зокрема, в межах ЕКОСОС відбуваються наступні форуми: політичний; форум з співробітництва в цілях розвитку (основними напрямками є сталий розвиток та його фінансування); етап розгляду гуманітарних питань, де розглядаються питання координації гуманітарної діяльності; етап інтеграції, завданням якого збір та поширення інформації про глобальні проблеми, та ін. Членами Ради є 54 країни, які обираються терміном на 3 роки.

До системи ООН входить ООН та організації, фонди, програми, спеціалізовані установи, пов'язані з нею спільними завданнями. Спеціалізовані установи ООН є самостійними організаціями, проте співпрацюють з ООН у вирішенні глобальних проблем:

- Група Світового банку;
- Міжнародний валютний фонд (МВФ);
- Всесвітня організація охорони здоров'я;
- Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО);

- Міжнародна організація праці (МОП). Міжнародна організація праці (МОП) як спеціалізована установа ООН (заснована у 1919 р.) забезпечує формування та реалізацію конвенцій в сфері трудових відносин, та проводить політику забезпечення рівних можливостей для працюючих. МОП дотримується стратегії, що при структурних реформах (у т. ч. пенсійних) країни повинні забезпечувати членам суспільства належний рівень соціального захисту. Лише 28% всієї робочої сили у світі мають право на допомогу у випадку безробіття, причому існують суттєві регіональні відмінності: у країнах Європи – це 80% усієї робочої сили, в Латинській Америці – 38%, у країнах Близького Сходу – 21%, Азійсько-Тихоокеанському регіоні – 17%, в країнах Африки – 8%. Фактично лише 12% безробітних у світі отримують допомогу по безробіттю;

- Продовольча і сільськогосподарська організація Об'єднаних Націй (ФАО). Три основні цілі, які стоять перед Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН (ФАО), це: подолання голоду, підтримка продовольчої безпеки; стимулювання економічного і соціального розвитку країн; управління та ефективне використання природних ресурсів. ФАО сьогодні – це платформа співробітництва, яке поєднує питання розвитку сільського господарства, економічний й соціальний розвиток країн, технічне співробітництво. На сьогодні ФАО окреслило наступних п'ять стратегічних цілей для підвищення ефективності своєї діяльності в подоланні голоду і злиденності: сприяння боротьбі з голодом і відсутність продуктів харчування, підвищення продуктивності та стійкості сільського, лісового та рибного господарства, скорочення обсягів злиденності в сільських районах, забезпечення інклюзивності та ефективності агропродовольчих систем, підвищення стійкості перед існуючими загрозами та кризовими явищами.

- Міжнародний фонд сільськогосподарського розвитку;
- Міжнародна морська організація;
- Всесвітня туристична організація;
- Всесвітня метеорологічна організація;
- Всесвітня організація інтелектуальної власності;

- Міжнародна організація цивільної авіації;
- Міжнародний союз електрозв'язку;
- Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку (ЮНІДО);

- Всесвітній поштовий союз (ВПС).

Основними програмами та фондами системи ООН є:

- Програма розвитку ООН (ПРООН) – працює майже в 170 країнах і територіях; її основними завданнями є подолання бідності, скорочення нерівності в розвитку;

- Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) – координація діяльності із забезпечення прав дітей;

- Конференція ООН з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД) – була заснована у 1954 р. і основним органом з питань торговельного та економічного розвитку;

- Всесвітня продовольча програма (ВПП) – відповідно до цієї програми ООН надає країнам продовольчу допомогу;

- Програма Організації Об'єднаних Націй з навколишнього середовища (ЮНЕП) – забезпечення партнерства щодо захисту навколишнього середовища;

- Верховний комісар ООН у справах біженців (УВКБ) – управління було створене у 1950 р. Основним завданням є координація міжнародних зусиль щодо захисту біженців та вирішення їх проблем.

- Близькосхідне агентство ООН з допомоги палестинським біженцям і організації робіт;

- Управління Організації Об'єднаних Націй з наркотиків і злочинності – сприяє державам-членам в боротьбі з організованою злочинністю, тероризмом та незаконним обігом наркотиків;

- Фонд народонаселення Організації Об'єднаних Націй;

- Структура «ООН-жінки»;

- Програма ООН з населених пунктів (ООН-Хабітат).

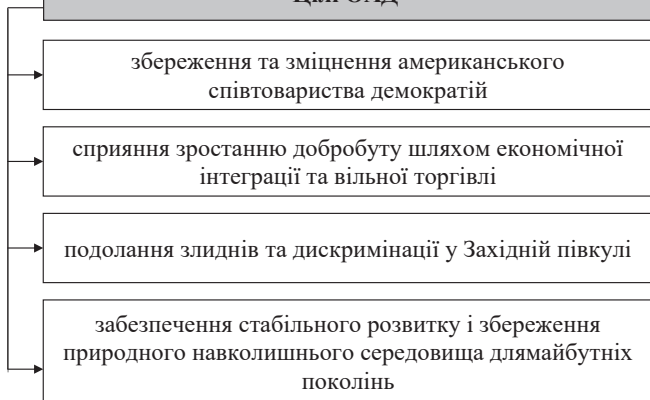
До інших структур ООН належать: Об'єднана програма Організації Об'єднаних Націй з ВІЛ / СНІД; Управління Організації Об'єднаних Націй з питань зменшення небезпеки стихійних лих; Управління Організації Об'єднаних Націй з обслуговування проєктів.

До організацій, діяльність яких пов'язана з ООН, віднесено: Міжнародне агентство з атомної енергії; Світова організація торгівлі; Підготовча комісія Організації Договорупровсеосяжну заборону ядерних випробувань; Організація із заборони хімічної зброї; Міжнародна організація з міграції.

3. МЕО поза системою ООН.

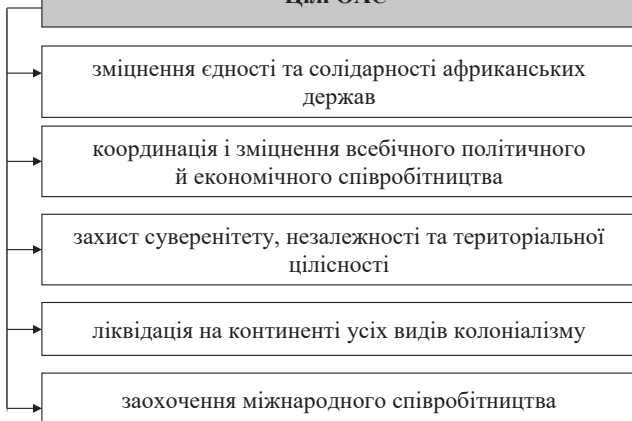
Організація Американських Держав	ОАД 1890 р. 35 держав
---	------------------------------------

Цілі ОАД

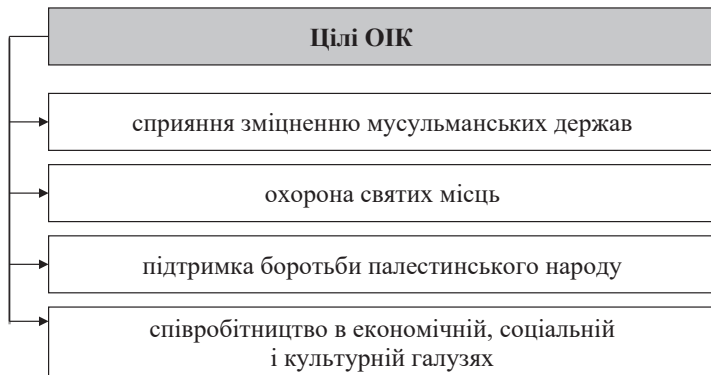
Організація африканської єдності	ОАЄ 25 травня 1963 р. 51 держава
---	---

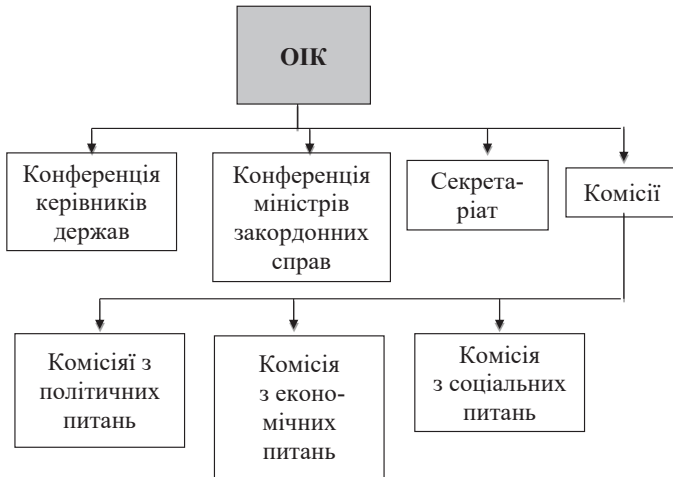
Цілі ОАЄ

Організація Ісламська конференція	ОІК (Ісламський конгрес) 1954 р понад 50 держав
--	--

4. Група Світового банку, мета створення, функції, структура.

Структура групи Світового банку:

1) Міжнародний Банк Реконструкції та Розвитку (МБРР) – був утворений у 1945 р. та його членами є понад 180 країн. МБРР надає кредитні засоби урядам країн із середнім рівнем доходу та урядам платоспроможних країн з низьким рівнем доходу;

2) Міжнародна асоціація розвитку (МАР) – надає безвідсоткові кредити і гранти урядам найбідніших країн. була утворена у 1960 р. та охоплює 160 країн світу. Її основне призначення – надання особливо пільгових кредитів найбіднішим країнам, що розвиваються, для реалізації пріоритетних економічно та технічно обґрунтованих проектів у межах національної економіки з метою заохочення економічного розвитку, зростання продуктивності праці, підвищення рівня життя у країнах-учасниках;

3) Міжнародна фінансова корпорація (IFC) – утворена у 1960 р. та включає 174 країни. МФК надає кредити, інвестує в акціонерний капітал підприємств, а також здійснює надання консультаційних послуг з метою стимулювання інвестицій у підприємства приватного сектору країн, що розвиваються;

4) Багатостороння агенція з гарантій інвестицій (MIGA) – надає інвесторам і кредиторам страхування політичних ризиків та послуги підвищення якості кредитів з ціллю сприяння здійсненню прямих іноземних інвестицій у країни, що розвиваються;

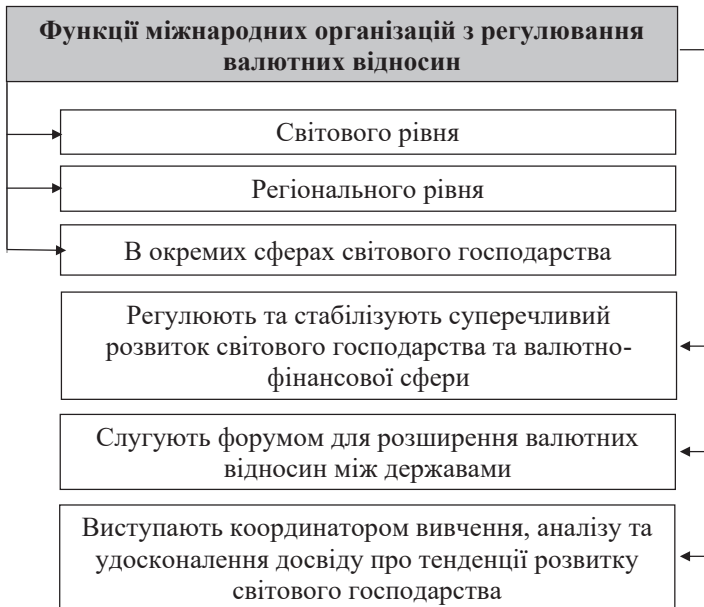
5) Міжнародний центр з врегулювання інвестиційних суперечок (ICSID) – забезпечує міжнародні механізми врегулювання і арбітражного розгляду інвестиційних суперечок.

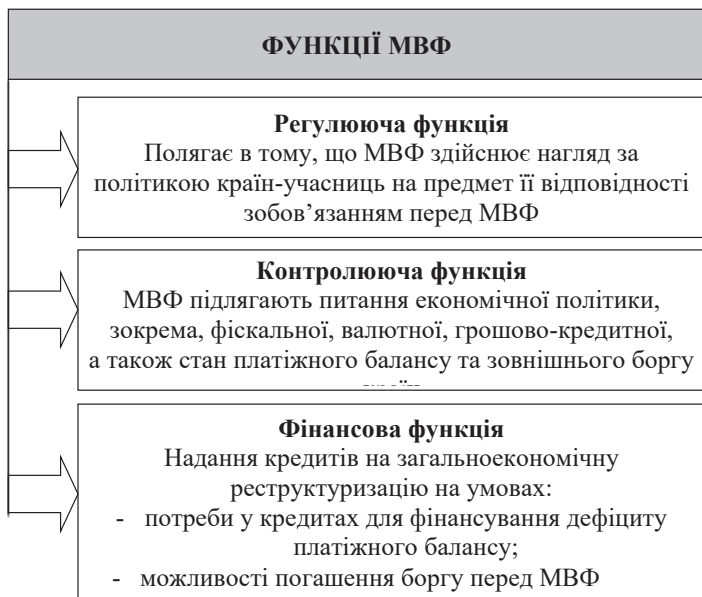
Група Світового банку залишається тією глобальною інституцією, яка приймає активну участь практично у всіх програмах ООН з глобального, у т.ч. й економічного, розвитку, працюючи за принципом об'єднання зусиль для сприяння економічному зростанню, розширюючи можливості для бідних країн із великою часткою соціально незахищеного населення. Основні цілі Світового банку можна охарактеризувати як забезпечення стійкості економічного та людського розвитку, соціальної інтеграції та ресурсної політики, ефективність боргової та бюджетної політик.

5. Міжнародний валютний фонд (МВФ) як одна з головних фінансових організацій.

Міжнародні організації з регулювання валютних відносин	– виконують функції з координації міжнародних валютних відносин, регулюють їх реалізацію, організовують дослідження проблем валютної сфери світового господарства, розробляють рекомендації щодо їхнього розвитку та удосконалення
---	--

Міжнародний валютний фонд, як створена у 1944 р. авторитетна організація у сфері міжнародних валютно-фінансових і кредитних відносин, забезпечує координацію національних фінансових систем. Разом з тим, компетенції МВФ торкаються й питань соціального прогресу і консолідації країн для досягнення глобального економічного розвитку. Так, у Статті 1 Угоди МВФ зазначається, що одним із завдань організації є сприяння розвитку міжнародної торгівлі для підтримання високого рівня зайнятості і зростання доходів, що визначено одним із завдань економічної політики. У післякризовий період національні економіки виявилися позбавлені достатніх ресурсів для економічного зростання, що й стримувало глобальний економічний розвиток. Тому у 2012 р. мандат фонду був оновлений для охоплення усього спектру питань, вирішення яких сприятиме міжнародній фінансовій стабільності через надання фінансової допомоги країнам. Експериментальними для МВФ стали програми щодо підтримки глобального зростання та гендерної рівності, створення трастового фонду для обмеження та подолання наслідків природних катастроф (у 2010 р. був створений для подолання наслідків землетрусу у Гаїті) у бідних країнах, розширення доступу країнам, що розвиваються, до отримання кредитів.

6. Банк міжнародних розрахунків (БМР) у системі регулювання валютно-кредитних відносин. Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР). Регіональні банки реконструкції та розвитку.

Банк міжнародних розрахунків є спеціалізованою установою, яка об'єднує частину фінансових ресурсів центральних банків 60 країн. Банк міжнародних розрахунків виконує ряд функцій: здійснює співробітництво між центральними банками для забезпечення сприятливих умов при проведенні міжнародних фінансових операцій; виконує роль довіреної особи або агента при здійсненні міжнародних розрахунків.

У 1991 р. було утворено Європейський банк реконструкції і розвитку, основною метою якого було сприяння переходу до ринкової економіки країн Центральної і Східної Європи, а також підтримання у названих країнах приватної та підприємницької ініціативи. Акціонерами ЄБРР є Європейський Союз (ЄС), Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) та інші країни Європи. Європейський інвестиційний банк, утворений у 1958 р., надає довгострокові кредити та гарантії компаніям, державним органам та фінансовим інститутам для фінансування переважно об'єктів інфраструктури у менш розвинутих регіонах Європейського Союзу. В останній час діяльність банку розширилась на інші європейські країни.

БАНК МІЖНАРОДНИХ РОЗРАХУНКІВ (БМР)

1930 р. (м. Базель, Швейцарія)

ФУНКЦІЇ БМР

Здійснює співробітництво між центральними банками для забезпечення сприятливих умов при проведенні міжнародних фінансових операцій

Виконує роль довіреної особи або агента при здійсненні міжнародних розрахунків

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ БАНК РЕКОНСТРУКЦІЇ ТА РОЗВИТКУ (ЄБРР)

1991 р.

**Основна
мета
створення**

сприяння переходу до ринкової економіки країн Центральної і Східної Європи, а також підтримання у названих країнах приватної та підприємницької ініціативи

Акціонери ЄБРР

Європейський Союз (ЄС)

Європейський інвестиційний банк (ЄІБ)

Близько 60 інших країн Європи

**ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК
(ЄІБ)**
1958 рік

Надає довгострокові кредити та гарантії компаніям, державним органам та фінансовим інститутам для фінансування переважно об'єктів інфраструктури у менш розвинутих регіонах Європейського Союзу.
В останній час діяльність банку розширилась на інші європейські держави

Регіональні банки реконструкції та розвитку

Азійський банк розвитку (1965 р.)

Надає кредити, де пріоритетними виступають галузі інфраструктури

Африканський банк розвитку (1965 р.)

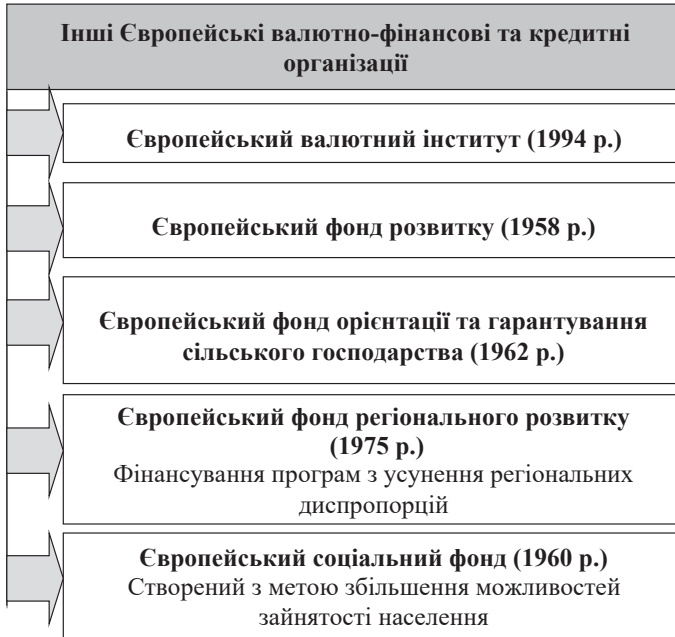
Виділяє ресурси для розвитку африканських країн, надає експертні послуги, проводить навчання кадрів

Ісламський банк розвитку (1975 р.)

Міжамериканський банк розвитку (1960 р.)

Скеровує інвестиції в енергетику, сільське господарство та рибальство. Основні країни-реципієнти – Аргентина, Бразилія, Мексика.

Близькосхідний банк розвитку (1997 р.)

7. Міждержавні галузеві організації.

Важливу роль у регулюванні міжнародних економічних відносин відіграють міждержавні галузеві організації. До основних організацій належать Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК) та її арабська група (ОАПЕК), Рада з нафти (АСКОПЕ), Асоціація судновласників (ФАСАЗ), Асоціація вантажовідправників, міждержавні організації у галузі сільського господарства (кава, какао, банани, цукор та ін.), у галузі промисловості та будівництва (залізо і сталь, боксити, олово, мідь та ін.) та інші.

Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК) була утворена в 1960 р. Основне її завдання координація та уніфікація політик країн членів у нафтовому секторі з метою забезпечення стабільності ринків нафти, ефективного, економічного та регулярного постачання нафти, забезпечення прибутковості інвесторів, які інвестують в цей сектор. У 1968 р. було створено Організацію арабських країн-експортерів нафти.

Міжнародна рада країн-експортерів міді – міжнародна організація, утворена у 1968 р.

Міжнародна рада з олова була утворена у 1953 р. для збалансування ринку та попередження цінових коливань.

Міжнародна рада з зерна – це організація, основними завданнями якої є: поглиблення міжнародного співробітництва в торгівлі зерном, створення сприятливих умов для розвитку зернового сектору, забезпечення його стабільності, відкритості та справедливих умов торгівлі, участь у підтримці глобальної продовольчої безпеки.

Міжнародна організація з цукру розпочала свою роботу у 1937 р. та забезпечує реалізацію положень Міжнародної угоди з цукру й інформування про стан світового ринку цукру. Організація не має повноважень впливати на цінову політику ринку та регулювати торгівлю цукру. Головним керівним органом є Міжнародна рада з цукру.

Міжнародна організація з какао – організація, яка об'єднує виробників та споживачів какао, була заснована у 1973 р. та забезпечує контроль за виконанням країнами членами Міжнародної угоди з какао.

Topic 14. International economic organizations in multilateral economic cooperation and regulation of international economic relations

Plan

1. Nature of «international economic organizations» (IEO). IEO role in the IER system.

2. UN economic activity, its levels.

3. IEO beyond the UN System.

4. World Bank Group, creation objective, functions, structure.

5. International Monetary Fund (IMF) as one of major financial organizations.

6. Bank for International Settlements (BIS) in the system of monetary relations regulation. European Bank for Reconstruction and Development (EBRD). Regional banks for reconstruction and development.

7. Intergovernmental sectoral organizations.

1. Nature of «international economic organizations» (IEO). IEO role in the IER system.

International economic organizations are organizations created on the basis of intergovernmental agreements in order to perform certain economic

functions and achieve the planned goals. The following is the classification of international economic organizations:

- intergovernmental universal organizations functioning in the interest of all countries in the world (UN System, World Bank Group, WTO);
- intergovernmental organizations of regional and interregional levels dealing with financial and economic problems (EBRD, OECD);
- international economic organizations of certain segments at global market (e.g. OPEC);
- international economic organizations as semiformal associations (e.g. «The Group of Seven», «The Group of Eight», «Paris Club»);
- trade-economic, monetary-financial, credit, sectoral or specialized economic and scientific-technical organizations.

2. UNO economic activity, its levels.

United Nations Organization was created in 1945. On October 24, 1945 it adopted the Charter defining the mission, objectives and principles of organization's activity. Currently 193 countries are the UN Members. Major UN objectives are:

- to maintain international peace and security, and to that end: to take effective collective measures for the prevention and removal of threats to the peace, and for the suppression of acts of aggression or other breaches of the peace;
- to develop friendly relations among nations based on respect for the principle of equal rights and self-determination of peoples, and to take other appropriate measures to strengthen universal peace;
- to achieve international cooperation in solving international problems of an economic, social, cultural, or humanitarian character, and in promoting and encouraging respect for human rights and for fundamental freedoms for all without distinction as to race, sex, language, or religion;
- to be a centre for harmonizing the actions of nations in the attainment of these common ends.

Main UN bodies were established in 1945 – a General Assembly, a Security Council, an Economic and Social Council, a Trusteeship Council, an International Court of Justice and a Secretariat. Economic and Social Council (ECOSOC) takes one of the most important places in the Organization, which is the central platform on development and coordination of decisions regarding the maintenance of sustainable development in three dimensions – economic, social, ecological. 54 countries are the Members of the Council elected for three years.

The UN System consists of the UN and organizations, funds, programs, specialized agencies, which have the common tasks. UN specialized agencies are autonomous organizations; however, they cooperate with the UN in solution of global problems:

- World Bank Group;
- International Monetary Fund (IMF);
- World Health Organization;
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO);
- International Labour Organization (ILO);
- Food and Agriculture Organization (FAO);
- International Fund for Agricultural Development;
- International Maritime Organization;
- World Tourism Organization;
- World Meteorological Organization;
- World Intellectual Property Organization;
- International Civil Aviation Organization;
- International Telecommunication Union;
- United Nations Industrial Development Organization (UNIDO);
- Universal Postal Union (UPU).

The following are the major UN programs and funds:

- United Nations Development Programme (UNDP);
- United Nations Children's Fund (UNICEF);
- United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD);
- World Food Programme (WFP);
- United Nations Environment Programme (UNEP);
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR);
- United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East;
- United Nations Office on Drugs and Crime;
- United Nations Population Fund;
- UN WOMEN;
- United Nations Human Settlements Programme (UN-HABITAT).

The other UN structures are: Joint United Nations Programme on HIV/AIDS; United Nations International Strategy for Disaster Reduction; United Nations Office for Project Services.

The organizations with the UN activity related are: International Atomic Energy Agency; World Trade Organization; Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty Organization Preparatory Commission; Organization for the Prohibition of Chemical Weapons; International Organization for Migration.

3. IEO beyond the UN System.

The following are the organizations beyond the UN System:

- Organization of American States (35 countries). Its major objectives are: maintaining and strengthening of American democratic community; promotion of welfare strengthening through economic integration and free trade; overcoming the poverty and discrimination; maintenance of sustainable development and preserving of natural environment for future generations;
- Organization of African Unity (African Union) – was established on May 25, 1963 (in 2002 it was renamed the African Union) (54 countries). Its major objectives are: to achieve greater unity and solidarity between the African countries; to coordinate and strengthen the comprehensive political and economic cooperation; to defend the sovereignty, independence and territorial integrity; to eliminate all types of colonialism at the continent; to promote international cooperation;
- Organization of Islamic Cooperation. Its major goals are: to promote strengthening of Muslim countries; to protect holy sites; to support the struggle of Palestinian people; to cooperate in economic, social and cultural spheres.

4. World Bank Group, creation objective, functions, structure.

The structure of World Bank Group:

- 1) International Bank for Reconstruction and Development (IBRD) was established in 1945 and has more than 180 member countries. IBRD provides credit means to the governments of countries with medium income level and to the governments of solvent countries with low income level;
- 2) International Development Association (IDA) offers concessional loans and grants to the world's poorest developing countries. It was established in 1960 and now encompasses 160 countries. Its major purpose is to provide especially concessional loans to the most poor developing countries for implementation of priority economically and technically feasible projects in the framework of national economy in order to boost economic development and employment and improve the living standards in Member Countries;
- 3) International Finance Corporation (IFC) was established in 1960 and covers 174 countries. IFC offers loans, invests in companies' equity and provides consultations in order to boost investment in the companies of private sector in the developing countries;
- 4) Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA) offers political risk insurance for investors and creditors and credit enhancement services in order to promote direct investment in the developing counties;

5) International Centre for Settlement of Investment Disputes (ICSID) provides international mechanisms of settlement and arbitration of investment disputes.

5. International Monetary Fund (IMF) as one of major financial organizations.

International organizations on regulation of monetary relations perform the functions on coordination of international monetary relations, regulate their realization, organize the research of the problems of global economy monetary sphere and elaborate recommendations on their development and improvement.

International organizations on regulation of monetary relations regulate and stabilize contradictory development of global economy and monetary sphere; are the forum for expansion of monetary relations among the countries; act as coordinators of examining, analysis and enhancement of experience on global economy development tendencies.

International Monetary Fund was established in 1944 as an organization in the sphere of international monetary and credit relations, which provides coordination of national financial systems. Article 1 of the IMF Agreement stipulates that promotion of international trade growth in order to maintain high levels of employment and real income as the objectives of economic policy is one of Organization's tasks. In 2012, the Fund mandate was renewed in order to encompass the whole range of issues, solution of which contributes to international financial stability through offering financial assistance to countries. The IMF launched the experimental programs on promotion of global growth and gender equality, creation of trust fund for limitation and elimination of natural disasters consequences (was created in 2010 to overcome the consequences of Haiti earthquake) in poor countries and expansion of developing countries' access to loans. Its regulating function means that the IMF supervises the policy of Member Countries in terms of its correspondence to commitments to IMF. IMF controls the economic policy issues, in particular fiscal, monetary and credit ones, as well as the condition of payment balance and foreign debt in a country. Financial function is implemented through offering loans for general economic restructuring in case of the need for loan to finance the deficit of the balance of payments and opportunity of IMF debt repayment.

6. Bank for International Settlements (BIS) in the system of monetary relations regulation. European Bank for Reconstruction and Development (EBRD). Regional banks for reconstruction and development.

Bank for International Settlements is the specialized agency combining some part of financial resources of central banks from 60 countries. Bank for International Settlements performs the range of functions: assists in cooperation between central banks in order to maintain favourable conditions for conducting international financial operations; performs the role of trustee or agent in the course of international settlements.

In 1991, the European Bank for Reconstruction and Development was established in order to facilitate transition to market economy for the countries of Central and Eastern Europe and to support private and entrepreneurial initiative in these countries. European Union (EU), European Investment Bank (EIB) and other European countries are the EBRD shareholders. European Investment Bank (EIB) created in 1958 offers long-term loans and guarantees to companies, public authorities and financial institutes to finance mostly the infrastructural objects in the less developed regions of European Union. Lately the Bank's activity expanded towards the other European countries.

Regional banks for reconstruction and development are: Asian Development Bank (1965), African Development Bank (1965), Islamic Development Bank (1975), Inter-American Development Bank (1960), Middle East Regional Development Bank (1997).

7. Intergovernmental sectoral organizations.

Intergovernmental sectoral organizations play an important role in regulation of international economic relations. The main organizations are Organization of the Petroleum Exporting Countries (OPEC) and its Arab Group (OAPEC), Council on Petroleum (ASCOPE), Shipowners' Association (FASA), Shippers' Association, intergovernmental organizations in agriculture (coffee, cocoa, bananas, sugar, etc), industry and construction (iron and steel, bauxite, tin, copper, etc), etc.

Organization of the Petroleum Exporting Countries (OPEC) was established in 1960. It aims to coordinate and unify the policies of Member Countries in petroleum sector in order to maintain the stability of petroleum markets and efficient, economic and regular supply of petroleum and to ensure the profits for investors in the sector. The Organization of Arab Petroleum Exporting Countries was established in 1968.

Intergovernmental Council of Copper Exporting Countries is an international organization established in 1968.

International Tin Council was established in 1953 in order to balance the market and to prevent price fluctuations.

International Grain Council is the organization aimed at: strengthening of international cooperation in grain trade, creation of favourable conditions for grain sector development, stability maintenance, openness and fair trade conditions as well as participation in support of global food safety.

International Sugar Organization began operating in 1937. It secures implementation of International Sugar Agreement provisions and informs about the condition of global sugar market. The Organization has no authority to influence the market price policy and regulate the sugar trade. International Sugar Council is the main managing body.

International Cocoa Organization is the organization, which consolidates the cocoa producers and consumers and supervises the adherence to the International Cocoa Agreement by its Members. It was founded in 1973.

Тести до теми 14

1. Які з проблем стали передумовою створення таких міжнародних організацій, як МАГАТЕ, ІКАО, ІМО:

- а) загальноекономічні;
- б) глобальні;
- в) галузеві;
- г) регіональні?

2. З означених груп міжнародних організацій назвіть ту, в якій перераховані тільки міжнародні організації загальної компетенції:

- а) ООН, ОПЕК, ОАЄ;
- б) УПЕБ, ООН, МАГАТЕ;
- в) ООН, ОАД, ОАЄ.

3. З названих груп галузевих міжнародних організацій вкажіть міжнародні організації з регулювання міжнародної торгівлі:

- а) МВФ, МІРР;
- б) ГАТТ/СОТ, ЮНКТАД;
- в) УПЕБ, ФАС АЗ;
- г) МОП, МВФ.

4. Яка організація регулює відносини у сфері освіти, науки та культури:

- а) ФАО;
- б) ЮНЕСКО;
- в) ВОІВ;
- г) МАГАТЕ?

5. Назвіть групу, в якій усі Міжнародні організації не входять до системи ООН:

- а) «Велика сімка», «Паризький клуб», МОП;
- б) ОЕСР, «Паризький клуб», ГАТТ/СОТ;
- в) ГАТТ/СОТ, КОКОМ, ФАО;
- г) ОЕСР, «Паризький клуб», ЮНЕСКО.

6. Яка з міжнародних організацій, що регулюють міжнародну торгівлю, функціонує під егідою ООН:

- а) ЮНКТАД;
- б) КОКОМ;
- в) ГАТТ/СОТ?

7. За правилами якої з організацій, що регулюють торговельні відносини, здійснюється близько 90% міжнародної торгівлі:

- а) ЮНКТАД;
- б) КОКОМ;
- в) ГАТТ/СОТ?

8. Яка з міжнародних організацій називається «Клуб багатих країн»:

- а) «Велика сімка»;
- б) ОЕСР;
- в) «Група десяти»;
- г) Міжнародна торговельна палата?

9. Зазначте групу міжнародних організацій, де членом є Україна:

- а) МВФ, Світовий банк, ЄБРР;
- б) МВФ, ГАТТ/СОТ, ЄБРР;
- в) МВФ, МОП, ФАО, ГАТТ/СОТ;
- г) МВФ, ВОІВ, ІКАО, ГАТТ/СОТ.

10. Вкажіть на основні сфери діяльності «ЕКОСОС»:

- а) політика;
- б) наука та культура;
- в) економіка;
- г) соціальна сфера.

11. Основною сферою діяльності ПРООН є:

- а) наука;
- б) торгівля;
- в) промисловість;
- г) сільське господарство.

12. Кредитна політика МБРР орієнтується на інтереси:

- а) державного капіталу;
- б) приватного капіталу;
- в) асоційованого капіталу;
- г) корпоративного капіталу.

13. Назвіть філії МБРР:

- а) МВФ;
- б) МАР;
- в) МФК;
- г) ЄБРР.

14. Визначте цілі ЄКОСОС:

- а) військове співробітництво;
- б) гуманітарне співробітництво;
- в) культурне співробітництво;
- г) науково-технічне співробітництво.

15. До складу ОЕСР станом на 1.01.2004. входять:

- а) 20 держав;
- б) 30 держав;
- в) 40 держав;
- г) 56 держав.

16. Питаннями розвитку освіти, науки та культури в системі ООН займається:

- а) ПРООН;
- б) ЕКОСОС;

- в) ЮНЕСКО;
- г) ЮНКТАД.

17. Проблемами захисту інтелектуальної власності в системі ООН займається:

- а) МТЦ;
- б) ПРООН;
- в) СОІВ;
- г) СОТ.

18. Міжнародний валютний фонд створений у:

- а) XVII ст.;
- б) 1944 році;
- в) 1955 році;
- г) 1998 році.

19. Виділіть основні функції МВФ:

- а) організація, планування, керівництво, контроль;
- б) теоретична, практична, виховна;
- в) адміністративна, комерційна, фінансова;
- г) регулювальна, контролююча, фінансова.

20. Сукупність суспільних відносин, що складаються при функціонуванні валюти у світовому господарстві і обслуговують взаємний обмін результатами діяльності національних господарств, – це:

- а) міжнародні економічні відносини;
- б) міжнародні фінансові відносини;
- в) міжнародні валютні відносини;
- г) система міжнародних розрахунків.

21. Позначте основні фактори, що зумовлюють розвиток міжнародних валютних відносин:

- а) ріст виробничих сил;
- б) формування світового ринку;
- в) поглиблення міжнародного розподілу праці;
- г) формування світової системи господарства.

22. Склад валютних відносин залежить від таких факторів (позначте потрібне):

- а) склад розвитку національної економіки;
- б) склад розвитку світової економіки;

- в) політична обстановка в світі;
- г) співвідношення сил між країнами.

23. МБРР – це:

- а) міжнародний банк реконструкції і розвитку;
- б) міжнародний банк розвитку і реконструкції;
- в) міжнародний банк розвитку рахунків;
- г) міжнародний банк разових рахунків.

24. До групи світового банку входять;

- а) МФК;
- б) МАР;
- в) СІВ;
- г) ЄБРР.

25. Позначте філії МБРР:

- а) МАР;
- б) МФК;
- в) БІГА;
- г) БМП.

26. МБРР створений у:

- а) 1931;
- б) 1939;
- в) 1941;
- г) 1945.

27. МАР створена у:

- а) 1944;
- б) 1945;
- в) 1950;
- г) 1960.

28. МФК створена у:

- а) 1945;
- б) 1950;
- в) 1956;
- г) 1966.

29. До функцій МБРР належать:

- а) лібералізація зовнішніх торгів;
- б) приватизація;
- в) націоналізація;
- г) інвестування.

30. Цілі МАР:

- а) страхування приватних інвестицій;
- б) стимулювання експортного зростання;
- в) зростання продуктивності праці;
- г) підвищення рівня життя.

31. До цілей БІГА відносять:

- а) іноземні інвестиції у визначені цілі;
- б) іноземні інвестиції у торгівлю;
- в) страхування небажаних ризиків;
- г) надання короткострокових кредитів.

32. МВФ створений у:

- а) 1935;
- в) 1945;
- б) 1944;
- г) 1954.

33. До основних функцій МВФ:

- а) організація, планування, контроль;
- б) теоретична, практична, виховна;
- в) адміністрування, комерційна, фінансова;
- г) регулювання, контроль, фінансова.

34. Рік заснування БМР:

- а) 1910;
- б) 1920;
- в) 1930;
- г) 1940.

35. Європейський інвестиційний банк зорієнтований на:

- а) фінансування освіти;
- б) фінансування промисловості;

- в) фінансування с/г;
- г) фінансування інфраструктури.

36. Європейський банк реконструкції і розвитку:

- а) фінансування розвинених країн;
- б) фінансування перехідних економік;
- в) підтримка приватної ініціативи;
- г) підтримка підприємницької ініціативи.

Питання для самоконтролю:

**Тема 14. Міжнародні економічні організації
у багатосторонньому економічному співробітництві
та регулюванні міжнародних економічних відносин**

1. Дайте характеристику поняття МЕО. Якою є їх роль у системи МЕН?
2. Назвіть принципи та методи діяльності сучасних МЕО.
3. Вкажіть основні групи МЕО.
4. Якою є роль ООН у міжнародному економічному співробітництві?
5. Які питання належать до компетенції ЕКОСОП?
6. У чому полягають мета діяльності та завдання ЮНКТАД?
7. Які фінансові інститути входять до групи Світового банку?
8. Назвіть основні напрями діяльності МБРР.
9. Визначте найважливіші міждержавні галузеві організації.
10. Вкажіть перспективні напрями співпраці України з МЕО.
11. Назвіть цілі та функції міжнародних валютно-кредитних і фінансових інститутів.
12. З якою метою було створено МВФ?
13. Які зобов'язання беруть на себе країни-учасниці МВФ?
14. Дайте характеристику кредитів "стенд-бай".
15. Які основні напрями діяльності МБРР?
16. Назвіть переваги позик, що надаються МАР.
17. Розкрийте сутність діяльності БАГІ.
18. Хто є акціонерами ЄБРР?
19. Перерахуйте головні регіональні валютно-фінансові організації.
20. Які програми міжнародних валютно-кредитних і фінансових інститутів реалізуються в Україні?

Тема 15.

Проблеми інтеграції України до системи світогосподарських зв'язків

План

- 1. Необхідність і значення інтеграції України до світового господарства. Передумови входження України до світового економічного простору.*
- 2. Національні економічні інтереси України у сфері МЕВ.*
- 3. Проблеми співробітництва України з ЄС.*
- 4. Україна – член СОТ: зовнішні детермінанти економічного розвитку країни.*
- 5. Стратегічні індикатори реалізації Стратегії сталого розвитку «Україна–2020».*

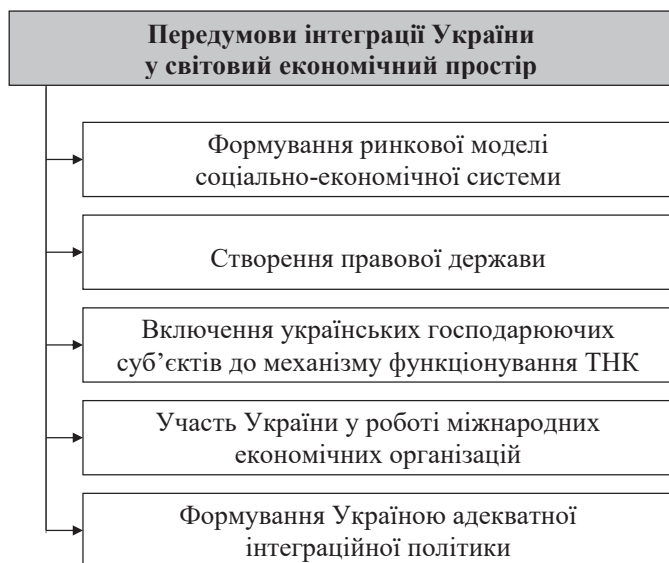
1. Необхідність і значення інтеграції України до світового господарства. Передумови входження України до світового економічного простору.

Глобалізація та процеси інтеграції передбачають якісні зміни у національних економіках. В умовах сьогодення важко знайти країну, котра б у більшій чи меншій мірі не була інтегрована у глобальний економічний простір. Участь України у міжнародних економічних відносинах розширює її присутність на світових ринках, забезпечує вплив на економічне зростання та розвиток, підвищує її конкурентні позиції.

Передумовами інтеграції України у світовий економічний простір є: формування ринкової моделі соціально-економічної системи, створення правової держави, включення українських господарюючих суб'єктів до механізму функціонування ТНК, участь України у роботі міжнародних економічних організацій, формування Україною адекватної інтеграційної політики.

Період 2005-2010 рр. на хвилі політичних змін приніс певні успіхи щодо інтеграції України у глобальні економічні процеси (наприклад, вступ до СОТ у 2008 р., активізація євроінтеграційного вектору співробітництва), проте досягнення у соціально-економічному розвитку були нівельовані не лише внутрішніми чинниками, але й зовнішніми – світовою економічною кризою, коли усі традиційні теоретичні моделі економічного розвитку показали свою неієздатність. Прийняті у цей період заходи соціального

та економічного характеру внаслідок сліпого копіювання світового досвіду не забезпечили позитивного результату. Наступний період економічних реформ розпочався із розробки програми економічних реформ на 2010-2014 рр. «Заможне суспільство, ефективна економіка», було затверджено Державну програму активізації розвитку економіки України на 2013-2014 рр., проведено низку парламентських слухань з питань соціального розвитку, зокрема: «Стратегія гуманітарної політики сучасної України», «Стратегія інноваційного розвитку України».

Теперішній етап економічного розвитку України відзначається глибокими, а іноді суперечливими, трансформаційними процесами на законодавчому рівні та низкою державницьких ініціатив, зокрема, підписанням Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом що об'єктивно теоретично наблизило країну до європейського економічного простору.

2. Національні економічні інтереси України у сфері МЕВ.

У світі сформувалися об'єктивні передумови для перегляду концептуальних засад розвитку світової економіки за моделлю, базованою на ідеї розвитку багатополюсного світу. Відповідно, це потребує розробки спільних механізмів взаємодії країн у глобальному просторі

через виявлення проблемних аспектів, дотичних для кожної з них, та пошуку напрямків їх не відособленого вирішення, а узгодження із дотриманням принципу транспарентності, щоби кожна з країн змогла у певній мірі задіяти свій економічний потенціал та отримати вигоди від таких змін. Пріоритетність у даному контексті належить формуванню зовнішньоекономічних стратегій країн таким чином, щоби ефективно використовувати адаптовані спільні механізми їх співробітництва через принципи, задекларовані міжнародними організаціями.

Формування національних економічних інтересів України відбувається під впливом низки чинників як національного, так і глобального характеру, що й визначає вектор та ступінь інтеграції у систему міжнародних економічних відносин та світове господарство. Світова фінансова криза

2007 р. ще й досі справляє негативний вплив на розвиток світової економіки та міжнародних економічних відносин, позбавляючи країни реальних та незаперечних їх переваг над іншими. Економічні потрясіння в після кризовий період вже стали справжнім випробуванням і для України на спроможність захисту національних інтересів та забезпечення добросовісної конкуренції.

3. Проблеми співробітництва України з ЄС. Стратегічною метою України є побудова суспільства європейського рівня і соціально орієнтованої ринкової економіки. Однак, це потребує не тільки підвищення економічних, у т.ч. інноваційних, показників розвитку національної економіки, зниження впливу тіньового сектору

(рівня тінізації економіки країни), формування економіки знань. Ефективний розвиток національної економіки, зокрема детермінанти інтеграційного та глобалізаційного стану, вимагає послідовного застосування різноманітного інструментарію економічного регулювання, глибокого аналізу умов розвитку, підвищення рівня конкурентоспроможності країни під час світової фінансово-економічної кризи. Вичерпання чинників екстенсивного економічного розвитку обумовлює постійну посилену увагу до пошуку нових чинників прискорення економічної динаміки, які можуть бути співвіднесені з сучасним рівнем розвитку світової економіки.

Україна, прагнучи отримати доступ на ринки європейських країн доклала чимало зусиль для адаптації національного законодавства та виконання вимог Європейського Союзу: у 1993 р. ЄС поширює на Україну свою Генеральну систему преференцій (ГСП), у 1998 р. набула чинності неpreferenційна Угода про партнерство та співробітництво

між Україною та ЄС (УПС), 2007 р. – розпочаті переговори про заміну УПС на Угоду про асоціацію, а у 2008 р. після вступу України до СОТ можливими стали перемовини про ЗВТ, що дозволило у березні 2012 р. парафувати текст Угоди про асоціацію в частині положення про всеохоплюючу зону вільної торгівлі.

У 2014 р. Україні було надано автономні торговельні преференції та відбулася одночасна ратифікація угоди парламентами України та ЄС, з 2016 р. вступила в силу ЗВТ+ між Україною та ЄС.

Ключовим пріоритетом для України залишається європейський вектор реалізації зовнішньоторговельних інтересів. Стратегічне партнерство з країнами ЄС є однією із детермінант розбудови в Україні демократичного суспільства. У 2016 році Європейський Союз продовжував зміцнювати свої позиції у зовнішній торгівлі України.

Зовнішня торгівля товарами та послугами України з ЄС у 2016 р.

	2016 рік	2015 рік	2016/2015	%
			млн. дол. США	
ЗТО всього по Україні	90 547,5	89 231,3	1 316,2	101,5
ЗТО з ЄС	35 923,2	33 243,1	2 680,1	108,1
Питома вага у загальному обсязі	39,67%	37,25%		
Експорт всього з України	45 994,2	46 647,9	-653,7	98,6
Експорт до ЄС	16 448,5	15 287,1	1 161,4	107,6
Питома вага у загальному обсязі	35,76%	32,7%		
Імпорт всього до України	44 553,3	42 583,4	1 969,9	104,6
Імпорт з ЄС	19 474,6	17 956,1	1 518,9	108,5
Питома вага у загальному обсязі	43,71%	42,2%		
Сальдо всього по Україні	+1 440,9	+4 064,5	-2 623,6	
Сальдо з ЄС	-3 026,1	-2 668,9	-357,2	

4. Україна – в системі СОТ: зовнішні детермінанти економічного розвитку нашої держави. Співробітництво України з міжнародними економічними організаціями є одним важливих напрямків її участі у міжнародних економічних відносинах. Враховуючи імперативи національних інтересів країни приєднання до норм та принципів Світової організації торгівлі було визначено складовою вітчизняної інтеграційної стратегії. Процес вступу України в СОТ розпочався 30 листопада 1993 р., коли до Секретаріату ГАТТ було подано офіційну заявку. Наступними кроками було створення 17 грудня 1993 р. Робочої групи для розгляду поданої Україною заявки та представлення в червні 1994 р. Меморандуму про зовнішньоторговельний режим, проведення перемовин. Переговорний процес України з країнами-членами СОТ тривав близько 14 років. Для забезпечення координації діяльності органів виконавчої влади України щодо її вступу у СОТ у 1999 р. було створено Міжвідомчу комісію з питань вступу України до Світової організації торгівлі (Постанова КМУ від 25.10.1999 р. № 1967 «Про затвердження Положення про Міжвідомчу комісію з питань вступу України до Світової організації торгівлі»). 16 травня 2008 року Україна стала 152-м членом Світової організації торгівлі. Однією з головних проблем, пов'язаних зі вступом у СОТ,

було зменшення тарифних і нетарифних обмежень, що Україна застосовувала для захисту внутрішнього ринку. За умови відміни нетарифних обмежень, багато українських підприємств зіткнулися з реальною конкуренцією і на першому етапі програвали у конкурентній боротьбі.

Основними перевагами України як члена СОТ визначено такі: збільшення експорту українських товарів; отримання режиму найбільшого сприяння з країнами, на частку яких припадає більш ніж 95% від світової торгівлі; поліпшення структури експорту; вдосконалення законодавства; цивілізоване вирішення спірних питань; захист інтересів національних товаровиробників на світових ринках; забезпечення участі України в світовій економічній системі як рівноправного партнера; залучення прямих іноземних інвестицій; вступ у СОТ став передумовою початку переговорів із ЄС про утворення зони вільної торгівлі. Беззаперечною перевагою вступу України в СОТ став механізм вирішення питань, пов'язаних із демпінгом, та врегулювання суперечок. Протягом 10 років членства у СОТ Україна відстоювала свої права у 7 справах у якості позивача, у 4 справах у якості відповідача та була третьою стороною у 18 справах. За період членства в СОТ Україною було застосовано 45 заходів торговельного захисту, з них: 30 антидемпінгових, 14 спеціальних і один компенсаційний.

Забезпечення реалізації національних інтересів України як члена СОТ здійснюється шляхом участі у: багатосторонніх торговельних переговорах; роботі органів СОТ; двосторонніх і багатосторонніх переговорах щодо вступу нових членів; оглядах торговельної політики членів СОТ; системі нотифікування; процедурах вирішення спорів (як позивач, відповідач або третя сторона). Представники України беруть активну участь у роботі органів СОТ. З метою захисту торговельних інтересів Україна систематично бере участь у засіданнях Конференції міністрів, які відбуваються раз на два роки.

5. Стратегічні індикатори реалізації Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020». У 2015 р. було підписано Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку Україна-2020», де задекларовано напрями впровадження європейських стандартів життя населення в нашій країні: вектор розвитку (акцент на людині та її потребах); вектор безпеки; вектор відповідальності; вектор гордості. Реалізація Стратегії передбачає досягнення 25 основних показників, що дають змогу оцінити хід виконання реформ і програм:

1) у рейтингу Світового банку «Doing Business» Україна посяде місце серед країн, які перебувають на перших 30 позиціях;

2) кредитний рейтинг України – рейтинг за зобов'язаннями в іноземній валюті за шкалою рейтингового агентства Standard and poors – перебуватиме не нижче від рівня інвестиційної категорії «BBB»;

3) за глобальним індексом конкурентоспроможності, який розраховує Всесвітній економічний форум (WEF), Україна увійде до 40 кращих держав світу;

4) валовий внутрішній продукт (за паритетом купівельної спроможності) у розрахунку на одну особу, який розраховує Світовий банк, підвищиться до 16 000 дол. США;

5) чисті надходження прямих іноземних інвестицій за період 2015–2020 рр., за даними Світового банку, становитимуть понад 40 млрд. дол. США;

6) максимальне співвідношення дефіциту державного бюджету до валового внутрішнього продукту, за розрахунками Міжнародного валютного фонду, не перевищуватиме 3 %;

7) максимальне співвідношення загального обсягу державного боргу та гарантованого державою боргу до валового внутрішнього продукту, за розрахунками Міжнародного валютного фонду, не перевищуватиме 60 % (відповідно до Маастрихтських критеріїв конвергенції);

8) енергоемність валового внутрішнього продукту становитиме 0,2 тонни нафтового еквівалента на 1000 дол. США валового внутрішнього продукту, за даними Міжнародного енергетичного агентства;

9) витрати на національну безпеку і оборону становитимуть не менше 3 % від валового внутрішнього продукту;

10) чисельність професійних військових на 1000 населення збільшиться із 2,8 до 5,6 особи, за розрахунками Стокгольмського міжнародного інституту дослідження миру;

11) за індексом сприйняття корупції, який розраховує «Transparency International», Україна увійде до 50 кращих держав світу;

12) за результатами опитування, рівень довіри експертного середовища (адвокати, юристи) до суду становитиме 70 %;

13) за результатами загальнонаціонального опитування, рівень довіри громадян до органів правопорядку становитиме 70 %;

14) оновлення кадрового складу державних службовців у правоохоронних органах, судах, інших державних органах відбудеться на 70 %;

15) ліміт частки одного постачальника в загальному обсязі закупівель будь-якого з енергоресурсів становитиме не більше 30 %;

16) середня тривалість життя людини, за розрахунками Світового банку, підвищиться на 3 роки;

17) питома вага місцевих бюджетів становитиме не менше 65 % у зведеному бюджеті держави;

18) частка проникнення широкосмугового Інтернету за даними Світового банку становитиме 25 абонентів на 100 осіб;

19) 75 % випускників загальноосвітніх навчальних закладів володітимуть щонайменше двома іноземними мовами, що підтверджуватиметься міжнародними сертифікатами;

20) Україна візьме участь у міжнародному дослідженні якості освіти PISA та увійде до 50 кращих держав-учасниць такого дослідження;

21) Україна разом із Світовим банком розробить показник добробуту громадян, визначиться з його цільовим значенням та проводитиме моніторинг змін такого показника;

22) за результатами загальнонаціонального опитування, 90 % громадян України відчуватимуть гордість за свою державу;

23) під час участі у XXXII Літніх олімпійських іграх Україна завоює щонайменше 35 медалей;

24) за глобальним індексом конкурентоспроможності у боротьбі за таланти, який розраховує одна з провідних світових бізнес-шкіл «INSEAD», Україна увійде до 30 кращих держав світу;

25) 20 фільмів українського виробництва вийдуть у широкий прокат у 2020 р.

Topic 15. Problems of Ukraine's integration into the system of global economic links

Plan

1. Necessity and importance of Ukraine's integration into the global economy. Preconditions of Ukraine's accession to global economic space.

2. National economic interests of Ukraine in the IER sphere.

3. Problems of Ukraine-EU cooperation.

4. Ukraine – the WTO participant: external determinants of country's economic development.

5. Strategic indicators of Ukraine 2020 Sustainable Development Strategy implementation.

1. Necessity and importance of Ukraine's integration into the global economy. Preconditions of Ukraine's accession to global economic space.

Ukraine's participation in international economic relations expands its presence at global markets, maintains the influence on economic growth and development and improves its competitive positions.

The following are the preconditions of Ukraine's integration into global economic space: forming of market model of social and economic system, establishment of the rule of law, inclusion of Ukrainian economic entities into the mechanism of TNC functioning, Ukraine's participation in the work of international economic organizations, forming of adequate integration policy by Ukraine.

The following are the directions of Ukraine's economy internationalization: comprehensive system integration into the global economy; achievement of Ukrainian production competitive ability at international markets; orientation at progressive segments of global market through adequate international specialization of foreign economic activity entities; elimination of dependence on foreign markets of primary commodities; forming of Ukrainian transnational structures; cooperation with integration groupings in the world; creation of the mechanism to achieve economic safety of Ukraine.

2. National economic interests of Ukraine in the IER sphere.

Forming of Ukrainian national economic interests takes place under the influence of factors of both national and global nature. It defines the vector and stage of integration into the system of international economic relations and global economy. General problem of Ukrainian economy lays in the external sector – disproportional national distribution of resources is directed at short-term obtaining of income and therefore it stipulates inefficient international specialization.

Priority national economic interests of Ukraine are the following: market economy development on the basis of socially oriented reforms; growth of citizens' life quality and personal security level; achievement of balanced development of public financial system; improvement of scientific and technical capacity level; increase of national economy competitiveness level on the basis of technology-intensive society development; integration into European and global community; participation in system achievements of international economic safety.

3. Problems of Ukraine-EU cooperation.

Development of European level society and socially oriented market economy is the strategic objective of Ukraine. It has made significant efforts to adapt national legislation and meet the European Union requirements in order to access the markets of European countries. In 1993 the EU extended its Generalized System of Preferences (GSP) to Ukraine; in 1998 the non-preferential Partnership and Cooperation Agreement between

the European Communities and their Member States and Ukraine (PCA) came into force; in 2007 negotiations on PCA replacement for Association Agreement started; and in 2008 Ukraine accession into the WTO enabled the negotiations about the FTA, leading to initialing of the text of Association Agreement in terms of comprehensive free trade area in March 2012. In 2014, Ukraine was granted the autonomous trade preferences and at the same time, Ukrainian and EU Parliaments ratified the Agreement. TheFTA+ between Ukraine and the EU came into force in 2016.

The following are the preconditions of EU and Ukraine cooperation expansion: improvement of macroeconomic situation in Ukraine; elimination of anti-dumping investigations practice on the EU part; movement towards the EU membership; Ukrainian production representation at Western European markets; participation in the system of regional and border cooperation.

European vector of foreign trade interests' realization remains to be the key priority for Ukraine. Strategic partnership with EU countries is one of the determinants of democratic society development in Ukraine.

The following are the practical, tactical, and strategic goals of Ukraine in the system of European integration: acceleration of regions' social and economic development; infrastructural preparation to EU integration; fuller implementation of productive infrastructure capacity; creation of preconditions for foreign investment; development of transport and communication infrastructure; joint development of regional development strategy.

4. Ukraine – the WTO participant: external determinants of country's economic development.

Ukraine's cooperation with international economic organizations is one of important directions of its participation in international economic relations. Joining the rules and principles of World Trade Organization was defined as the component of national integration strategy on the basis of country national interests' imperatives. The process of Ukraine's accession to the WTO started on November 30, 1993 with submitting the official application to the GATT Secretary. The next steps were establishment of Working Group to examine the application submitted by Ukraine on December 17, 1993 and presenting of Memorandum on the Foreign Trade Regime and negotiations in June 1994. Process of negotiations between Ukraine and WTO Member Countries had lasted for almost 14 years. In 1999, the Inter-Ministerial Commission on Ukraine's accession to the World Trade Organization was established in order to provide coordination

of executive authorities' activity. On May 16, 2008 Ukraine became the 152 member of World Trade Organization. Reduction of tariff and non-tariff restrictions used by Ukraine to protect internal market was one of major problems related to WTO accession. After the non-tariff restrictions were eliminated, many Ukrainian enterprises faced the real competitiveness and were losing in competition at the initial stage.

Main advantages for Ukraine as the WTO member are defined as following: growth of Ukrainian goods export; most-favoured-nation treatment with the countries that account for more than 95% of global trade; improvement of export structure; legislation improvement; civilized solution of disputes; protection of national producers' interests at global markets; Ukraine's participation in global economic system as equal partner; attraction of foreign direct investment; WTO accession became the precondition of negotiations with the EU on free trade area. The mechanism of dumping related issues solution and disputes settlements turned out to be the benefit of EU accession for Ukraine. In 10 years of WTO membership Ukraine defended its rights in 7 cases as the plaintiff, in 4 cases as the defendant and was the third party in 18 cases. 45 trade protection measures have been imposed by Ukraine during its WTO membership, including 30 anti-dumping, 14 specific and one countervailing.

Ukrainian national interests as the WTO member are realized through participation in: multilateral trade negotiation; work of WTO organs; bilateral and multilateral negotiation on new members' accession; reviews of WTO Members' trade policy; notification system; disputes settlement procedure (as the plaintiff, defendant or the third party). Ukrainian representatives actively participate in work of WTO organs. In order to protect trade interests Ukraine regularly participates in the meetings of Ministerial Conferences held every two years.

5. Strategic indicators of Ukraine 2020 Sustainable Development Strategy implementation.

In 2015, the President of Ukraine signed the Decree «On the Ukraine 2020 Sustainable Development Strategy», which declares the directions of European living standards establishment in our country: development vector; security vector; responsibility vector; pride vector. Strategy implementation stipulates achievement of 25 main indicators that contribute to evaluation of reforms' and programs' implementation course:

- 1) in World Bank «Doing Business» rankings Ukraine will place among the first 30 countries;

- 2) credit rating of Ukraine – rating by obligations in foreign currency according to Standard and Poor's rating scale – won't be lower than BBB investment category;
- 3) by Global Competitiveness Index calculated by World Economic Forum (WEF), Ukraine will place among 40 best countries in the world;
- 4) Gross Domestic Product (in purchasing power parity terms) per capita calculated by World Bank will increase up to US \$ 16 000;
- 5) net foreign direct investment will exceed US \$ 40 billion in 2015–2020, according to World Bank data;
- 6) maximum ratio of public deficit to Gross Domestic Product will not exceed 3% according to International Monetary Fund calculations;
- 7) maximum ratio of over all public debt volume to Gross Domestic Product will not exceed 60% according to International Monetary Fund calculations (in correspondence with Maastricht criteria);
- 8) energy intensity of Gross Domestic Product will amount to 0,2 tons of oil equivalent per US \$ 1000 of Gross Domestic Product according to International Energy Agency data;
- 9) national security and protection costs will amount to no less than 3 % of Gross Domestic Product;
- 10) number of professional military personnel per 1000 population will grow from 2,8 to 5,6 persons according to Stockholm International Peace Research Institute;
- 11) Ukraine will rank among best 50 countries in the world by the Corruption Perceptions Index calculated by Transparency International;
- 12) according to survey, the level of experts' environment (attorneys, lawyers) trust to the court will be 70 %;
- 13) according to national survey, the level of citizens' trust to law enforcement will be 70 %;
- 14) the public officials personnel in law enforcement agencies, courts and other public authorities will be renewed by 70 %;
- 15) the limit of a supplier's share in the overall procurement volume of any energy resource will not exceed 30 %;
- 16) average human life span will increase by 3 years according to World Bank calculations;
- 17) the share of local budgets in consolidated public budget will amount to no less than 65 %;
- 18) the share of broadband Internet penetration will be 25 users per 100 persons according to World Bank data;

- 19) 75 % of general education establishments' graduates will speak at least two foreign languages;
- 20) Ukraine will participate in international education quality assessment PISA and will rank among 50 best countries – members of the research;
- 21) along with World Bank, Ukraine will develop there sidents' welfare index, define its target rate and monitor its alterations;
- 22) according to national survey, 90 % of Ukrainian residents will feel pride in their state;
- 23) Ukraine will earn at least 35 medal sat the XXXII Summer Olympic Games;
- 24) Ukraine will be among 30 best countries in the world by Global Talent Competitiveness Index calculated by one of the leading global business-schools «INSEAD»;
- 25) 20 movies produced in Ukraine will be released in 2020.

Тести до теми 15

1. Назвіть основні економічні передумови інтеграції України у світовий економічний простір:

- а) формування ринкової моделі господарювання;
- б) створення правової держави;
- в) участь України у міжнародних економічних організаціях;
- г) наявність у держави адекватної інтеграційної політики.

2. Вкажіть на політичні передумови інтеграції України:

- а) формування Україною адекватної інтеграційної політики;
- б) необхідність інтеграції до ЄС;
- в) вступ до СОТ;
- г) українські ТНК у світовому господарстві.

3. Назвіть рівні інтеграційної політики:

- а) регіональний;
- б) міжнародний;
- в) субрегіональний;
- г) локальний.

4. Позначте напрями інтернаціоналізації економіки України:

- а) інтеграція у світове господарство;
- б) вступ до НАТО;

- в) участь у ЄС;
- г) взаємодія з міжнародними фінансовими організаціями.

5. Вкажіть на пріоритетні економічні інтереси України:

- а) формування соціально орієнтованого ринкового господарства;
- б) забезпечення збалансованого розвитку фінансової системи держави;
- в) участь у СНД;
- г) вступ до НАТО.

6. Назвіть передумови розширення співробітництва України та ЄС:

- а) вступ до СОТ/ГАТТ;
- б) інтеграція у ЄС;
- в) участь у системі субрегіонального співробітництва;
- г) орієнтація на політику НАФТА.

7. Визначте практичні та тактико-стратегічні цілі України в системі євrorинків:

- а) прискорення соціально-економічного розвитку окремих регіонів та повніша реалізація потенціалу виробничої інфраструктури;
- б) спільний розвиток транспортної та комунікаційної інфраструктури;
- в) спільне розроблення стратегії регіонального розвитку та інфраструктурна підготовка до інтеграції у Євросоюз;
- г) усі відповіді правильні.

8. Найбільшим імпортером продукції України в Європі у 2006 році була:

- а) ФРН;
- б) Італія;
- в) Франція
- г) Великобританія.

9. Співпраця України з країнами ЄС означає:

- а) макрорівень;
- б) мікрорівень;
- в) метарівень;
- г) мегарівень;

10. Які методи зовнішньоекономічної політики СОТ рекомендує Україні:

- а) квотування;
- б) ліцензування;
- в) субсидії;
- г) митний тариф?

11. Найбільше Україна експортує транспортних послуг:

- а) морського транспорту;
- б) автомобільного транспорту;
- в) залізничного транспорту;
- г) трубопровідного транспорту.

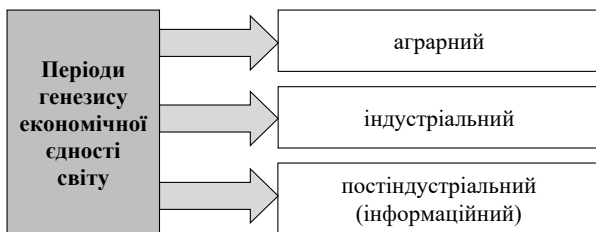
Питання для самоконтролю:

**Тема 15. Проблеми інтеграції України
до системи світогосподарських зв'язків**

1. Яке значення для нашої держави має інтеграція у СГ і МЕВ?
2. Визначте основні напрями інтернаціоналізації економіки України.
3. Назвіть найважливіші передумови входження України до світового економічного простору.
4. На яких рівнях реалізується інтеграційна політика України?
5. Які головні загрози економічній безпеці нашої держави?
6. Вкажіть перспективні напрями структурної перебудови економіки України.
7. Дайте характеристику економічних інтересів України у сфері МЕВ.
8. Визначте переваги та недоліки приєднання нашої держави до СОТ.
9. У чому полягають проблеми відносин України з країнами СНД?
10. Назвіть основні напрями співробітництва України з ЄС.

Тема 16.

Економічна єдність світу і глобальні проблеми міжнародних економічних відносин

План

1. *Формування економічної єдності світу.*
2. *Вплив глобалізації на зближення національних економік.*
3. *Глобальні проблеми світового господарства.*

1. **Глобалізація** – безперечно один з найважливіших процесів розвитку сучасного суспільства, хоча поступова і всеосяжна консолідація людства – давній і закономірний процес. Сутність глобалізації полягає в тому, що це об’єктивний, природний процес інтеграції людства в єдине ціле. Вона охопила практично всі сфери суспільного життя: політику, економіку, культуру, науку, соціальну сферу.

Зближення економічних систем окремих держав в єдиний світогосподарський комплекс пов’язане з формуванням єдиного глобального економічного механізму взаємодії країн, що передбачає однотипну для всіх них економічну систему (емпірично, ринкову). Це сформувало підставу розглядати системну ринкову трансформацію як специфічний випадок еволюційного саморозвитку світового господарства, що представляє собою своєрідний спосіб наближення (країн з перехідною економікою) до загальносвітового стандарту організації та функціонування глобальної економічної системи. Глобалізація, на жаль, не виявила абсолютних переваг того чи іншого типу економічної системи: якщо функціонування централізованої планової системи було неефективним в силу встановлення пріоритету політики над економікою з усіма наслідками, то ринок допускає провали, які потребують втручання держави. Реальний же господарський порядок залежить від конкретних історичних умов країни і в

ньому по-різному поєднуються принципи централізації і децентралізації при переважній ролі першого або другого.

Однак, глобалізація підвищила ризики стабільного функціонування і самого існування економічної системи країн, нездатних до неї адаптуватися. Ефективно включитися у міжнародний поділ праці, стратегії транснаціональних корпорацій, брати участь в міжнародній торгівлі та рухові капіталів, успішно функціонувати при зростаючому тиску на користь взаємодії з багаторівневою системою світових економічних зв'язків може тільки гнучка економічної система. Тому процеси системних перетворень в багатьох країнах об'єктивно зумовлені історичним розвитком світового господарства, що визначає необхідність йти по заданому глобалізацією напрямку, створюючи такі механізми розвитку, які приведуть до ефективного використання її переваг.

2. Вплив глобалізації на зближення національних економік.

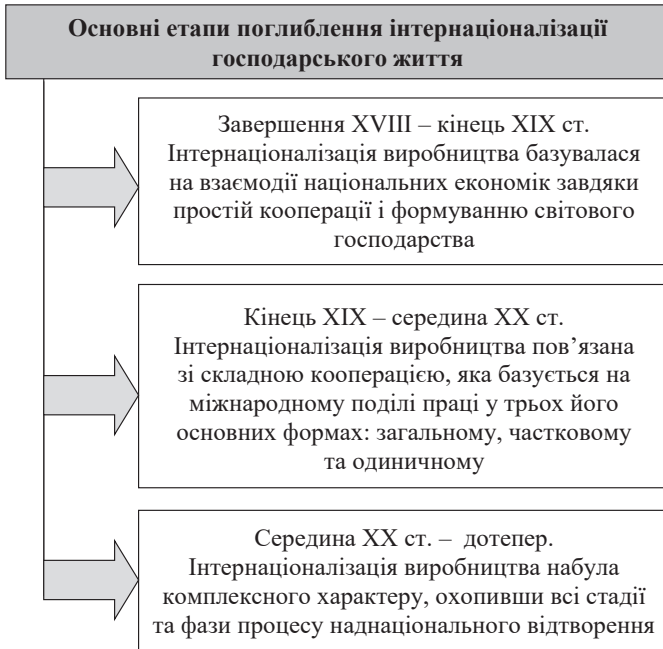
Глобальний світовий економічний, інформаційний, культурний простір формується в результаті інтернаціоналізації і глобалізації господарських процесів, поглиблення міжнародного поділу праці,

створення нової економічної інфраструктури, уніфікації транспорту і зв'язку, переходу до нового технологічного способу виробництва, до наукомістких технологій. У структурі міжнародних економічних зв'язків на перший план виходять фінансові та інвестиційні потоки, формуючи єдине фінансове поле. Все більше число економічних систем, що знаходяться на різних стадіях розвитку, з різним ступенем інтенсивності втягуються в цивілізаційний прогрес. При цьому посилюються взаємозв'язок і взаємодія між ними.

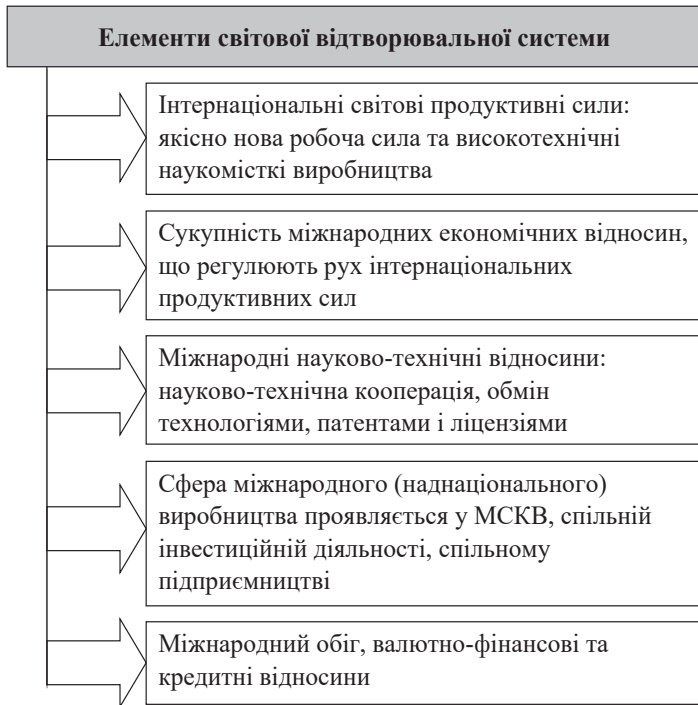
Об'єктивні зрушення в сферах виробництва, комунікацій, торгівлі, зарубіжного інвестування і фінансів перетворили світову економіку в цілісний глобальний організм, об'єднаний не тільки міжнародним поділом праці, але й гігантськими за своїми масштабами, всесвітніми виробничо-збутовими структурами, глобальною фінансовою системою і планетарною інформаційною мережею. Світовий економічний простір стає єдиним полем для функціонування великого бізнесу. При цьому географія розміщення продуктивних сил, галузева структура інвестицій, виробництва і збуту визначаються суб'єктами господарського життя з урахуванням глобальної кон'юнктури, а економічні підйоми і спади набувають всесвітнього масштабу.

Необхідно виділити ще один елемент нової якості економічних відносин глобалізації – посилення взаємозалежності всіх країн світової спільноти. Глобалізація за своєю сутністю є взаємозалежним розвитком, і в ньому важливо встановити і підтримувати соціально-політичну, економічну, військово-стратегічну, правову та іншу всесвітню рівновагу. Зростання багатосторонньої взаємозалежності створило нову ситуацію самозбереження цивілізації. Порушення всесвітньої рівноваги може прийняти некерований характер і призвести до її загибелі всупереч бажанням країн і народів. Підтримка ж рівноваги стає все більш складною і багатоаспектною проблемою. Воно досягається не тільки під впливом об'єктивних процесів (переважно інтернаціоналізації продуктивних сил), але і в значною мірою суб'єктивно-вольових рішень і дій.

Істотно зросла залежність економік багатьох країн, особливо провідних промислово розвинених, від зовнішнього ринку. Показником залученості економіки країни в міжнародні економічні зв'язки, світову економіку, ступеня відкритості її економіки є частка експорту в ВВП (експортна квота).

Сучасне виробництво товарів і послуг все більше організовано в складні мережеві організаційні форми, що пов'язують в єдиний виробничий процес безліч учасників по всьому світу, нерівнозначних за своєю економічною потужністю та впливом. Все це ставить перед урядами країн завдання щодо ефективної інтеграції національних економік в глобальний відтворювальний процес, активізує конкурентну боротьбу за створення на своїй території найбільшого обсягу доданої вартості. Класичним прикладом нової функціональної інтеграції світової економіки через глобальні виробничі мережі є виробництво комп'ютерів. Велика модуляризація і стандартизація деталей комп'ютера визначила фрагментацію даного виробництва і розміщення його стадій там, де це найбільш економічно вигідно. Типова конфігурація розташування ланок виробничого ланцюга в комп'ютерній галузі виглядає наступним чином: напівпровідникові чіпи виробляються в Мексиці, Шотландії та Малайзії; жорсткі диски – в Сінгапурі, Таїланді або на Філіппінах; монітори – в Японії, материнські плати – в Китаї. Складання деталей здійснюється в Мексиці або Угорщини.

Стадії глобального відтворювального процесу, що дають найбільшу частку доданої вартості, зосереджені переважно в розвинених країнах. Для держав Західної Європи, США і Японії в даний час характерний, переважно, розвиток невиробничих елементів промислових комплексів, що супроводжується скороченням власне промислового виробництва. Так, в США і країнах Західної Європи спостерігається згортання масового виробництва автомобілів, продукції приладобудування, включаючи наукомістку електроніку.

Глобалізація являє собою процес формування і подальший розвиток єдиного міжнародного культурно-інформаційного, економічного та правового простору. У найбільш загальному сенсі можна сказати, що глобалізація – це процес перетворення світового простору в єдину зону, де вільно переміщуються інформація, товари та послуги, капітал, де невимушено поширюються ідеї і безперешкодно пересуваються їх носії, стимулюючи розвиток сучасних інститутів і

налагоджуючи механізми їх взаємодії. При цьому **поняття економічної глобалізації** включає збільшення обсягів світової торгівлі та активного процесу перерозподілу капіталу, міграції робочої сили і руху інформації між суб'єктами різних держав, при цьому рушійною силою виступає саме фінансова глобалізація, яка представляє собою різке збільшення світових валютно-кредитних і фінансових зв'язків, формування міжнародного фінансового ринку, збільшення швидкості та обсягів руху фінансового капіталу у планетарному масштабі.

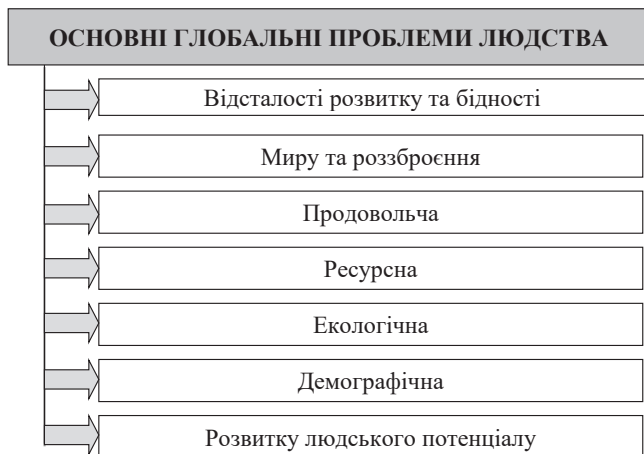
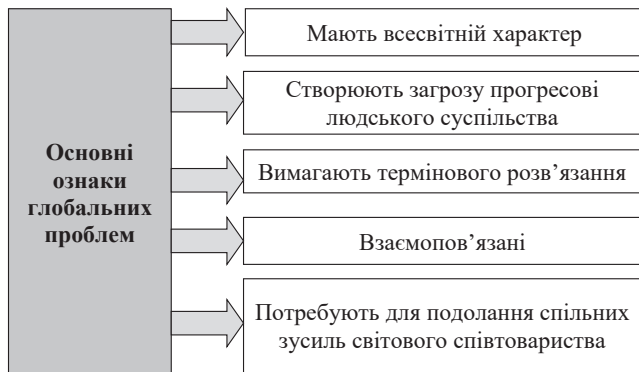
Сучасному етапові процесу економічної глобалізації властива прискорена активізація його фінансової складової, оскільки, саме фінансова глобалізація, визначаючи основні напрямки розвитку процесів глобалізації, виступає своєрідним генератором, що наповнює енергією численні її форми і механізми. Бурхливий розвиток міжнародних

економічних зв'язків господарюючих суб'єктів, в тому числі банків, корпорацій, інвестиційних інститутів приводить до збільшення числа трансакцій, інтенсифікації транскордонного руху капіталу, зростання взаємозалежності національних економічних систем, національного багатства, яке все більшою мірою залежить від господарюючих суб'єктів інших держав. Фінансова глобалізація являє собою процес поступового об'єднання національних і регіональних фінансових ринків в єдиний світовий фінансовий ринок, а також посилення взаємозалежності між ринками окремих фінансових інструментів, який відбувається завдяки відмові більшості країн від жорсткого регулювання грошового обігу, включаючи контроль над процентними ставками і обмінними валютними операціями, кількісні обмеження кредитних операцій банків, лібералізацію міжнародного руху капіталів. В результаті функціонування фінансових ринків в глобальному масштабі сформувалася світова фінансова мережа, що з'єднує фінансові центри різних держав.

Ефективність включення держави в процеси фінансової глобалізації залежить від рівня економічного розвитку та її економічної політики, в межах якої повинні виконуватися такі умови, як гнучкий валютний курс, стабільна контрактне середовище та система регулювання. Внаслідок цього спостерігається різна інтенсивність економічної глобалізації в різних частинах світу. Зростання економічної відкритості змінює співвідношення внутрішніх і зовнішніх факторів розвитку національних господарств. Процеси глобалізації не тільки залежать від проведеної економічної політики, а й самі впливають на неї. Процес глобалізації, особливо його фінансова складова, вносить зміни у функціонування національної грошово-кредитної сфери та впливає на діяльність центральних банків щодо її регулювання. Функціонування світового фінансового ринку зумовлює формування міжнародної ліквідності у вигляді основних резервних валют, її вплив на цінову динаміку товарних і фондових ринків. Тому, можна розглядати вплив процесів глобалізації на національну економіку через її грошово-кредитну сферу. На сучасному етапі економічної глобалізації в зв'язку з послабленням взаємозв'язку динаміки грошової маси та інфляції, а також неефективністю політики підтримки фіксованих валютних курсів, контроль і регулювання інфляційних процесів та очікувань відіграють основну роль серед інших інструментів грошово-кредитної політики національних економік.

3. Глобальні проблеми світового господарства.

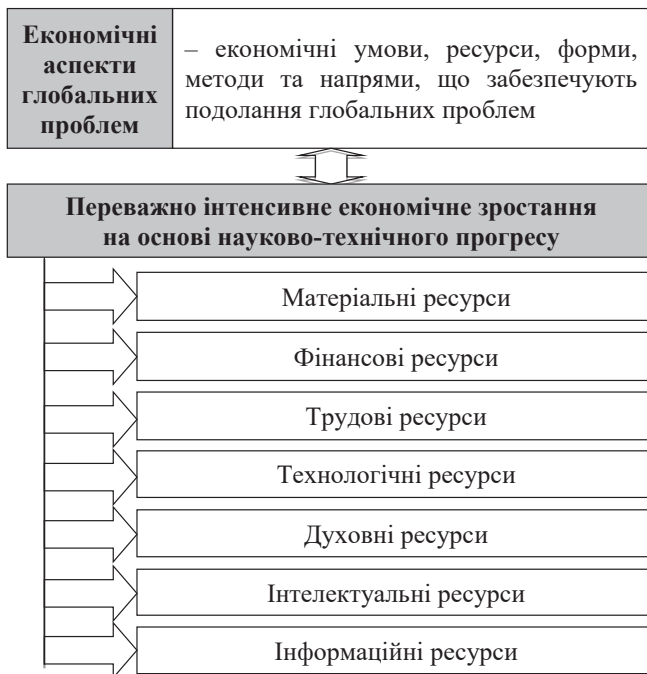
Глобальні проблеми світового господарства і МЄВ	– проблеми розвитку суспільства, що мають загальний характер і розв’язання яких можливе через залучення ресурсів усіх країн світу
--	---

Глобальні, або всесвітні (загальнолюдські) проблеми, виступаючи результатом суперечностей суспільного розвитку не виникли раптово і тільки сьогодні. Деякі з них, як, наприклад, проблеми війни і миру, здоров’я, існували і раніше, були актуальні в усі часи. Інші глобальні

проблеми, як, наприклад, екологічні, з'являються пізніше у зв'язку з інтенсивним впливом суспільства на природне середовище. Спочатку ці проблеми могли бути тільки одиничними питаннями для якоїсь окремої країни, народу, згодом вони ставали регіональними і глобальними, тобто проблемами, що мають життєво важливе значення для всього людства. Зрозуміло, не всяку проблему можна назвати глобальною і не будь-яка проблема суспільного розвитку могла стати глобальною. Одним з найважливіших критеріїв визначення глобальних проблем є кількісний – геопросторовий фактор. Мова про просторовий масштаб, тобто території, де дані проблеми значимі й актуальні. Відповідно до цього критерію, будь-яку проблему можна назвати глобальною, якщо вона стосується всієї планети, будь-якого її регіону загалом, на відміну від регіональних або локальних, властивих одній державі або групі держав. Усім глобальним проблемам суспільного розвитку властива мобільність, бо жодна з цих проблем не знаходиться в статичному стані, кожна з них постійно змінюється, набуваючи різної інтенсивності, а отже і значимості в ту чи іншу історичну епоху. У міру вирішення деяких з глобальних проблем, останні можуть втрачати свою актуальність в світовому масштабі, переходячи на інший, наприклад, локальний рівень або взагалі зникнути (показовий приклад із захворюванням віспою, яка будучи в минулому дійсно глобальною проблемою, практично зникла сьогодні). Усі глобальні проблеми перебувають у складному взаємозв'язку і взаємозалежності. Це означає, що вирішення однієї якоїсь з них, передбачає врахування впливу на неї комплексу інших проблем.

Глобалізація відкриває сприятливі можливості для розвитку держав і народів, але, водночас, вона викликає і певні труднощі. До глобальних проблем сучасності відносяться екологічні, демографічні, економічні, культурні та інші проблеми, що стоять перед світовою цивілізацією. Економіка сьогодні в світовому масштабі постає як нова система організації глобального порядку, пов'язана з поділом праці між державами і регіонами, посиленням регулюючої і керуючої ролі транснаціональних корпорацій та віртуальної фінансової економіки. Ряд держав вже не контролює свою національну територію, руйнується їхній суверенітет. Всі ці проблеми підводять цивілізоване людство до невизначеного проекту майбутнього. Проблеми і загрози, породжені глобалізацією, найбільше впливають на країни, що розвиваються і народи, які мають різні рівні соціально-економічного розвитку. Зростає рівень відсталості громадян цих країн в порівнянні з розвиненими державами. Вхідження в глобальну ринкову економіку вимагає від країн, що розвиваються

докорінного перетворення своєї соціально-економічної структури. Низький рівень соціально-економічного розвитку, науки, техніки, технології країн, що розвиваються не дозволяє на рівних з розвиненими країнами брати участь в конкуренції на світовому ринку. Перед країнами, що розвиваються, з одного боку, стоїть завдання оновлення та інтеграції в світову економіку, з іншого – вони прагнуть позбутися залежності від розвинених держав.

До найбільш серйозних питань, що гостро стали перед світовою громадськістю та виділилися в окремі сфери відносяться: проблема глобальної міжнародної безпеки (тероризм, ядерна зброя, глобальні / локальні конфлікти та інформаційні війни) – нові виклики і загрози у світосистемного регулювання; проблема ресурсів в сучасних міжнародних відносинах; проблема «Північ – Південь» в світовій політичній і економічній системі; екологічні проблеми в міжнародному просторі, їхні наслідки; соціальні проблеми ХХІ століття (проблеми бідності і голоду, хвороби людства, наркоманія, злочинність, демографічні

проблеми, етноконфесійні конфлікти); політико-економічні і соціально-культурні аспекти міжнародної міграції; культурологічні та духовно-моральні проблеми сучасності (втрата цінностей і орієнтирів в сучасному глобальному світі).

Розв'язання глобальних проблем сучасності зумовлює пошук адекватних методів та способів, які би сприймалися всією світовою спільнотою однаково. На жаль, кожна країна має комплекс національних

проблем, котрі часто є і глобальними, але уряди цих держав мають своє бачення на напрямки їхнього подолання, котрі інколи не співпадають з офіційною політикою міжнародних організацій у данній сфері. З іншого боку, існує низький рівень управління глобальними проблемами міжнародними інституціями, які не справляються з пристоянням малорозвинених країн результатам науково-технологічного прогресу та спробам усунення його негативних наслідків.

Topic 16. Economic integrity of the world and global problems of international economic relations

Plan

1. *Forming of global economic integrity.*
2. *Influence of globalization on convergence of national economies.*
3. *Global problems of world economy.*

1. Globalization is without a doubt one of the most important processes of modern society development, although gradual and comprehensive consolidation of humanity is the long-standing and logical process. The nature of globalization lies in the fact that it is the objective natural process of humanity integration into a single whole. It has covered almost all spheres of social life: politics, economy, culture, science, social sphere.

Convergence of certain countries' economic systems in to a single global economic complex is related to forming of a single global economic mechanism of countries' interaction, which stipulates the same economic system for all of them (empirical, market). It serves as the basis for consideration of system market transformation as the specific case of evolutionary self-development of global economy, which is someway of convergence (for countries with transitional economy) with the worldwide standard of global economic system's organization and functioning. Globalization, unfortunately, did not reveal the absolute advantages of one or another type of economic system: if functioning of centralized planning system was in efficient due to establishment of politics' priority over economy with all the subsequent results, the market allows for failures, which require the governments' interference. The real economic order depends on concrete historic conditions of a country and the principles of centralization and decentralization interact in different ways with the leading role of either the first one or another.

However, globalization has increased the risks of stable functioning and the very existence of economic systems in the countries, which are unable to adapt to it. Only flexible economic system can efficiently participate in international labour division, in strategies of transnational corporations, in international trade and movement of capitals and successfully operate in the increasing pressure towards cooperation with multilevel system of global economic relations.

2. Influence of globalization on convergence of national economies.

Global economic, information and cultural space is formed as the result of internationalization and globalization of economic processes, strengthening of international labour division, creation of new economic infrastructure, unification of transport and communications and transfer to new technological way of production and science-intensive technologies. Financial and investment flows come into focus in the structure of international economic relations, thus forming a single financial field. More and more economic systems at various development stages are becoming involved in civilization progress with different intensity levels. Moreover, the connection and cooperation between them increases.

Objective changes in the spheres of production, communication, trade, foreign investment and finance have turned global economy into an integral global organism, united not only by international labour division, but also by giant in their scope global supply chains, global financial system and planetary information network. Global economic space becomes a single field for functioning of large business. Here with, the geography of productive forces location and sectoral structure of investment, production and sales are defined by the economic entities on the basis of global market condition, and economic booms and busts are becoming of the global dimension.

We should also mention one more element of new quality of global economic relations – growing interdependency of all countries in global community. Globalization essentially is the inter dependent development, so it is important to establish and maintain social, political, economic, military-strategic, legal and other global balances. Growth of multilateral inter dependence has created new situation of civilization self-preservation. Violation of global balance can become uncontrolled and cause its collapse regardless of desires of countries and nations. Maintenance of balance becomes increasingly complicated and multidimensional problem. It can be achieved not only under the influence of objective processes (mainly internationalization of productive forces), but also due to subjective strong-willed decisions and actions.

The economy dependency on external market has increased substantially in many countries, especially the leading industrially developed ones. The exports share in the GDP (export intensity) is the indicator of economy's involvement in international economic relations and global economy and of the level of economy openness.

Modern production of goods and services is increasingly organized in complex network organization forms, which combine numerous participants all over the world, uneven by their economic capacity and impact, into a single production process. All the above mentioned encourages the governments to efficiently integrate the national economies into the global reproductive process and activates competition for creation of the largest amount of added value on their territories. Production of computers is the classical example of new functional integration of global economy through global productive networks. The modularization and standardization of computer components has defined the fragmentation of the production and location of its stages where it is most economically beneficial. The typical configuration of productive chain links location in computer branch looks the following way: semiconductor chips are made in Mexico, Scotland and Malaysia; hard drives – in Singapore, Thailand or Philippines; monitors – in Japan, motherboards – in China. The components are assembled in Mexico or Hungary.

3. Global problems of world economy.

Global or worldwide (universal human) problems as the result of social development contradictions have not emerged suddenly and just nowadays. Some of them, for example, the issues of war and peace and health have existed earlier and have always been urgent. Other global problems, like ecological, emerged later because of intensive impact of society on natural environment. At first, the problems could be only the isolated issues for a certain country or nation, but in time they turned into regional and global, i.e. the problems that are of vital importance for the whole humanity. Of course, not every problem can be called the global one and not every problem of social development could become global. One of the most important criteria of global problems definition is the quantitative one – the geospatial factor. It concerns the spatial scale, i.e. the territories, where these problems are significant and urgent. In accordance with this criterion, any problem can be called global one if it concerns the whole planet and its every region in general, as opposed to the regional and local ones, peculiar to one state or a group of states. All global problems of social development are characterized by mobility, because none of these problems is under static conditions, each

of them constantly changes, acquiring different intensity and thus importance in different historical era. Along with solution of some of the global problems, the latter can lose their relevance in global scale, transferring to the other, for instance, local level or totally disappearing (an obvious example is smallpox, which was really the global problem in the past but almost disappeared nowadays). All global problems are complexly interrelated and interdependent. It means that solution of one of them stipulates the account of impact of other problems on it.

Solution of modern global problems spurs the search for adequate methods and ways, which would be perceived by the whole global community unanimously. Unfortunately, every country has the complex of national problems, which often are global, but the governments of these countries have their own understanding of the ways to overcome them, which sometimes do not correspond to the official policy of international organizations in this sphere. On the other hand, there is also the low level of global problem management by international institutions, which are unable to cope with opposition of undeveloped countries to the results of scientific and technological progress and attempts to eliminate its negative consequences.

Тести до теми 16

1. Визначте періоди генезису економічної єдності світу:

- а) фаза зародження, фаза становлення і розвитку, сучасна фаза;
- б) аграрний, індустріальний, постіндустріальний;
- в) доколоніальний, колоніальний, неокolonіальний; г) стара хвиля, нова хвиля, сучасна хвиля.

2. У який період інтернаціоналізація виробництва охопила всі стадії та фази процесу наднаціонального відтворення:

- а) до початку XVIII ст.;
- б) з кінця XVIII до кінця XIX ст.;
- в) з кінця XIX до середини XX ст.;
- г) починаючи від середини XX ст?

3. Де правильно вказано форми міжнародного поділу праці:

- а) загальний, частковий, одиничний;
- б) міжнародна торгівля, міжнародні кредитні відносини, міжнародна трудова міграція;

- в) вертикальний, горизонтальний, гетерогенний;
- г) внутрішній та зовнішній?

4. Чи належить науково-технічна кооперація до елементів сучасної відтворювальної системи:

- а) належить;
- б) не належить;
- в) є її передумовою;
- г) є її фактором.

5. Позначте фактори формування економічної єдності світу:

- а) глобалізація економічного розвитку;
- б) демілітаризація економіки;
- в) детінізація економіки;
- г) світова економічна рівновага.

6. Назвіть елементи світової відтворювальної системи:

- а) світові продуктивні сили;
- б) робоча сила;
- в) капітал;
- г) засоби виробництва.

7. Розмістіть рівні економічної глобалізації за темпами зростання:

- а) мега;
- б) мезорівень;
- в) макрорівень;
- г) мікрорівень.

8. Які ознаки відносять до якісних показників глобалізації:

- а) поглиблення МПП;
- б) відсутність націлених ринків;
- в) рівень ВВП;
- г) рівень інфляції?

9. Вкажіть на сфери існування глобальних проблем:

- а) взаємодія природи і суспільства;
- б) проблема суспільних відносин;
- в) проблема безробіття;
- г) проблема війни та миру.

10. Що із переліченого належить до форм прояву економічної глобалізації:

- а) зростання масштабів світової торгівлі;
- б) зміни у структурі виробництва;
- в) освоєння економічного простору;
- г) глобалізація знань?

11. Кількісні індикатори поділяють на:

- а) головні;
- б) додаткові;
- в) експлуатаційні;
- г) усі вищеперелічені.

12. Що із переліченого не є елементом світової відтворювальної системи:

- а) інтернаціональні світові продуктивні сили;
- б) валютно-фінансові та кредитні відносини;
- в) міжнародні науково-технічні відносини;
- г) готівкові відносини?

Питання для самоконтролю:

Тема 16. Економічна єдність світу і глобальні проблеми міжнародних економічних відносин

1. Дайте характеристику періодів становлення економічної єдності світу.
2. Які особливості інтеграційних процесів у постіндустріальному суспільстві?
3. Яку роль відіграла НТР у зближенні якісних характеристик сучасного виробництва?
4. Назвіть основні форми міжнародного поділу праці.
5. Охарактеризуйте елементи світової відтворювальної системи.
6. Якою є роль МЕВ у встановленні зв'язків національних економік із СГ?
7. У яких формах відбувається глобалізація СГ?
8. Що є рушійною силою глобалізаційних процесів у сучасному СГ?
9. Назвіть найгостріші глобальні проблеми міжнародної економіки.
10. Які шляхи розв'язання глобальних ресурсно-енергетичних проблем?

ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТЬ

Тема 1. Предмет і завдання дисципліни “Міжнародні економічні відносини»

1. Предмет та завдання курсу «МЕВ», його зв'язок з іншими дисциплінами.
2. Сутність категорії МЕВ.
3. Рівні розвитку МЕВ.
4. Форми та особливості МЕВ.
5. Розвиток МЕВ в умовах глобалізації.

Реферати

1. Основні суб'єкти МЕВ та їхні функції.
2. Етапи глобалізації міжнародних економічних відносин.

Література

- [7] – С. 17–32
- [8] – С. 15–45
- [14] – С. 9–36
- [15] – С. 11–16
- [16] – С. 6–25
- [19] – С. 11–27

Тема 2. Світове господарство та особливості його розвитку

1. Світове господарство: сутність, елементи, суб'єкти.
2. Типологія країн світу.
3. Країни, що розвиваються: поняття, загальні риси та місце у світовій економіці.
4. Значення промислово розвинутих країн у структурі світового господарства
5. Новий міжнародний економічний порядок як концепція перебудови МЕВ.

Реферати

1. Проблеми інтеграції України у систему світового господарства.
2. Вихідні умови формування та моделі розвитку країн з перехідною економікою.

Література

- [7] – С. 7–17
- [14] – С. 390–399

- [15] – С. 16–23
- [16] – С. 26–46
- [19] – С. 11 –30
- [23] – С. 14–28

Тема 3. Еволюційні періоди формування МЄВ

1. Доколоніальний період розвитку МЄВ.
2. Міжнародні економічні відносини епохи середньовіччя.
3. МЄВ в умовах становлення індустріальної цивілізації.
4. Новий (неоколоніальний) період розвитку всесвітніх економічних зв'язків.

Реферати

1. Зовнішньоекономічні зв'язки Київської Русі та Гетьманської держави.
2. МЄВ періоду вільної конкуренції та монополістичного капіталізму.

Література

- [13] – С. 36–40
- [14] – С. 18–25
- [15] – С. 11–16
- [16] – С. 46–61
- [20] – С. 7–21

Тема 4. Середовище розвитку МЄВ

1. Поняття середовища МЄВ, його структура й особливості.
2. Природно-географічне середовище МЄВ.
3. Економічне середовище формування МЄВ.
4. Політико-правове середовище МЄВ.
5. Соціально-культурне середовище МЄВ.

Реферати

1. Інфраструктура сучасних МЄВ.
2. Роль транспорту й інформаційно-комунікаційних систем у розвитку МЄВ.

Література

- [14] – С. 25–33
- [16] – С. 12–17
- [25] – С. 55–85

Тема 5. Міжнародний поділ праці як об'єктивна основа МЕВ

1. Система міжнародного поділу праці та основні тенденції його розвитку.
2. Етапи розвитку МПП.
3. Фактори поглиблення МПП.
4. Міжнародна спеціалізація виробництва та кооперування.

Реферати

1. Вплив технологічної революції на МПП
2. Проблеми і передумови участі України в МПП.

Література

- [7] – С. 9–17
- [10] – С. 25–38
- [14] – С. 36–65
- [15] – С. 87–180
- [16] – С. 100–149
- [21] – С. 18–42

Тема 6. Міжнародна торгівля як провідна форма міжнародних економічних відносин

1. Поняття та особливості розвитку МТ.
2. Регіональна структура МТ.
3. Діяльність ТНК і конкурентна боротьба на світовому ринку.
4. Монополізація світової торгівлі.
5. Особливості ціноутворення на світовому ринку.
6. Види і форми МТ.
7. Зовнішньоторговельна політика держав.
8. Регулювання міжнародних торговельних відносин.

Реферати

1. Теорії міжнародної торгівлі.
2. Переваги та недоліки протекціонізму.

Література

- [7] – С. 84–104
- [9] – С. 84–104
- [14] – С. 65–102
- [15] – С. 97–105

[16] – С. 100–149

[19] – С. 28–116

[20] – С. 540–596

Тема 7. Міжнародні економічні відносини у сфері послуг

1. Передумови формування та значення світового ринку послуг.
2. Секторальні ознаки розвитку міжнародних інків.
3. Міжнародний лізинг і його види. Значення міжнародного лізингу.
4. Міжнародні інжинірингові та консультаційні послуги.
5. Туристичні послуги на світовому ринку.
6. Франчайзинг у системі міжнародних послуг.
7. Вплив транспортної інфраструктури на реалізацію МЕВ.
8. Регулювання міжнародної торгівлі послугами у форматі ГАТС.

Реферати

1. Регулювання міжнародних транспортних відносин міжнародними транспортними організаціями та конвенціями.
2. Україна на міжнародному ринку послуг.

Література

[7] – С. 216–270

[14] – С. 124–133

[15] – С. 23–40

[16] – С. 169–218

[25] – С. 264–304

Тема 8. Міжнародна інвестиційна діяльність і виробниче співробітництво

1. Передумови розвитку міжнародної інвестиційної та виробничої діяльності.
2. Головні форми виробничого співробітництва.
3. Місце та роль ТНК в міжнародній виробничій та інвестиційній діяльності.
4. Роль фінансово-промислових груп у розвитку міжнародного виробничого співробітництва.
5. Спільні підприємства у системі МЕВ.
6. Міжнародні фінансові центри, передумови їх функціонування.

Реферати

1. Передумови розвитку міжнародної підприємницької діяльності в Україні.
2. Іноземні інвестиції в економіці України.

Література

- [7] – С. 315–383
- [14] – С. 312–355
- [15] – С. 209–231
- [16] – С. 218–234
- [19] – С. 116–148
- [20] – С. 293–305
- [23] – С. 132–146
- [25] – С. 105–113

Тема 9. Міжнародна міграція робочої сили

1. Міжнародна міграція робочої сили: поняття, передумови, види та етапи розвитку.
2. Основні регіони тяжіння мігрантів.
3. Соціально-економічні наслідки міжнародної трудової міграції.
4. Міжнародне регулювання трудової міграції.

Реферати

1. Міжнародна організація з питань міграції (МОМ) та їх роль у розв'язанні питань безробіття і захисту прав трудящих.
2. Проблеми трудової міграції і ринку робочої сили в Україні.

Література

- [5] – С. 36–42
- [8] – С. 321–341
- [13] – С. 154–175
- [14] – С. 206–224
- [15] – С. 105–181
- [16] – С. 184–191
- [19] – С. 149–162
- [23] – С. 202–233
- [25] – С. 141–159

Тема 10. Міжнародний науково-технічний обмін

1. Науково-технічне співробітництво: передумови розвитку, форми, напрями.
2. Традиційні і нові форми науково-технічного співробітництва.
3. Розвиток торгівлі ліцензіями і ноу-хау. Захист інтелектуальної

власності.

4. Міжнародні науково-технічні програми.

Реферати

1. Проблеми захисту інтелектуальної власності.
2. Перспективи включення науково-технічного потенціалу України в міжнародні науково-технічні зв'язки.

Література

- [5] – С. 41–65
- [8] – С. 341–360
- [14] – С. 355–390
- [15] – С. 251–300
- [16] – С. 220–227
- [19] – С. 162–214
- [23] – С. 50–60
- [25] – С. 160–185

Тема 11. Світова валютна система і міжнародні валютні відносини

1. Національні, міжнародні і світова валютні систем, їхня сутність та елементи.
2. Система валютних курсів.
3. Валютні ринки та валютні операції.
4. Еволюція світової валютної системи.
5. Проблема диверсифікації міжнародних валютних резервів.
6. Механізм міжнародних розрахунків.

Реферати

1. Еволюція ролі та перспективи золота в міжнародних валютно-фінансових відносинах.
2. Платіжний баланс та його структура.

Література

- [2] – С. 175–206
- [5] – С. 46–85
- [8] – С. 15–156
- [9] – С. 170–232
- [14] – С. 241–278
- [15] – С. 400–413
- [16] – С. 234–272

[19] – С. 340–358

[25] – С. 325–353

Тема 12. Міжнародні кредитні відносини

1. Міжнародний кредит та його роль у світовій економіці.
2. Міжнародний рух капіталу як форма МЕВ.
3. Механізм функціонування світового ринку позичкових капіталів.
4. Роль транснаціональних банків у перерозподілі міжнародних позичкових ресурсів.
5. Форми, структура і масштаби управління зовнішнім боргом країни.

Реферати

1. Проблеми зовнішньої заборгованості у МЕВ.
2. Механізм погашення зовнішньої заборгованості України.

Література

[8] – С. 157–192

[14] – С. 278–312

[15] – С. 394–400

[16] – С. 169–184

[20] – С. 369–382

[23] – С. 146–201

Тема 13. Міжнародна економічна інтеграція

1. Сутність, цілі, значення та основні риси МЕІ.
2. Передумови та фактори розвитку Західноєвропейської економічної інтеграції.
3. Північноамериканська економічна інтеграція.
4. Особливості економічної інтеграції країн Латинської Америки.
5. Проблеми розвитку регіонального економічного співробітництва в Африці.
6. Особливості розвитку економічної інтеграції в країнах Азії.
7. Проблеми розвитку економічної інтеграції в східноєвропейських країнах.

Реферати

1. Проблеми та перспективи функціонування Європейського Союзу.
2. Роль та місце України у світових інтеграційних процесах.

Література

- [7] – С. 392–426
- [8] – С. 392–426
- [10] – С. 233–261
- [14] – С. 174–206
- [15] – С. 40–87
- [16] – С. 26–100

Тема 14. Міжнародні економічні організації у багатосторонньому економічному співробітництві і регулюванні міжнародних економічних відносин

1. Міжнародні економічні організації, їх роль та функції у системі МЕВ.
2. Економічна діяльність ООН та її рівні.
3. МЕО поза системою ООН: ОЕСР, “Велика сімка”.
4. Міжнародні банківські інституції та їхні функції.
5. Міждержавні загальноекономічні і політичні організації країн, що розвиваються.
6. Міждержавні галузеві організації.

Реферати

1. Особливості функціонування міжнародних економічних організацій на початку нового тисячоліття.
2. Україна і міжнародні економічні організації.

Література

- [7] – С. 427–456
- [14] – С. 418–450
- [15] – С. 231–298
- [16] – С. 149–169
- [20] – С. 498–508

Тема 15. Проблеми інтеграції України до системи світогосподарських зв'язків

1. Необхідність і значення інтеграції України до СГ і МЕВ.
2. Україна у світовому конкурентному середовищі.
3. Національні економічні інтереси України у сфері МЕВ.
4. Проблеми співробітництва України з ЄС.

Реферати

1. Напрями інтеграції України у світовий економічний простір.
2. Україна у СОТ як довгостроковий фактор стабільного розвитку.

Література

- [5] – С. 160–181
- [6] – С. 303–318
- [9] – С. 456–485
- [15] – С. 40–87
- [16] – С. 61–81
- [20] – С. 579–631

**Тема 16. Економічна єдність світу і глобальні проблеми
міжнародних економічних відносин**

1. Проблеми формування економічної єдності світу.
2. Світова економічна рівновага, механізм її регулювання.
3. Транснаціоналізація світової економіки.
4. Глобальні проблеми СГ і МЄВ.

Реферат

1. Безпека світової економіки та координація міжнародної економічної політики.
2. Глобальні проблеми людства та шляхи їх розв'язання.

Література

- [7] – С. 457–480
- [19] – С. 381–420
- [20] – С. 444–467
- [25] – С. 423–553

**Типові задачі та їх розв'язки до окремих тем дисципліни:
«Міжнародні економічні відносини»**

Задача 1

У таблиці 1 частково подані річні дані про спеціалізацію і торгівлю двох країн. Крива виробничих можливостей є відрізком прямої. Заповнити пусті клітинки в таблиці 1.

Таблиця 1

Вірменія і Грузія: спеціалізація і торгівля (тис. т)

Показники	Країна, спеціалізація			
	Вірменія		Грузія	
	Вовна	Бавовна	Вовна	Бавовна
Випуск і споживання до спеціалізації		300	224	
Випуск після спеціалізації	66	390		0
Імпорт				
Експорт				
Споживання в результаті спеціалізації і торгівлі	121		225	80
Виграш від споживання				10

Задача 2

Нижче наведено таблиці виробничих можливостей для Багатії та Бідасії.

Багатія

Товар	Виробничі альтернативи			
A	0	20	40	60
B	15	10	5	0

Бідасія

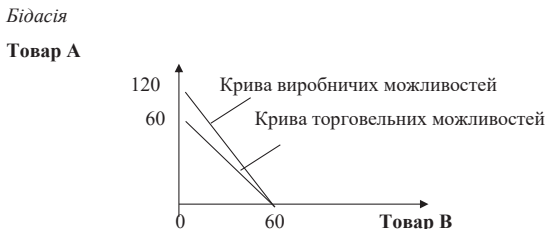
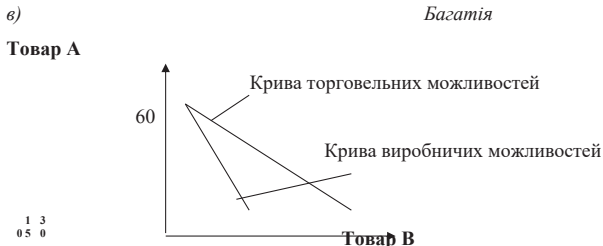
Товар	Виробничі альтернативи			
A	0	20	40	60
B	60	40	20	0

Визначте:

- а) внутрішню альтернативну вартість виробництва товару А і товару В у кожній країні;
- б) товар, на виробництві якого повинна спеціалізуватися кожна країна;
- в) лінії торговельних можливостей кожної країни, якщо умови торгівлі становлять: 1 одиниця товару В = 2 одиницям товару А;
- г) якщо оптимальна структура виробництва для спеціалізації і торгівлі є (20 і 10) для Багатії і (20 і 40) для Бідасії, то які їхні вигоди від спеціалізації і торгівлі.

Розв'язок

- а) внутрішня альтернативна вартість у Багатії становить 1 од. товару В=4 од. товару А; у Бідасії – 1 од. товару В=1 од. товару А.
- б) Багатія повинна спеціалізуватися на виробництві товару А, а Бідасія – товару В.

- г) до спеціалізації і торгівлі вироблялося 40 од. товару А і 50 од. товару В. Після спеціалізації і торгівлі країни виробляють 60 од. товару А і 60 од. товару В.

Виготовляла від спеціалізації і торгівлі становить 20 од. товару А і 10 од. товару В.

Задача 3

Припустимо, що США виробляють 360 електровозів і 2400 вагонів, а Україна – 160 електровозів і 800 вагонів. Якщо би США виробляли лише електровози, то їхній щорічний випуск склав би 600 шт., а якщо тільки вагони, то випустила б їх 6000 шт. Відповідно, Україна могла б виробляти або 200 електровозів, або 4000 вагонів.

Визначите, яка країна має абсолютну і порівняльну перевагу у виробництві цих видів продукції, до яких вигод призводить спеціалізація.

Розв'язок

а) США мають абсолютну перевагу у виробництві обох видів продукції, тобто здатна виробити більшу кількість обох видів виробів, ніж Україна;

б) США можуть випускати **1** електровоз замість **10** вагонів, а Україна — замість **20** вагонів. Отже, США мають порівняльну перевагу у виробництві електровозів.

Ціна вибору (альтернативні витрати) при випуску **10** вагонів у США дорівнює **1** електровозові, а в Україні — **0,5** електровоза, тобто Україна має порівняльну перевагу у виробництві вагонів.

Якщо США та Україна вирішують спеціалізуватися на виробництві тих видів продукції, за якими вони мають порівняльну перевагу, а відсутній товар купувати один в одного, то обидві сторони виграють, тому що спільно виготовлять (і потім споживуть) **600** електровозів і **4000** вагонів, а не **520** (**360 + 160**) електровозів і **3200** (**2400 + 800**) вагонів.

Спеціалізація на основі порівняльної переваги розширює виробничі можливості держав.

Задача 4

У табл. 1 подана інформація про випуск продукції на одиницю витрат у країні А і в іншому світі.

Таблиця 1

Виробник	Випуск тканини (на од. витрат)	Випуск цукру (на од. витрат)
Країна А	100	300
Інший світ	200	400

Використовуючи рикардійський принцип порівняльної переваги і припущення про незмінність витрат, наявності тільки двох товарів, а також конкурентоспроможності ринків, дайте відповідь на такі запитання.

Чи має країна А абсолютну і порівняльну переваги у виробництві тканини і цукру? Яким товаром і при якому співвідношенні цін країні А вигідно торгувати з іншим світом?

Задача 5

У країні А реальний ВВП становить 1200 млрд євро, споживчі витрати – 710, валові внутрішні інвестиції – 190, податки – 230, бюджетне сальдо – (- 20) млрд. євро (1,67 % ВВП). Визначте, чому дорівнює чистий експорт у рівноважній економіці країни А?

Розв'язок

Із основної макроекономічної тотожності $Y = C + I + G + XN$ дістанемо $XN = Y - C - I - G$. Оскільки бюджетне сальдо становить – 20 млрд. євро, то державні витрати становитимуть податки плюс бюджетне сальдо: $G = T + BS = 230 + 20 = 250$ млрд. євро.

Тоді чистий експорт дорівнює:

$$XN = 1200 - (710 + 190 + 250) = 50 \text{ млрд. євро.}$$

Задача 6

За даними Національного банку, платіжний баланс України у базовому році характеризувався такими показниками (млн. дол. США): баланс товарів та послуг – 1536; чисті доходи (–644), поточні трансферти +845. Сальдо рахунка капітальних операцій +2120 млн дол. Розрахуйте сальдо статті «Помилки та упущення».

Розв'язок

Сальдо рахунка поточних операцій дорівнює:

$$-1536 - 644 + 845 = -1335 \text{ млн дол.}$$

Сальдо рахунка капітальних операцій за умов задачі становить +2120 млн дол. Тоді сальдо статті «Помилки та упущення» становитиме: $-1335 + 2120 = -785$ млн дол.

Задача 7

Україна здійснює зовнішньоекономічну діяльність з іншими країнами світу. У минулому році загальний дохід населення збільшився на 530 млн грн. Із кожної гривні споживчих витрат на імпортні товари витрачається 0,25 грн. Гранична схильність до споживання населення дорівнює 0,75, граничний коефіцієнт податків – 0,20. Обчисліть мультиплікатор витрат у відкритій економіці.

Розв'язок

Приріст безподаткового доходу населення дорівнює:

$$530 - (530 * 0,2) = 424 \text{ млн. грн.}$$

Приріст споживчих витрат становить: $424 * 0,75 = 318 \text{ млн. грн.}$

Приріст імпорту дорівнює: $318 * 0,25 = 79,5 \text{ млн. грн.}$

Гранична схильність до імпорту становить

$$m' = \Delta Z / \Delta C, m' = 79,5 / 424 = 0,187.$$

Мультиплікатор витрат за умов відкритої змішаної економіки країни становить:

$$m\epsilon = 1 / [1 - (c' - m')(1 - t)] = 1 / [1 - (0,75 - 0,187)(1 - 0,2)] = 1,82.$$

Задача 8

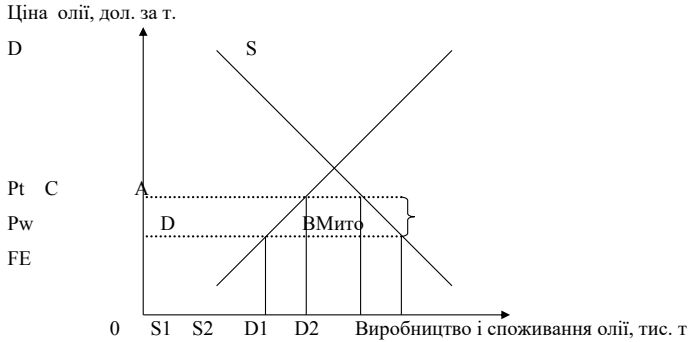
Уряд Бідасії ухвалює рішення про запровадження мита на імпорт олії в розмірі 40 центів за 1 кг. Світова ціна на олію становить 800 дол. за тонну. Обсяг виробництва олії у Бідасії за вільної торгівлі становить 50 тис. т., а за наявності ввізного мита – 60 тис. т. Обсяг споживання олії за вільної торгівлі становить 120 тис. т., а за імпортного мита – 100 тис. т. Різницю між споживанням і виробництвом Бідасія покриває за рахунок імпорту.

Обчисліть:

- а) втрати споживачів даної країни від запровадження ввізного мита;
- б) вигреш виробників Бідасії від цього заходу;
- в) збільшення доходів державного бюджету від запровадження ввізного мита;
- г) чисті втрати національного добробуту країни від обмеження імпорту.

Розв'язок

Для полегшення розв'язання задачі доцільно використати графічний метод.

$S1=50$ тис. т (виробництво олії у Бідасії за вільної торгівлі);

$S2=60$ тис. т (виробництво олії у Бідасії із запровадженням мита);

$D1=120$ тис. т (обсяг споживання олії у Бідасії за вільної торгівлі);

$D2=100$ тис. т (обсяг споживання олії у Бідасії із запровадженням мита);

$Pw=800$ дол. за т (світова ціна олії).

Унаслідок запровадження мита внутрішня ціна олії в Бідасії зростає з **800 до 1200 дол. за т.**

$Pt=Pw+мито=800+400=1200$ (дол.).

Обсяг імпорту олії за вільної торгівлі становить **70 тис. т** ($120-50$).

Із запровадженням мита імпорт олії дорівнює **40 тис. т.**

а) втрати споживачів країни від запровадження мита на імпорт олії графічно показує площа трапеції $PtPwAB$. Площа цієї трапеції дорівнює:

$$((120\,000 + 100\,000)/2) \cdot 400 = 44 \text{ (млн дол.)}$$

б) виграш виробників Бідасії від запровадження мита графічно показує площа трапеції $PtPwCD$. Площа цієї трапеції дорівнює:

$$((50\,000 + 60\,000)/2) \cdot 400 = 22 \text{ (млн дол.)}$$

в) збільшення доходів державного бюджету від запровадження мита на імпорт олії графічно показує площа прямокутника $CAEF$. Площа цього чотирикутника дорівнює:

$$40\,000 \cdot 400 = 16 \text{ (млн дол.)}$$

г) чисті витрати національного добробуту від обмеження імпорту графічно показують площі трикутників DCF і ABE . Суму площ цих трикутників можна обчислити як різницю між площею трапеції $PtPwAB$, площею трапеції $PtPwCD$ і площею прямокутника $CAEF$:

$$44 - 22 - 16 = 6 \text{ (млн дол.)}$$

Задача 9

На рис.1 показані попит та пропозиція на внутрішньому ринку в країні А. Показана світова ціна автомобілів (P) і рівень мита.

Якими будуть рівень цін на автомобілі й обсяг їхнього імпорту при вільній торгівлі?

Припустимо, уряд вводить мито, рівне відрізкові FD . Поясніть за допомогою графіка, що відбудеться з внутрішньою ціною й обсягом імпорту після встановлення мита. Користуючись графіком, передбачте наслідки збільшення, тарифу для споживачів, вітчизняних виробників даного товару, держави і суспільства в цілому.

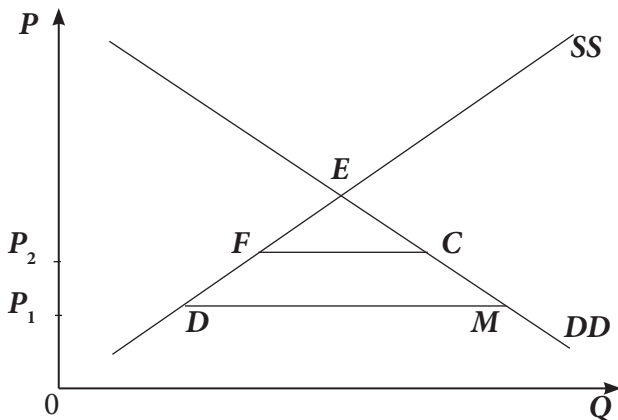

Рис. 1

Задача 6

Використовуючи ситуацію, описану в попередній задачі, припустимо, що уряд замість мита вирішив ввести імпорتنу квоту (рис. 2), що скорочує розмір імпорту з величини, що відповідає відрізкові DM , до величини, що відповідає відрізкові FC .

Визначите за допомогою графіка наслідки введення такої квоти для споживачів, місцевих виробників, держави і суспільства в цілому. Чи є розходження у наслідках збільшення митних тарифів і введення імпорتنих квот? Якщо так, то в чому вони полягають?

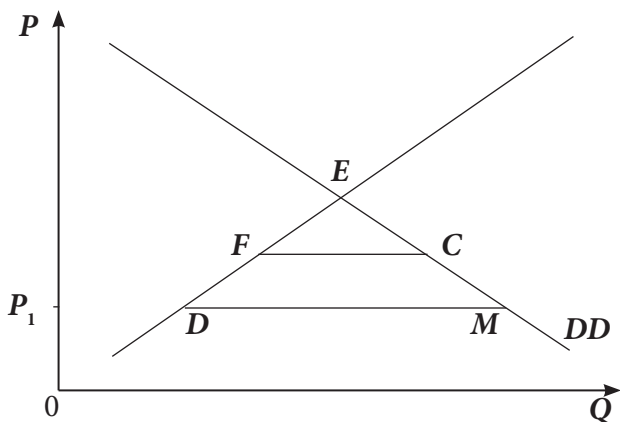

Рис. 2

Задача 10

У чому суть ефекту мультиплікатора зовнішньої торгівлі? Як зміниться рівноважний ВВП, якщо експорт зросте на 10 млрд. грн., а МКС буде дорівнює 0,3? 0,6? 1?

Задача 11

На рис. 3 показана зміна рівноважного рівня національного виробництва. Первісний рівень (крапка А) відповідає умовам закритої економіки, новий рівень (крапка В) – умовам відкритої економіки.

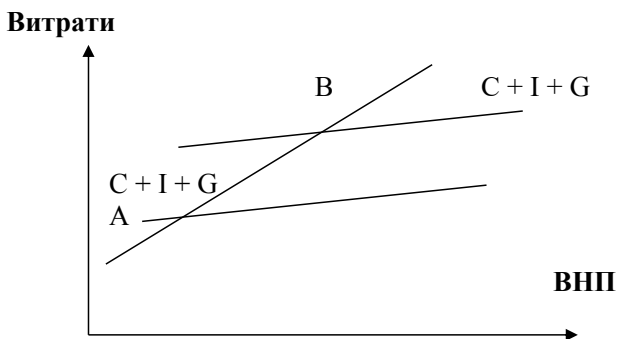

Рис. 3

Який компонент сукупних витрат необхідно врахувати для того, щоб перейти від сукупних витрат в умовах закритої економіки до сукупних витрат в умовах відкритої економіки?

Яке співвідношення між експортом та імпортом відбиває рис. 1? Який вигляд матиме графік, якщо співвідношення між імпортом і експортом стане протилежним тому, що показане на рис. 3?

Задача 12

Припустимо, що попит та пропозиція на ринку автомобілів ФРН і Польщі можна умовно описати в таких параметрах (табл. 1).

Таблиця 1

Ціна,	тис. дол.	Обсяг попиту, тис. штук		Обсяг пропозиції, тис. штук	
		ФРН	Польща	ФРН	Польща
10	10	10	5	4	2
20	20	8	4	6	6
30	30	6	3	8	10
40	40	4	2	10	14

Визначити рівноважну ціну на автомобілі в умовах вільної торгівлі між двома країнами.

Яка з країн, найімовірніше, буде здійснювати експорт автомобілів і в якому обсязі? Чи зміняться обсяги експорту й імпорту, якщо Польща вирішить ввести імпортне мито в розмірі 1 тис. дол на кожен автомобіль?

Задача 13

На рис. 4 показано можливе співвідношення експорту й імпорту країни за визначений період часу.

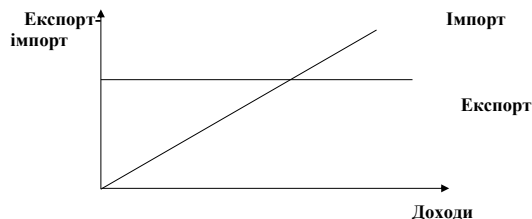

Рис. 4

Чим можна пояснити той факт, що експорт представлений фіксованою величиною, а обсяг імпорту змінюється? У якій частині рисунка країна має позитивне сальдо торговельного балансу, а в якій негативне?

Задача 14

Функція попиту на товар має вигляд: $Q_d = -10P + 40$, а функція пропозиції цього товару – вид: $Q_s = a * P - 2$, де a – параметр. Затрати виробників на випуск одиниці товару дорівнюють 2. Виручка виробників товару в умовах ринкової рівноваги дорівнює 30. Знайти величину пропозиції при ціні, яка буде дорівнювати 5.

Задача 15

У таблиці наведено дані, які характеризують величину номінального ВВП США за три роки (в млрд дол).

Рік	Номінальний ВВП	Індекс рівня цін (%)
Перший	104	121
Другий	56	91
Третій	91	100

Визначити:

- а) який із трьох років є базовим;
- б) як змінився рівень цін в період з першого до другого року;
- в) як змінився рівень цін в період з другого до третього року.

Задача 16

До Нового року фірма імпортувала до України 55 тисяч ананасів. Напередодні свята за ціною 20 грн за один ананас було куплено 40 000 ананасів. Коли в передсвяткові дні ціну підняли до 30 грн, то кількість проданих ананасів зменшилася на 10 000 штук. Визначити:

- 1) якою буде функція попиту на ананаси, якщо залежність між величиною попиту і ціною ананасів є лінійною;
- 2) за якої ціни всі імпортовані ананаси були б куплені;
- 3) якою має бути ціна, щоб споживачі не купили жодного ананаса;
- 4) заповнити таблицю.

Ціна, грн.	10	20	30	40	50	60
Величина попиту, шт.						
Виручка, грн						

Задача 17

У країні Гренландія основною грошовою одиницею є крона. У річному статистичному збірнику з економіки Гренландії за 2006 р. показано таку інформацію:

	млн крон
Витрати на особисте споживання	689
Валові приватні внутрішні інвестиції	191
Державні витрати	243
Державні трансфертні платежі	104
Експорт	324
Імпорт	341
Чисті надходження доходу з інших країн	11
Чисті приватні внутрішні інвестиції	138
Непрямі податки на бізнес-фірми	98

Визначити, які у Гренландії розміри: валового внутрішнього продукту (ВВП), валового національного продукту (ВНП), чистого національного продукту (ЧНП), національного доходу (НД).

Задача 18

Відомі функції попиту та пропозиції товару X у країнах A і B :

$$Q_d(A) = 40 - P; \quad Q_s(A) = -20 + 2P,$$

$$Q_d(B) = 50 - P; \quad Q_s(B) = -10 + P.$$

Торгівля між країнами така, що країна-імпортер запровадила мито в розмірі 5 грошових одиниць на кожну одиницю товару, що імпортується. Визначити кількість експортованої продукції.

Задача 19

Попит на товар на внутрішньому ринку описується рівнянням: $Q_d = 100 - 2P$. Пропозиція вітчизняних фірм визначається рівнянням: $Q_s = 50 + 3P$. Світова ціна, що встановилася на ринку, становить 20 грн за од. товару. Визначити:

- 1) розмір імпорту в країну, якщо держава не вдається до мита і квот;
- 2) як зміниться пропозиція вітчизняних виробників на імпортні поставки:
 - а) при введенні мита в розмірі 6 грн за од. товару;
 - б) при введенні митної квоти в розмірі 60 одиниць;
 - в) при введенні мита в розмірі 20% від вартості ввезеного товару.

Задача 20

У базовому році вартість споживчого кошика в Україні становила 1500 грн., а в США – 355 дол. В аналізованому році темпи інфляції в Україні становили 28%, а в США – 4,2%. Визначте, чому дорівнює курс гривні у формі прямого котирування згідно з паритетом купівельної спроможності.

Розв'язок

Вартість споживчого кошика в Україні в аналізованому році дорівнює: $1500 * 1,28 = 1920$ грн.

Вартість відповідного споживчого кошика в США в аналізованому році становила: $355 * 1,042 = 370$ дол.

Валютний курс гривні у формі прямого котирування згідно з паритетом купівельної спроможності дорівнює: $1920 / 370 = 5,19$ грн за 1 дол.

Задача 21

Фірма «Лісоруб» уклала контракт з однією із фірм Німеччини на 100 000 євро. Курс гривні до євро – 2,4 грн / дол. Якщо курс гривні знизиться до 2,6 грн/дол, то що матиме фірма «Лісоруб» – валютну експоненту чи збиток?

Розв'язок

За курсу 2,4 потрібно 240 000 грн. ($2,4 * 100\,000$).

За курсу 2,6 потрібно 260 000 грн. ($2,6 * 100\,000$).

Для виконання умов контракту буде потрібно додатково:
 $260\,000 - 240\,000 = 20\,000$ грн.

Задача 22

Між країною *A* і країною *B* здійснювалися такі зовнішньоекономічні операції (млн. дол. США): експорт товарів та послуг з країни *A* в країну *B* – 250; грошові перекази із країни *B* в країну *A* – 100; імпорту товарів та послуг у країну *A* – 230; купівля резидентами країни *A* цінних паперів фірм країни *B* – 110; продаж цінних паперів фірм країни *A* резидентами країни *B* – 70; імпорту золота у країну *A* – 80. Складіть платіжний баланс країни *A*.

Розв'язок

Доходи країни A становлять: $250 + 100 + 70 = 420$ млн. дол.

Зобов'язання країни A щодо країни B становлять:

$230 + 110 + 80 = 420$ млн дол.

Платіжний баланс країни A рівноважний, тому що доходи дорівнюють витратам.

Задача 23

У минулому році вартість певного набору продуктів у США становила **6 тис. дол.**, а у Німеччині – **9 тис. євро**. Визначте паритет купівельної спроможності долара до євро.

Розв'язок

Паритет купівельної спроможності долара до євро становить: $6000/9000 = 0,667$ дол/євро.

Задача 24

Обмінний курс гривні до долара на початку 2001 р. **5,3 грн/дол.** На початку 2002 р. Рівень цін у США зріс на **5%**, а в Україні – на **20%**. Яким має бути на початку 2002 р. номінальний курс гривні до долара, щоб реальний курс залишився без змін?

Розв'язок

Оскільки реальні умови обміну не змінюються, то маємо таке рівняння: $5,3 * 1,2 = 1 * 1,05$. звідки номінальний курс гривні дорівнює: $5,3 * 1,20 / 1,05 = 6,06$ грн./дол.

Задача 25

Визначте курс валют відносно одна до одної, якщо до споживчого кошика входять три продукти: А, В, С у кількостях 15, 10 і 40 відповідно. Ціни на товари наведено в таблиці:

Ціна	А	В	С
У доларах	2	3,5	1
У гривнях	20	16	20

Розв'язок

Розрахуємо споживчий кошик у доларах:

$$15 \cdot 2 + 10 \cdot 3,5 + 40 \cdot 1 = 105 \text{ (дол)}$$

Розрахуємо споживчий кошик у гривнях:

$$15 \cdot 20 + 10 \cdot 16 + 40 \cdot 20 = 1260 \text{ (грн)}$$

Таким чином, відношення гривні до долара складе:

$$1260 / 105 = 12, \text{ тобто } 1 \text{ дол.} = 12 \text{ грн.}$$

Відношення долара до гривні складе:

$$105 / 1260 = 0,083, \text{ тобто } 1 \text{ грн} = 0,083 \text{ дол.}$$

Задача 26

Знаючи обмінний курс гривні відносно долара, можна обчислити ціну українського експорту в доларах. Для цього треба помножити ціну українського експорту в гривнях на ціну однієї гривні в доларах (тобто на обмінний курс гривні).

а) визначите, у скільки доларів обійдеться експорт 100 млн т української нафти за ціною 3500 грн за т. Обмінний курс: 25 грн за 1 дол.

б) підрахуйте, як відіб'ються на українському експорті нафти зміни валютного курсу гривні, якщо вона складе 30 грн за 1 дол. або 20 грн за 1 дол.

Задача 27

Припустимо, що 1 дол. коштує 1,45, ф. ст., але той же 1 дол. можна придбати за 120 ієн. Розрахуйте, який, курс англійського фунта стосовно японського ієні.

Задача 28

Зовнішня торгівля України характеризувалася такими показниками (табл. 1).

Таблиця 1

Зовнішня торгівля України, млрд грн.

Показники	З країнами поза СНД	З країнами СНД	Усього
Експорт	62,4	12,3	74,7
Імпорт	30,7	9,7	40,4

Розрахуйте по кожній групі країн і загалом по Україні:

- торговельний баланс;
- торговельний оборот;
- відносну частку країн поза СНД і країнами СНД в українському експорті й імпорті.

Задача 29

Рисунок 1 ілюструє зміну попиту на долари на українському валютному ринку.

**Валютний
курс
(ціна 1 долл. в грн.)DD'**

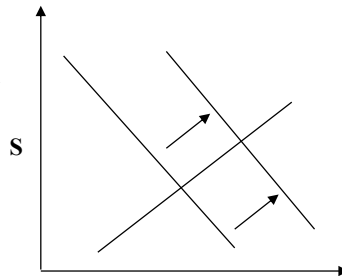

Рис. 1

Як відіб'ється подібне зрушення в попиті на долари на валютному курсі гривні в умовах курсів, що плавають? в умовах фіксованих курсів?

Які причини могли сприяти зміні попиту на долари? Якими можуть бути наслідки цих зрушень для експортерів і імпортерів?

Задача 30

Використовуючи економічну модель аналізу попиту та пропозиції, покажіть вплив на рівноважний обмінний курс валюти:

- росту попиту на імпорт;

- б) валютних інтервенцій на зовнішньому ринку;
- в) зміни реальних норм відсотка.

Задача 31

Яким чином зниження і підвищення вартості валюти може позначитися на таких суб'єктах:

- а) споживачі;
- б) галузі, що працюють на імпорتنій сировині й устаткуванні;
- в) галузі, що експортують свою продукцію;
- г) галузі, що конкурують на внутрішньому ринку з імпортними виробниками?

Задача 32

Порахуйте зміну виторгу американського експортера, що виробляє побутову електроніку для ФРН, якщо при незмінному обсязі продажів у 1000 євро курс євро змінився з 1 дол, рівного 1,25 євро, до 1 дол, рівного 1,35 євро.

Задача 33

Поясніть зміну попиту або пропозиції доларів за інших рівних умов у зв'язку з наступними діями:

- а) будівництво американською компанією в Сумській області заводу з виробництва тютюнових виробів;
- б) річне стажування українських студентів в одному з університетів США;
- в) збільшення потоку американських туристів до України.

Задача 34

Якими методами може бути відрегульований дефіцит платіжного балансу в умовах панування:

- а) золотого стандарту;
- б) фіксованих курсів валют;
- в) плаваючих валютних курсів.

Відповідь обґрунтуйте.

Задача 35

Припустимо, що обмінний курс валют США й Англії складає 2 дол за 1 фунт стерлінга. Темп інфляції в США 3% за рік, а в Англії – 10%.

У якій із двох валют доцільніше зберігати заощадження? Як інтерес вкладників може вплинути на зміну попиту та пропозиції цих валют? Які тенденції у зміні валютного курсу найбільш ймовірні в цих умовах? Якими засобами країна з менш вигідною валютою може підтримати інтерес вкладників і вплинути на зміни попиту та пропозиції валют?

Задача 36

Країна Альфа може виготовляти 200 тис. кг ковбаси або 100 тис. кг сиру. Країна Омега може виготовляти 80 тис. кг ковбаси або 120 тис. кг сиру. Визначте абсолютні й порівняльні переваги, а також напрями спеціалізації країн.

Задача 37

Країна Бета імпортує із країни Гамма виноград за ціною 5 грош. од. за 1 кг. У 2007 році за цією ціною в країні Бета було реалізовано 200 тис. т. винограду. З 1 січня 2008 року країна Бета запроваджує митний збір у розмірі 10% від ціни обчислеть, на скільки знизяться обсяги реалізації винограду, якщо споживачі витратять таку саму суму грошей, як і в 2007 році. Якщо обсяги реалізації винограду не зміняться, то якою буде величина втрат споживачів?

Задача 38

Зараз в Україні є в обігу паперові гроші номінальною вартістю 1 гривня, 2 гривні, 5 гривень, 10 гривень.

Скількома способами можна було б дати здачу, заплативши паперовими грошима, за товар вартістю 10 гривень?

Задача 39

Американський бізнесмен мав можливість розмістити гроші на рік в американський банк під 5% річних. Однак він вирішив поміняти ці

гроші на фунти стерлінгів за курсом 1,6 долара за один фунт і розмістив їх на рік у англійський банк під 4% річних, щоб потім обміняти фунти на долари. При якому обмінному курсі через рік рішення бізнесмена буде вигідним? Ризик і ліквідність вкладень в англійський і американський банк однакові. При обміні валюти сплачуються комісійні у розмірі 1% від суми. Всі інші умови незмінні.

Задача 40

Курс української гривні до американського долара наприкінці 2007 р. становив 5,05 грн/дол. припустимо, що у 2008 р. темп інфляції складе в Україні 15%, а у США 10%.

Визначити курс гривні до долара наприкінці 2008 р., за умови, що зміна цього курсу цілком буде визначитися темпами інфляції.

Задача 41

Визначити стан державного бюджету країни, використовуючи наведені в таблиці дані.

Витрати	Розмір, млн грн	Доходи	Розмір млн грн
Оборона країни	210	Прибутки державних підприємств	25
Охорона здоров'я	40	Податки з продажі	185
Утримання державного апарату	55	Особистий прибутковий податок	400
Освіта	30	Податок на прибуток фірми	100
Наука	25	Акцизи	35
Виплата соціальних допомог	350	Мита	15
Виплата відсотків по державних облігаціях	140	Внески на соціальне страхування	300
Охорона навколишнього середовища	50	-	-

Задача 42

Країна В має такі показники платіжного балансу (млн євро): сальдо рахунка поточних операцій – 140, сальдо рахунка капітальних операцій + 100, сальдо статті «Помилки та упуцнення» +16. Наскільки треба зменшити резервні активи, щоб урівноважити платіжний баланс?

Розв'язок

Сума сальдо рахунка поточних операцій і сальдо статті «Помилки та упуцнення» дорівнює: $100 + 16 = 116$ млн євро.

Сальдо рахунка поточних операцій становить (- 140) млн. євро. Отже, щоб урівноважити платіжний баланс країни В, необхідно зменшити резервні активи на $- 140 + 116 = - 24$ млн євро.

ТЕМИ ІНДИВІДУАЛЬНИХ СЕМЕСТРОВИХ ЗАВДАНЬ

1. Міжнародні економічні відносини у сучасному світі.
2. Місце та роль МЕВ у розвитку національної економіки.
3. Роль МЕВ у процесі інтеграції України у систему світогосподарських зв'язків.
4. Структура міжнародної економіки.
5. Сутність, значення та показники відкритої економіки.
6. Виникнення і розвиток світового ринку.
7. Сучасне світове господарство.
8. Нові індустріальні країни та їх роль у сучасному світі.
9. Напрями подолання відсталості країн, що розвиваються.
10. Напрями та перспективи інтеграції України у систему світового господарства.
11. Форми міжнародних економічних відносин.
12. Інфраструктура сучасних міжнародних економічних відносин.
13. Глобалізація.
14. Еволюція міжнародних економічних відносин.
15. Середовище розвитку міжнародних економічних відносин.
16. Закони розвитку світового господарства.
17. Показники та фактори розвитку міжнародного поділу праці.
18. Міжнародна спеціалізація та кооперування виробництва.
19. Напрями подолання зовнішньої заборгованості країн світу.
20. Міжнародна економічна інтеграція.
21. Європейський союз: етапи становлення, умови участі.
22. Україна і Євросоюз.
23. ООН та система органів ООН.
24. Проблеми та перспективи розвитку інтелектуальної міграції в Україні та світі.
25. Діяльність міжнародних економічних організацій в Україні.
26. Фінансово-промислові групи.
27. Діяльність ТНК в Україні.
28. Міжнародна підприємницька діяльність в Україні.
29. Особливості діяльності спільних підприємств в Україні.
30. Світовий досвід функціонування спеціальних економічних зон.
31. Міжнародна інвестиційна діяльність в Україні.
32. Міжнародне співробітництво в галузі науки і техніки.
33. Міжнародна торгівля технологіями.
34. Вплив міграції на глобальний перерозподіл капіталу.

35. Роль МОП у розв'язанні питань безробіття та захисту прав трудящих.
36. Міграційна політика країн світу (країни на вибір студента).
37. Еволюція світової валютної системи.
38. Європейська валютна система.
39. Система валютних курсів.
40. Сучасні тенденції розвитку валютного ринку України.
41. Платіжний баланс та шляхи його збалансування.
42. Особливості валютного регулювання в Україні.
43. Міжнародний банк реконструкції і розвитку.
44. Діяльність ЄБРР в Україні.
45. Міжнародна фінансова корпорація (МФК).
46. Діяльність МВФ в Україні.
47. Вивіз капіталу: позитивні і негативні сторони.
48. Значення іноземних кредитів для економічного розвитку України.
49. Шляхи подолання зовнішньої заборгованості України.
50. Передумови і особливості участі України в міжнародній торгівлі.
51. Теорії абсолютних та порівняльних переваг.
52. Теорія Хекшера-Оліна і парадокс Леонтьєва.
53. Теорія конкуренції Майкла Портера.
54. Протекціонізм як один з напрямів державної політики.
55. Антимонопольне законодавство країн світу (країни на вибір студента).
56. Міжнародна біржова діяльність.
57. Особливості формування цін на світовому ринку.
58. Торговельна політика та регулювання міжнародної торгівлі.
59. Особливості митно-тарифного регулювання в Україні.
60. Міжнародний туризм: стан та перспективи розвитку.
61. Міжнародний в'їзний туризм в Україні.
62. Міжнародні лізингові відносини.
63. Міжнародні транспортні відносини.
64. Система міжнародних правил перевезень "ІНКОТЕРМС".
65. Франчайзинг.
66. Напрями участі України у СОТ.
67. Моделі економічного розвитку світу.
68. Основні принципи міжнародного права.
69. Національна безпека.
70. Міжнародний тероризм та шляхи боротьби з ним.
71. Роль МЕВ у вирішенні глобальних економічних проблем.
72. Тенденції міжнародного інвестування ТНК в умовах глобальних викликів.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО ПІДГОТОВКИ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

Індивідуальне семестрове завдання набирається на комп'ютері у текстових редакторах Microsoft Word 97, 2000, XP, 2003 або аналогічних. Текст розміщується на одній стороні аркуша білого паперу формату А4 (210х297 мм). **Обсяг індивідуального завдання повинен становити 15 – 20 сторінок тексту.**

При оформленні семестрового завдання слід залишати поля: ліве – 30 мм, праве – 20 мм, верхнє – 20 мм, нижнє – 20 мм. Текст друкується з міжрядковим інтервалом 1.5, шрифт – Times New Roman 14 кегль, міжбуквений інтервал – звичайний.

Першою сторінкою індивідуального семестрового завдання є титульна. Зразок її оформлення наведено у додатку 1.

Текст завдання поділяють на відповідні підрозділи:

1. Вступ.
2. Основна частина (2-3 підрозділи).
3. Висновки.
4. Список використаних джерел.
5. Додатки.

У **вступі** необхідно висвітлити актуальність теми роботи, проаналізувати стан дослідженості проблеми. Обсяг вступу не повинен перевищувати однієї сторінки. В **основній частині** аналізуються теоретичні погляди та практичні розв'язки досліджуваної проблеми. Аналіз слід проводити з використанням реальних статистичних даних. На основі викладеного матеріалу слід зробити відповідні **висновки** і пропозиції. Обсяг цієї частини роботи не повинен перевищувати двох сторінок. **Список використаних джерел** має містити лише ті літературні та інші джерела (ресурси Інтернету, інформація на CD- та DVD-дисках), які реально використовувалися у роботі. **До додатків** включають, як правило, допоміжний матеріал, потрібний для повноти сприйняття дослідження, наприклад, допоміжні таблиці, опис методик та алгоритмів, ілюстрації допоміжного характеру тощо.

Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) жирним шрифтом і розміщують посередині сторінки. Крапка в кінці заголовку не ставиться. Кожен підрозділ індивідуального завдання повинен починатися з нової сторінки.

Нумерацію сторінок подають арабськими цифрами у правому верхньому кутку сторінки. Першою сторінкою індивідуального завдання є титульний аркуш. Другою сторінкою є зміст. На першій та другій сторінках номери не проставляються.

Ілюстрації (рисунки, графіки, діаграми та фотографії), а також таблиці подаються безпосередньо після тексту, де вони вперше згадані. Ілюстрації позначають скорочено словом «Рис». Номер та назву ілюстрації розміщують посередині під ілюстрацією. Після назви ілюстрації крапка не ставиться.

Цифровий матеріал повинен, як правило, оформлятися у **таблиці**. Кожна таблиця має свої номер та назву, які розміщують над таблицею. Перед номером таблиці пишуть слово «Таблиця», після нього ставиться номер. Назва таблиці починається з великої літери, після назви крапка не ставиться.

Формули у тексті роботи також послідовно нумерують. Номер пропоставляється біля правого поля аркуша поряд з формулою. Номер формули пишеться в круглих дужках, наприклад:

$$MRT = \frac{MC_x}{MC_y} = \frac{P_x}{P_y} = \frac{MU_x}{MU_y} = MRS \quad (1)$$

Під час написання індивідуального семестрового завдання студент повинен робити посилання на джерела літератури та інші джерела, дані з яких наводяться у тексті завдання. Наявність посилань на джерела у тексті є обов'язковою. Такі посилання дають змогу відшукати і перевірити достовірність відомостей, поданих у тексті роботи.

Посилання в тексті слід включати у квадратні дужки і зазначати послідовний номер джерела у **Списку використаних джерел** та номери сторінок, на яких подано інформацію, наприклад [5, с. 15-17].

Посилання на ілюстрації вказують порядковим номером ілюстрації, наприклад «на рис. 1. зображено ...». Посилання на формули вказують порядковим номером формули в дужках, наприклад «у формулі (1) ...». На всі таблиці в тексті індивідуального завдання повинні бути посилання, які при цьому пишуться скорочено, наприклад «див. табл. 1».

При оформленні **Списку використаних джерел** усі джерела слід розміщувати в алфавітному порядку прізвищ перших авторів. Список використаних джерел повинен містити не менше десяти позицій.

Додатки нумерують великими українськими літерами А, Б, В, і т.д. Кожен додаток повинен починатися з нової сторінки. Додаток повинен мати заголовок, розміщений угорі посередині сторінки.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Боринець С.Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини : підручник / С.Я. Боринець. – вид 5-те, переробл. і допов. – К. : Знання, 2008. – 582 с.
2. Бураковський І. Теорія міжнародної торгівлі / І. Бураковський. – К.: Основи, 2000. – 241 с.
3. Воронова Є.М. Міжнародні економічні організації: Конспект лекцій / Є.М. Воронова. – К.: КНТЕУ, 2001. – 48 с.
4. Горбач Л.М. Міжнародні економічні відносини : підручник / Л.М. Горбач, О.В. Плотніков. – К. : Кондор, 2005. – 266 с.
5. Дахно І.І. Міжнародна економіка: Навчальний посібник / І.І. Дахно, Ю.А. Бовтрук. – К.: МАУП, 2002. – 216 с.
6. Дроздова Г.М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємства: Навчальний посібник / Г.М. Дроздова. – К.: ЦУЛ, 2002. – 172 с.
7. Жуков Е.Ф. Международные экономические отношения: Учебник для вузов / Е.Ф. Жуков, Т.И. Капаева, Л.Т. Литвиненко и др. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 1999. – 485 с.
8. Киреев А.П. Международная экономика в 2 ч. / А.П. Киреев. – М.: Междунар. отношения, 2003. – 488 с.
9. Козак Ю.Г. Основи міжнародної торгівлі: Навч. посібник / Ю.Г. Козак, Н.С. Логвинова, К.І. Ржепішевський. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 656 с.
10. Козик В.В. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / В.В. Козик, Л.А. Панкова, Н.Б. Даниленко. – 7-е вид. – К. : Знання, 2008. – 406 с.
11. Козик В.В. Міжнародна економіка та міжнародні економічні відносини: Практикум / В.В. Козик, Л.А. Панкова, О.Ю. Григор'єв, А.О. Босак. – К.: Вікар, 2003. – 368 с.
12. Ломакин В.К. Мировая экономика / В.К. Ломакин. – М.: Юнити-Дана, 2007. – 433 с.
13. Мельник Т. Міжнародна торгівля товарами в умовах глобальної конкуренції: монографія / Т. Мельник. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т., 2007. – 396 с.
14. Міжнародні економічні відносини : підручник / за ред. А.П. Голікова, О.А. Довгаль. – Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. – 464 с.

15. Міжнародні економічні відносини та менеджмент в умовах посилення глобалізаційних процесів. Навчальний посібник / за ред. С.М. Шкарлет, М.П. Бутко. – К. : Центр учбової літератури, 2017. – 528 с.
16. Міжнародні економічні відносини. Навч. посібник / за ред. Ю.Г. Козака, М.А. Зайця. – Одеса – «ТОВ.ПЛУТОН» , 2016. – 352 с.
17. Румянцев А.П. Міжнародна торгівля: Навч. посібник / А.П. Румянцев, А.І. Башинська, І.М. Корнилова, Ю.В. Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 376 с.
18. Румянцев А.П. Міжнародна економіка / А.П. Румянцев, Г.Н. Климо, В.В. Рокоча та ін.. – К.: Знання-прес, 2006. – 479 с.
19. Рыбалкин В.Е. Международные экономические отношения: Учебник для вузов / В.Е. Рыбалкин, Ю.А. Щербанин, Л.В. Балдин и др.. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 519 с.
20. Філіпенко А.С. Міжнародні економічні відносини: Історія : підручник /А.С Філіпенко. – К. : Либідь, 2006. – 392 с.
21. Філіпенко А.С. Міжнародні економічні відносини: теорія: підручник для студ. екон. спец. вищих навч. закл. / А.С. Філіпенко. – К.: Либідь, 2008. – 408 с.
22. Філіпенко А.С. Світова економіка: Підручник / А.С. Філіпенко, О.І. Рогащ, О.І. Шнирков та ін. – К.: Либідь, 2000. – 582 с.
23. Фомишин С.В. Международные экономические отношения: Практикум. Учебное пособие / С.В. Фомишин, В.Н. Фомишина, А.И. Тищенко, А.И. Градиль. – Херсон: Дніпро, 2002. – 248 с.
24. Циганкова Т.М. Міжнародна торгівля / Т.М. Циганкова. – К. : КНЕУ, 2001. – 340 с.
25. Школа І.М. Міжнародні економічні відносини : підручник для студ. вищ. навч. закл. / І.М. Школа, В.М. Козменко, О.В. Бабінська ; Чернів. торг.-екон. ін-т Київ. над. торг.-екон. ун-ту. – вид. 2-ге. переробл. і допов. – Чернівці : Книги-XXI, 2007. – 544 с.

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ

Валюти країн світу

Австралія	1 австралійський долар = 100 центам	Кувейт	1 кувейтський динар = 100 дирхамам = 1000 філсам
Австрія	1 євро = 100 центам	Ліберія	1 ліберійський долар = 100 центам
Албанія	1 лек = 100 кіндаркам	Ліван	1 ліванський фунт = 100 піастрам
Алжир	1 алжирський динар = 100 сантимам	Мадагаскар	1 франк = 100 сантимам
Аргентина	1 песо = 100 сентаво	Малайзія	1 малайзійський рінгіт = 100 сенам
Афганістан	1 афгані = 100 пулам	Марокко	1 дирхам = 100 сантимам
Бельгія	1 євро = 100 центам	Мексика	1 мексиканське песо = 100 сентаво
Бірма	1 к'ят = 100 п'я	Мозамбік	1 метікал = 100 сентаво
Болгарія	1 лев = 100 стотинкам	Монголія	1 тугрик = 100 мунгу
Бразилія	1 крузейро = 100 сентаво	Нідерланди	1 євро = 100 центам
В'єтнам	1 донг = 100 су	Німеччина	1 євро = 100 центам
Великобританія	1 фунт стерлінгів = 100 пенсам	Нова Зеландія	1 новозеландський долар = 100 центам
Венесуела	1 болівар = 100 сентимо	Норвегія	1 норвезька крона = 100 ере
Гана	1 седі = 100 песевам	OAE	1 дирхам = 100 філсам
Гватемала	1 кетцаль = 100 сентаво	Пакистан	1 пакистанська рупія = 100 пайсам
Гвінея	1 гвінейський франк = 100 сантимам	Панама	1 бальбоа = 100 сентесімо
Гібралтар	1 гібралтарський фунт = 20 шилінгам = 240 пенсам	Польща	1 злотий = 100 грошам
Гондурас	1 лемпіра = 100 сентаво	Португалія	1 євро = 100 центам
Гонконг	1 гонконгський долар = 100 центам	Республіка	1 домініканське песо = 100 сентаво
Греція	1 євро = 100 центам	Росія	1 рубль = 100 копійкам

Данія	1 датська корона = 100 ере Домініканська	Румунія	1 лей = 100 баням
Ефіопія	1 ефіопський долар = 100 центам	Саудівська Аравія	1 ріал = 100 халалам
Єгипет	1 єгипетський фунт = 100 піастрам	Сенегал	1 франк КФА = 100 сантимам
Ємен	1 єменський ріал = 100 букшам	Сингапур	1 сингапурський долар = 100 центам
Замбія	1 квача = 100 нгве	Сирія	1 сирійський фунт = 100 піастрам
Ізраїль	1 шекель = 100 агорам	Тайланд	1 бат = 100 саганам
Індія	1 індійська рупія = 100 пайсам	Тайвань	1 тайваньський долар = 100 центам
Індонезія	1 індонезійська рупія = 100 сенам	Танзанія	1 танзанійський шилінг = 100 центам
Ірак	1 іракський динар = 1000 філсам	Туніс	1 туніський динар = 1000 міліам
Іран	1 ріал = 100 динарам	Туреччина	1 турецька ліра = 100 курушам
Ірландія	1 євро = 100 центам	Уганда	1 угандійський шилінг = 100 центам
Ісландія	1 ісландська корона = 100 ере	Угорщина	1 форинт = 100 філерам
Італія	1 євро = 100 центам	Україна	1 гривня = 100 копійкам
Йорданія	1 йорданський динар = 100 піастрам	Уругвай	1 уругвайське песо = 100 сентесимо
Канада	1 канадський долар = 100 центам	Філіппіни	1 філіппінське песо = 100 сентаво
Кенія	1 кенійський шилінг = 100 центам	Фінляндія	1 євро = 100 центам
Китай	1 юань = 10 цзяо = 100 фіням	Франція	1 євро = 100 центам
Кіпр	1 кіпрський фунт = 100 міліам	Чехія	1 корона = 100 гелерам
Колумбія	1 колумбійське песо = 100 сентаво	Швейцарія	1 швейцарський франк = 100 сантимам
Конго	1 франк КФА = 100 сантимам	Швеція	1 швецька корона = 100 ере
Корея	1 вона = 100 чонам	Шрі-Ланка	1 рупія Шрі - Ланки = 100 центам
Коста - Ріка	1 колон = 100 сентимо	Японія	1 єна = 100 сенам
Куба	1 кубинське песо = 100 сентаво		

СПИСОК КРАЇН ЗА ВВП (НОМІНАЛ) НА ДУШУ НАСЕЛЕННЯ в долл.США станом на 2017 р.

Список МВФ (2017)

 Люксембург	105,803	 Ірландія	48,517	 Гонконг	34,393
 Австралія	55,707	 США	48,147	 Іспанія	33,298
 Гайана	4710	 Бельгія	48,110	 Ізраїль	32,298
 Швейцарія	84,983	 Кувейт	46,461	 Кіпр	31,435
		 Японія	45,774	 Греція	27,875
 ОАЕ	66,625	 Німеччина	44,558	 Словенія	25,939
 Данія	63,003	 Франція	44,401	 Південна Корея	23,749
 Швеція	61,098	 Ісландія	43,226	 Бахрейн	23,410
 Нідерланди	51,410	 Велика Британія	39,604	 Багамські Острови	23,175
 Канада	51,147	 Нова Зеландія	38,227	 Португалія	22,699
 Сингапур	50,714	 Італія	37,046	 Мальта	22,058
 Австрія	50,504	 Бруней	36,521	 Оман	21,681
 Фінляндія	50,090	 Європейський Союз	35,887	 Тринідад і Тобаго	16,693
 Чехія	20,938	 Барбадос	15,799	 Тайвань	21,592
 Саудівська Аравія	19,890	 Антигуа і Барбуда	16,284	 Екваторіальна Гвінея	14,374
 Словаччина	17,889	 Угорщина	14,808	 Чилі	13,970
 Естонія	16,880	 Польща	13,967	 Литва	13,190
 Уругвай	14,672	 Росія	13,236	 Туреччина	10,576
 Хорватія	14,529	 Латвія	12,226	 Ліван	10,474
 Бразилія	12,917	 Габон	10,982	 Венесуела	10,409
 Сент-Кітс і Невіс	12,687	 Сейшельські Острови	11,117	 Ботсвана	8,844
 Казахстан	10,951	 Мексика	10,803	 Румунія	8,666
 Лівія	10,873	 Аргентина	10,640	 Малайзія	8,617
 Маврикій	8,520	 Колумбія	6,980	 Перу	5,614
 Коста-Рика	8,489	 Домініка	6,833	 Ямайка	5,376
 Панама	8,421	 Чорногорія	6,668	 Таїланд	5,281
 ПАР	8,342	 Мальдіви	6,499	 КНР	5,184
 Гренада	7,913	 Сент-Вінсент і Гренадини	6,447	 Домініканська Республіка	5,406
 Сент-Люсія	7,522	 Сербія	6,268	 Ангола	5,061
 Азербайджан	7,510	 Іран	6,260	 Алжир	5,001
 Суринам	7,281	 Білорусь	6,118	 Боснія і Герцеговина	4,715
 Болгарія	7,243	 Намібія	6,087	 Туніс	4,593
 Йорданія	4,542	 Парагвай	3,421	 Вірменія	3,048
 Туркменістан	4,362	 Свазіленд	3,332	 Тувалу	2,960
 Еквадор	4,352	 Ірак	3,306	 Єгипет	2,922

Додаткова інформація

 Беліз	4,349	 Гаяна	3,202	 Шрі-Ланка	2,864
 Албанія	4,131	 Марокко	3,162	 Бутан	2,299
 Сальвадор	3,831	 Монголія	3,131	 Філіппіни	2,255
 Фіджі	3,806	 Гватемала	3,117	 Болівія	2,246
 Конго	3,792	 Грузія	3,098	 Індія	1,527
 Кабо-Верде	3,737	 Вануату	3,081	 Джибуті	1,500
 Тонга	3,648	 Косово	3,064	 Ємен	1,460
 Україна	3,575	 Сирія	3,050	 В'єтнам	1,362
 Індонезія	3,469	 Самоа	3,049	 Замбія	1,355
 Гондурас	2,105	 Гана	1,588	 Камерун	1,234
 Молдова	2,021	 Нігерія	1,541	 Мавританія	1,227
 Судан + Південний Судан	1,939	 Папуа — Нова Гвінея	1,712	 Соломонові Острови	1,457
 Кірибаті	1,832	 Узбекистан	1,529	 Лаос	1,204
 Сан-Томе і Принсіпі	1,382	 Кот-д'Івуар	1,049	 Камбоджа	912
 Нікарагуа	1,202	 Сенегал	1,096	 Киргизстан	970
 Пакистан	1,164	 Чад	920	 Лесото	1,040
 Кенія	882	 Бенін	756	 Непал	644
 Таджикиста н	862	 Гаїті	739	 Гамбія	620
 Коморські Острови	853	 Зімбабве	735	 Східний Тимор	649
 М'янма (Бірма)	804	 Бангладеш	690	 Гвінея-Бісау	585
 Малі	796	 Буркіна-Фасо	670	 Гвінея	438
 Руанда	585	 Мозамбик	551	 Мадагаскар	428
 Афганістан	575	 Центральн о-африканська Республіка	483	 Нігер	428
 Танзанія	550	 Еритрея	473	 Ефіопія	351
 Того	511	 Уганда	453	 Малаві	350
 Сьєрра-Леоне	347	 Ліберія	258	 ДР Конго	211
 Бурунді	197				

Загальноприйняті міжнародні скорочення у ділових документах

a.a.g	проти всіх ризиків	L.S.	місце печатки
a/c	рахунок	Ltd.	з обмеженою відповідальністю
B.E.(B/E)	переказний вексель	L.C.(L/C)	акредитив
B/L	коносамент	LD.	лист застави
C.A.D.	платіж при переданні документів	M.I.P.	поліс морського страхування
C.B.D.	оплата до поставки	M.T.	переказ поштою
C.F.R.	вартість і фрахт	mut.	взаємний
c.&i.	вартість і страхування	m.v.	ринкова вартість
C/I	страховий сертифікат	n.p.	векселі до оплати
C.I.F.	вартістьстрахування й фрахт	O./D.	овердрафт, перевищення кредиту
C.O.D.	оплачується при доставці	off.	пропозиція
C.P.T.	перевезення сплачене до	o/h	накладні витрати
D.A.F.	поставлено на кордон	pay(m)t	платіж
D.D.P.	Поставлено мито не сплачене	p/c	існуючі ціни
D.D.U.	поставлено мито сплачене	p.c.	відсотки
D.F.Q.	поставлено франко-причал	per pro.	за довіреністю
D.E.S.	поставлено франко-судно	P.O.	грошовий переказ поштою
E.X.W.	франко-завод	LOC	гарантійний лист
FAS.	франко вздовж борту судна	qtn	котирування, курс
N/S	на складі відсутні	rc(v)d	отримано
F.C.A.	франко-перевізник	rem.	грошовий переказ
F.O.B.	франко-борт	R.M.	рекомендована пошта
F.O.C.	безкоштовно	R.P.	відповідь сплачена
frgt.	фрахт, вантаж	shtg.	недостача, нестача
ins,	страхування	T.T.	телеграфний переказ
inv.	рахунок-фактура	urgt	терміновий
i/a.	загальний рахунок	vs	проти
jng stk	акціонерний капітал	W.B.	транспортна акладна

Міжнародні штрихові коди

000-139	США,	484	Молдова	603	Гана	730-739	Швеція	800-839	Італія
300-379	Франція	485	Вірменія	608	Бахрейн	740	Гватемала	840-849	Іспанія
380	Болгарія	486	Грузія	609	Маврикій	741	Сальвадор	850	Куба
383	Словенія	487	Казахстан	611	Марокко	742	Гондурас	858	Словаччина
385	Хорватія	489	Гонконг	613	Алжир	743	Нікарагуа	859	Чехія
387	Боснія і Герцеговина	500-509	Великобританія	616	Кенія	744	Коста-Ріка	860	Сербія і Чорногорія
400-440	Німеччина	520	Греція	618	Берег Слонової Кістки	745	Панама	865	Монголія
450-459	Японія	528	Ліван		Туніс	746	Домініканська респ.	867	Північна Корея
490-499		529	Кіпр			750	Мексика	869	Туреччина
460-469	Росія	530	Албанія	621	Сирія	754-755	Канада	870-879	Нідерланди
470	Киргизстан	531	Македонія	622	Єгипет	759	Венесуела	880	Південна Корея
471	Тайвань	535	Мальта	624	Лівія	760-769	Швейцарія	884	Камбоджа
474	Естонія	539	Ірландія	625	Йорданія	770	Колумбія	885	Тайланд
475	Латвія	540-549	Бельгія, Люксембург	626	Іран	773	Уругвай	888	Сінгапур
476	Азербайджан	560	Португалія	627	Кувейт	775	Перу	890	Індія
477	Литва	569	Ісландія	628	Саудівська Аравія	777	Болівія	893	В'єтнам
478	Узбекистан	570-579	Данія	629	ОАЕ	779	Аргентина	899	Індонезія
479	Шрі-Ланка	590	Польща	640-649	Фінляндія	780	Чилі	900-919	Австрія
480	Філіппіни	594	Румунія	690-695	Китай	784	Парагвай	930-939	Австралія
481	Білорусь	599	Угорщина	700-709	Норвегія	786	Еквадор	940-949	Нова Зеландія
482	Україна	600-601	ПАР	729	Ізраїль	789-790	Бразилія	955	Малайзія

ОДИНИЦІ ВИМІРЮВАННЯ ДОВЖИНИ

Основною одиницею вимірювання довжини є метр. Метр коротко позначається м, тобто 1 метр записується 1 м.

- $1 \text{ м} = 10 \text{ дм} = 100 \text{ см} = 1000 \text{ мм} = 1000\,000 \text{ мкм}$.

Останній запис означає, наприклад, що 1 метр дорівнює 1 000 000 мікронів. Звідси випливає, що:

- $1 \text{ дм} = 10 \text{ см} = 100 \text{ мм} = 100\,000 \text{ мкм}$;
- $1 \text{ см} = 10 \text{ мм} = 10\,000 \text{ мкм}$;
- $1 \text{ мм} = 1000 \text{ мкм}$.

Ці співвідношення можна записати по-іншому:

- $1 \text{ мкм} = 0,000001 \text{ м} = 0,00001 \text{ дм} = 0,0001 \text{ см} = 0,001 \text{ мм}$;
- $1 \text{ мм} = 0,001 \text{ м} = 0,01 \text{ дм} = 0,1 \text{ см}$;
- $1 \text{ см} = 0,01 \text{ м} = 0,1 \text{ дм}$;
- $1 \text{ дм} = 0,1 \text{ м}$.

Довжину значної величини, зазвичай, записують у кілометрах, короткий запис – 1 км.

- $1 \text{ км} = 1000 \text{ м} = 10000 \text{ дм} = 100\,000 \text{ см} = 1\,000\,000 \text{ мм} = 1\,000\,000\,000 \text{ мкм}$,

тобто

- $1 \text{ мкм} = 0,000000001 \text{ км}$,
- $1 \text{ мм} = 0,000001 \text{ км}$,
- $1 \text{ см} = 0,00001 \text{ км}$,
- $1 \text{ дм} = 0,0001 \text{ км}$,
- $1 \text{ м} = 0,001 \text{ км}$.

Дуже маленькі величини вимірюються в ангстремах:

- $1 \text{ ангстрем} = 0,0001 \text{ мкм}$.

ОДИНИЦІ ВИМІРЮВАННЯ МАСИ

Основною одиницею вимірювання маси є кілограм, коротке позначення – кг.

- $1 \text{ г} = 1000 \text{ мг}$ чи $1 \text{ мг} = 0,001 \text{ г}$,
- $1 \text{ кг} = 1000 \text{ г}$ чи $1 \text{ г} = 0,001 \text{ кг}$,
- $1 \text{ кг} = 1\,000\,000 \text{ мг}$ чи $1 \text{ мг} = 0,000001 \text{ кг}$.

Великі за масою величини вимірюють у тоннах (т) і центнерах (ц):

- $1 \text{ т} = 10 \text{ ц} = 1000 \text{ кг} = 1\,000\,000 \text{ г}$
- $1 \text{ ц} = 0,1 \text{ т}$, $1 \text{ кг} = 0,001 \text{ т}$,
- $1 \text{ г} = 0,000001 \text{ т}$, $1 \text{ ц} = 100 \text{ кг} = 100\,000 \text{ г}$
- $1 \text{ кг} = 0,01 \text{ ц}$, $1 \text{ г} = 0,00001 \text{ ц}$.

ОДИНИЦІ ВИМІРЮВАННЯ ПЛОЩІ

Основна одиниця вимірювання площі — квадратний метр: позначається м^2 .

- $1 \text{ м}^2 = 100 \text{ дм}^2 = 10000 \text{ см}^2 = 1\,000\,000 \text{ мм}^2$,
- тобто $1 \text{ см}^2 = 0,0001 \text{ м}^2$, $1 \text{ дм}^2 = 0,01 \text{ м}^2$,
- $1 \text{ см}^2 = 0,01 \text{ дм}^2$, $1 \text{ см}^2 = 100 \text{ мм}^2$,
- $1 \text{ мм}^2 = 0,01 \text{ см}^2$, $1 \text{ км}^2 = 1\,000\,000 \text{ м}^2$,
- $1 \text{ м}^2 = 0,000001 \text{ км}^2$.

При вимірюванні земельних ділянок використовуються одиниці вимірювання ар і гектар (позначаються а і га).

- $1 \text{ а} = 100 \text{ м}^2 = 1\,000\,000 \text{ см}^2$, тобто $1 \text{ м}^2 = 0,01 \text{ а}$.

Інша назва ара — сотка. 1 сотка — це 1 ар, або 100 м^2 .

- $1 \text{ га} = 100 \text{ а} = 10\,000 \text{ м}^2$ або $1 \text{ а} = 0,01 \text{ га}$, $1 \text{ м}^2 = 0,0001 \text{ га}$.

ОДИНИЦІ ВИМІРЮВАННЯ ОБ'ЄМУ

Основною одиницею вимірювання об'ємів є кубічний дециметр; позначається дм^3 . 1 дм^3 ще називають – 1 літр, тобто $1 \text{ дм}^3 = 1 \text{ л}$.

Тисячна частина літра – мілілітр, тобто $1 \text{ л} = 1000 \text{ мл}$, а $1 \text{ мл} = 0,001 \text{ л}$.

- $1 \text{ л} = 1 \text{ дм}^3 = 1\,000\,000 \text{ мм}^3$,
- $1 \text{ мм}^3 = 0,000001 \text{ л}$.

Таким чином, $1 \text{ мл} = 1000 \text{ мм}^3$, а $1 \text{ мм}^3 = 0,001 \text{ мл}$. Оскільки $1 \text{ см}^3 = 1000 \text{ мм}^3$, то $1 \text{ мл} = 1 \text{ см}^3$.

Світові одиниці виміру

ДОВЖИНА

1 дюйм	25,4 мм	1 миля морська (Велика Британія)	1,853 км
1 фут	12 дюймів=304,8 мм	1 миля сухопутна (США)	1,609 км
1 ярд	3 фути=914,4 мм	1 калібр	0,01 дюйма
1 миля морська міжнародна	1,852 км	1 кабельтов міжнародний	1,852 км

ПЛОЩА

1 кв. дюйм	6,45 кв. см	1 акр	4,047 кв. м=0,4047 га
1 кв. фут	929,03 кв. см	1 кв. сухопутна миля	2,59 кв. км = 258,99 га
1 кв. ярд	9 кв. футів = 0,83613 кв. м		

ОБ'ЄМ

1 барель нафтовий (США)	158,987 л	1 кварта суха (США)	1,101 л
1 барель сухий (США)	115,627 л	1 кварта рідинна (США)	0,946 л
1 бушель (Велика Британія)	36,269 л	1 унція рідинна (Велика Британія)	28,413 л
1 бушель (США)	35,239 л	1 унція рідинна (США)	29,574 л
1 галон (Велика Британія)	4,546 л	1 пінта (Велика Британія)	0,568 л
1 галон рідинний (США)	3,785 л	1 пінта суха (США)	0,473 л
1 галон сухий (США)	4,405 л		
1 кварта (Велика Британія)	1,136 л		

ВАГА

1 гран	64,799 мг	1 центнер довгий (Велика Британія)	50,802 кг
1 драхма (Велика Британія)	1,772 г	1 центнер короткий, квінтал (США)	45,359 кг
1 унція	28,350 г	1 тонна довга (Велика Британія)	1016,05 кг=2240 фунтів
1 фунт торговельний	0,454 кг	1 тонна коротка (США)	907,185 кг=2000 фунтів
1 кварталер	12,701 кг		

ДЛЯ НОТАТОК

Навчальне видання

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Наочний
навчально-методичний посібник

Верстка – Г.М. Гунько

Підписано до друку _____.2018 р. Формат 60х84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 22,79. Тираж 300. Замовлення _____.
Ціна договірна. Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
73034, м. Херсон, вул. Паровозна, 46-а, офіс 105
Телефон +38 (0552) 39 95 80
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 4392 від 22.08.2012 р.